

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 28 Δεκεμβρίου 2025 • Έτος 16^ο • Αρ. φύλλου 905

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ, ΡΕΠΟΡΤΑΖ, ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ

Προκλήσεις και προσδοκίες το 2026

Τα ανοικτά ζητήματα, οι αβεβαιότητες, το θετικό κλίμα και η διεθνής ψήφος εμπιστοσύνης

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

«Ολλανδοποίηση» της Βουλής

Παναγιώτης Παναγιώτου και Γιάννος Κατσουρίδης σκιαγραφούν τα διακυβεύματα των κομμάτων, τις ισορροπίες και τις δυσκολίες που θα προκύψουν. **Σελ. 7**

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΧΑΡΤΟΥ

Και στο βάθος Προεδρικές

Ευνοημένος ή όχι ο Χριστοδουλίδης από μείωση ΔΗΣΥ-ΑΚΕΛ και ποιο ρόλο διαδραματίζει στις Προεδρικές το βουλευτικό ισοζύγιο δυνάμεων. **Σελ. 7**

ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ

Λαϊκισμός, η νέα εποχή

Ο «καμαιολεοντικός» λαϊκισμός, δι-απερνά ιδεολογικά στρατόπεδα, σαρώνει ευρωπαϊκά και ενδέχεται να περάσει για τα καλά την πόρτα μας. **Σελ. 6**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ

Θετικό κλίμα με προοπτικές

Διεθνής εμπιστοσύνη και θετικά αποτελέσματα, δημιουργούν αισιοδοξία. Στην πράξη θα κριθούν κορυφαίες πολιτικές αποφάσεις που πάρθηκαν το 2025. **Σελ. 5**

ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΑ

Αβεβαιότητα και πιέσεις

Περιορισμός αρνητικών εξελίξεων, το στοίχημα στα ενεργειακά, συνέπεια και προσεκτικός σχεδιασμός τα ζητούμενα στο πολύτιμο Κυπριακό. **Σελ. 10**

ΥΔΑΤΙΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Η μεγαλύτερη κρίση

Τα 195 εκατ. που συμβάλλουν στην επίλυση του υδατικού και τα αδύνατα σημεία του Υπ. Γεωργίας. Συνέντευξη με την υπουργό Μαρία Παναγιώτου. **Σελ. 8**

ΜΕΤΑ ΑΠΟ 6 ΧΡΟΝΙΑ

Η ΕΤΕπ επιστρέφει στην Τουρκία

Εντός του 2026 πέφτουν υπογραφές για αναπτυξιακά έργα, τα οποία είχαν παγώσει από το 2019 λόγω των έκνομων ενεργειών της Τουρκίας στην κυπριακή ΑΟΖ. Η εξέλιξη οδηγεί σε κατάρρευση του αφηγήματος της Λευκωσίας για διασύνδεση της επιστροφής της ΕΤΕπ στην Τουρκία με ανταποδοτικές κινήσεις στο Κυπριακό. **Σελ. 3**

ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Η Λερναία Υδρα του κινήματος MAGA

Ο πρώτος χρόνος της διακυβέρνησης του Ντόναλντ Τραμπ έδειξε τις αντιφάσεις του κινήματός του. Πόσο σίγουρος μπορεί να είναι ο Πρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών για τα ερείσματά του, την ώρα που οι αποκαλύψεις για το σκάνδαλο Επστάιν δοκιμάζουν τη συνοχή της εκλογικής του βάσης. **Σελ. 19**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Αλληλεγγύη

Ολοκληρώθηκε το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα, και μέσα σε αυτά τα χρόνια πολλά άλλαξαν, άλλα προς το καλύτερο και άλλα προς το χειρότερο. Ευχή για τον νέο χρόνο, αλλά και για τα επόμενα πολλά χρόνια είναι η εμπέδωση σε όλους εννοιών όπως η δημοκρατία και η αλληλεγγύη. Καλή χρονιά.

Η μαγεία των γιορτών βρίσκεται στις στιγμές

35 τυχεροί κερδίζουν voucher αξίας €2.026*

*Ισχύουν όροι και προϋποθέσεις

Τράπεζα Κύπρου

ΣΤΑΘΕΡΗ ΚΑΤΑΝΑΛΩΣΗ - ΕΠΙΤΑΧΥΝΣΗ ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ

Εκρηξη ανάπτυξης στο λιανεμπόριο

Ισχυρή αναπτυξιακή πορεία κατέγραψε το λιανεμπόριο στην Κύπρο, ενισχυμένο από την άνοδο της κατανάλωσης, την αύξηση αξίας και όγκου λιανικών πωλήσεων και τη

θετική συμβολή ξένων εργαζομένων και τουριστών. Η δυναμική αυτή άνοιξε την όρεξη για νέες επενδύσεις και τη δημιουργία εμπορικών κέντρων. **Οικονομική, σελ. 3**

ΜΙΚΡΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Ο Ανδρέας Μαλόρης γράφει για την «Κ»

Ο συγγραφέας Ανδρέας Μαλόρης έδωσε στην «Κ» δύο αδημοσίευτα διηγήματά του. Τα κείμενα διανθίζονται με το ψηφιδωτό του Γιώργου Κεπόλα «Είναι οι σιωπές που μας πληγώνουν...». **Τέχνες, σελ. 1**

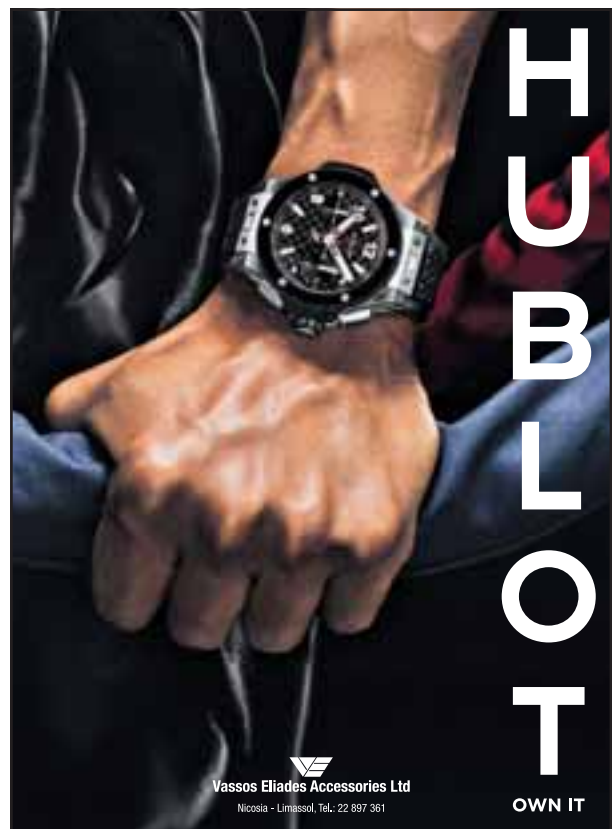
2004
2025

Πώς έχει αλλάξει η ζωή μας

Μια αναψηλάφηση του ελληνικού και του διεθνούς βίου στο πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα. **Σελ. 20-23**

ΤΈΧΝΕΣ & ΓΡΆΜΜΑΤΑ

Όσα είδαμε και όσα ακούσαμε σε 25 χρόνια

HUBLOT

Vassos Eliades Accessories Ltd
Nicosia - Limassol, Tel: 22 897 361

OWN IT

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Τα βραβεία της χρονιάς

Στο διαμέρισμα της οδού Κωστή Παλαμά, ανάμεσα στον χριστουγεννιάτικο στολισμό, υπήρξε συνωστισμός επώνυμων brands. «Τουτέ-στιν», όπως υπομονετικά εξήγησε η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον στη νεαρή ρεπόρτερ, «Chanel, Dior και Hermès φυσικά, καθώς και κάποια εμβληματικά vintage κομμάτια των Paco Rabanne, Pucci κ.ά.». Τα βραβεία της χρονιάς 2025 είχαν ως dress code επίσημο ένδυμα, γεγονός που απογείωσε η οικοδέσποινα με μια δημιουργία Yves Saint Laurant του 1982. Ακολουθεί το σκεπτικό της βράβευσης:

Χωρκατιλλίκι της χρονιάς: στον Ευγένιο Χαμπούλλα για την τούρτα... χαρτούτσια με την οποία φωτογραφήθηκε πανευτυχής στα γενέθλιά του. Είναι φανερό ότι ο φιλόδοξος πολίτευτής βρίσκεται πλέον στον φυσικό του χώρο, ανάμεσα σε ομοϊδεάτες ΕΛΑΜίτες, απελευθερωμένοι από τις αστικές συμβατικότητες του Δημοκρατικού Συναγερμού. Τα αμπελοπούλια δεν είναι απλώς τίτλος τιμής, αλλά παράσημο στο πέτο του.

Πολιτικός «πολυεργαλείο» της χρονιάς: στην Αννίτα Δημητρίου για τους πολλούς και διαφορετικούς ρόλους που υποδύθηκε. Άλλοτε ως πενθούσα αρχηγός στο μνημόσυνο του Γρίβα, άλλοτε ως χρυσοχέρα φτιάχνοντας φλαούνες και άλλοτε ως αλέγγρα Κερκυραία σπάζοντας κουζίες στο Γέρι, δικαίως χαρακτηρίστηκε «Πολυαννίτα». Κορυφαία της στιγμή η απαγγελία των στίχων: «Η Τζύπρος εν ο κόσμος της που 'καμεν, τόσον κόπον, τζίαι όσοι εσιωνώσασιν γαίμαν για τούν τον τόπο. Τούτη εν η Τζύπρος, ναι τζίαι ας το μάθουν ούλλοι. Η Τζύπρος εν ελληνική τζι' εμείς είμαστε τα παιθκιά της».

Μουσική δημιουργία της χρονιάς: στον λογαριασμό @katsiaristras για τα σατιρικά του τραγούδια που έκαναν σουζέ στο Χ (Twitter). Όλα ξεκίνησαν με το «Edonitissa» και ακολούθησαν το «Annita Seniorita», το «Come back, Fouli» και βεβαίως το

Η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον ανακοίνωσε το σκεπτικό της βράβευσης των δημοσίων προσώπων που ξεχώρισαν το 2025 για τους σωστούς και τους λάθος λόγους.

αξεπέραστο «Τζίνι» όπου πρωταγωνιστεί η Ειρήνη Χαραλαμπίδου σε cult σκηνές από το Ευχάριστο Σαββατόβραδο. «Αν έχει ένα τζίνι εγώ θέλω την Ειρήνη», λέει ο Οδυσσέας («ένας τακουρημένος να διοικά με μένος») σε ένα πιασάρικο ρεφρέν («Έλα και εσύ στο ΑΛΜΑ για να γινεί το θαύμα») γεμάτο επίκαιρα πολιτικά μηνύματα.

Beef της χρονιάς: στον Ανδρέα Χασαπόπουλο, πρώην εξ απορρήτων του Οδυσσέα Μιχαηλίδη για τη μετωπική σύγκρουση με τους Τσοούκα, Χριστοφίδη, Τσιγκίνη και Οδυσσέα. Η αντίδραση του τελευταίου, ένα κράμα μικρομεγαλισμού και συνδρό-

μου καταδίωξης, δίνει μια ακόμα πιο ενδιαφέρουσα διάσταση στο έργο «ΑΛΜΑ εναντίον όλων»: «Οι δυνάμεις του κατεστημένου, προσηπαίνοντας να διασωθούν, επιχειρούν την πολιτική δολοφονία μου», δήλωσε ο πολυμήχανος Οδυσσέας κι έδωσε μερικά πηχρά παραδείγματα: Μάρτιν Λούθερ Κινγκ, Αλεξέι Ναβάλνι, Αντόνιο Ντι Πιέτρο κ.ά.

15 Λεπτά Δημοσιότητας της χρονιάς: εξ ημισείας στους Αβραάμ Θεμιστοκλέους και Χριστόφορο Τωρναρίτη. Ο πρώτος, γνωστός TikTok, αντιμεβολιστής, με απόψεις για κοινωνικά θέματα που δεν απέχουν πολύ από το ΕΛΑΜ, αφού έκανε ένα

πέρασμα από το Κόμμα για τα Ζώα και χαριεντίστηκε με τον Φειδία, εμφανίστηκε εντέλει ως ιδρυτικό μέλος του «ΑΛΜΑΤΟΣ» απ' όπου τα βρόντηξε και έφυγε. Ο δεύτερος, είναι ο γνωστός Never Surrender, άλλως Τόρνος, λαϊκός φιλόσοφος του διαδικτύου και ιδρυτής του κόμματος «Σήκου Πάνω». Και οι δύο, άξιο πρωταγωνιστές του διαδικτυακού μας καφενείου.

Ό,τι να 'ναι της χρονιάς: στον δήμαρχο Πάφου Φαίδωνα Φαίδωνος, ως εκπρόσωπο της πολιτικής σχολής σκέψης Λέμε Ό,τι Θέλουμε Και Λογαριασμό Δεν Δίνουμε Σε Κανένα. Ο ιδιουσγκρασιακός (sic) Φαίδωνας,

δύο χρόνια μετά την καταγγελία του ότι γίνεται μεταφορά ναρκωτικών με... πεζούνια, το απογείωσε: Κατηγόρησε εταιρείες Forex που εδρεύουν στην Κύπρο ότι κάνουν ξελυμνα χρήματος των καρτέλ ναρκωτικών της Λατινικής Αμερικής. Αποδείξεις; Μα αυτά είναι λεπτομέρειες...

Ποιητική δημιουργία της χρονιάς: εξ ημισείας στις κυρίες Νεκταρία Τηλεμάχου και Νικολέτα Τσιγκίνη για τους ποιητικούς ύμνους στους πολιτικούς αρχηγούς της καρδιάς τους. Η λυρική Νεκταρία έγραψε για την Αννίτα Δημητρίου και η εκρηκτική Νικολέτα για τον Οδυσσέα Μιχαηλίδη. Ιδού χαρακτηριστικό δείγμα γραφής:

«Στα μάτια της λάμπει το φως της αυγής / Με δύναμη γράφει της μοίρας γραμμές / Μια γυναίκα γεμάτη ψυχή και πνοή / Στην ιστορία χαράζει στιγμές... Αννίτα, το όνομά σου φωτιά». (...) «Οδυσσέα ΜΑΣ / σήμερα η μέρα ανοίγει σαν παλirroια φωτός / κι εσύ στη μέση της / όρθιος / με την αζησπρέπεια των ήρεμων βουνών που δεν κραυγάζουν - μόνο στέκουν».

Ένοχη απόλαυση της χρονιάς: στο ραδιοφωνικό δίδυμο Κατερίνα Ηλιάδη και Αλέκο Τρυφωνίδη για τις μοναδικές love and hate συνεντεύξεις τους. Όσο διαρκεί το δημόσιο μαστίγωμα του βουλευτή της ΔΗΠΑ η απόλαυση των ακροατών κορυφώνεται, καθώς εκείνος αποδέχεται τη μοίρα του επαναλαμβάνοντας μοιρολατρικά «Αγαππή Κατερίνα». Έξτρα μπόνους για τον κυρ Αλέκο η cult εμφάνισή του στην ανυπεράσπιστη κυπριακή ελαρχία, όπου έτρωγε περικαρής παλουζε κατευθείαν από το χαρτζή!

Εικαστική δημιουργία της χρονιάς: στον κοινοτάρχη Πισσουρίου για το σθένος να παραγγείλει το γιγαντιαίο γλυπτό καλλούμι σε ένα Σουπδό γλυπτή αγνώστην λοιπών στοιχείων. Το έργο, που εκτίθεται ανερυθρίαστα σε κοινή θέα, συμπληρώνεται με μαχαιροπρόουνα, δύο νοτιάτες και τρεις ελιές. Η Επιτροπή δηλώνει αδυναμία να απαντήσει στο ακανθώδες ερώτημα εάν το γλυπτό καλλούμι είναι καλύτερο από το γλυπτό πατάτα της Ξυλοφάγου, οπότε το παραδίδει στην κρίση του κοινού.

Πρόσωπο της χρονιάς: στον Φειδία Παναγιώτου. Γιατί, είτε μας αρέσει είτε όχι, ο νεαρός που μπήκε στην Ευρωβουλή με 70.000 ψήφους συνεχίζει να προκαλεί πολιτική αναταραχή και στις βουλευτικές εκλογές του 2026. Η πρόταση πάντως της συνταξιούχου φιλολόγου Ευγενίας Καλαμαρού να ονομαστεί το βραβείο «Εικόνα σου είμαι, κοινωνία, και σου μοιάζω» απορρίφθηκε κατά πλειοψηφία.

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

Πρίγκιπες, κλόουν και ΑΚΕΛΑΜ

Τελευταίος κυριακάτικος Ονασαγόρας για το 2025. Υπήρξε μια παράξενη χρονιά και το φινάλε της αφήνει μια γλυκόπικρη γεύση, ειδικά μετά την καταστροφική πυρκαγιά στην ορεινή Λεμεσό. Ας ελπίσουμε τουλάχιστον να πήραμε κάποια χρήσιμα μαθήματα από εκείνη την τραγωδία και στο μέλλον να επικεντρωνόμαστε περισσότερο στη μεθοδική πρόληψη παρά στις βαρύγδουπες δηλώσεις. Το πιάσατε το υπονοούμενο, αγία μου Ελένη;

Εξ άλλου, όπως έλεγε και η σοφή γιαγιά μου, «τα πολλά λόγια είναι φτώχεια». Αυτό φαίνεται να το έχει αντιληφθεί και ο νεαρός μας Νίκος, αφού τελευταίως -ξεκάθαρα- δίνει έμφραση περισσότερο σε πράξεις (συνοδευόμενες βέβαια από τις ανάλογες πόζες για φωτογραφίες στο instagram) παρά σε έπεια περόεντα, κάτι που στο ξεκίνημα της προεδρίας του τον οδήγησε σε πολλές... αστοχίες. Περισσότερες πράξεις, λιγότερα λόγια και ακόμη λιγότερα εγκαίνια είναι ίσως ο δρόμος προς την ανάκαμψη του νεαρού μας συνταξιούχου.

Σε λίγες μέρες η Κύπρος αναλαμβάνει την εξάμηνη Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η συγκυρία δεν θα μπορούσε να είναι καλύτερη για τα κόμματα της συγκυβέρνησης που ελπίζουν πως μέσα από την

επικοινωνιακή διαχείριση της Προεδρίας θα μπορέσουν να παρουσιάσουν κάποια ανάκαμψη των ποσοτών τους μετά τη συρρίκνωση που προξένησαν διάφορες αστοχίες στο ξεκίνημα της παρούσας διακυβέρνησης. Ο εθνικός μας πρίγκιπας πάντως νιώθει ιδιαίτερα αισιόδοξος, δηλώνοντας πως αν δεν υπήρχε η Ευρωπαϊκή Προεδρία θα έπρεπε να την εφεύρουμε.

Θέλω να είμαι αισιόδοξος για

τη χρονιά που έρχεται παρόλο που μπαίνουμε σε προεκλογική περίοδο και μια επερχόμενη δόση τοξικότητας στην πολιτική ζωή του τόπου θεωρείται δυστυχώς αναπόφευκτη. Με την Ευρωπαϊκή Προεδρία να τρέχει παράλληλα με την προεκλογική εκστρατεία παλιών συμβατικών κομμάτων που θα δώσουν μάχη επιβίωσης, μα και νέων γραφικών σχηματισμών που ευελπιστούν σε επανάληψη φαινομένων Φειδία, το μέλλον θεωρείται

αβέβαιο όπως και η αξιοπιστία μας ως χώρας. Ας ελπίσουμε τα πράγματα να μην εξελιχθούν τόσο άσχημα όσο διαφαίνονται.

Αυτή τη βδομάδα γράφτηκε επίσημα και το «Σήκου Πάνω», που το φλερτάρει πρώην στέλεχος των Οικολόγων, ο οποίος φτιάχνει το νέο κόμμα των Πρασίνων σε συνεργασία με τους Λακεδαιμόνιους -τους λες και σκέτο δαιμόνιους- αλλά και το Κόμμα για τα Ζώα, κυρίως τα τετράποδα.

Θα έχουμε τις πιο διασκεδαστικές εκλογές στη μετά την απαγωγή του Αχιλλέα περίοδο, ενώ ο εθνικός μας πρίγκιπας θα δώσει μάχη επιβίωσης με τον εθνικό μας κλόουν.

Θυμάστε που σε ανύποπτο χρόνο -και φανερά ενθουσιασμένος για τη φαινή ιδέα του- ο νεαρός Νίκος μας ανακοίνωνε το σχέδιο για εθελοντική στράτευση γυναικών, σκορπώντας ρίγη συγκίνησης στις πατριωτικές δυνάμεις του τόπου και φυσικά

Ευρωπαϊκή Προεδρία οέ οέ...

στο ΕΛΑΜ, όπου ως γνωστόν ηγετικά στελέχη υπήρξαν μπροστάρηδες της -αποφυγής- στράτευσης; Παρά τις ειρωνείες με τις οποίες αντιμετωπίστηκε το σχέδιο από τους γνωστούς κακεντρεχείς κύκλους, αυτή την εβδομάδα είχαμε τη φωτογραφία που έβαζε κάθε κατεργάρη στον πάγκο του: ο Πρόεδρος φωτογραφήθηκε με ΤΗΝ εθελόντρια. Να ευχηθούμε στην εθελόντρια καλές γιορτές, καλή θητεία, καλό βόλι και καλός πολίτης.

Καλά Χριστούγεννα σε όλους, ακόμη και στους άθλιους ακροαριστερούς που προσπαθούν να καταστρέψουν τη χώρα μας αλλά δεν τα καταφέρνουν. Το γεμάτο αγάπη γιορτινό μήνυμα του Ντόναλντ, που θυμίσει την ατάκα Νίκαρα «απολογούμαστε στα θύματα παρόλο που ήταν αλλοδαπές».

Το κωμικοτραγικό με τον Αμερικανό πρόεδρο είναι πως -εξαιτίας της μάλλον φιλορωσικής στάσης του στο Ουκρανικό- τον έχουν ξαφνικά αγαπήσει οι Κύπριοι Ακελικοί. Χρόνια πολλά, my dear leftists.

Κλείνουμε με την απορία της χρονιάς: Το ότι το ΑΚΕΛ συνταυτίστηκε με το ΕΛΑΜ στην καταψήφιση της -απολύτως απαραίτητης- εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, δημιουργεί μήπως μια νέα ορολογία πολιτικού σχηματισμού, το ΑΚΕΛΑΜ;

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Νικόλαου Σαρπίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΔΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλης: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΙΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αετός: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιοδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Μετά από έξι και πλέον χρόνια, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) «επιστρέφει» στην Τουρκία, αναλαμβάνοντας την υποστήριξη νέων έργων, μέσω χρηματοδότησης/δανειοδότησης, με αφετηρία όπως πληροφορείται η «Κ», «δύο ενεργειακές πράξεις», σε τουρκικές επιχειρήσεις. Πηγή που μίλησε στην «Κ» υπό το καθεστώς τήρησης της ανωνυμίας της, ανέφερε ότι οι υπογραφές για τα νέα αναπτυξιακά έργα, που σηματοδοτούν την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία, «αναμένονται εντός του 2026». Κάτι που καθιστά σαφές, ότι το εν λόγω «ευρωπαϊκό ντοσιέ», στο οποίο η Άγκυρα επενδύει πολλά για την ανάπτυξη της χώρας, μπαίνει ξανά στις ράγες, μετά από μια περίοδο έξι και πλέον ετών, όταν η Ε.Ε. είχε εισηγηθεί και εξασφαλίσει την αναστολή δραστηριοποίησης της ΕΤΕπ στην Τουρκία, εξαιτίας των έκνομων τουρκικών ενεργειών, στην ΑΟΖ

Η νέα εξέλιξη για δρομολόγηση της «επιστροφής» της ΕΤΕπ στην Τουρκία τείνει να καταδείξει, για ακόμη μία φορά, ότι τα ευρωπαϊκά ντοσιέ δρομολογούνται και υλοποιούνται ανεξαρτήτως προόδου στο Κυπριακό.

της Κυπριακής Δημοκρατίας, με απόφαση που λήφθηκε στις 15 Ιουλίου 2019.

Η ίδια πηγή, με άριστη γνώση των προθέσεων της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων, ανέφερε στην «Κ» χαρακτηριστικά ότι: «Η ΕΤΕπ έχει εγκρίνει δύο πράξεις μέσω χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών για τον ιδιωτικό τομέα, με στόχο τη στήριξη έργων ενεργειακής απόδοσης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πράσινης βιομηχανίας σε τουρκικές επιχειρήσεις. Αυτή τη στιγμή εργαζόμαστε προς την κατεύθυνση της υπογραφής των δύο αυτών πράξεων», κατέληξε η ίδια πηγή, καθιστώντας σαφές ότι ο κύβος ερρίφθη για την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία και ότι έχουμε εισέλθει στη διαδικασία αντιστροφής μέτρησης για την υπογραφή των δύο πράξεων και κατά συνέπεια για

Η ΕΤΕπ «επιστρέφει» στην Τουρκία μετά από 6 χρόνια

Ενέκρινε έργα και το 2026 πέφτουν υπογραφές –
Ένα ακόμη ευρωπαϊκό ντοσιέ προχωρά
ανεξαρτήτως Κυπριακού

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης είχε επιχειρήσει να διασυνδέσει την επαναδραστηριοποίηση της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων στην Τουρκία με ανταποδοτικές κινήσεις της κυβέρνησης Ερντογάν προς την κατεύθυνση επίλυσης του Κυπριακού.

την έναρξη των εργασιών, επί του πεδίου.

Στο πολιτικό πεδίο, η εξέλιξη αυτή, πέραν της διαγραφής από την Ε.Ε. «του πολιτικού χρέους» της Τουρκίας για τις έκνομες ενέργειές της στην κυπριακή ΑΟΖ, έχει και συνέπειες στο αφήγημα του προέδρου Χριστοδουλί-

δη, ο οποίος είχε επιχειρήσει να διασυνδέσει την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία με ανταποδοτικές κινήσεις της κυβέρνησης Ερντογάν προς την κατεύθυνση επίλυσης του Κυπριακού. Όπως ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας απεκάλυψε ενώπιον του Εθνικού Συμβου-

λίου, στην πολυμερή διάσκεψη που πραγματοποιήθηκε στις 17-18 Μαρτίου 2025, στη Γενεύη, είχε ζητήσει από τον ΥΠΙΕΞ της Τουρκίας Χακάν Φιντάν, όπως η Άγκυρα συμβάλει στην επίλυση του Κυπριακού, διαμνύοντας την ετοιμότητα της Λευκωσίας να στηρίξει παράλληλα την επα-

ναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία.

Ένα αφήγημα, το οποίο όπως είχε δημοσιεύσει η «Κ» (13.04.2025), στερείτο πραγματικής δυνατότητας υλοποίησης, καθώς τα 27 κράτη-μέλη είχαν ήδη δεσμευθεί για την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία, με ομόφωνα Συμπεράσματα, από τις 17 Δεκεμβρίου 2024. Περιλαμβανομένης και της Κυπριακής Δημοκρατίας, η οποία είχε εκπροσωπηθεί τότε, στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, από την υφυπουργό Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Μαρίλένα Ραουνά, στενότερη συνεργάτιδα του προέδρου Χριστοδουλίδη. Άρα, υπό το φως αυτής της απόφασης και της συναίνεσης που καταγράφηκε από όλα τα 27 κράτη-μέλη, περιλαμβανομένης και της Κυπριακής Δημοκρατίας, για την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία, τον Δεκέμβριο 2024, το εγχείρημα του προέδρου Χριστοδουλίδη να χρησιμοποιήσει το ίδιο ζήτημα ως δέλεαρ για να προκαλέσει θετική συμβολή της Τουρκίας στην επίλυση του Κυπριακού, τρεις μήνες αργότερα, τον Μάρτιο 2025, δύσκολα θα μπορούσε να πείσει τον Χακάν Φιντάν και την ηγεσία της Τουρκίας. Καθώς η Άγκυρα θεωρούσε, μάλλον δικαιολογημένα, ότι είχε ήδη εξασφαλισμένη την επάνοδο της ΕΤΕπ στην Τουρκία, μέσω της ομόφωνης ευρωπαϊκής απόφασης της 17ης Δεκεμβρίου 2024.

Η δε νέα εξέλιξη για δρομολόγηση της «επιστροφής» της ΕΤΕπ στην Τουρκία, εντός 2026 και η έγκριση δύο πράξεων, αναπτυξιακών έργων για τουρκικές επιχειρήσεις, οδηγεί μοιραία στην απόλυτη κατάρρευση του αφηγήματος του προέδρου Χριστοδουλίδη, για διασύνδεση της επανόδου της ΕΤΕπ στην Τουρκία με ανταποδοτικές κινήσεις της Άγκυρας σε σχέση με την επίλυση του Κυπριακού. Και τείνει να καταδείξει, για ακόμη μία φορά, ότι τα ευρωπαϊκά ντοσιέ δρομολογούνται και υλοποιούνται ανεξαρτήτως προόδου στο Κυπριακό, το οποίο εξακολουθεί να βρίσκεται σε τέλμα και η επίλυσή του τελεί υπό καθεστώς προϋποθέσεων που θέτει η Άγκυρα και τις οποίες ακολουθεί σε σημαντικό βαθμό, ενδεχομένως και εξ ανάγκης, ο νέος Τ/κ ηγέτης Τουφάν Έρχιουρμαν.

Η «επαναδραστηριοποίηση» της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων

Πηγή με άριστη γνώση των εξελίξεων στο πεδίο επαναδραστηριοποίησης της ΕΤΕπ στην Τουρκία, μίλησε στην «Κ» και ανέφερε τα εξής: «Μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου τον Δεκέμβριο του 2024, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) έχει ξεκινήσει μια σταδιακή επαναδραστηριοποίηση στην Τουρκία, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (ΕΥΕΔ). Η επαναδραστηριοποίηση ακολουθεί μια σταδιακή, αναλογική και αναστρέψιμη προσέγγιση, με επίκεντρο τη χρηματοδότηση έργων αμοιβαίου οφέλους σε βασικούς τομείς κοινού ενδιαφέροντος για την Ε.Ε. και την Τουρκία. Στο πλαίσιο αυτό, η ΕΤΕπ έχει εγκρίνει δύο πράξεις μέσω χρηματοπιστωτικών διαμεσολαβητών για τον ιδιωτικό τομέα, με στόχο τη στήριξη έργων ενεργειακής απόδοσης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πράσινης βιομηχανίας. Αυτή τη στιγμή εργαζόμαστε προς την κατεύθυνση της υπογραφής των δύο αυτών πράξεων», κατέληξε η ίδια πηγή, σημειώνοντας ότι οι υπογραφές αναμένονται «εντός του 2026».

5 σταθμοί από 2019
στο 2026

Πέντε σταθμοί μεσολάβησαν από την αναστολή της δραστηριοποίησης της ΕΤΕπ στην Τουρκία το 2019, μέχρι την επαναδραστηριοποίησή της, που έχει ήδη δρομολογηθεί και αναμένεται το 2026:

1. Υπό το φως των έκνομων δραστηριοτήτων της Τουρκίας στην ΑΟΖ της Κυπριακής Δημοκρατίας, η Ε.Ε. με ομόφωνη από-

Η ΕΤΕπ έχει χρηματοδοτήσει έργα ύψους 30,86 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Τουρκία από το 1965 μέχρι σήμερα, παραχωρώντας δάνεια και συμμετέχοντας σε 263 συνολικά έργα ανάπτυξης/ανάκαμψης.

φαση του Συμβουλίου, στις 15 Ιουλίου 2019, είχε καλέσει «την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων να επανεξετάσει τις δανειοδοτικές της δραστηριότητες στην Τουρκία, ιδίως όσον αφορά τον δανεισμό με κρατικούς τίτλους». Δηλαδή, όπως ευθέως προέκυπτε από την εν λόγω απόφαση, τα 27 κράτη-μέλη, είχαν επιδιώξει (και εν συνεχεία, εξασφαλίσει) την αναστολή δανειοδότησης/στήριξης αναπτυξιακών έργων από την ΕΤΕπ στην Τουρκία. Σημειώνεται ότι έκτοτε, η ΕΤΕπ τερμάτισε τη δραστηριότητά της στην Τουρκία, με μοναδική εξαίρεση την παραχώρηση δανείου 400 εκατομμυρίων ευρώ, το 2023, ως αποτέλεσμα των καταστροφικών σεισμών, στη χώρα.

2. Στη Σύνοδο Κορυφής, στις 17-18 Απριλίου 2024, τα 27 κράτη-μέλη, περιλαμβανομένης και της Κύπρου, αποφάσισαν ομόφωνα να «προωθήσουν την εργασία» επί του εγγράφου Μπορέλ/Κομι-

σιόν, το οποίο είχε εισηγηθεί τη δρομολόγηση επτά συνολικά ευρωπαϊκών ντοσιέ, περιλαμβανομένης και της επαναδραστηριοποίησης της ΕΤΕπ στην Τουρκία. 3. Οκτώ μήνες αργότερα, στις 17 Δεκεμβρίου 2024, το Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, επίσης με ομόφωνη απόφαση των 27 κρατών-μελών, περιλαμβανομένης της Κυπριακής Δημοκρατίας, προσκάλεσε «την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ) να εξετάσει τις προϋποθέσεις για σταδιακή εκ νέου συμμετοχή σε τομείς προτεραιότητας, με έμφαση στον ιδιωτικό τομέα», στην Τουρκία.

4. Στο πρόσφατο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, της 16ης Δεκεμβρίου 2025, συμπεράσματα για θέματα διεύρυνσης της Ε.Ε. δεν εκδόθηκαν, λόγω του βέτο που άσκησε η Ουγγαρία. Ωστόσο, στη δίλωση της απερχόμενης Δανικής Προεδρίας, την οποία στήριξαν τα λοιπά 26 κράτη-μέλη της Ε.Ε., περιλαμβανομένης

Ο Τούρκος υπουργός Οικονομίας Μεχμέτ Σιμσέκ είχε αναφέρει ότι «η Τουρκία πως ότι θα εξασφαλίσει περίπου 41 δισ. δολάρια σε μακροπρόθεσμη και χαμηλού κόστους χρηματοδότηση έργων από διεθνείς θεσμούς σε ορίζοντα τριετίας».

και της Κυπριακής Δημοκρατίας και την οποία ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης ανήγαγε σε «Συμπεράσματα» Συμβουλίου» και η Μαρίλένα Ραουνά σε «οδικό χάρτη» της Κυπριακής Προεδρίας, περιλαμβάνεται θετική αναφορά σε σχέση με την επαναδραστηριοποίηση της ΕΤΕπ στην Τουρκία. Σε σχέση με την Τουρκία, στην παράγραφο 113 αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι «λαμβάνονται δεόντως υπόψη τα συγκεκριμένα βήματα που έχουν ληφθεί», μεταξύ άλλων «και των εργασιών της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων με στόχο την επανέναρξη των δραστηριοτήτων της, με έμφαση στον ιδιωτικό τομέα».

5. Ο πέμπτος σταθμός χαρακτηρίζεται από την απόφαση της ΕΤΕπ να εγκρίνει δύο πράξεις με στόχο τη στήριξη έργων ενεργειακής απόδοσης, ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και πράσινης βιομηχανίας σε τουρκικές επιχειρήσεις. Εν αναμονή υπογρα-

φών, εντός 2026 και δρομολόγηση των εν λόγω αναπτυξιακών έργων ιδιωτικών επιχειρήσεων, στην Τουρκία.

Σημειώνεται ότι η ΕΤΕπ έχει χρηματοδοτήσει έργα ύψους 30,86 δισεκατομμυρίων ευρώ στην Τουρκία από το 1965 μέχρι σήμερα, παραχωρώντας δάνεια και συμμετέχοντας σε 263 συνολικά έργα ανάπτυξης/ανάκαμψης.

Η μεγάλη εικόνα
41 δισ. δολαρίων

Η μεγάλη εικόνα των προσδοκίων της Τουρκίας για την ανάπτυξη, εκτείνεται σε ποσά μαμούθ, ύψους 41 δισεκατομμυρίων δολαρίων, όπως απεκάλυψε προ μερικών μηνών ο υπουργός Οικονομίας της Τουρκίας, Μεχμέτ Σιμσέκ. Ο Τούρκος ΥΠΟΙΚ είχε αναφέρει ότι «η Τουρκία εκτιμά ότι θα εξασφαλίσει περίπου 41 δισ. δολάρια σε μακροπρόθεσμη και χαμηλού κόστους χρηματοδότηση έργων από διεθνείς θεσμούς σε ορίζοντα τριετίας».

Σε ανάρτησή του στην πλατφόρμα κοινωνικής δικτύωσης X, ο Μεχμέτ Σιμσέκ ανέφερε ότι συναντήθηκε με την Παγκόσμια Τράπεζα, τη Διεθνή Χρηματοδοτική Εταιρεία (IFC), την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης (EBRD), την Ασιατική Τράπεζα Επενδύσεων σε Υποδομές (ΑΙΠΒ), την Ισλαμική Τράπεζα Ανάπτυξης (IsDB), ως επίσης και με την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων (ΕΤΕπ), προσθέτοντας ότι «αναμένουμε να εξασφαλίσουμε περίπου 41 δισ. δολάρια σε μακροπρόθεσμη και χαμηλού κόστους χρηματοδότηση έργων από τους εν λόγω θεσμούς σε διάστημα τριών ετών».

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ
2026Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Παρακολουθώντας κανείς τις συνομιλίες του Ουκρανικού στο Μαϊάμι των ΗΠΑ αντιλαμβάνεται πως το Κίεβο βρίσκεται σε αφόρητη πίεση με την αίσθηση πως οι ΗΠΑ, υπό τον Τραμπ, προχωρούν ακόμη παραπέρα όχι μόνο αδειάζοντας την Ουκρανία, αλλά αποστέλλοντας και ένα ισχυρό μήνυμα με κύριους αποδέκτες τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες. Το εν λόγω μήνυμα δεν ξαναγράφει, με αφορμή τη ρωσική εισβολή του 2022 στην Ουκρανία, την αρχιτεκτονική ασφάλειας μόνο της Ευρώπης, αλλά και ίσως ολόκληρου του μεταπολεμικού κόσμου όπως τον γνωρίσαμε μετά το 1989 και την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, που σήμανε και πρακτικά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου για να υπεισέλθουμε στην εποχή της αμερικανικής μονοκρατορίας. Ο ίδιος ο Τραμπ με τη δήλωσή του πως «η Ρωσία και η Κίνα δεν αποτελούν πλέον τον εχθρό των ΗΠΑ» δημιουργεί, και εύλογα, ανησυχίες στο Λονδίνο, το Βερολίνο και το Παρίσι, με έμπειρους παρατηρητές να έχουν την αγωνία αν μια δήλωσή του, με το γνωστό κυνικό ύφος, θα έβαζε στον χορό και το Κυπριακό. Το 2026 θα είναι ρευστό, αλλά σαν νέα χρονιά φέρει μέσα του τα ψήγματα της ολοκληρώσεως των γεωπολιτικών κύκλων τόσο του Ουκρανικού όσο και στη Μέση Ανατολή, όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά την πτώση του καθεστώτος Άσαντ, την 7η Οκτωβρίου και τον πρώτο, απευθείας, πόλεμο μεταξύ Ισραήλ και Ιράν. Μέσα σε αυτό το διεθνές σκηνικό η Κύπρος προχωρά και το Κυπριακό ξαναμπαίνει σε τροχιά διαλόγου, με τις προκλήσεις να παραμένουν ανοικτές και με μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας.

Τι να αναμένουμε το 2026

Εκτός απροόπτου το 2026 θα καταστεί η χρονιά που θα ολοκληρωθεί ο κύκλος των συνομιλιών για την ειρήνευση του Ουκρανικού. Στο δυστοπικό αυτό σκηνικό, που θα κλείσει μετά από μια τετραετία πολέμου τον κύκλο του μεγαλύτερου πολέμου επί ευρωπαϊκού εδάφους μετά τον Β΄ Π.Π., το προηγούμενο που θα προκύψει αφορά:

- **Στη δυνاميκή** απώλεια μέρους των εδαφών της Ουκρανίας.
- **Στην κατάληψη** ως προς την ασφάλεια και τις εγγυήσεις της επόμενης ημέρας για την Ουκρανία.
- **Στη χάραξη** του εξωτερικού προσανατολισμού της χώρας ως προς την ευρωατλαντική της συμμετοχή (ΝΑΤΟ και Ε.Ε.).

Αναλόγως εξελίξεων καθίσταται σαφές πως ακόμη και στο καλύτερο δυνατό σενάριο για την Ουκρανία, το κόστος για την ειρήνη θα είναι μεγαλύτερο από τα οφέλη, ενώ η επόμενη ημέρα για τη χώρα θα διαμορφώσει και τις σχέσεις της Ε.Ε. με τη Ρωσία, ανεξαρτίτως των προθέσεων των ΗΠΑ. Δεδομένου πως οι Βρυξέλλες θα αντιδράσουν σε πλήρη αποκατάσταση των σχέσεων με τη Μόσχα, τα υπόλοιπα προηγούμενα δεν αποτελούν έξωθεν καλή μαρτυρία για το Κυπριακό καθώς η ασφάλεια και οι εγγυήσεις στη δική μας περίπτωση αποτέλεσαν διαχρονικά μεγάλο αγκάθι στις συνομιλίες για επίλυ-

Στις τεκτονικές αλλαγές που συντελούνται διεθνώς και περιφερειακά, ζητούμενο για τη Λευκωσία ως μικρό κράτος με ανοικτό ένα υπαρξιακό ζήτημα, παραμένει η συνέπεια και ο προσεκτικός στρατηγικός σχεδιασμός.

ση, με αποκορύφωμα την τελευταία κορύφωση του Κυπριακού, το 2017, στο Κραν Μοντανά της Ελβετίας. Επιπλέον, μια δήλωση Τραμπ που θα αδειάζε το χαλί στη Λευκωσία σε σχέση με την προοπτική των αμερικανοτουρκικών σχέσεων και που θα επιδεικνύει το Κυπριακό, αποτελεί κάτι που κανείς δεν θα επιθυμούσε, εξού και η σταθερή πορεία σιναλών της Λευκωσίας προς την Ουάσιγκτον μετά την περίοδο που ακο-

λούθησε τα τελευταία χρόνια την αναβάθμιση των κυπροαμερικανικών σχέσεων.

Προκλήσεις μπροστά

Τόσο η Προεδρία της Ε.Ε. από την Κύπρο, που εγκαινιάζεται το πρώτο εξάμηνο του 2026, όσο και η ομαλή πορεία προς την επανέναρξη των συνομιλιών του Κυπριακού αποτελούν τις πιο πολύπλοκες προκλήσεις που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Λευκωσία στις αρχές και μετά το μέσο του νέου χρόνου.

Ζητούμενο αποτελεί, φυσικά, μια καλή άσκηση στο πρώτο επίπεδο προκειμένου να υπάρξει περιθώριο διπλωματικής εξαργύρωσης και η αποφυγή σοβαρών προβλημάτων στο δεύτερο επίπεδο – που ωστόσο δεν αποτελεί και μεταβλητή υπό τον απόλυτο έλεγχο της Λευκωσίας. Επιπλέον, η Λευκωσία υπό το βάρος των εξελίξεων στην περιοχή επιχειρεί, και σε κάποιο βαθμό επιτυγχάνει, να κλείσει τις εκκρεμότητες σε περιφερειακό επίπεδο (βλέπε ΑΟΖ

με Λίβανο) αλλά και να ενισχύσει τις στρατηγικές της σχέσεις με τα κράτη της περιοχής (Ισραήλ-Λίβανο) μέσω των σχημάτων περιφερειακής συνεργασίας των Τριμερών και της επιλογής +1, με τις ΗΠΑ.

Παράλληλα, στέλνει και σιγά-σιγά ευρωατλαντικής εμβάθυνσης, όπως η πρόθεσή της για ένταξη στο ΝΑΤΟ αλλά και οι διμερείς συμφωνίες με προεκτάσεις ασφάλειας και άμυνας όπως αυτή με τη Γαλλία. Ζητούμενο φυσικά είναι να αναδείξει τον ρόλο της στην περιοχή αλλά και να εμπλέξει διεθνώς δυναμικές που θα μεταφράζονταν, επί του πρακτέου, σε στήριξη προς τις θέσεις της στο Κυπριακό, πτυχή που ωστόσο απαιτεί και τη συναίνεση της Τουρκίας, που στο Κυπριακό δείχνει να κινείται με συναλλακτική διάσταση έχοντας στο πίσω μέρος της όποιας κινητικότητας τις... Βρυξέλλες και την Ουάσιγκτον.

Ζητούμενο η συνέπεια

Στις τεκτονικές αλλαγές που συντελούνται διεθνώς και περιφερειακά, ζητούμενο για τη Λευκωσία ως μικρό κράτος με ανοικτό ένα υπαρξιακό ζήτημα, παραμένει η συνέπεια και ο προσεκτικός στρατηγικός σχεδιασμός. Ως προς την πρώτη διάσταση, συχνά το Κυπριακό ενδέχεται να παρουσιάζεται ως sproiler θέμα για κάποια κράτη-μέλη της Ε.Ε. ή τις ΗΠΑ, ενώ ως προς το δεύτερο συχνά παρατηρείται το φαινόμενο της προσέγγισης σοβαρών θεμάτων υπό το πρίσμα της εσωτερικής πολιτικής σκοπιμότητας – ιδίως φέτος που είναι και χρονιά βουλευτικών εκλογών με διαμόρφωση, πιθανόν, ενός πρωτοφανούς εσωτερικού πολιτικού σκηνικού που θα μας ακολουθήσει μέχρι και τις προεδρικές εκλογές του 2028. Σε αυτό πρέπει να προστεθεί και η πρόθεση της Τουρκίας, που δείχνει πλέον να εξωτερικοποιείται διαμέσου δημοσίων δηλώσεων, για πάγωμα του Κυπριακού και «συνεργασία χωρίς τελική λύση διευθέτησης», κάτι που προκύπτει ως ένα νέο δεδομένο απομακρυσμένο από τη ΔΔΟ ή τη λύση δύο κρατών. Το 2026, αναπόφευκτα θα καταδείξει και αν αυτή η τάση είναι μια τακτική προσέγγιση ή μια στρατηγική αλλαγή παραδείγματος εκ μέρους της Άγκυρας, πτυχή που οφείλει να γίνει αντιληπτή από τη Λευκωσία αλλά και αντικείμενο πραγματικής στρατηγικής ανάλυσης.

Ελληνοτουρκικά στη σκιά ΗΠΑ και Ισραήλ

Την ώρα που η Ουάσιγκτον προωθεί τη συνεργασία, το μέτωπο Νετανιάχου - Ερντογάν αναφλέγεται

Του **ΒΑΣΙΛΗ ΝΕΔΟΥ**

Μια δύσκολη ισορροπία ανάμεσα στην ανάγκη εμβάθυνσης των περιφερειακών συμμαχιών της και της ανάγκης να κρατηθούν ανοικτοί οι δίαυλοι που έχουν δημιουργηθεί τα τελευταία τρία χρόνια με την Αγκυρα επιχειρεί να επιτύχει η Αθήνα, με το βλέμμα στραμμένο και στην Ουάσιγκτον, η οποία αποτελεί τον πλέον κρίσιμο κρίκο στο παιχνίδι στην περιοχή της Μέσης Ανατολής και την Ανατολική Μεσόγειο. Το τρίγωνο Αθήνας - Αγκυρας - Ουάσιγκτον δεν είναι, βέβαια, παρά μία από τις πολλαπλές γεωπολιτικές μεταβλητές που πρέπει να υπολογίσει η ελληνική εξωτερική πολιτική, καθώς ολοένα και πιο επιδραστικό ρόλο στη συγκεκριμένη ισορροπία διαδραματίζει πλέον και το Ισραήλ.

Μετά την τριμερή

Ο πρωθυπουργός Κυριάκος Μητσοτάκης βρέθηκε την περασμένη Δευτέρα στα Ιεροσόλυμα μαζί με τον πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Νίκο Χριστοδουλίδη, όπου μαζί με τον πρωθυπουργό του Ισραήλ Μπέντζαμιν Νετανιάχου επανέλαβαν τη δέσμευσή τους για εμβάθυνση της συνεργασίας σε διάφορους τομείς. Η τριμερής –δεδομένου μάλιστα ότι ο κ. Νετανιάχου μίλησε πολύ ανοικτά κατά της Τουρκίας– έγινε αντιληπτή από την Αγκυρα ως αναβίωση ενός κατεχόχην «αντιτουρκικού» συνασπισμού, κάτι

το οποίο για την Ελλάδα μετατράπηκε ήδη από την επομένη σε επιστροφή στην τακτική των παραβιάσεων του εθνικού εναέριου χώρου και μια πρώτη εικονική αερομαχία στο Βορειοανατολικό Αιγαίο μετά σχεδόν τρία χρόνια. Βέβαια, οι παραβιάσεις από τα τουρκικά αεροσκάφη γίνονται μεταξύ 6 και 10 ναυτικών μιλίων τον εναέριο χώρο, γνωρίζοντας ότι αρκετοί εντός ΝΑΤΟ θεωρούν ότι αυτή η ελληνική αναντιστοιχία ανάμεσα στα χωρικά ύδατα στο Αιγαίο (6 ν.μ.) και τον εναέριο χώρο (10 ν.μ.) αποτελεί ιδιαίτερότητα.

Για την Αθήνα, οι μεταβλητές αυτές ισορροπίες έχουν –πέρα από την αμιγώς ελληνοϊσραηλινή διάστασή τους– σημασία για την ευρύτερη αρχιτεκτονική ασφαλείας της περιοχής. Η μετάβαση του κ. Νετανιάχου στο Μαρ α Λάγκο τη Δευτέρα και η πιθανή συνάντησή με τον πρόεδρο των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ έχει πολύπλευρο ενδιαφέρον, κυρίως όμως αποτελεί μια επίσκεψη στον κατεχόχην «διαιτητή» των τεταμένων τουρκοϊσραηλινών σχέσεων, στο επίκεντρο των οποίων βρίσκεται η Συρία. Ο κ. Νετανιάχου μεταβαίνει στις ΗΠΑ γνωρίζοντας ότι η Συρία αποτελεί βάρος στο οποίο η Αγκυρα δεν έχει τις οικονομικές δυνατότητες να ανταποκριθεί, κάτι που σημαίνει ότι μέρα με τη μέρα στη Δαμασκό αυξάνεται το αποτύπωμα εκείνων που χρηματοδοτούν αρεϊδώς την κυβέρνηση του Αχμέτ αλ Σάρα,

Νίκος Χριστοδουλίδης, Μπέντζαμιν Νετανιάχου και Κυριάκος Μητσοτάκης απαντούν σε ερωτήσεις δημοσιογράφων αμέσως μετά το τέλος της τριμερούς διάσκεψης στην Ιερουσαλήμ. Η Αγκυρα εκδήλωσε τη δυσαρέσκεία της για τη στενή συνεργασία των τριών κρατών, με παραβιάσεις του ελληνικού εναέριου χώρου.

δηλαδή της Σαουδικής Αραβίας και του Κατάρ. Από την άλλη, βεβαίως, δεν μπορεί να πιστευτεί ότι η Ουάσιγκτον θα συναιήσει άνευ όρων στην πρόθεση που έχει το Ισραήλ για τη Συρία, δηλαδή τη μετατροπή της χώρας σε ένα μωσαϊκό ημιαυτονομών εθνοτήτων ή ομάδων πίεσης, κάτι που προφα-

νώς υπονομεύει την προσπάθεια της Τουρκίας να ελέγξει τη Δαμασκό, αλλά αυξάνει και τη γεωπολιτική βαρύτητα της Ιερουσαλήμ στα νότια της χώρας.

Στην Αθήνα βλέπουν ότι η ταύτιση της Ελλάδας με το Ισραήλ στην παρούσα φάση εκλαμβάνεται από την Αγκυρα ακριβώς ως ένας

ακόμη μοχλός πίεσης προς την Τουρκία από δυσμιάς. Δεν πρέπει να λησμονείται ότι η έναρξη της περιόδου «αρεμων νερών» στα ελληνοτουρκικά συνέπεσε με τους καταστροφικούς σεισμούς του Φεβρουαρίου 2023 στη νότια Τουρκία και –κυρίως– με την προσπάθεια της Τουρκίας να ελέγξει πλήρως την κατάσταση στη Συρία. Σήμερα, ένα χρόνο μετά την επικράτηση των άλλοτε τζικαντιστών με τις μαύρες σημαίες και πλέον κυβερνητών της Συρίας με λευκό κολάρο, η επιρροή της Τουρκίας στη συγκεκριμένη χώρα δεν είναι αυτή που ο Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν υπολόγιζε.

Ωστόσο, για την Αγκυρα η στροφή 180 μοιρών σε μια λογική έντασης στο Αιγαίο που θα θυμίζει την περίοδο προ του Φεβρουαρίου 2023 δεν θα ήταν παραγωγική, ιδιαίτερα καθώς η Ουάσιγκτον στην παρούσα φάση προωθεί αυτή τη λογική εξεύρεσης συγκλίσεων, ακόμη κι αν αυτές αφορούν αποκλειστικά και μόνο τις μπίζνες. Αυτό σημαίνει ότι στην Αθήνα προετοιμάζονται για κάποια επιστροφή στην πρακτική των παραβιάσεων, αλλά με λιγότερη ένταση σε σχέση με το παρελθόν. Βέβαια, η παγίδα της επιδείνωσης των σχέσεων είναι πάντα παρούσα, αλλά στην τρέχουσα φάση δεν υπάρχει κάποια ενεργή πιθανή αφορμή, ιδιαίτερα αφού –για παράδειγμα– σχεδιά όπως η ηλεκτρική διασύνδεση Ελλάδας - Κύπρου βρίσκονται στη βαθιά «κατάψυξη».

Πιέσεις στην Κύπρο

Οι αμερικανικές πιέσεις εσχάτως έχουν στο επίκεντρό τους την Κύπρο. Είναι ενδιαφέρον ότι πριν από λίγες ημέρες στην Αθήνα μεταβιβάστηκε ερώτημα από αμερικανικό διπλωματικό δίαυλο (πρεσβεία των ΗΠΑ στην Αθήνα) σχετικά με το αν η ελληνική πλευρά είναι πρόθυμη να προωθήσει και ενδεχομένως να συμμετέχει σε κοινές δράσεις και συνεργασίες σε θέματα χαμηλής πολιτικής ανάρμοστα στις δύο κοινωνίες, θέση η οποία απωθεί, βεβαίως, τις πρόσφατες δηλώσεις του πρώην των ΗΠΑ στην Τουρκία Τομ Μπάρακ, που εν συνέχεια είχε σπεύσει να ενστερνιστεί και ο υπουργός Εξωτερικών της Τουρκίας Χακάν Φιντάν. Επί τούτου είναι, προφανώς, εξαιρετικά αμφίβολο αν η Αθήνα έχει οποιαδήποτε δυνατότητα να ασκήσει πίεση στη Λευκωσία επί αυτού του ζητήματος, ιδιαίτερα καθώς σε λίγες ημέρες ξεκινάει η περίοδος της εξάμηνης προεδρίας της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε.

Ουδείς στην Λευκωσία επιθυμεί να προχωρήσει σε θαρραλέα βήματα σε αυτή τη φάση, κάτι που σημαίνει ότι και η όποια ανακίνηση διαδικασίας για το Κυπριακό εκ των πραγμάτων θα μετατεθεί για την περίοδο από τον Ιούλιο του 2026 και έπειτα. Και, βεβαίως, με τις προσδοκίες να παραμένουν ιδιαίτερα χαμηλές για ουσιαστικές συζητήσεις.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ
2026

Τον ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Τα τελευταία πέντε έτη μπορούσαν εύκολα να χαρακτηριστούν ως έτη προκλήσεων για την οικονομία της Κύπρου σύμφωνα με όλα όσα είχαν καταγραφεί. Πρωτόγνωρα πράγματα που επηρέασαν την οικονομία της Κύπρου, μια οικονομία που όχι απλώς δεν επηρέαστηκε, αλλά έφτασε να προχωράει με τομές και να κινείται με πλεονάσματα. Κορωνοϊός, κλεισίματα οικονομιών, μετά δύο πόλεμοι, πληθωρισμός, αύξηση επιτοκίων και η λίστα έχει ακόμα πολλά. Τα παραπάνω είναι λέξεις που στιγμάτισαν όλες τις οικονομίες, αλλά –εκ του αποτελέσματος– όχι την κυπριακή. Τούλάχιστον όχι ανεπανόρθωτα.

Φτάσαμε αισίως στα τέλη του

Η Κύπρος έχει αξιοσημείωτα αποτελέσματα, παρόλο που σίγουρα χωράει ένα «debate» για το αν φτάνουν αυτοί οι καλοί οικονομικοί δείκτες στο μέσο νοικοκυριό.

2025 και η Κύπρος έχει αξιοσημείωτα αποτελέσματα, παρόλο που σίγουρα χωράει ένα «debate» για το αν φτάνουν αυτοί οι καλοί οικονομικοί δείκτες στο μέσο νοικοκυριό. Δανείζομαι δεδομένα από την ομιλία του υπουργού Οικονομικών που ανέγνωσε στη Βουλή των Αντιπροσώπων για τον Προϋπολογισμό του 2026, δεδομένα που είναι αναρτημένα και μπορεί ο καθένας να δει για να αντιληφθεί την εικόνα. Ο ρυθμός ανάπτυξης της οικονομίας κατά το πρώτο εξάμηνο του 2025 έφθασε στο 3,6% και οι επενδύσεις αυξήθηκαν κατά 10,4%, ενώ η δημοσιονομική κατάσταση της χώρας συνεχίζει να χαρακτηρίζεται από ισχυρά πλεονάσματα, όπως 3,3% το 2025 και 3% το 2026. Οι εξαγωγές υπηρεσιών παραμένουν σε υψηλά επίπεδα κυρίως στον τομέα τεχνολογίας και πληροφορικής, ενώ ο τομέας του τουρισμού καταγράφει ρεκόρ αφίξεων με ήδη 4,5 εκατομμύρια επισκέπτες. Ο ρυθμός ανάπτυξης της Κύπρου αναμένεται να κυμανθεί στο 3,1% το 2026, στο 3,0% το 2027 και στο

Καλό το 2025 για την οικονομία, αισιοδοξία και για το 2026

Ισχυροί ρυθμοί ανάπτυξης και πλεονάσματα, αλλά караδοκεί το κρατικό μισθολόγιο

Το συνταξιοδοτικό θα είναι για το 2026 το μεγαλύτερο στοίχημα που θα πρέπει να ρυθμιστεί. Αξίζει να προχωρήσει, αξίζει να γίνουν τομές και μεταρρυθμίσεις, και σίγουρα δεν θα πρέπει να γίνει πρόχειρα.

2,9% το 2028. Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται να παραμείνει στο 4,6% το 2026-2027 και να μειωθεί στο 4,5% το 2028. Ο πληθωρισμός αναμένεται να σταθεροποιηθεί κοντά στο όριο του 2% για την επόμενη τριετία. Το δημοσιονομικό ισοζύγιο το 2026 προβλέπεται δημοσιονομικό ισοζύγιο αναμένεται να ανέλθει στο 2,9%, ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος, ενώ το πρωτογενές δημοσιονομικό ισοζύγιο αναμένεται να ανέλθει στο 4,3% του ΑΕΠ. Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ αναμένεται να περιοριστεί στο 50,9% το 2026, σε σύγκριση με 55,3% το 2025.

Οι τράπεζες, που είναι συνυφασμένες με την οικονομία του

τόπου, περνούν και αυτές μία από τις καλύτερες περιόδους όχι των τελευταίων πέντε ετών, αλλά 15ετίας. Στην Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ) οι δείκτες δείχνουν πως τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα έχουν ισχυρούς δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, με τον δείκτη Common Equity Tier 1 («CET1») να βρίσκεται στο 26,1%. Η ποιότητα των στοιχείων ενεργητικού του τραπεζικού τομέα σημείωσε σημαντική βελτίωση εντός του τρίτου τριμήνου του 2025, με τον δείκτη μη εξυπηρετούμενων χορηγήσεων («ΜΕΔ») να φθάνει για πρώτη φορά σε επίπεδα χαμηλότερα του 5% –και συγκεκριμένα στο 4,5%– το χαμηλότερο επίπεδο που καταγρά-

φηκε από το 2014. Ο τραπεζικός τομέας συνέχισε να καταγράφει θετική κερδοφορία κατά το τρίτο τρίμηνο του 2025, κυρίως λόγω των καθαρών εσόδων από τόκους. Τα έσοδα αυτά προήλθαν από διάφορες πηγές τόκων, όπως δάνεια και χορηγήσεις, επενδύσεις σε χρεωστικούς τίτλους και καταθέσεις με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα («ΕΚΤ»). Ο τραπεζικός τομέας συνεχίζει να παρουσιάζει πλεονάζουσα ρευστότητα, με τους σχετικούς δείκτες να υπερβαίνουν κατά πολύ τόσο τα ελάχιστα εποπτικά όρια (100%), όσο και τον μέσο όρο της Ε.Ε., παρά την αυξημένη δανειοδοτική δραστηριότητα των εγχώριων τραπεζών τα τελευταία χρόνια.

Η Κύπρος έχει αποδείξει από τον μακρινό Μάρτιο του 2016 που βγήκε από τις μνημονιακές της υποχρεώσεις ότι, εν μέσω ορθών και συνετών, αλλά και άτσάλων και μέτριων χειρισμών, της «βγαίνει η παρτίδα». Έχει πείσει τους Οίκους Αξιολόγησης, γι' αυτό και βρίσκεται στην πρώτη κατηγορία (Α). Μπορεί όχι στην καλύτερη πρώτη, αλλά βρίσκεται στα ανώτατα σκαλοπάτια και οι ξένοι της δείχνουν ξανά μετά από πολλά χρόνια εμπιστοσύνη. Οι επενδύσεις που έρχονται από έξω αντικατοπτρίζουν αυτή την εμπιστοσύνη εξάλλου, ενώ δυστυχώς, όπως έχει αποδείξει και η ίδια η Κύπρος, βάζει συχνά-πυκνά τρικλοποδιές από μόνη της στον εαυτό της.

Προχώρησε σε τρεις αποφάσεις μέσα στον χρόνο που μπορεί να «αυτοπαγιδευτεί», ίσως όχι στο 2026, ίσως όχι στο 2027, αλλά αυτό να διαφανεί αργότερα, από το 2028 και εντεύθεν. Προχώρησε σε φορολογική μεταρρύθμιση του κράτους που θα εφαρμοστεί σε λίγες μέρες, από την 1η Ιανουαρίου 2026. Είναι μεταρρύθμιση που όλοι μας θέλουμε να έχουν παρθεί σωστές αποφάσεις, να μην είναι πρόχειρη, να μην έχει φτιαχτεί πρόχειρα.

Η ρύθμιση της ΑΤΑ και οι αυξήσεις στο κρατικό μισθολόγιο είναι ίσως η μεγαλύτερη πρόκληση που θα κληθεί η Κύπρος να διαχειριστεί. Μπορεί να μη διαφανεί στο 2026 ή στο 2027, αλλά στα επόμενα χρόνια είναι πιθανότερο να δείξει τα αποτελέσματα των αποφάσεων που πάρθηκαν στα τέλη του 2025, λίγους μήνες πριν τις βουλευτικές του 2026, ό,τι και να σημαίνει αυτό. Πριν από τα τέλη του 2025 ρυθμίστηκε και ο κατώτατος μισθός. Ένα ζήτημα που άνοιξε γρήγορα, έκλεισε ακόμα πιο γρήγορα. Οι εργοδότες μιλούν για καταστολή, οι συντεχνίες για μικρό κέρδος, η κυβέρνηση για επιτυχία. Ο χρόνος θα δείξει.

Το συνταξιοδοτικό θα είναι για το 2026 το μεγαλύτερο στοίχημα που θα πρέπει να ρυθμιστεί. Ο Κύπριος δεν έχει κουλτούρα αποταμίευσης, είναι κάτι που το αντιλαμβάνεται μελλοντικά όταν μεγαλώνει, είναι κάτι που βέλουμε συνεχώς στη διπλανή μας πόρτα. Αξίζει να προχωρήσει, αξίζει να γίνουν τομές και μεταρρυθμίσεις, σίγουρα δεν θα πρέπει να γίνει πρόχειρα. Όπως και να έχει, στο παρόν στάδιο σύννεφα για τον νέο χρόνο δεν φαίνονται στον ουρανό, το 2025 έχει θέσει καλές ράγες για το 2026.

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Εντονη δυναμική κατέγραψε το επιχειρείν το 2025 στην Κύπρο, με ντόπιους και ξένους επιχειρηματίες να δίνουν ψήφο εμπιστοσύνης στο ευνοϊκό και ανταγωνιστικό επενδυτικό περιβάλλον που έχει διαμορφωθεί τα τελευταία χρόνια. Το επιχειρηματικό περιβάλλον αποδείχθηκε ιδιαίτερα θετικό, δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για ουσιαστική ανάπτυξη και προσέλκυση νέων επενδύσεων. Οι αναβαθμίσεις από διεθνείς οίκους αξιολόγησης και ο σταδιακός μετασχηματισμός της οικονομίας προς πιο εξωστρεφή και τεχνολογικά ώριμα μοντέλα, έδωσαν το σαφές μήνυμα στα διεθνή κεφάλαια πως η χώρα βρίσκεται σε μια περίοδο σταθερότητας και προοπτικής. Το 2025 χαρακτηρίστηκε από σημαντικές αλλαγές στο πεδίο του επιχειρείν, με τη σταθεροποίηση του οικονομικού περιβάλλοντος, την ενίσχυση των έργων υποδομής και την ενδυνάμωση της ψηφιακής οικονομίας να ενισχύουν το επενδυτικό ενδιαφέρον, δημιουργώντας θετικό momentum.

Η χώρα άνοιξε νέους ορίζοντες για την ανάπτυξη συνεργασιών και εξαγωγικών ευκαιριών, γεγονός που δρα ευνοϊκά ως προς την ανταγωνιστικότητα και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων.

Ο στρατηγικός διάλογος με τις Ηνωμένες Πολιτείες και το Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά και η ιστορική επίσκεψη του πρωθυπουργού της Ινδίας στην Κύπρο, αποδεικνύουν την αναβαθμισμένη θέση της χώρας μας στο διεθνές γίγνεσθαι και πώς αυτή επιφέρει οικονομικά και εμπορικά οφέλη. Ειδικότερα, η επίσκεψη του Ινδού

Η «ψήφος εμπιστοσύνης» να μετατραπεί σε ολοκληρωμένο πλαίσιο ανάπτυξης

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ
ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ
2026

Απαιτούνται λύσεις σε σχέση με το δυσβάστακτο κόστος της ενέργειας – Καταδεικνύεται η ανάγκη για ενσωμάτωση της παραγωγικής μας δομής στις νέες τεχνολογίες

πρωθυπουργού αναβάθμισε ουσιαστικά τις διμερείς μας σχέσεις και άνοιξε νέους στρατηγικούς ορίζοντες, τόσο με την προσέλκυση επενδύσεων στον φαρμακευτικό τομέα, στον αμυντικό τομέα, στον τομέα της τεχνολογίας, όσο και προς τη δυνατότητα συμμετοχής της Κύπρου στον πολύ σημαντικό εμπορικό διάδρομο IMEC, Ινδία - Μέση Ανατολή, Ευρώπη μέσω και της Κύπρου, μια προοπτική με σαφή γεωπολιτικά και

Οι στρατηγικές συνεργασίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Ινδία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα ανοίγουν νέους ορίζοντες για την επιχειρηματική κοινότητα, δημιουργώντας σημαντικές προοπτικές ανάπτυξης σε καινοτόμους και δυναμικούς τομείς δραστηριότητας.

οικονομικά οφέλη για τη χώρα μας. Εξίσου σημαντική ήταν και η ενίσχυση των σχέσεών μας με τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και τη Σαουδική Αραβία. Οι χώρες αυτές διαθέτουν τεράστια επενδυτική ισχύ και ενδιαφέροντα ενεργά για επενδύσεις στην Κύπρο. Με την ίδρυση του UAE-Cyprus Joint Business & Investment Council και την υπογραφή του MoU με την Federation of UAE Chambers of Commerce & Industry, φαίνε-

ται ότι θα ξεκινήσει να υπάρχει μία ανταλλαγή ενημέρωσης και διάθεσης project όσον αφορά επενδύσεις στην Κύπρο. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώθηκε και από την πρόσφατη επίσημη επίσκεψη του προέδρου Mohammed bin Zayed al Nahyan στην Κύπρο, η οποία ξεκλείδωσε ισχυρές προοπτικές σε κείριους τομείς όπως το εμπόριο, οι επενδύσεις, ο τουρισμός, η ενέργεια, η άμυνα, η ναυτιλία. Σημαντική δυναμική

καταγράφεται και στη συνεργασία μας με το Ισραήλ, την Αίγυπτο, καθώς και με αγορές όπως ο Καναδάς και οι ΗΠΑ. Όλα αυτά τα βήματα συνθέτουν μια εικόνα της Κύπρου που δεν είναι πια απομονωμένη. Αυτό είναι το στοίχημα και η μεγάλη ευκαιρία για τα επόμενα χρόνια.

Το επιχειρείν το 2026 δεν περιορίζεται στην απλή προσέλκυση νέων επενδύσεων, αλλά επεκτείνεται στη δημιουργία ενός ολο-

κληρωμένου πλαισίου για μια βιώσιμη, πράσινη και τεχνολογικά ώριμη ανάπτυξη.

Οι επιχειρήσεις, ωστόσο, βρίσκονται μπροστά σε ένα σταυροδρόμι: από τη μία, η διεθνής αναγνώριση και η ενισχυμένη επενδυτική εμπιστοσύνη, από την άλλη, ένα περιβάλλον υψηλού κόστους και εντεινόμενου τεχνολογικού ανταγωνισμού. Η επόμενη χρονιά θα κριθεί από το κατά πόσο θα καταφέρει η χώρα να μετατρέψει τις προκλήσεις σε μοχλούς βιώσιμης ανάπτυξης.

Αναφορικά με τις προκλήσεις, οι αρμόδιοι φορείς του επιχειρείν επισημαίνουν ότι το δυσβάστακτο κόστος ενέργειας σκοτώνει την ανταγωνιστικότητα του επενδυτικού μας περιβάλλοντος. Παράλληλα, πρόκληση για την Κύπρο αποτελεί η υιοθέτηση νέων τεχνολογιών και η ενσωμάτωσή τους στην παραγωγική δομή. Σημαντική επιβάρυνση προκαλεί και το εργατικό κόστος, το οποίο αυξάνεται όχι μόνο λόγω μισθολογικών απαιτήσεων, αλλά και εξαιτίας της ανάγκης διεισδυτικής προσωπικού σε μια ιδιαίτερα ανταγωνιστική αγορά εργασίας. Κεντρικό ζήτημα για τον κλάδο παραμένει η έλλειψη εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, ιδιαίτερα σε τεχνικές και παραγωγικές ειδικότητες. Απαιτείται στρατηγικός σχεδιασμός, υποδομές και φυσικά επένδυση στο ανθρώπινο κεφάλαιο.

Η αξιοποίηση της διεθνούς εμπιστοσύνης και ο επιταχυνόμενος ψηφιακός και πράσινος μετασχηματισμός θα καθορίσουν αν το 2026 θα αποτελέσει χρονιά απλής προσαρμογής ή ουσιαστικής αναβάθμισης του παραγωγικού μας μοντέλου.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ 2026

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

Αυτό που εδώ και χρόνια παρατηρούμε να συμβαίνει στην Ευρώπη, στην Αμερική και αλλού, με την ολοένα αυξανόμενη επιρροή κομμάτων και προσώπων που ισχυρίζονται ότι εκπροσωπούν την «πραγματική θέληση του λαού», αναμένεται να περάσει θριαμβευτικά την πόρτα μας. Υπό την προϋπόθεση ότι θα επαληθευτούν και στην κάλπη τα δημοσκοπικά ευρήματα, τα οποία, εκτός από τη δυναμική που εκ νέου καταγράφει το ΕΛΑΜ –μέχρι τώρα στην Κύπρο είχαμε δει τη ροπή στον σύγχρονο λαϊκισμό να εκφράζεται μέσα από την ενίσχυση της Ακροδεξιάς– δείχνουν ότι δύο άλλοι σχηματισμοί έρχονται να ανακατέψουν για τα καλά την τράπουλα: Το ΑΛΜΑ, του Οδυσσέα Μιχαηλίδη και η Άμεση Δημοκρατία, του Φειδία Παναγιώτου. Έχοντας μεν αισθητές μεταξύ τους διαφορές, τα τρία αυτά σχήματα –ΕΛΑΜ, ΑΛΜΑ, Άμεση Δημοκρατία– φαίνεται να σχηματίζουν το ισχυρό μέτωπο του χαμαιλεοντικού φαινομένου του λαϊκισμού, αυτού που αποκαλούμε «μη συστηματικά πολιτικά κόμματα». Εύχκος χαρακτηρίσμός μεν, όχι εύκολη υπόθεση δε.

«Αγνός λαός» Vs «διεφθαρμένη ελίτ»

Αν και ο όρος έχει «κακοποιηθεί» από τη συχνότητα και την ως επί το πλείστον αβαθή χρήση του, γεγονός που δυσκολεύει στην κατανόηση του φαινομένου, ο λαϊκισμός δεν είναι συνώνυμο της δημαγωγίας που μετέρχεται το παραδοσιακό πολιτικό σύστημα με σκοπό την υποκλοπή της λαϊκής ψήφου. Η δημαγωγία είναι τεχνική εξουσίας. Τη βλέπουμε μέσα στο σύστημα, όχι εναντίον του. Ο λαϊκισμός επιχειρεί ρήξη, κινείται εναντίον του συστήματος.

Βέβαια, η αλήθεια είναι ότι η δημαγωγία στρώνει το χαλί στον λαϊκισμό. Κανονικοποιεί το ψέμα και διαβρώνει την εμπιστοσύνη αργά. Ο λαϊκισμός παίρνει τη φθορά και την κάνει σύγκρουση, μετατρέπει τη δυσανεμία σε πολιτική αντιπαλότητα μεταξύ «καλού» και «κακού», επιχειρεί θεσμική αποδόμηση. Χωρίς θεσμικά αντίβαρα, έχουμε αυταρχισμό. Συνοπτικά θα λέγαμε ότι η δημαγωγία κοροϊδεύει τον πολίτη. Ο σύγχρονος λαϊκισμός τον στρατολογεί.

Ο λαϊκισμός, ως μια thin-centered ideology, σύμφωνα με την πολιτική επιστήμη, είναι μια προσέγγιση στην πολιτική, πυρήνας της οποίας είναι ο διαχωρισμός της κοινωνίας σε δύο εκθροικά στρατόπεδα: από τη μία πλευρά ο «αγνός και δίκαιος λαός» και από την άλλη η «διεφθαρμένη ελίτ» (πολιτικοί, τραπεζίτες και ό, τι συνθέτει αυτό που ονομάζουμε «κατεστημένο»).

Με εξαφρές διαφοροποιήσεις, ένα λαϊκιστικό κόμμα ή ένας λαϊκιστής ηγέτης ισχυρίζεται ότι είναι η αυθεντική φωνή των απλών πολιτών, υποστηρίζοντας ότι η θέληση του λαού εμποδίζεται από «σκοτεινά συμφέροντα». Υιοθετεί ευκολόπεπτη ρητορική, δημιουργεί ψευδοδιδήματα (ταυτότητας, ασφάλειας, απειλών) που ταμπουρώνουν τους πολίτες, η θεματική του εστιάζει μόνο σε λίγα, συγκεκριμένα ζητήματα (εξού και this ideology) και υπόσχεται λύσεις απλοϊκές και γρήγορες σε πολύ σύνθετα προβλήματα.

Παρότι η «στροφή» των πολιτών σε οτιδήποτε αυτοχαρακτηρίζεται «αντισυστημικό» συντελείται από την περίοδο της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, τα τελευταία χρόνια διάφοροι παράγοντες (οικονομική αβεβαιότητα και ενίσχυση ανισοτήτων, κρίση εμπιστοσύνης στους θεσμούς και απογοήτευση από παραδοσιακά κόμματα, μεταναστευτικό, εθνική ταυτότητα και ανασφάλεια κ.α.) ενίσχυσαν τα λαϊκιστικά και ακροδεξιά κινήματα παγκοσμίως.

Σ' αυτό συνέτεινε τόσο το γεγονός ότι η λαϊκιστική και ακροδεξιά ρητορική ενσωματώνεται όλο και περισσότερο από κεντροδεξιά κόμματα, οδηγώντας σε μια διεθνή τάση «κανονικοποίησής» τους, όσο και η χρήση των κοινωνικών δικτύων ως υποκατάστατο πολιτικής που επιταχύνει τη διάδοση λαϊκιστικών μηνυμάτων. Εκεί κυριαρχεί το συναίσθημα, η απλοποίηση, οι ατάκες, η ταύτιση με πρόσωπα και όχι με ιδέες.

Χαμαιλεοντικό φαινόμενο Ο λαϊκισμός παρουσιάζει δεξιές όσο και αριστερές εκδηλώσεις. Όπως σημειώνει ο κορυφαίος θεωρητικός του λαϊκισμού, ο Αργεντινός Ερνέστο Λακλάου, «ο λαϊκισμός δεν είναι ιδεολογία, δεν είναι κίνημα [...] είναι ένας τρόπος να οικοδομηθεί το πολιτικό. Θέτει τους «από κάτω», αυτούς που είναι στον πάτο του συστήματος, ενάντια στο σύστημα. Μια τέτοια επίκληση μπορεί να γίνει και από τα δεξιά και από τα αριστερά».

Αυτή είναι και η δύναμή του. Το γεγονός ότι (με εξαίρεση τις ιδιαιτερότητες που εμφανίζει το λεξιλόγιο της Ακροδεξιάς) ο σύγχρονος λαϊκισμός «μιλά» στο όνομα της ευρύτερης «κοινής λογικής», της «σιωπηλής πλειοψηφίας», του «νοικοκύρη», του «αδικημένου πολίτη» που νιώθει εκτός συστήματος. Αυτό εξηγεί και τους λόγους που διαπερνά ιδεολογικά στρατόπεδα, αποσταθεροποιεί κλασικές διαχωριστικές γραμμές και προκαλεί αυτό που στις δημοσκοπήσεις καταγράφεται ως «ρευσιτότητα του εκλογικού σώματος».

Η τριπλή φύση του λαϊκισμού στην Κύπρο

Η Κύπρος αποτελεί σήμερα ένα συμπεκνωμένο παράδειγμα της ευρωπαϊκής κρίσης εκπροσώπων. Το πολιτικό της σύστημα είναι μικρό, προσωποκεντρικό μέχρι πρόσφατα και ιδιαίτερα εύλωτο στη φθορά, ένεκα και της ασυνέπειας λόγων και έργων που το χαρακτηρίζει και της ανικανότητας να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε βασικά κοινωνικά προβλήματα. Τα τελευταία χρόνια συντελέστηκε μια βαθιά διάβρωση εμπιστοσύνης λόγω της πληθώρας των σκανδάλων, της αίσθησης ατιμωρησίας και της αναξιοκρατίας. Το κυριότερο, ο παραδοσιακός κοιμματισμός δείχνει ανίκανος να αυτοκριθεί και ακόμη πιο ανίκανος να πείσει ότι μπορεί να μεταρρυθμιστεί. Ως απάντηση σε ένα σύστημα που εμφανίζεται αποκομμένο, αυτάρεσκο και αναποτελεσματικό, εμφανίζονται τα εξής:

1. ΕΛΑΜ: Ο λαϊκισμός της «εθνικής ταυτότητας». Η συνεχής άνοδος του ΕΛΑΜ δεν αποτελεί ιδιαιτερότητα της Κύπρου. Εντάσσεται πλήρως στο ευρωπαϊκό κύμα της Άκρας Δεξιάς και του εθνοκεντρικού λαϊκισμού που στην Κύπρο, έξω του προσδοφόρου εδάφους που ακούει στο όνομα «κυπριακό πρόβλημα», εμφανίζεται ακόμα πιο ενισχυμένος.

Το ΕΛΑΜ εκφράζει φόβους υποθάλψης του κλασικού πατρὶς -θρησκεία -οικογένεια, αφέλνης, ανασφάλειας ένεκα μεταναστευτικού αλλά και μια γενικότερη τιμωρητική διάθεση προς το «πολιτικό σύστημα», αναλόγως πάντοτε των συμπεριφορών του, πάγιων ή ευκαιριακών, καθώς συχνά-πυκνά αποδεικνύεται πιο συστηματικό κι από τα «συστημικά κόμματα».

Η αντοχή του και η σταθερή συνεχιζόμενη άνοδός του, οφείλεται στο ότι διατηρεί εν πολλοίς πειθαρχημένο και συνεκτικό λόγο σε πολύ συγκεκριμένα ζητήματα, εκμεταλλεύόμενο υπαρκτές ή καλλιεργώντας ανεδαφικές φοβίες στην κοινωνία και κατασκευάζοντας με τη ρητορική του έναν σαφή διαχωρισμό «εμείς και οι άλλοι», γεγονός που βοηθά την «αντισυστημική» εικόνα που κατάφερε να καλλιεργήσει και να μεταδώσει.

Το γεγονός ότι οι οπαδοί του ΕΛΑΜ αρνούνται να δουν και να διαπιστώσουν τους ψευδείς ισχυρισμούς της ηγεσίας τους σε πολλά θέματα –π.χ. όσον αφορά στη μητέρα που το γέννησε και στους στενότερους δεσμούς των στελεχών του με την εγκληματική

Λαϊκισμός, η νέα εποχή

Αν οι δημοσκοπήσεις επαληθευτούν, το χαμαιλεοντικό φαινόμενο θα περάσει για τα καλά το κατώφλι μας

Ο λαϊκισμός χρησιμοποιεί γενικεύσεις και υπεραπλουστεύσεις οι οποίες δημιουργούν κλίμα αμφισβήτησης, όχι απλώς κάποιων συγκεκριμένων πολιτικών, αλλά του ίδιου του δημοκρατικού πολιτικού συστήματος.

Χρυσή Αυγή, την ανακολουθία και την ανευθυνότητα που επιδεικνύουν κάθε φορά που αρνούνται να υπερασπιστούν θέσεις τους, απόψεις τους, ενέργειές τους που τεκμηριώνονται πέραν πάσης αμφιβολίας από πληθώρα στοιχείων, την αντιδημοκρατικότητα που τους χαρακτηρίζει ως κόμμα καθότι ουδέποτε πραγματοποίησαν εκλογές, το γεγονός ότι κατά καιρούς αποδεικνύεται δεκανίκι του συστήματος, όπως και την εξόφθαλμη υποκρισία σε σχέση με τον εθνικιστικό παροχυσμό που τους διακατέχει, η οποία αποκαλύπτεται από τη μη στράτευση της πλειοψηφίας του «βασικού ηγετικού πυρήνα», μαρτυρεί δύο εντυπωσιακά στοιχεία: από τη μια το τεράστιο μέγεθος της απαξίωσης τους προς το «σύστημα» και από την άλλη τη δυσανάλογου μεγέθους κριτική τους αντίληψη.

2. ΑΛΜΑ: Ο ηθικός λαϊκισμός της κήθαρσης. Το ΑΛΜΑ και ο Οδυσσέας Μιχαηλίδης είναι μια πολύ ενδιαφέρουσα περίπτωση. Πιο σύνθετη, ενδεχομένως πιο «ύπουλη» επειδή εμφανίζεται πιο «θεσμική», ωστόσο και πιο αμφισβητη. Εδώ έχουμε μια αντι-κομματική λογική με θεσμικό πρόσωπο που υπόσχεται κήθαρση, διαφάνεια, λογοδοσία, με προμετωπίδα το σύνθημα: «εγώ τα έβαλα με το σύστημα». Εδώ ο λαϊκισμός δεν οικοδομείται πάνω στην ταυτότητα, αλλά πάνω στην ηθική. Εδώ έχουμε έναν λαϊκισμό σχετικά χαμηλής έντασης, αλλά υψηλής απήχησης και με ισχυρή προσωποποίηση της λύσης. Το βασικό αφήγημα είναι ότι υπάρχει ένας έντιμος άνθρωπος που τα έβαλε

Το γεγονός ότι ο σύγχρονος λαϊκισμός «μιλά» στο όνομα της ευρύτερης «κοινής λογικής», της «σιωπηλής πλειοψηφίας», του «αδικημένου πολίτη», εξηγεί και τους λόγους που διαπερνά ιδεολογικά στρατόπεδα και προκαλεί αυτό που καταγράφεται ως «ρευσιτότητα του εκλογικού σώματος».

με το σύστημα, πολεμήθηκε από αυτό και είναι ο μόνος που μπορεί να το καθαρίσει. Η πρόκληση είναι προφανής και ο' αυτήν έγκειται και η αμφισβησία: όταν η πολιτική ανάγεται σε ζήτημα ηθικής ανωτερότητας ενός προσώπου, οι συλλογικές διαδικασίες και τα θεσμικά αντίβαρα περνούν σε δεύτερο πλάνο και το εγχείρημα ενισχύσει τη λογική που υποτίθεται ότι πολεμά. Αν όμως θεσμοποιηθεί σωστά, μπορεί να λειτουργήσει διορθωτικά.

3. Φειδίας και Άμεση Δημοκρατία: Ο λαϊκισμός της αποπολιτικοποίησης. Η περίπτωση του σηματοδοτεί κάτι νέο και βαθιά ανησυχητικό. Δεν πρόκειται για κλασικό λαϊκισμό, αλλά για έναν ψηφιακό λαϊκισμό που μετατρέπει την πολιτική σε performance. Ο Φειδίας δηλώνει «Είμαι ένας από εσάς». Παρουσιάζει την πολιτική ως κάτι απλό και διασκεδαστικό, η

«αυθεντικότητα» υποκαθιστά το πρόγραμμα. Φαίνεται ακίνδυνος, μιλάει τη γλώσσα των νέων, μετέρχεται την ειρωνεία, υπόσχεται άμεση συμμετοχή χωρίς διαισολάβηση και χωρίς ευθύνη, καλλιεργεί πλήρη δυσπιστία και απαξίωση προς κόμματα, ιδεολογία και θεσμούς. Όμως η άμεση δημοκρατία χωρίς θεσμούς δεν είναι πιο δημοκρατική, είναι πιο εύκολα χειραγωγήσιμη. Και η απουσία προγράμματος δεν είναι «αθωότητα», αλλά πολιτικό κενό.

Όως το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα του πόσο πιο ισχυρός είναι ο σύγχρονος λαϊκισμός και ενδεικτικό της αβασάνιστης ευκολίας με την οποία πλέον οι πολίτες ενστερνίζονται φωνές τέτοιες.

Απειλεί τη φιλελεύθερη δημοκρατία;

Η απάντηση είναι ναι, λένε στην πλειονότητά τους οι αναλυτές. Ακριβώς επειδή προσφέρει μια φαινομενικά πειστική εναλλακτική πολιτική εξουσίας, δεν εμφανίζεται αντιδημοκρατικός, δεν απορρίπτει τη λαϊκή κυριαρχία, ανθετός μιλά εζ' ονόματός της, γίνεται πολύ γοητευτικός. Υπόσχεται αποτελεσματικότητα, τάξη και αποκατάσταση της δικαιοσύνης μέσα από την προσωποποίηση της λαϊκής βούλησης σε έναν αποφασιστικό ηγέτη. Και επειδή δανείζεται το λεξιλόγιο της κοινωνικής χειραφρέτησης, αλλά αντίλει τη δυναμική του από τον φόβο, τον δικασμό και τη φαντασιακή απειλή, εκτός από πολύ γοητευτικός γίνεται συνάμα και επικίνδυνος. Συνεπώς, το γεγονός ότι θέτει το ζήτημα της «λαϊκής κυριαρχίας», δεν μπορεί να οδηγεί στην

υποτίμηση για το πώς το θέτει και το πού οδηγεί, έχοντας ήδη τρανταχτά παραδείγματα μπροστά μας, όπως ο Ντόναλντ Τραμπ και ο νατιβισμός.

Ο λαϊκισμός μπορεί να φαίνεται ότι ενισχύει τη δημοκρατία, ότι προωθεί τα συμφέροντα των απλών πολιτών και να ακούγεται ως ευκαιρία να ακουστούν επιτέλους οι παραμελημένοι και αδικημένοι πολίτες, στην πράξη υπονομεύει τη θεμελιώδη προϋπόθεση κάθε δημοκρατίας: την αποδοχή της διαφωνίας, των ορίων και της θεσμικής αυτοσυγκράτησης. Μέσα από τον δικασμό που αποτελεί τον πυρήνα του, την πόλωση και την αντιπαλότητα που είναι ο μόνος φακός οπτικής των πραγμάτων που παρέχει, ο λαϊκισμός οδηγεί στην απόρριψη των θεσμών (ανάμεσά τους η Δικαιοσύνη και ο Τύπος), με το επιχείρημα ότι αυτοί στέκονται εμπόδιο στην «επιθυμία της πλειοψηφίας». Όποιος διαφωνεί και αντιτίθεται στην «επιθυμία της πλειοψηφίας» είναι εχθρός.

Έχει σημασία να αναδειχθούν όσα καταγράφει σε άρθρο του ο δρ Κοινωνιολογίας και συγγραφέας, Γιώργος Σιακαντάρης. «Παλιοί και νέοι λαϊκισμοί, αριστεροί και δεξιοί, συμπεριληπτικοί και αποκλειστικοί διατηρούν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως τη διόχυτη έκθρα προς τη διάνοηση, ακριβέστερα την περιφρόνηση εκείνης της σκέψης που δεν βλέπει την πραγματικότητα μέσα από ασπρόμαυρες οθόνες και την προσπάθεια να πειστεί η κοινή γνώμη ότι όλα είναι σπημένα και εκ του πονηρού. Μία γενίκευση κυριαρχεί: Όλοι στις ελίτ κλέβουν, όλοι αδικούν, όλοι ψεύδονται. Ενδεικτικό αυτής της λογικής, το διλλημα σατιρικής εκπομπής: “Τι θα επιλέγατε: Ένα εκατομμύριο ευρώ ή να εξαφανιστούν οι πολιτικοί;”. Γενικεύσεις και υπεραπλουστεύσεις οι οποίες δημιουργούν κλίμα αμφισβήτησης, όχι απλώς κάποιων συγκεκριμένων πολιτικών, αλλά του ίδιου του δημοκρατικού πολιτικού συστήματος. Ο λαϊκισμός οδηγεί τους πολίτες στην απόλεια των αναγκαίων πολιτικών και ηθικών κριτηρίων που τους προσανατολίζουν προς τις δημοκρατικές λύσεις. Και υπ' αυτή την οπτική ο λαϊκισμός, αν και δεν είναι καθ' ολοκληρία αντιδημοκρατικός, αντιθέτως όντως πολλές φορές ενισχύει τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις, δεν παύει να είναι απειλή για τη δημοκρατία. Όχι όμως μόνος του, αλλά τότε και μόνο τότε όταν οι δημοκρατίες εξαντλούνται στις εκλογές και ξεκινούν την κοινωνική τους διάσπαση».

«Διορθωτικό μέσο»

Απειλή μεν, δεν θα πρέπει όμως να παραβλέπουμε πως ενίοτε αποκαλύπτει πραγματικές κοινωνικές αδικίες και φανερώνει ότι η φιλελεύθερη δημοκρατία έγινε κλειστή, αλαζονική ή άκαμπτη. Κατά συνέπεια, δεν είναι ο (μόνος) «κακός της υπόθεσης». Αρκετοί αναλυτές υποστηρίζουν ότι μπορεί να λειτουργήσει ως «διορθωτικό μέσο» αναγκάζοντας τα παραδοσιακά πολιτικά σύστημα να ασχοληθεί με παραμελημένα κοινωνικά ζητήματα. Η «αντιμετώπιση των βαθύτερων κοινωνικών ανισοτήτων» φαντάζει ως το πιο εύκολο. «Η Δημοκρατία είναι πρωτίστως αποτέλεσμα τόπης, πορτοφολιού και γενικής Οικονομίας. Η ευημερία δημιουργεί συνθήκες στοιχειώδους πολιτισμένης συμπεριφοράς και κάποιες κοινωνικές ημερίας», έγραφε το 2012, σε χρόνο ανύποπτο, ο Δημήτρης Δανίκας. Απλοποιημένη ή και κυνική προσέγγιση, με την οποία δύσκολα διαφωνεί κανείς. Ωστόσο, καθώς η δημοκρατία περιλαμβάνει και άλλους παράγοντες, πολύ σημαντικούς που δεν εξαρτώνται αποκλειστικά από την οικονομία –διαφάνεια, δικαιοσύνη, αξιοκρατία, ελευθερία του λόγου– το πιο δύσκολο σκέλος της απάντησης στον λαϊκισμό απαιτεί την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης στους δημοκρατικούς θεσμούς. Εάν το παραδοσιακό πολιτικό σύστημα μπορεί να πετύχει αυτά τα δύο, ώστε να μη θερίσουμε όλοι τις θύελλες που έσπειρε, είναι πιθανότατα ένα ακαδημαϊκό ερώτημα.

Παναγιώτης Παναγιώτου, γενικός διευθυντής Pulse

Γιάννος Κατσουρίδης, αναπληρωτής καθηγητής Συγκριτικής Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας

Καθορισμός ισοζυγίου πολιτικής ισχύος στις βουλευτικές του 2026

Και στο βάθος οι προεδρικές του 2028 με τους σχεδιασμούς να έχουν ήδη αρχίσει

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ 2026

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ**

Οι βουλευτικές εκλογές είναι το μεγάλο πολιτικό γεγονός του νέου έτους. Εκεί θα κριθούν τα κόμματα, θα προκύψει το νέο ισοζύγιο πολιτικής ισχύος και βάσει αυτού θα καθοριστούν οι σχεδιασμοί για τη συνέχεια που θα αφορούν κυρίως την προεδρία της Βουλής και κατ' επέκταση τις συνεργασίες για τις προεδρικές του 2028. Παναγιώτης Παναγιώτου (Π.Π.) και Γιάννος Κατσουρίδης (Γ.Κ.), συνδυάζοντας την πολιτική με τη στατιστική ανάλυση, σκιαγραφούν τα διακυβεύματα για τους δρώντες του πολιτικού σκηνικού και καταθέτουν τις εκτιμήσεις τους στην βάση των δεδομένων που υπάρχουν αυτή τη στιγμή.

—Σε λίγες μέρες υποδεχόμαστε το 2026 που αναμένεται ιδιαίτερα ενδιαφέρον πολιτικά καθώς είναι έτος βουλευτικών εκλογών, το αποτέλεσμα των οποίων συνήθως καθορίζει τις ισορροπίες και για τις προεδρικές. Θα θέλαμε λοιπόν να συζητήσουμε τις προκλήσεις για τους δρώντες του πολιτικού συστήματος.

Π.Π.: Το πρώτο μεγάλο ερώτημα είναι πώς θα διαμορφωθεί ο κομματικός χάρτης μετά τις βουλευτικές εκλογές. Μπορεί να έχουμε από έξι έως δέκα κόμματα. Τουλάχιστον, αυτές είναι οι πρώτες δημοσκοπικές ενδείξεις. Τα παραδοσιακά κόμματα χάνουν σημαντικά μεγέθη από τη δύναμή τους. Συνεπώς, μειώνεται σε μεγάλο βαθμό το εκλογικό σώμα που υποθετείται βάσει ιδεολογιών. Αυτό επιτρέπει σε νέους σχηματισμούς να κάνουν την εμφάνισή τους, εκπροσωπώντας όχι κατ' ανάγκη ιδεολογίες, αλλά διάφορες διαστάσεις όπως είναι ο πόλεμος κατά της διαφθοράς, η λήψη αποφάσεων από τον κόσμο, εναλλακτικές προσεγγίσεις στο Κυπριακό, στην οικονομία ή στην οικολογία κτλ. Όταν έχουμε το αποτέλεσμα των βουλευτικών, θα μπορούμε να υπολογίσουμε και τον συσχετισμό δυνάμεων για τις προεδρικές του 2028.

Γ.Κ.: Στις βουλευτικές εκλογές καθορίζεται σε σημαντικό βαθμό το ισοζύγιο πολιτικής ισχύος και γι' αυτό το 2026 είναι καθοριστικό. Στην βάση αυτού του ισοζυγίου θα επανακαθοριστούν οι σχέσεις κυβερνήσεων-συγκυβερνώντων κομμάτων, κυβερνήσεων-αντιπολίτευσης, σχέδια για τις επερχόμενες προεδρικές κτλ. Αν

αυτό αποτυπωθεί με έναν τρόπο που θα ενισχυθούν τα κόμματα της συμπολίτευσης είναι ένα μήνυμα, αν ενισχυθούν τα κόμματα της αντιπολίτευσης είναι άλλο μήνυμα και αν οι καινούργιοι σχηματισμοί σαρώσουν, είναι ένα τρίτο συμπέρασμα. Εκτιμώ ότι η νέα Βουλή που θα διαμορφωθεί θα χαρακτηρίζεται από το φαινόμενο της «ολλανδοποίησης», δηλαδή ανεξαρτητός αριθμού κομμάτων που θα μπου, οι μεταξύ τους αποστάσεις θα είναι σημαντικά μικρότερες σε ποσοστά σε σχέση με το παρελθόν, κάτι που θα δυσκολεύει τις κυβερνήσεις σε επίπεδο συνοχής αλλά και τις συνεννοήσεις στη Βουλή για την ψηφισιο νομοθετημάτων, γεγονόσ που μπορεί με τη σειρά του να οδηγήσει σε ατομικές συνεννοήσεις και όχι κατά ανάγκη μέσω των ηγεσιών.

—Να δούμε τα διακυβεύματα για το κάθε κόμμα ξεχωριστά.

Π.Π.: Ο ΔΗΣΥ είναι σε δύσκολη θέση για διάφορους λόγους. Έχει τα εσωτερικά του προβλήματα, έχει την απειλή του ΕΛΑΜ στην κάποτε αποκλειστική του ιδεολογική περιοχή, δεξιότερα της δεξιάς τοποθετήσης και δυσκολεύεται να τοποθετηθεί σε κάποια ζητήματα που αφορούν τον κόσμο, όπως είναι η διαφθορά, διότι κουβαλά «βαρίδια» από την προηγούμενη διακυβέρνηση. Το διακύβευμα είναι να διατηρήσει την πρώτη θέση με ένα ποσοστό κοντά στο 25%, για να μπορεί να έχει και μια καλή εκπροσώπηση στη Βουλή. Το ΑΚΕΛ είναι σε επίσης δύσκολη θέση, χωρίς όμως να

έχει τα προβλήματα του ΔΗΣΥ. Φαίνεται να μην μπορεί να κερδίσει κόσμο από την ευρύτερη Αριστερά, καθώς παρά το γεγονός ότι είναι στην αντιπολίτευση εδώ και 13 χρόνια, αντί να χτίζει δυνάμεις, δείχνει εγκλωβισμένο σε ποσοστά κάτω του 25%.

Γ.Κ.: Τα αντιπολιτευόμενα κόμματα φαίνεται να έχουν το πρόβλημα που έχει και η αντιπολίτευση στην Ελλάδα απέναντι στον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη. Δυσκολεύονται να δώσουν ένα σήγμα και να πείσουν ότι μπορούν να είναι η εναλλακτική επιλογή. Δεν μπορούν να καρπωθούν τη φυσιολογική κυβερνητική φθορά. Ο ΔΗΣΥ λόγω εσωστρέφειας και επειδή ιδεολογικά και αξιακά δεν μπορεί να διαφοροποιηθεί εύκολα από την κυβέρνηση Χριστοδουλίδη. Το ΑΚΕΛ εξακολουθεί να μην μπορεί να διευρύνει την εκλογική του απήχηση. Η Κοινωνική Συμμαχία δεν φαίνεται να έχει αποφέρει ακόμα απτά αποτελέσματα. Το ΑΚΕΛ αντιμετώπιζε πρόβλημα σύναψης πολιτικών συμβασιών, καθώς δείχνει να είναι σε σύγκρουση με τα πλείστα κόμματα με τα οποία θα μπορούσε συντητικά να συνεργαστεί.

—Στην αντιπολίτευση βάζετε και το ΕΛΑΜ ή μόνο ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ;

Γ.Κ.: Το ΕΛΑΜ είναι μια ιδιόμορφη περίπτωση. Με πολύ έξυπνο τρόπο πατά σε δύο βάρκες, έτσι ώστε να ικανοποιεί το ακροατήριό του. Αφήνει να αιωρείται ότι είναι κοντά στην κυβέρνηση, αλλά στη Βουλή βρίσκει τρόπο να διαφοροποιείται αντιπολιτευόμενο σε κάποια ζητήματα. Στις βου-

λευτικές το ΕΛΑΜ θα είναι εκλογικά κερδισμένο, το ζήτημα είναι πόση αύξηση θα έχει και τι ρόλο θα μπορεί να διαδραματίσει την επόμενη μέρα. Τα μεγάλα ερωτήματα για το ΕΛΑΜ θα προκύψουν μετά τις βουλευτικές, διότι προς το παρόν χτίζει σε έναν «εικονικό αντισυστημισμό» και σε μια ιδεολογική διαφοροποίηση, που του επιτρέπουν να κάνει παιχνίδι πριν αναλάβει ευθύνες, αλλά σύμφωνα με όσα έχουν πει οι ίδιοι, μετά τις βουλευτικές θέλουν να διαδραματίσουν έναν άλλο ρόλο. Εκεί θα αρχίσουν και τα διλήμματα.

Π.Π.: Το ΕΛΑΜ έχει μεγαλώσει και τοποθετείται στην τρίτη θέση. Φαίνεται ότι έχει τρεις δεξαμενές ψηφοφόρων: της ιδεολογικής Δεξιάς, της αντισυστημικής ψήφου και νέων ψηφοφόρων που δεν θέλουν να τοποθετηθούν στα παραδοσιακά κόμματα. Από τις δύο τελευταίες αντλούν και οι δύο νέοι «παίκτες», το ΑΛΑΜ και η Άμεση Δημοκρατία, με αποτέλεσμα να θέτουν φραγμό σε μεγαλύτερη άνοδο του ΕΛΑΜ, χωρίς αυτό να έχει κατ' ανάγκη ιδεολογικό στίγμα. Το ΔΗΚΟ περιορίζεται σε θέση χαμηλότερη της τρίτης, ίσως και χαμηλότερη της τέταρτης. Φαίνεται να έχει κόστος από την παρουσία του στην κυβέρνηση, όμως παραδοσιακά έχει μια δυνατότητα να δημιουργεί ένα ψηφοδέλτιο με άτομα που του επαναφέρουν μέρος της δυνάμευσ του. Επενδύει και στο αφήγημα της «χαμένης» ψήφου προς άλλα κόμματα για να προσελκύσει ακροατήρια που κάποτε ήταν κοντά στο ΔΗΚΟ. Άρα θα το δούμε μεν αποδυναμωμένο,

όμως μπορεί τελικά να σώσει ό,τι σώζεται.

Γ.Κ.: Στην σύγχρονη εποχή δύσκολα βλέπουμε ένα κόμμα που συμμετέχει σε κυβέρνηση να μην έχει κόστος, ιδιαίτερα όταν η εικόνα προς τα έξω είναι ότι έχει μειωμένο ρόλο στη λήψη των αποφάσεων. Πέραν, όμως, από τις αντιπαραθέσεις με την κυβέρνηση, τα τρία συγκυβερνώντα κόμματα έχουν και συγκρούσεις μεταξύ τους, διότι ανταγωνίζονται ουσιαστικά στον ίδιο χώρο, γι' αυτό βλέπουμε εσχάτως «μεταγραφές» στελεχών μεταξύ τους.

Π.Π.: Το ΑΛΑΜ είχε μετρηθεί ψηλότερα από εκεί που το βρίσκουμε σήμερα, άρα έχουμε μια μικρή πτώση των πρώτων δημοσκοπικών ενδείξεων. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι μπήκε στην πολιτική «παλαίστρα» και στις προσπάθειες αποδόμησης του Οδυσσέα Μιχαηλίδη. Το στοίχημα για το ΑΛΑΜ είναι κατά πόσο θα μπορεί να διατηρήσει μεγέθη που να του επιτρέπουν να περάσει το 7,2%, να μπει στην τρίτη κατανομή και να έχει σοβαρή εκπροσώπηση στη Βουλή. Η Άμεση Δημοκρατία, που επίσης δημοσκοπικά έγραφε ποσοστά που της επιτρέπουν να ελπίζει για εκπροσώπηση στη Βουλή αλλά και για συμμετοχή στην τρίτη κατανομή, έχει ένα δικό της κορμό ψηφοφόρων που δεν έχουν ιδεολογικό στίγμα, αλλά έχουν διάθεση να στηρίξουν κάτι διαφορετικό.

Γ.Κ.: Ένα ακόμη στοίχημα για ΑΛΑΜ και Άμεση Δημοκρατία είναι να μπορέσουν να δώσουν πολιτικό σήγμα, να λειτουργήσουν ως πραγματικά κόμματα και να μην περιστρέφονται μόνο γύρω από τους ιδρυτές τους, κάτι που δεν είναι εύκολο.

Π.Π.: Στόχος για ΕΔΕΚ, ΔΗΠΑ, Οικολόγους και Volt είναι να μπουν στη Βουλή και ενδεχομένως εδώ να τίθενται και υπαρκτά ζητήματα. Σημειώνω ότι το Volt είχε επίσης ξεκινήσει πιο ψηλά προεκλογικά και φαίνεται στις τελευταίες μετρήσεις να δίνει μάχη που εισόδο στη Βουλή.

—Αν υπάρξουν σοβαρές εξελίξεις στο Κυπριακό, μπορεί να ανατραπεί αυτή η εικόνα που περιγράφετε για τις βουλευτικές εκλογές;

Γ.Κ.: Μέχρι τις βουλευτικές εκτιμώ με όσα γνωρίζουμε ότι είναι δύσκολο να έχουμε εξελίξεις που μεγέθους που να φέρνουν ανατροπή. Όμως, αν έχουμε εξελίξεις που θα δώσουν την εντύπωση ότι κάτι κινείται, θα έχουν επίδραση διπλής κατεύθυνσης. Δηλαδή, θα ενισχυθούν κόμματα που έχουν ακροατήρια με πιο φοβικά ένστικτα έναντι μιας πιθανής λύσης του Κυπριακού και κόμματα που είναι πιο ταυτισμένα με τη λύση.

Παναγιώτης Παναγιώτου: ΔΗΣΥ και ΑΚΕΛ είναι σε δύσκολη κατάσταση για διαφορετικούς λόγους. Το ΔΗΚΟ δείχνει αποδυναμωμένο, όμως μπορεί τελικά να σώσει ό,τι σώζεται. ΑΛΑΜ και ΑΔΗ θέτουν φραγμό σε μεγαλύτερη άνοδο του ΕΛΑΜ. ΕΔΕΚ, ΔΗΠΑ, Οικολόγοι και Volt θα δώσουν μάχη για εισόδο στη Βουλή.

Στις βουλευτικές του Μαΐου 2026 κρίνονται τα κόμματα, όμως το αποτέλεσμα επηρεάζει και τους σχεδιασμούς για τις προεδρικές του 2028.

Γιάννος Κατσουρίδης: Το ΕΛΑΜ με πολύ έξυπνο τρόπο πατά σε δύο βάρκες. Αφήνει να αιωρείται ότι είναι κοντά στην κυβέρνηση, αλλά στη Βουλή βρίσκει τρόπο να αντιπολιτεύεται σε κάποια ζητήματα. Τα μεγάλα ερωτήματα για το ΕΛΑΜ θα προκύψουν μετά τις βουλευτικές, από τις οποίες θα βγει εκλογικά κερδισμένο.

Με 40% θετικές αξιολογήσεις ο Χριστοδουλίδης μπορεί να επαναδιεκδικήσει την προεδρία

—Πέρυσι τέτοια εποχή λέγαμε ότι το 2025 θα είναι έτος «ευκαιρία» για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας να ανατρέψει τα εις βάρος του δεδομένα. Τελικά, πώς τα πήγε;

Π.Π.: Δημοσκοπικά ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας φαίνεται ότι αρχές του 2025 είχε φτάσει στα χαμηλότερα σημεία αξιολόγησής του γύρω στο 30%, όμως τον τελευταίο καιρό καταγράφει μια σχετικά ανάκαμψη με θετικές αξιολογήσεις υψηλότερων του 30%. Στο εξωτερικό η ικανοποίηση —το approval rating— του 40% είναι μια καλή αρχή. Συνεπώς, το 40% στις θετικές αξιολογήσεις θεωρείται μια καλή βάση για να επαναδιεκδικήσει την προεδρία της Δημοκρατίας το 2028. Άρα για τον Πρόεδρο και το 2026 αποτελεί ευκαιρία για σταθεροποίηση και περαιτέρω βελτίω-

ση. Σε ένα πολιτικό σκηνικό που μειώνεται η δύναμη των μεγάλων κομμάτων, που δεν τον στηρίζουν, ο ίδιος μπορεί να ευνοηθεί γιατί τοποθετείται μεταξύ τους.

Γ.Κ.: Το 2025 ήταν, συγκριτικά, η καλύτερη από τις τρεις χρονιές της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη. Άρχισε να αποκτά ένα πιο συγκροτημένο πολιτικό και ιδεολογικό στίγμα, ανεξαρτησία αν κάποιος συμφωνεί ή διαφωνεί με αυτό, να έχει μία πυξίδα για το πού θέλει να πάει και να ξέρει σε ποιους απευθύνεται. Δεν είναι ακόμη σε επίπεδα που θα του δώσουν σταθερές και ισχυρές πλειοψηφίες και αναμένεται να συνεχίσει να ακροβατεί στο να πετύχει τη μεγαλύτερη δυνατή στήριξη. Οι αδυναμίες του Προέδρου έχουν να κάνουν κυρίως με θέματα αποδοτικότητας της κυ-

βέρνησης σε σχέση με λύσεις που η κοινωνία αναζητεί σε διάφορα προβλήματα. Παρόλα αυτά έχουν προωθηθεί κάποια σημαντικά έργα όπως η φορολογική μεταρρύθμιση, φαίνεται να ανοίγει ένα παράθυρο στο Κυπριακό και σε λίγες μέρες η Κύπρος αναλαμβάνει την Προεδρία της Ε.Ε. που θεωρώ ότι θα λειτουργήσει θετικά, διότι δεν αναμένεται να αποτελέσει πεδίο πολιτικής αντιπαράθεσης. Άρα το στοίχημα του Προέδρου για το 2026 είναι να καταφέρει να εμπνεύσει τη μικρή αναστροφή που έγινε στο 2025 και να χτίσει για μετά.

—Πόσο βοηθά προς την κατεύθυνση που περιγράψατε ο πρόσφατος ανασχηματισμός, αν αναλογιστούμε τις συγκρούσεις των συμπολιτευόμενων κομμάτων με την κυβέρνηση;

Γ.Κ.: Η σχέση του Προέδρου με τα κόμματα που τον στηρίζουν είναι μία από τις σοβαρές αδυναμίες της κυβέρνησης. Μπαίνουν στον τέταρτο χρόνο διακυβέρνησης και δεν έχουν βρει ακόμη αποτελεσματικό κανάλι επικοινωνίας, με αποτέλεσμα να προκύπτουν επαναλαμβανόμενες κρίσεις. Ο ανασχηματισμός έδωσε ένα πιο έντονο πολιτικό και κομματικό προφίλ στην κυβέρνηση, ίσως μεταξύ άλλων σε μια προσπάθεια να βελτιωθεί η επικοινωνία.

Π.Π.: Ο ανασχηματισμός είναι ίσως η τελευταία ευκαιρία που ο Πρόεδρος δίνει στα συγκυβερνώντα κόμματα. Μετά τις βουλευτικές, τα κόμματα αυτά αθροιστικά μπορεί να έχουν πολύ πιο μειωμένη δύναμη από τότε που τον στηρίζαν στον α' γύρο του 2023. Άρα,

ο Πρόεδρος, μετά τις βουλευτικές, ενδεχομένως να μη νιώθει ασφάλεια με την υποστήριξη μόνο αυτών των κομμάτων.

—Και ποιες είναι οι επιλογές του;

Π.Π.: Πολλά θα εξαρτηθούν από το αποτέλεσμα των βουλευτικών. Θα έχει να σκεφτεί και ο ίδιος τι πρέπει να κάνει.

—Ήδη στο παρασκήνιο έχουν αρχίσει συζητήσεις και σχεδιασμοί για το 2028 στη βάση σεναρίων, καθώς οι βουλευτικές θεωρούνται δείκτες για τις προεδρικές.

Γ.Κ.: Είναι η πρώτη φορά που οι βουλευτικές δεν αποτελούν πρόκληση με τον τρόπο που το κατανοούσαμε στο παρελθόν. Όπως διαμορφώνεται πλέον το εκλογικό σώμα, ό,τι νούμερα κι αν καταγράφουν τα κόμματα, δεν μπορεί να πει κανείς με βεβαιότητα ότι με-

ταφέρονται στον όποιο υποψήφιο στηρίζουν στις προεδρικές, πέραν του ότι για τα πλείστα πιθανότατα θα είναι και μειωμένα.

Π.Π.: Ο κατακερματισμός που φαίνεται ότι θα δημιουργηθεί, δείχνει ότι απομακρυνόμαστε από τη λογική των τριών βασικών υποψηφίων όπως είχαμε συνήθως. Και μπορεί να χαμηλώσει και το ποσοστό που απαιτείται για πρόκριση στον β' γύρο των προεδρικών εκλογών. Αυτά όμως θα μπορούμε να τα συζητήσουμε καλύτερα μετά τις βουλευτικές.

Γ.Κ.: Τα δύο μεγάλα κόμματα στο παρελθόν ένιωθαν ότι τα διλήμματα του β' γύρου μεταφέρονται στους άλλους, ενώ τώρα τα διλήμματα είναι πιθανόν να αφορούν όλους εξίσου, διότι όντως η μεγάλη μάχη είναι ο α' γύρος.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ 2026

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

«Όσοι είμαστε στην πρώτη γραμμή οφείλουμε να απαντούμε μέσα από τη συνεχή προσπάθεια να βελτιωνόμαστε. Ο κόσμος έχει κάθε δικαίωμα να κρίνει και μάλιστα αυστηρά», δηλώνει σε συνέντευξη της στην «Κ» η υπουργός Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος Μαρία Παναγιώτου, προσθέτοντας ότι «όπως έχει εξηγηθεί πολλές φορές ο γενικός συντονιστής δεν είχε επιχειρησιακό ρόλο και η παρουσία του δεν θα άλλαζε το αποτέλεσμα στην πυρκαγιά που ξέσπασε το καλοκαίρι στη Λεμεσό». Η κα Παναγιώτου σημειώνει ότι αυτή τη στιγμή τρέχει μελέτη αναθεώρησης της υδατικής πολιτικής, χωρίς να γνωρίζει πώς θα τύχει αξιοποίησης, εξηγώντας ότι σε πάρα πολλές χώρες το αυξημένο κόστος σε περίπτωση υπερκατανάλωσης θεωρείται ένα καλό αποτρεπτικό μέτρο, ενώ σε σχέση με το «πληρώνω όσο πετώ» αναφέρει ότι «στόχος είναι εντός του 2026 να ξεκινήσουμε με τους μεγάλους παραγωγούς, όπου εντοπίζονται και οι μεγαλύτερες ποσότητες».

–Ποια έργα περιλαμβάνονται στον προϋπολογισμό του 2026 για αντιμετώπιση του υδατικού;

–Το 38% του προϋπολογισμού, ένα ποσό που ξεπερνά τα 195 εκατομμύρια ευρώ, αφορά υδατικά έργα. Είναι το μεγαλύτερο ποσό που έχει δοθεί ποτέ και αυτό επιβεβαιώνει τη δέσμευσή μας για συνεχή λειτουργία των αφαλατώσεων, τερματίζοντας την πολιτική της εφεδρικής χρήσης των αφαλατώσεων που υπήρχε πριν από το 2023. Παράλληλα, αναθεωρούμε την υδατική πολιτική, θεωρώντας ως δεδομένο ότι πάντα θα χρειάζονται νέα έργα, καθώς η ζήτηση κάθε χρόνο αυξάνεται και η βροχοπτώση όλο και μειώνεται. Δεν είναι κάτι που γίνεται μία φορά και τελειώνει, όμως πρέπει να υπάρχει ένας προγραμματισμός που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες μας. Παρόλο που δημιουργήθηκαν κάποιες υποδομές, η ανάπτυξη και αύξηση του τουρισμού ήλθε χωρίς το δίκτυο και οι πηγές νερού να είναι από πριν έτοιμα ή επαρκή. Με αυτά τα δεδομένα σήμερα προσπαθούμε να διαχειριστούμε τη μεγαλύτερη υδατική κρίση, ενώ την ίδια ώρα κτιζουμε για το αύριο. Δεν είναι εύκολο ούτε γίνεται σε μια μέρα. Αλλά αυτή η αβεβαιότητα που ανέκαθεν υπήρχε, δεν μπορεί να συνεχιστεί.

–Θα είναι εφικτός ο στόχος ολικής αντιμετώπισης του προβλήματος πριν από το καλοκαίρι του 2026;

–Η μόνιμη επίλυση του υδατικού ολοκληρώνεται με την πλήρη υλοποίηση και των 28 δράσεων τις οποίες αποφασίσαμε. Δεν έχουμε μαγικό ραβδί και ούτε μπορούμε σε μερικούς μήνες να υλοποιήσουμε έργα δεκαετιών. Όμως, ήδη βάλαμε στο σύστημα ποσότητες νερού που παλαιότερα χρειάστηκε πενταετίες για να προστεθούν. Εργαζόμαστε σε τρεις πυλώνες. Ο πρώτος είναι η ενίσχυση του υδατικού μέσα από

επιπλέον μονάδες αφαλάτωσης, ο δεύτερος είναι να διορθώσουμε και να επεκτείνουμε το πολύ πεπαιδωμένο δίκτυο, και ο τρίτος είναι η υδατική συνείδηση. Οι δύο πρώτοι πυλώνες προϋποθέτουν χρόνο και απαιτητικές τεχνικά διαδικασίες. Ο τρίτος μπορεί να εφαρμοστεί και να μας δώσει από σήμερα κιόλας αποτελέσματα. Αν τερματιστεί η υπερκατανάλωση, η διαχείριση της κρίσης θα είναι πολύ καλύτερη. Ζητάμε το ελάχιστο. Όλοι να εξοικονομήσουμε 10%, δηλαδή δύο λεπτά λιγότερο τρεχούμενο νερό στη βρύση.

–Διαπιστώνετε υπερκατανάλωση, υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία που αποδεικνύουν αυτό που λέτε;

–Βεβαίως. Δεν είμαστε απλώς πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. ανά άτομο ημερησίως. Υπάρχουν περιοχές που οι υπερκαταναλώσεις είναι πολλαπλάσιες του μέσου όρου και αυτό είναι εις βάρος όλων μας. Ήδη, το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων έχει στείλει επιστολές σε τοπικές Αρχές στις περιοχές όπου παρατηρείται το φαινόμενο.

–Περάσαμε στην εποχή που οι αφαλατώσεις είναι η βασική πη-

γή για κάλυψη των αναγκών σε ύδρευση;

–Βέβαια, η Κύπρος δεν έχει άλλη επιλογή. Η αφαλάτωση είναι η μοναδική πηγή για την εξασφάλιση της ύδρευσής μας. Αυτό το ξέραμε από το 2006.

–Αυτό συνεπάγεται και αυξημένα κόστη που θα μετακυλιστούν στους καταναλωτές;

–Αυτή τη στιγμή είναι σε διαδικασία η μελέτη αναθεώρησης της υδατικής πολιτικής. Ποια θα είναι τα αποτελέσματά της και πώς θα τύχει αξιοποίησης δεν μπορώ να το γνωρίζω. Μέχρι τώρα το Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων δεν έχει αυξήσει την τιμολόγησή του. Πάντως, σε πάρα πολλές χώρες το αυξημένο κόστος σε περίπτωση υπερκατανάλωσης θεωρείται ένα καλό αποτρεπτικό μέτρο για την υπερκατανάλωση.

–Σε ό,τι αφορά τους γεωργούς θα συνεχιστεί η πολιτική των αποζημιώσεων ή υπάρχει ευρύτερος σχεδιασμός για αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκαλεί η ανομβρία;

–Η λύση στην άρδευση έρχεται μέσα από τη μόνιμη επίλυση της ύδρευσης. Δυστυχώς στην Κύπρο κάναμε την εξαίρεση κα-

λάμβανουμε όλα εκείνα τα μέτρα που χρειάζονται για να προσαρμόσουμε σε αυτούς τους στόχους. Δεν έχουμε άλλη επιλογή. Χωρίς καθαρό περιβάλλον, δεν θα μπορέσουμε να διασφαλίσουμε και την ίδια μας την υγεία.

–Εντός του 2025 λάβαμε και προειδοποιητικές επιστολές από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για μη συμμόρφωση με τα όρια για ρύπους. Τι ενέργειες έγιναν προς βελτίωση της κατάστασης;

–Ήμασταν και είμαστε κάτω από τον στόχο μας. Όμως, δουλεύουμε για να τον πλησιάσουμε. Πολλές παραβάσεις που έχει η Κύ-

προς, σε διάφορους τομείς, χρονολογούνται ήδη από το 2018. Για όλες όμως τις παραβάσεις είμαστε σε επικοινωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να βεβαιωνόμαστε ότι υπάρχει πρόγραμμα υλοποίησης αλλά και πρόγραμμα παρακολούθησης.

–Με αυτά τα δεδομένα θα επιτύχετε και τον στόχο της προσέλκυσης νέων στο επάγγελμα;

–Αν θέλουμε νέους στο επάγγελμα, πρέπει να ολοκληρωθούν

όλα όσα υλοποιούμε, ώστε οι αρδευτές μας ακόμη και στις χειρότερες χρονιές να έχουν αρκετό νερό για παραγωγή. Η στρατηγική για τον πρωτογενή τομέα δίνει έμφαση στους επαγγελματίες, στην αξιοποίηση της καινοτομίας και στην πρόσβαση στη χρηματοδότηση για επενδύσεις. Αυτή τη στιγμή έχουμε ανοικτό το μεγαλύτερο επενδυτικό πρόγραμμα που έχει κυκλοφορήσει ποτέ στην Κυπριακή Δημοκρατία, ύψους 67,5 εκατομμυρίων ευρώ, με επιδοτήσεις που φτάνουν έως και 80% για μείωση του κόστους παραγωγής, αξιοποίηση έξυπνων συστημάτων άρδευσης και εκσυγχρονισμό των μονάδων. Δεν υλοποιούμε πολιτικές που έρχονται από πάνω προς τα κάτω, αλλά τις συνδιαμορφώνουμε μαζί με τις αγροτικές οργανώσεις και με τον κάθε αγρότη και αγρότισσα μέσα από μια ευρεία διαβούλευση.

Οι πυρκαγιές στη Λεμεσό

–Πώς απαντάτε σε αυτούς που ζητούν την παραίτησή σας μετά τις πυρκαγιές στην Ορεινή Λεμεσό;

–Δεν είναι θέμα απάντησης, εξάλλου όσοι είμαστε στην πρώτη γραμμή οφείλουμε να απαντούμε μέσα από τη συνεχή προσπάθεια

–Το «πληρώνω όσο πετώ» θα ερχόταν μαζί με τη μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Πού κόλλησε;

–Υπήρχαν αρκετές εκκρεμότητες σε υποδομές, εξοπλισμό και νομοθετικές ρυθμίσεις. Δημιουργήσαμε μια ομάδα εργασίας και δουλεύουμε στενά με τις τοπικές

να βελτιωνόμαστε. Ο κόσμος έχει κάθε δικαίωμα να κρίνει, και μάλιστα αυστηρά. Πρόσφατα όλοι εκθείασαν τις εξαιρετικές επιδόσεις του Τμήματος Δασών, οι οποίες προέκυψαν επειδή, εκτός από το θάρρος και την εμπειρία των λειτουργών και δασοφυροσβεστών του Τμήματος, φροντίσαμε να έχουν τον μεγαλύτερο αριθμό σε προσωπικό, την ικανοποίηση πάγιων αιτημάτων των δασοφυροσβεστών, τον μεγαλύτερο αριθμό πτηνικών μέσων και την επαναλειτουργία του Δασικού Κολlegίου. Εκείνο που μπορώ να πω είναι ότι από πλευράς κυβέρνησης καλύψαμε κενά σε ανθρώπινο δυναμικό και σε εξοπλισμό, για να διαχειριστούμε τον κίνδυνο πυρκαγιάς σε ένα άνυδρο καλοκαίρι, κάτι το οποίο αναγνωρίστηκε και από τους ίδιους τους επιχειρησιακούς. Αυτή η προσπάθεια για βελτίωση είναι διαρκής. Δυστυχώς, οι ακραίες καιρικές συνθήκες που επικρατούσαν εκείνες τις μέρες δημιούργησαν μια εξαιρετικά δύσκολη κατάσταση.

–Βλέποντας πλέον τα πράγματα πιο ψύχραιμα, πιστεύετε πως έγιναν λάθη από πλευράς σας;

–Ποτέ δεν είπαμε ότι έγιναν όλα τέλεια ούτε ότι είμαστε αλάνθαστοι. Από την αξιολόγηση που έγινε από τις αρμόδιες υπηρεσίες που είχαν την ευθύνη διαχείρισης της πυρκαγιάς, και την έκθεση που υπέβαλαν οι Αμερικανοί εμπειρογνώμονες, επιβεβαιώνεται η ορθότητα της απόφασης που πήρε η κυβέρνηση πριν από την πυρκαγιά του Ιουλίου, για αναβάθμιση της Πολιτικής Προστασίας. Στόχος είναι να αποφύγουμε στο μέλλον παρόμοιες καταστροφές. Παράλληλα, ως Υπουργείο ήδη εξαγγείλαμε σχέδιο πέραν των 5 εκατομμυρίων ευρώ για αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων γεωργικής γης ώστε να αφαιρέσουμε καύσιμη ύλη από την ύπαιθρο.

–Ήταν τελικά λανθασμένη η απόφαση ο γενικός συντονιστής να βρίσκεται τη συγκεκριμένη εποχή εκτός Κύπρου;

–Όπως έχει εξηγηθεί πολλές φορές ο γενικός συντονιστής δεν είχε επιχειρησιακό ρόλο. Η παρουσία του δεν θα άλλαζε το αποτέλεσμα.

–Με αφορμή το θέμα που προκύπτει στην Τριμίκλινη με πιθανή εμπλοκή πρώην υπουργού και λειτουργών σε βολικές αδειοδοτήσεις όπως και σε κατάχρηση εξουσίας, το θεωρείτε μεμονωμένο περιστατικό ή δέχεστε συστάσεις για αντίστοιχες αδειοδοτήσεις;

–Φροντίζουμε πάντα όλες οι αδειοδοτήσεις να δίνονται στη βάση της νομοθεσίας. Αυτές είναι οι οδηγίες που έχουν οι λειτουργοί και οι διευθυντές των Τμημάτων. Εκεί και όπου έχουμε περιπτώσεις ιεραρχικών προσφυγών, γιατί αυτό είναι ένα δικαίωμα που δίνεται στους αιτητές, φροντίζω, είτε απορρίπτονται είτε εγκρίνονται, να γίνονται πάντα μέσα από διαφανή κριτήρια και να υπάρχουν ίση μεταχείριση προς όλους τους πολίτες στο πλαίσιο πάντα των νεννομιζμένων διαδικασιών.

–Κλείνοντας να σας ρωτήσω για το κόμμα σας, την ΕΔΕΚ και όσα εξελίσσονται ενόψει βουλευτικών;

–Αυτό που σίγουρα θέλω είναι η ΕΔΕΚ να έχει ένα καλό αποτέλεσμα στις βουλευτικές εκλογές.

Μαρία Παναγιώτου, υπουργός Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος

Ποτέ δεν είπαμε ότι έγιναν όλα τέλεια ούτε ότι είμαστε αλάνθαστοι

Η λύση στην άρδευση έρχεται μέσα από τη μόνιμη επίλυση της ύδρευσης

Δεν είμαστε απλώς πάνω από τον μέσο όρο της Ε.Ε. ανά άτομο ημερησίως. Υπάρχουν περιοχές που οι υπερκαταναλώσεις είναι πολλαπλάσιες του μέσου όρου και αυτό είναι εις βάρος όλων μας.

“

Δεν έχουμε μαγικό ραβδί και ούτε μπορούμε σε μερικούς μήνες να υλοποιήσουμε έργα δεκαετιών. Όμως, ήδη βάλαμε στο σύστημα ποσότητες νερού που παλαιότερα χρειάστηκε πενταετίες για να προστεθούν.

Πολλές παραβάσεις που έχει η Κύπρος χρονολογούνται ήδη από το 2018

–Ενόψει της Προεδρίας της Κύπρου στην Ε.Ε. ποιες είναι οι προτεραιότητες που θέτει το Υπουργείο σας;

–Θα εργαστούμε ως έντιμοι διαμεσολαβητές, μέσα από μια στενή και παραγωγική συνεργασία με όλους τους θεσμικούς, για να έχουμε μια ισχυρή κοινή αγροτική πολιτική που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες των γεωργών και κτηνοτρόφων. Έχουμε κρὸς να τους το διασφαλίσουμε. Είναι αυτοί που φροντίζουν καθημερινά να έχουμε φαγητό στο πιάτο μας. Ο δεύτερος βασικός πυλώνας είναι η διατήρηση του ηγετικού ρόλου της Ευρώπης στην πράσι-

νη μετάβαση μέσα από την προώθηση της ανθεκτικότητας των υδάτων, της βιοοικονομίας, της μηδενικής ρύπανσης και της κυκλικής οικονομίας.

–Γιατί δεν κατέστη δυνατό η Κύπρος να ξεφύγει από τις χαμηλές θέσεις όσον αφορά τη μείωση των ρύπων;

–Δεν είναι εύκολο, χρειάζεται να αλλάξει η κουλτούρα και να γίνουν σημαντικές επενδύσεις από τον ιδιωτικό αλλά και δημόσιο τομέα. Το κάθε υπουργείο έχει τους στόχους και τους πυλώνες μέσα από τους οποίους εργάζεται για να τους πλησιάσει. Οφείλουμε να

λαμβάνουμε όλα εκείνα τα μέτρα που χρειάζονται για να προσαρμόσουμε σε αυτούς τους στόχους. Δεν έχουμε άλλη επιλογή. Χωρίς καθαρό περιβάλλον, δεν θα μπορέσουμε να διασφαλίσουμε και την ίδια μας την υγεία.

–Εντός του 2025 λάβαμε και προειδοποιητικές επιστολές από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για μη συμμόρφωση με τα όρια για ρύπους. Τι ενέργειες έγιναν προς βελτίωση της κατάστασης;

–Ήμασταν και είμαστε κάτω από τον στόχο μας. Όμως, δουλεύουμε για να τον πλησιάσουμε. Πολλές παραβάσεις που έχει η Κύ-

προς, σε διάφορους τομείς, χρονολογούνται ήδη από το 2018. Για όλες όμως τις παραβάσεις είμαστε σε επικοινωνία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για να βεβαιωνόμαστε ότι υπάρχει πρόγραμμα υλοποίησης αλλά και πρόγραμμα παρακολούθησης.

–Ποιο είναι το αδύναμο σημείο μας;

–Σε ό,τι αφορά το υπουργείο Γεωργίας είναι τα απόβλητα. Χρειάζονται νέες υποδομές, για την υλοποίηση των οποίων εργαζόμαστε. Οι λύσεις που θα δώσουμε είναι στη βάση της μελέτης βιωσιμότητας που διεξάγεται. Θέλου-

με το αποτέλεσμα να αποκρίνεται στις ανάγκες μας σήμερα και αύριο. Ταυτόχρονα, προχωρούμε για την ενδιάμεση επιδιόρθωση των μονάδων διαχείρισης αποβλήτων, αλλά και της μείωσης των πολύ μεγάλων όγκων αποβλήτων που παράγουμε.

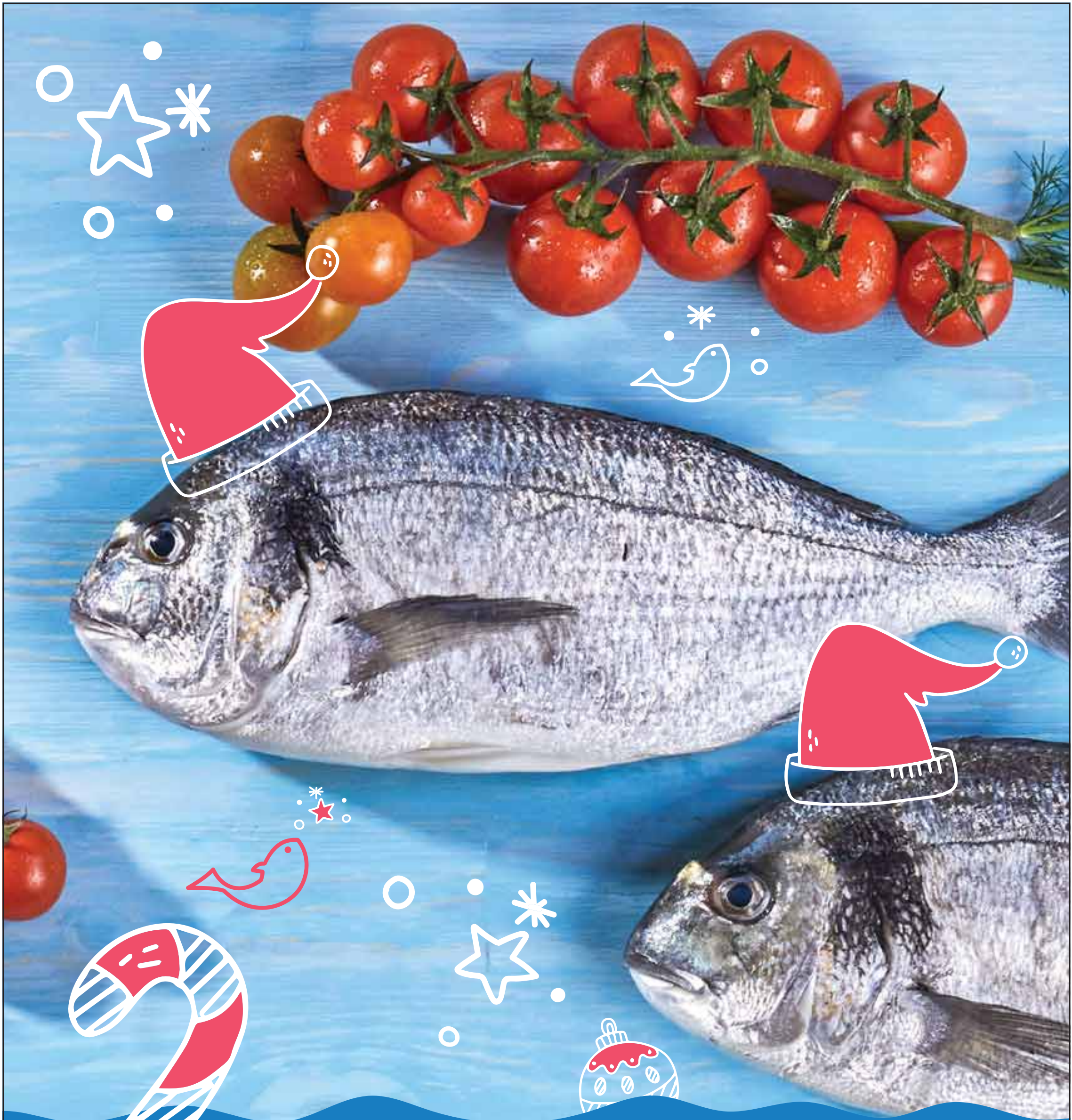
–Το «πληρώνω όσο πετώ» θα ερχόταν μαζί με τη μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης. Πού κόλλησε;

–Υπήρχαν αρκετές εκκρεμότητες σε υποδομές, εξοπλισμό και νομοθετικές ρυθμίσεις. Δημιουργήσαμε μια ομάδα εργασίας και δουλεύουμε στενά με τις τοπικές

Αρχές για να βρούμε λύσεις, να διορθώσουμε τα κενά που υπήρχαν και να ξεκινήσουμε το «πληρώνω όσο πετώ» σε σωστή βάση.

–Θα μπορεί να υλοποιηθεί εντός του 2026;

–Στόχος είναι εντός του 2026 να ξεκινήσουμε με τους μεγάλους παραγωγούς που εκεί εντοπίζονται και οι μεγαλύτερες ποσότητες. Αυτή τη στιγμή περιμένουμε από το Τμήμα Περιβάλλοντος στοιχεία για τη διαχείριση των οργανικών αποβλήτων, ώστε να προχωρήσουμε με ολοκληρωμένες επιλογές.

Blue Island

...η φρεσκάδα της θάλασσας!

ΛΕΥΚΩΣΙΑ / NICOSIA

ΛΕΩΦ. ΑΘΑΛΑΣΣΙΑΣ 86, ΣΤΡΟΒΟΛΟΣ
86 ATHALASSIS AVE., STROVOLOS
+357 22428559

ΛΕΩΦ. ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ 51, ΛΑΤΣΙΑ
51 ARCHIEPISKOPOU MAKARIOU AVE., LATSIA
+357 22 486106

ΛΕΩΦ. ΤΣΕΡΙΟΥ 45, ΣΤΡΟΒΟΛΟΣ
45 TSERIOU AVE., STROVOLOS
+357 22 513559

ΚΥΚΛΑΔΩΝ & ΚΟΜΝΗΝΟΥ 37Α, ΣΤΡΟΒΟΛΟΣ
37Α KYKLADON & KOMNINOY, STROVOLOS
+357 22 319404

ΛΕΜΕΣΟΣ / LIMASSOL

ΛΕΩΦ. ΑΓΙΑΣ ΦΥΛΑΞΕΩΣ 238, ΜΕΓΑΡΟ ΑΝΝΑ,
ΛΕΜΕΣΟΣ
238 AYIAS FYLAXEOS AVE., ANNA COURT, LIMASSOL
+357 25 339075

ΛΕΩΦ. ΣΠΥΡΟΥ ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ 36Β, ΓΕΡΜΑΣΟΓΕΙΑ,
ΛΕΜΕΣΟΣ
36Β SPYROU KYPRIANOY AVE, GERMASOGEIA,
LIMASSOL
+357 25 316396

ΠΑΡΑΛΙΜΝΙ / PARALIMNI

ΛΕΩΦ. ΣΤΑΔΙΟΥ 81, ΠΑΡΑΛΙΜΝΙ
STADIOY 81 AVE., PARALIMNI
+357 23 829690

ΠΑΦΟΣ / PAPHOS

ΛΕΩΦ. ΑΓΑΠΗΝΟΡΟΣ 53, ΠΑΦΟΣ
53 AGAPINOROS AVE., PAPHOS
+357 26 941050

Εκτός από την ανάγκη για μείωση των τιμολογίων ηλεκτρικού ρεύματος, τα οποία παραμένουν τα ακριβότερα στην Ευρώπη, η κυβέρνηση μέσα στο 2026 θα βρεθεί αντιμέτωπη και με πιέσεις από τις Βρυξέλλες που θα αφορούν τη στάση της έναντι της ηλεκτρικής διασύνδεσης.

ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ 2026

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Ήδη, η Κομισιόν διά του επιτρόπου Ενέργειας Νταν Γιόργκενσεν άδειασε τους Χριστοδουλίδη και Μπισσotάκη αναφέροντας πως δεν απαιτείται επικαιροποίηση των οικονομικών παραμέτρων του έργου.

Η χρονιά που φεύγει σηματοδεύτηκε από μια σειρά αστοχιών στους ενεργειακούς σχεδιασμούς της κυβέρνησης, η οποία από το 2024 και μετά βρέθηκε ενώπιον ενός συνεχιζόμενου ντόμινο σε κορυφαία έργα που αφορούν τον ενεργειακό σχεδιασμό της χώρας. Η κατάρρευση των κατασκευαστικών έργων του θερματικού Φ.Α. στο Βασιλικό, καθώς και οι εντάσεις που προκλήθηκαν με το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης της Κύπρου με τα ευρωπαϊκά ηλεκτρικά συστήματα είχαν ως αποτέλεσμα την ανατροπή των χρονοδιαγραμμάτων που είχαν τεθεί προκειμένου η Κύπρος να τερματίσει την ενεργειακή απομόνωσή της, να ενισχύσει την ενεργειακή της ασφάλεια και το κυριότερο οι λιανικές τιμές ρεύματος να υποχωρήσουν στον μέσο όρο των ευρωπαϊκών τιμολογίων. Με τα δεδομένα αυτά, εκ των πραγμάτων το μεγάλο στοίχημα για την κυβέρνηση είναι να περιορίσει τις αρνητικές εξελίξεις και το κυριότερο να επισημάνει τις διαδικασίες προκειμένου να διορθώσει τις στρεβλώσεις που σημειώθηκαν. Το 2026 θεωρείται κρίσιμη χρονιά για τα ενεργειακά, μιας και

Στοίχημα η υλοποίηση των ενεργειακών μέσα στο 2026

Τερματικό στο Βασιλικό και ηλεκτρική διασύνδεση
οι μεγάλες προκλήσεις προκειμένου να υποχωρήσουν
τα τιμολόγια ρεύματος

η κυβέρνηση εκτός από τα ζητήματα που αφορούν το εσωτερικό ενεργειακό τοπίο θα βρεθεί αντιμέτωπη με υποχρεώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας που έχουν να κάνουν με την παρουσία της στο γεωπολιτικό γίγνεσθαι της Ανατολικής Μεσογείου.

Το τερματικό

Μετά την απομάκρυνση της κινεζικής κοινοπραξίας στην οποία είχε ανατεθεί από την κυβέρνηση Αναστασιάδη η κατασκευή των υποδομών έλευσης Φ.Α. στην Κύπρο, το μέλημα για την παρούσα κυβέρνηση είναι να ξεκαθαρίσει το θολό τοπίο αναφορικά με τα έργα που υπολείπονται και τον χρόνο ολοκλήρωσής τους. Από το καλοκαίρι του 2024 που επι-

σημοποιήθηκε το ναυάγιο μέχρι σήμερα η ΕΤΥΦΑ, ιδιοκτήτης του έργου και θυγατρική της κρατικής ΔΕΦΑ, δεν έχει καταφέρει να ολοκληρώσει μια σειρά ενεργειών οι οποίες θα οδηγούσαν σε έναρξη των υπολειπόμενων κατασκευαστικών έργων. Το μόνο που μπορεί να θεωρηθεί εξέλιξη είναι η ανάθεση στη γαλλική εταιρεία Technip (διαχειριστής έργου) του ελέγχου και της εκπόνησης μελέτης για τον βέλτιστο τρόπο ολοκλήρωσης της προβλήτας και των υποδομών έλευσης Φ.Α. στην Κύπρο, τον περασμένο Σεπτέμβριο ο τέως υπουργός Ενέργειας Γιώργος Παπαναστασίου είχε ενημερώσει την Επιτροπή Ενέργειας της Βουλής πως η γαλλική εταιρεία αναμενόταν να παραδώσει την έκθεση χωρίς να

γίνει γνωστό στη συνέχεια το περιεχόμενό της.

Πληροφορίες που διέρρευσαν ήθελαν τους συμβούλους της ΕΤΥΦΑ να έχουν εντοπίσει αστοχίες στα κατασκευαστικά έργα, με κάποιες πληροφορίες να θέτουν ζητήματα ασφαλείας των υποδομών που είχαν κατασκευαστεί από τους Κινέζους. Νεότερες πληροφορίες υποστήριζαν πως το σκηνικό γύρω από την ασφάλεια των υλικών που χρησιμοποιήθηκαν θα ξεκαθάριζε με νέα μελέτη, η οποία θα παραδιδόταν στον ιδιοκτήτη του έργου στα μέσα Δεκεμβρίου. Ακόμα και στο καλύτερο σενάριο που δεν επιβεβαιωθούν οι πληροφορίες για αστοχίες υλικών, ουδείς γνωρίζει πότε ο νέος εργολάβος θα πιάσει δουλειά.

Οι στόχοι

Μετά το ναυάγιο του Βασιλικού οι στόχοι που είχαν τεθεί από την κυβέρνηση ήταν το τερματικό Φ.Α. να ξεκινούσε λειτουργία μέχρι το τέλος του 2026. Στόχος που πρέπει να θεωρείται ανέφικτος, κάτι που γίνεται αντιληπτό και στο κυβερνητικό επιτελείο. Αν ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι στο υπουργείο Ενέργειας γίνεται σκέψεις η αναδυόμενη αγορά Φ.Α. να μην εφαρμοσθεί ποτέ στην πράξη και να ανοίξει σε ιδιώτες προκειμένου να υλοποιηθεί ο στόχος δεκαετιών για εισαγωγή Φ.Α., σε αυτή τη περίπτωση οι εκτιμήσεις για τον χρόνο αποπεράτωσης των έργων φαίνεται να ξεπερνούν τη χρονιά που έρχεται και ενδεχομένως να συμπεριλαμβάνουν και το 2027. Βεβαίως όλα θα εξαρτηθούν από τους Γάλλους συμβούλους, οι οποίοι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που υπάρχουν, μεταξύ άλλων προχώρησαν:

-**Σε επιθεώρηση** και τεχνικό έλεγχο της προβλήτας και των χερσαίων εγκαταστάσεων.

-**Έλεγχο** των εργασιών που έχουν εκτελεστεί και όσων υπολείπονται.

-**Έλεγχο** της ασφαλείας των εγκαταστάσεων και πιθανών τεχνικών αστοχιών.

-**Εναλλακτικές** λύσεις ολοκλήρωσης των εργασιών και κόστος. -Εισηγήσεις για ολοκλήρωση του έργου.

Τόσο το ηλεκτρικό καλώδιο όσο και το τερματικό στο Βασιλικό είναι αβέβαιο πότε θα μπουν σε φάση κινητικότητας. Σε ό,τι αφορά το τερματικό, όλα θα εξαρτηθούν από τις εκθέσεις των Γάλλων συμβούλων της ΕΤΥΦΑ.

Ενώπιον σοβαρών γεωπολιτικών υποχρεώσεων

Το δεύτερο ακανθώδες ζήτημα είναι το έργο της ηλεκτρικής διασύνδεσης, στο οποίο δόθηκε ώθηση με την αλλαγή του Φορέα Υλοποίησης του Έργου. Η είσοδος του ΑΔΜΗΕ στην ηλεκτρική διασύνδεση με τις ευλογίες της Λευκωσίας πολύ γρήγορα αποδείχθηκε ότι δεν ήταν ο παράγοντας που κρατούσε στάσιμο το έργο. Από το καλοκαίρι του 2024 μέχρι και σήμερα σε Κύπρο και Ελλάδα προσπαθούν να ξεπεράσουν εμπόδια που έχουν να κάνουν με θεσμικά ζητήματα και τις οικονομικές απαιτήσεις του ΑΔΜΗΕ από κυπριακής πλευράς. Ο χειρισμός που έγινε από πλευράς ΑΔΜΗΕ, αλλά και η στάση από κυπριακούς φορείς που εμπλέκονται στο έργο, έφερε τις δύο πλευρές σε δύσκολη θέση που σε κάποιες περιπτώσεις δόθηκε

πολιτική προέκταση. Στο σκηνικό που έχει στηθεί πρέπει να υποδειχθούν παράγοντες που επιβάρυναν το κλίμα σε Λευκωσία και Αθήνα. Πρώτον, η σθεναρή αντίδραση του υπουργού Οικονομικών να διαμνύει πως το έργο δεν είναι βιώσιμο, θέση που πάγωσε την ικανοποίηση οικονομικών απαιτήσεων του ΑΔΜΗΕ και δεύτερον, το πάγωμα των εργασιών για πόντιση του καλωδίου ένεκα των προβλημάτων με τις τουρκικές προκλήσεις ανάμεσα σε Κρήτη και Κύπρο. Όπως και με το τερματικό, παραμένει άγνωστος ο χρόνος επανέναρξης των εργασιών βυθομέτρησης. Αυτό σημαίνει πως η ηλεκτρική διασύνδεση, που θα μπορούσε να λειτουργήσει ως εναλλακτική επιλογή στην εκτόνωση των τιμολογίων ηλεκτρικού ρεύματος, έχει

Η πρόσφατη Τριμερής στο Ισραήλ ανέδειξε το ηλεκτρικό καλώδιο ως ένα σημαντικό έργο για την ενεργειακή ασφάλεια του Ισραήλ. Το ερώτημα που τίθεται, είναι τι θα πράξει η Λευκωσία όταν οι ευρωπαϊκές πιέσεις και οι ισραηλινές παρααινέσεις για το καλώδιο ενταθούν.

όλες τις προϋποθέσεις να εξελιχθεί σε ένα δεύτερο Βασιλικό.

Επικαιροποίηση

Και αν στην περίπτωση της διεκυστίνδας που αφορούσε το καλώδιο βρέθηκε η επιλογή της επικαιροποίησης των οικονομικών παραμέτρων του καλωδίου, κάτι που οδήγησε σε εκτόνωση του κλίματος που είχε δημιουργηθεί σε Λευκωσία και Αθήνα, δεν μπορεί να συμβεί το ίδιο με τις γεωπολιτικές παραμέτρους του ενεργειακού έργου. Η Λευκωσία μέσα στο 2026, αλλά και το χρονικό διάστημα που θα ασκεί την Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, θα πρέπει να αντιμετωπίσει τις πιέσεις των Βρυξελλών, οι οποίες έχουν κατατάξει την ηλεκτρική διασύνδεση Κύπρου-Κρήτης ως το δεύτερο σε

σημασία ενεργειακό έργο υποδομής της Ε.Ε. μετά τη διασύνδεση της Ιβηρικής χερσονήσου με την υπόλοιπη Ευρώπη. Ήδη, η Κομισιόν διά του επιτρόπου Ενέργειας Νταν Γιόργκενσεν άδειασε τους Χριστοδουλίδη και Μπισσotάκη, αναφέροντας πως δεν απαιτείται επικαιροποίηση των οικονομικών παραμέτρων του έργου. Αλλά και η πρόσφατη Τριμερής στο Ισραήλ ανέδειξε το ηλεκτρικό καλώδιο ως ένα σημαντικό έργο για την ενεργειακή ασφάλεια του Ισραήλ. Το ερώτημα που τίθεται είναι τι θα πράξει η Λευκωσία όταν οι ευρωπαϊκές πιέσεις και οι ισραηλινές παρααινέσεις για το καλώδιο ενταθούν. Θα συνεχίσει να βρίσκεται πίσω από τις αρνητικές τοποθετήσεις του υπουργού Οικονομικών οι οποίες δεν έχουν ελαχιστοποιηθεί;

algofen®

Γρήγορη ανακούφιση από τον πόνο

✓ πονοκέφαλο ✓ ημικρανία ✓ πονόδοντο ✓ πυρετό ✓ μυαλγίες ✓ αρθραλγίες ✓ πόνους περιόδου

MC MEDOCHEMIE

1-10 Κωνσταντινούπολης, 3011 Λεμεσός, Κύπρος, Τηλ.: +357 25 867600, e-mail: office@medochemie.com www.medochemie.com

Του ΜΙΧΑΛΗ ΠΕΡΣΙΑΝΗ

Το έτος που φεύγει ήταν ένα από τα πιο ενεργά της σύγχρονης ιστορίας. Δασμοί, συρράξεις, φυσικές καταστροφές, νέες τεχνολογίες, εκλογικές ανατροπές, κλιματικές κρίσεις, κοινωνικές αναταραχές, αγορές σε σύγχυση, κρυπτονομίσματα, εξεγέρσεις και πραξικοπήματα, συμμαχίες καταρρέουν και νέες διαμορφώνονται. Υπερδυνάμεις σε ανάδυση και άλλες σε δύση.

Ανατροπές στην τεχνολογική ισχύ, νέα τρομακτικά οπλικά συστήματα και πολιτικές ενέργειας και άμυνας που αντιστρέφουν πλήρως τις σταθερές των διεθνών σχέσεων. Η Ελλάδα μοιάζει με Γερμανία και η Γερμανία μοιάζει με Ελλάδα, η Γαλλία σε αδιέξοδο και οι ΗΠΑ σε θεσμικές ανακατατάξεις. Η Κίνα σε ραγδαία άνοδο και μάλιστα με ποιοτικά τεχνολογικά στοιχεία. Η Αφρική σε νέο κύμα βίας και η Λατινική Αμερική σε σημείο καμπής, με απροσδιόριστη κατεύθυνση. Η Ευρώπη σε ρόλο κομπάρσου και οι πάντες σε σύγχυση και αμηχανία: κυβερνήσεις, αντιπολιτεύσεις, αγορές, ερευνητές, αναλυτές και κοινωνία.

Το έτος ήταν τόσο βαρυφορτωμένο με ακραίες εξελίξεις, που ακόμα και ο πόλεμος μεταξύ Ιράν και Ισραήλ, που «κανονικά» θα αποτελούσε τη μεγαλύτερη είδηση για ένα «φυσιολογικό» έτος, έχει σχεδόν ξεχαστεί.

Η πιο μεγάλη, όμως, είδηση, ίσως να ήταν πολύ πιο σεμνή: Δεν ζούμε, τελικά, σε εξομίωση. Η Φυσική, πάντα με τη βοήθεια των Μαθηματικών, έχει αποδείξει πλέον πως το σύμπαν δεν υπακούει πάντα σε αλγοριθμικές προδιαθέσεις και επομένως κοινωνίες και δεν καταφέραμε ακόμα να λύσουμε τα μυστήρια των διεμπλοκών των κβάντων και της απαρχής του σύμπαντος.

Η ιδέα του Νικ Μπόστρομ πως το σύμπαν αποτελεί εξομίωση δεν ήταν, στην πραγματικότητα, καινοτόμα. Αποτέλεσε την κορύ-

φωση της Διαφώτισης, η οποία έθετε ως κεντρική της αρχή πως όλα τα ερωτήματα έχουν απάντηση. Η κυριαρχία της λογικής έφερε, τους τελευταίους δύο αιώνες της ανθρωπότητας, και με επίκεντρο τη Δύση, τη λογική πως, ο λόγος που δεν μπορούμε να απαντήσουμε ερωτήματα για τις κοινωνίες, τις οικονομίες, για τους πυρήνες μακρινών αστερισμών, την αρχή του σύμπαντος ή το ανθρώπινο DNA, είναι πως δεν διαθέτουμε τις απαιτούμενες πληροφορίες και τεχνολογίες. Η έλλειψη πληροφοριών και αναλυτικών προσεγγίσεων είναι ο μόνος λόγος που δεν καταφέραμε ακόμα να θεραπεύσουμε τον καρκίνο και τη φτώχεια, δεν καταφέραμε να φέρουμε δικαίες κοινωνίες και δεν καταφέραμε ακόμα να λύσουμε τα μυστήρια των διεμπλοκών των κβάντων και της απαρχής του σύμπαντος.

Αν, όμως, το σύμπαν υπακούει στη λογική, τότε είναι αλγοριθμικό: μετρήσιμο, αναγνωρίσιμο, λογικό. Είναι σαν να ζούμε σε

Η μεγαλύτερη είδηση του έτους, ίσως τελικά να είναι η συνάντηση της εξομίωσης, των ψυχών και της Αρλέτας.

εξομίωση όπου τα πάντα, ζωή, άστρα, κύτταρα, σωματίδια και μεσόνια, υπόκεινται σε μαθηματικούς κανόνες. Αν δεν είναι απαντήσιμη μια ερώτηση, λέει η αρχή του Διαφωτισμού, τότε το πρόβλημα είναι με την ερώτηση. Δεν υπάρχουν μη απαντήσιμες ερωτήσεις.

Από το 2025 και μετά, όμως, ξέρουμε πως κάποια ερωτήματα δεν είναι απαντήσιμα. Κατ' ακρίβειαν, δεν είναι καν ερωτήσιμα: Δεν έχουν την παραμικρή λογική, σαν ασύντακτες προτάσεις ή σαν λανθασμένες εξισώσεις, όπως προέβλεψε ο Τόμας Γιαγκκ το 1801, με το περίφημο του πείραμα.

Ο θάνατος της εξομίωσης

Η Φυσική, πάντα με τη βοήθεια των Μαθηματικών, έχει αποδείξει πλέον πως το σύμπαν δεν υπακούει πάντα σε αλγοριθμικές προδιαθέσεις και επομένως υφίστανται στοιχεία του που δεν ακολουθούν τους κανόνες της αιτιότητας.

Ίσως οι πρώτιστες να είναι θρησκευτικές, καθώς καθιστούν κάποιον, κάποια, κάτι (αυτό που ο Πλωτίνος αφιέρωσε εννέα βιβλία για να καταφέρει να το αποκαλέσει «άφατο») όχι μόνο πιθανόν, αλλά απαραίτητο, όχι μόνο για να «λειτουργήσει» το σύμπαν, αλλά και για να υπάρξει. Κάτι που να άρχει, όχι όμως απαραίτητα και να υπ-άρχει.

Για τους θρησκευόμενους ανάμεσά μας, είναι μια ισχυρή σύνδεση της επιστήμης με τη θρησκεία και μια ισχυρή δόση ελπίδας και πίστης (αν και όχι απαραίτητα και αγάπης). Για τους άθεους, μια δικαίωση του Αλμπέρ Καμύ και του Κίρκεγκωρ, μια απελπιστική απάντηση πως δεν υπάρχει καμία τάξη, σκοπός ή κατεύθυνση για κανένα: ανθρώπους, σωματίδια ή άστρα. Το σύμπαν μοιράζεται τη μοίρα του Σισύφου. Και δεν υπάρχει τρόπος να τον φανταστούμε ευτυχία.

Σε κάθε περίπτωση, όμως, έχει πλέον αποδειχθεί πως ο κόσμος, σε όλα τα επίπεδα, σε όλες τις εκφάνσεις, και σε όλες τις διαστάσεις του, δεν είναι πάντα «λογικός». Δεν είναι υπολογισμός, δεν υπακούει σε μια αλγοριθμική αιτιότητα. Υπάρχουν μέρη της ύπαρξης τα οποία δεν έχουν «λογική».

Ζούμε, από φέτος, σε έναν άλλο κόσμο. Βαθύτατα απελπιστικό, άστοχο και αστόχευτο. Ή, ίσως, ζούμε σε έναν κόσμο όπου η ανθρωπότητα, μέσα από λιμούς, λοιμούς, σφαγές και βόμβες, κατάφερε να αποδείξει πως το Μυστήριο, το θείο, το «άφατο», είναι και μαθηματικά απαραίτητο για να αποτύχουμε καλύτερα στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τον Κόσμο.

Κι αν αυτό πέρασε σχεδόν απαρατήρητο για εμάς, ίσως κάπου, σε κάποια διάσταση, σε κάποιο μπαράκι («Το Ναυάγιο», as πούμε) ο Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης κερνά Νάμα στο ποτήρι της Υπατίας. Και χαμογελούν, ακούγοντας Αρλέτα.

“ Ζούμε, από φέτος, σε έναν άλλο κόσμο. Βαθύτατα απελπιστικό, άστοχο και αστόχευτο. Ή, ίσως, ζούμε σε έναν κόσμο όπου η ανθρωπότητα, μέσα από λιμούς, λοιμούς, σφαγές και βόμβες, κατάφερε να αποδείξει πως το Μυστήριο, το θείο, το «άφατο», είναι και μαθηματικά απαραίτητο για να αποτύχουμε καλύτερα στην προσπάθειά μας να κατανοήσουμε τον κόσμο.

THE CONCEPT

Στέφανου Κουμανούδη 1Ε
Πάροδος Στασικρατους)
Λευκωσία
+357 22483848

Ο ΔΗΣΥ της σιωπής

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Επανερχομαι στην υπόθεση με τα έργα του κ. Γαβριήλ, όχι για να ανακινήσω το πονεμένο αυτό θέμα, αλλά για να εστιάσω σε μια σοβαρή παθολόγεια του ΔΗ-ΣΥ που ανασύρθηκε μέσα από αυτή την ιστορία και η οποία καταδεικνύει την ανεπάρκεια της ηγεσίας του, αλλά και την αδυναμία των στελεχών του να διαχωρίσουν τη θέση τους απέναντι στην ανοχή ή και συνενοχή για την έκπτωση πολιτικού λόγου και σκέψης.

Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι ο κ. Δίπλαρος θεωρεί πως αυτός είναι ο τρόπος να πολιτεύεται κανείς (!), στοχοποιώντας με τοξικό τρόπο ανθρώπους και δηλητηριάζοντας την κοινή γνώμη με διχασμούς και διπολα, το υπόλοιπο κόμμα πώς στέκεται

Και πόσο άξιος εμπιστοσύνης μπορεί να είναι κάποιος ο οποίος, από φόβο μη χάσει ψήφους ο ίδιος ή μην έχει εσωκομματικό κόστος, επιλέγει να σιωπά απέναντι σ' αυτό τον πολιτικό κατήφορο;

απέναντι σ' αυτή τη συμπεριφορά πολιτικής κατρακύλας; Η ηγεσία πώς αντέδρασε ώστε να βάλει τα πράγματα στη θέση τους και όταν λέω στη θέση τους εννοώ στο ύψος των αρχών που ένα υγιές κόμμα οφείλει να υπερασπίζεται και πόσο μάλλον ο ΔΗΣΥ; Με το να σιγοντάρει σε δάθεν πιο ήπιο τόνο τις τοξικότητες του κ. Δίπλαρου και σηκώνοντας το δάκτυλο στους ακραίους (βλέπε ΕΛΑΜ) που «εργαλειοποιούν το θέμα για μικροπολιτικό όφελος» (τα δικά μας του γειτόνου μας) υποτιμώντας ταυτόχρονα τη νοημοσύνη μας; Αυτό λογαριάζεται ως πολιτικός λόγος που αρμίζει στον ΔΗΣΥ ή μήπως ως λόγος που άγεται και φέρεται αναλόγως προς τα που προβλέπεται διαρροή ψήφων; Εκτός κι αν έχει πάθει τόση οπισθοδρόμηση το κόμμα ώστε να το εκφράζουν αυτές οι τακτικές και οι τακτικισμοί της ηγεσίας και των «οργισμένων» στελεχών που φωνασκούν με ηθικοφανή κηρύγματα, χωρίς ίκνος επίγνωσης και στοχασμού.

Πού στέκονται λοιπόν τα υπόλοιπα στελέχη; Γιατί τηρούν σιγήν ιχθύος; Αισθάνονται καλά που δεν διαχωρίζουν

τη θέση τους υπερασπιζόμενοι όχι μόνο την ελευθερία της έκφρασης, αλλά και το τι συνιστά τον ΔΗΣΥ;

Αισθάνονται καλά με τη συνείδησή τους που δεν τολμούν να βγουν μπροστά την ώρα που η δημόσια συζήτηση δηλητηριάζεται από απλοιστεύσεις, ηθικούς πανικούς και επιλεκτικές ευαισθησίες, οι οποίες υποκινούνται από το ίδιο τους το κόμμα εις βάρος της κοινωνίας και του πολιτικού ήθους; Και πώς άραγε περιμένουν να ερμηνεύσει ένας σκεπτόμενος πολίτης αυτή τη θλιβερή σιωπή τους; Υπάρχει άλλη ερμηνεία εκτός από τον φόβο για την απώλεια ψήφων ή κάποιου άλλου εσωκομματικού κόστους; Και πόσο άξιος εμπιστοσύνης μπορεί να είναι κάποιος ο οποίος, από φόβο μη χάσει ψήφους ο ίδιος ή μην έχει εσωκομματικό κόστος, επιλέγει να σιωπά απέναντι σ' αυτό τον πολιτικό κατήφορο, αφήνοντας χώρο στους ακραίους και στους λαϊκιστές να αλωνίζουν κανονικοποιώντας την ύπαρξή τους και οδηγώντας τον τόπο σε επικίνδυνες ατραπούς; Δεν έχουν κάποιο συνειδησιακό πρόβλημα τα στελέχη του ΔΗ-ΣΥ, όταν την ώρα που η πολιτική κάνει μέρα με τη μέρα κάθε σοβαρότητα και εκφυλίζεται σε φθηνό λαϊκισμό και σε σοβαροφανή κηρύγματα κενών ουσίας και περιεχομένου, αυτοί σιωπούν μήπως και δεν εκλεγούν ή μήπως και πληθούν την επίπλαστο ενότητα που πλάσφαρει με καμάρι η ηγεσία τους;

Είναι πραγματικά απορίας άξιον πώς ο ΔΗΣΥ ξέμεινε από στέλεχη που τολμούν να αμφισβητούν την ηγεσία όταν αυτή παλινδρομεί ή λοξοδρομεί από θεμελιώδεις αρχές. Θα έπρεπε να ξέρουν πως με τη στάση τους όχι μόνο δεν προστατεύουν την ιστορία του κόμματός τους, αλλά πλήττουν την ίδια τη δημοκρατία και τον πολίτη, επιτρέποντας στην πολιτική μετριότητα να συνεχίσει να ευδοκίμει. Όσο οι νηφάλιες και οι σοβαρές φωνές υποχωρούν αυτό είναι που συμβαίνει: ο δημόσιος λόγος παραδίδεται σε εκείνους που φωνασκούν πιο δυνατά και όχι που σκέφτονται πιο βαθιά. Και σε ένα «ως εδώ» σε μια ηγεσία η οποία φτάνει ακόμα και στο σημείο να τροφοδοτεί την ίδια την κοινωνία με τοξικότητα και διχασμό, είναι σοβαρή παθολόγεια. Υπάρχει κανείς να μας εξηγήσει τους λόγους ή και πάλι σιωπή;

elenixenou11@gmail.com

Αν κάτι μας λείπει σήμερα, δεν είναι οι ιδέες. Είναι η διάθεση να κοιταχτούμε στον καθρέφτη χωρίς συνθήματα. Να αναγνωρίσουμε ότι, πριν δείξουμε τον λαϊκισμό με το δάκτυλο, του έχουμε στρώσει τον δρόμο.

Οι 7 σφραγίδες

Του **ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ**

σε νέα τεχνολογικά μέσα ρητορική τους, οι λέξεις πάνε κι έρχονται, άλλοτε με ένταση κι άλλοτε με πάθος, υπηρετώντας πιστά τον ρόλο τους. Μόνο το νόημα απουσιάζει. Κάπου στον δρόμο κάθηκε. Η δημοκρατία δέχεται σημάδια υπερκόπωσης. Όχι κατάρρευσης. Τουλάχιστον όχι ακόμα. Αλλά εκείνης της ύπουλης κόπωσης που προηγείται της παραίτησης.

Και επειδή στις προηγούμενες σελίδες έχουμε ήδη μιλήσει για την «εισβολή» του λαϊκιστικού φαινομένου που σαρώνει κοινωνίες, υποσχόμενο ημέρες ανάλογης της βιβλικής Βασιλείας των Ουρανών, ένα μέλλον όπου δεν θα υπάρχει πόνος, ή λύπη ή στεναγμός, αλλά μόνο ζωή ατελείωτη, δεν ήρθε η ώρα να θέσουμε το δάκτυλο επί τον τύπον των ήλων; Έστω κι αν μοιάζει αργά. Θα μας πάρει που θα μας πάρει και θα μας σπρώξει. Τουλάχιστον ας μας πάρει εν πλήρη συνειδήσει της προσωπικής ευθύνης που είχαμε –και έχουμε– για το αδιέξοδο που βιώνουμε. Ας μη φυγομαχήσουμε και μ' αυτό. Ας μη φοβηθούμε να ανοίξουμε τις επτά σφραγίδες της πολιτικής μας αποκαλύψεως.

Θεωρώ, λοιπόν, ότι η εποχή μας χαρακτηρίζεται από την έλλειψη ορισμένων βασικών συστατικών, απαραίτητων για μια κοινωνία πολιτικά υγιή, δημοκρατική, ανεκτική, προοδευτική, με ελπιδοφόρο μέλλον.

Συστατικών καθοριστικών σημασίας. Οντολογικής, θα έλεγα. Δεικτικής όχι μόνο ποιότητας πολιτικής, αλλά και ήθους συλλογικού.

Πρώτη σφραγίδα: η ωριμότητα της αυτοκριτικής.

Ο παραταξιακός ανταγωνισμός – αυτή η μάστιγα. Η επιτομή της στενομυαλιάς. Οι υπερορθόδοξοι κάθε κομματικής «φυλής» καθαγιάζουν και εξιδανικεύουν το παρελθόν και τη δική τους Ιστορία. Πλάθουν μύθους, ζουν μ' αυτούς, φυγόμαχοι της πραγματικότητας. Ο «εχθρός» δε, αυτός και μόνο αποτελεί λόγο ύπαρξης. Αρκεί, θαρρούν, να υποδυούνται το αντίβαρο. Η αυτοκριτική θεωρείται προδοσία. Κι όμως, χωρίς αυτήν, καμία πολιτική παράταξη δεν ωριμάζει • απλώς κρύβεται, μασκαρεύεται.

Δεύτερη σφραγίδα: η ποιότητα της αμφιβολίας. Της αμφισβήτησης.

«Ό,τι δεν εμπεριέχει την ποιότητα της αμφιβολίας είναι επικίνδυνο», μου είχε πει πριν από χρόνια ένας γηραιός αρχιμανδρίτης. Και μιλούσε, να φανταστείτε, για τον Θεό (του) τον ίδιο. Οι «πολιτικοί θεοί», όμως, εξαιρούνται. Δεν επιτρέπουμε να περάσουν αυτή τη δοκιμασία. Το αλάθητο δεν αποτελεί προτέρημα του Πάπα, αλλά και των κομμάτων μας και των πολιτικών τους αρχηγών. Η βεβαιότητα χωρίς αμφιβολία δεν είναι δύναμη • είναι προθάλαμος της ανοησίας.

Τρίτη σφραγίδα: η συνέπεια.

Ήθος, μέτρο, αντικειμενικότητα, συνέπεια, συνέχεια. Μια

αλληλουχία που δεν ακολουθείται. Θέλουμε να πείσουμε χωρίς να δεσμευόμαστε. Να καταγγέλλουμε χωρίς να θυμόμαστε τι είπαμε χθες. Κι όμως, η συνέπεια έχει περισσότερη σημασία από τη συμφωνία. Είναι το μόνο στέρεο που μας έχει απομείνει σε μια εποχή ρευστή, όπου όλα αλλάζουν. Όλα εκτός από την ευκολία της ασυνέπειας.

Τέταρτη σφραγίδα: το ενδιαφέρον για τα κοινά.

Η εγρήγορση παραχώρησε ευγενικά τη θέση της στο «μη μου τους κύκλους τάραττε» και στο «κρύψε να περάσουμε». Ας βγάλουν άλλοι τα κάστανα από τη φωτιά. Εμείς είμαστε υπέρνω. Σιγά μην ασχοληθούμε. Εμείς γκρινιάζουμε, χωρίς να συμβάλουμε. Δεν αρκεί αυτό; Ενίοτε, ακόμη κι αυτή η «αγανάκτηση» δεν είναι παρά το μασκάρεμα της απάθειας. Κι όμως. Στις μέρες μας, οι νέες ιδεολογικές διαχωριστικές γραμμές δεν αφορούν στο πατροπαράδοτο δεξιά–αριστερά. Το σημειώνουν και οι δημοσκοπήσεις: Ρευστό το εκλογικό σώμα, λένε. Και πάλι, όμως. Οι διαχωριστικές γραμμές έχουν να κάνουν ανάμεσα σε όσους έχουν αίσθηση καθήκοντος και σε όσους επιμένουν να επιβιώνουν αναπαυόμενοι.

Πέμπτη σφραγίδα: ο προβληματισμός. Το βασάνισμα της σκέψης.

Ο άνθρωπος δεν πρέπει να σωμαίνει. Αυτό που πρέπει να κάνει είναι να σκέφτεται πριν μιλήσει. Ζούμε στην εποχή της άποψης χωρίς σκέψη και της φωνής χωρίς περιεχόμενο. Η σιωπή της σκέψης, όμως, είναι

πιο επικίνδυνη από τη σιωπή του λόγου.

Έκτη σφραγίδα: η αντίληψη και η κριτική σκέψη.

Στο μυαλό μας κυριαρχεί η σύγχυση. Μια σούπα όλα. Δυσκολευόμαστε να διακρίνουμε το πολιτικό από το κομματικό, το φιλοσοφικό από το ιδεολογικό, το σύνθημα από το επιχείρημα. Έτσι ο λαϊκισμός δεν επιβάλλεται, απλώς βρίσκει χώρο. Τον έχουμε ήδη αδειάσει.

Έβδομη σφραγίδα: η σοβαρότητα.

Με ό,τι αυτή συνεπάγεται. Στον λόγο, στη στάση, στην ευθύνη. Σοβαρότητα δεν σημαίνει έλλειψη πάθους. Σημαίνει επίγνωση των συνεπειών. Σημαίνει να καταλαβαίνουμε ότι η πολιτική δεν είναι παιχνίδι ρόλων, αλλά πεδίο αποφάσεων που αφήνουν ίχνη. Και πληγές.

Τα πιο πάνω δεν είναι παρά μια προσωπική άποψη. Δεν διεκδικεί καθολική αποδοχή, ούτε απαιτεί τη σύμφωνη γνώμη της κοινής γνώμης. Η μόνη της φιλοδοξία είναι να προκαλέσει έστω έναν μικρό, ενοχλητικό προβληματισμό. Διότι αν κάτι μας λείπει σήμερα, δεν είναι οι ιδέες. Είναι η διάθεση να κοιταχτούμε στον καθρέφτη χωρίς συνθήματα. Να αναγνωρίσουμε ότι, πριν δείξουμε τον λαϊκισμό με το δάκτυλο, του έχουμε στρώσει τον δρόμο. Και πως οι σφραγίδες αυτές δεν ανοίγουν μόνες τους. Ανοίγουν μόνο αν το αντέξουμε.

Πάει, λοιπόν, ο παλιός ο χρόνος... Την ουτοπική συνέχεια, μαζί θα τη ζήσουμε.

photiouth@kathimerini.com.cy

Μεταξύ दाπέδου και Βόρειας Κορέας

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Πριν από μερικές μέρες, στο Πρωινό Δρομολόγιο του Τρίτου Προγράμματος ΡΙΚ, ο Βικτωρας Παπαδόπουλος, διευθυντής του Γραφείου Τύπου του προέδρου Χριστοδουλίδη, ενημέρωσε για όσα αντιλήφθηκε ότι έλαβαν χώρα στη Σύνοδο Κορυφής της 18ης Δεκεμβρίου. Είπε λοιπόν ο Βικτωρας Παπαδόπουλος: «Χαιρετίζουμε το γεγονός ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, στα Συμπεράσματα, έχει συμπεριλάβει, κι αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό, για πρώτη φορά, ότι θα πρέπει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο να συνεργαστεί στενά με τον εκπρόσωπο της προέδρου της Κομισιόν για το Κυπριακό, τον κ. Χαν, για την προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού».

Το ΡΙΚ που είχε απεσταλμένο-δημοσιογράφο στη Σύνοδο Κορυφής Ε.Ε. και άρα είχε δικό του ρεπορτάζ για όσα διαδραματίστηκαν και κυρίως για όσα δεν διαδραματίστηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, περιέλαβε τις δηλώσεις του κ. Παπαδόπουλου στα δελτία ειδήσεων του Τρίτου, προβάλλοντας ως αναντίλεκτο γεγονός τα «Συμπεράσματα» της Συνόδου Κορυφής που «για πρώτη φορά» όπως

είχε πει ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου του Προέδρου της Δημοκρατίας, σημειώνουν τη συνεργασία Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με τον Γιοχάνες Χαν, για το κυπριακό πρόβλημα.

Ο κ. Παπαδόπουλος, όμως, δεν έμεινε μόνο μέχρι εκεί. Στο πλαίσιο της «ενημέρωσης» του κυπριακού κοινού, διατύπωσε τον ισχυρισμό ότι έχει ήδη αρχίσει η συνεργασία του απεσταλμένου της Κομισιόν με κράτη-μέλη, αναφορικά με την προώθηση της προσπάθειας για λύση του Κυπριακού. Και πρόσθεσε ότι «είναι παρά πολύ σημαντικό, το γεγονός ότι το ίδιο το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, με Συμπεράσματά του, από χθες πλέον, συνεργάζεται στενά με τον κ. Χαν προς αυτή την κατεύθυνση».

Τις δηλώσεις του Βικτωρα Παπαδόπουλου, στο ΡΙΚ, τις άκουσα ενώ βρίσκόμουν στον δρόμο Λευκωσίας-Λεμεσού. Και πραγματικά δεν πίστευα αυτά που άκουγα, διότι τα Συμπεράσματα τα είχα διαβάσει επανειλημμένα και τέτοιες αναφορές δεν είδα πουθενά. Σκέφτηκα λοιπόν ότι είτε κάτι μου διέφυγε, είτε ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου του Προέδρου της Δημοκρατίας έλεγε αρλούμπες.

Και επειδή δεν ήθελα να πιστέψω το δεύτερο, βγήκα από τον αυτοκινητόδρομο, σταμάτησα, πήρα το κινητό στο χέρι και ανέτρεξα και πάλι στα Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Και τα διάβασα για μία ακόμη φορά. Δυστυχώς, για τον

Και η αλήθεια είναι ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αφιέρωσε τρεις γενικόλογες παραγράφους στην πολιτική Διεύρυνσης. Αλλά, δεν είπε λέξη ούτε για το Κυπριακό, ούτε για την Τουρκία, ούτε για τον Γιοχάνες Χαν.

κ. Παπαδόπουλο, τέτοια Συμπεράσματα δεν εξέδωσαν οι ηγέτες των κρατών-μελών στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ποτέ! Ούτε για «πρώτη φορά» όπως λανθασμένα ισχυριζόταν ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου του προέδρου Χριστοδουλίδη,

ούτε και για τελευταία. Ενδεχομένως, ο Βικτωρας Παπαδόπουλος να πάτησε την μπανανόφλουδα δηλώσεων του προέδρου Χριστοδουλίδη, ο οποίος τεχνέντως και για να παρουσιάσει δήθεν «κέρδη» στη Σύνοδο Κορυφής, ανήγαγε μια δήλωση της Δανικής Προεδρίας στο Συμβούλιο Γενικών Υποθέσεων, που δεν δεσμεύει κανένα, σε «Συμπεράσματα» Συμβουλίου, τα οποία δεσμεύουν σε πολιτικό επίπεδο όλα τα κράτη-μέλη.

Σε κάθε περίπτωση, ελαφρυντικά δεν υπάρχουν για κανέναν από τους δύο. Και η αλήθεια είναι ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αφιέρωσε τρεις γενικόλογες παραγράφους στην πολιτική Διεύρυνση. Αλλά, δεν είπε λέξη ούτε για το Κυπριακό, ούτε για την Τουρκία, ούτε για τον Γιοχάνες Χαν. Και βεβαίως δεν είπε τίποτα περί συνεργασίας Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και απεσταλμένου της Κομισιόν με κράτη-μέλη, για να μας λύσουν το πρόβλημα της Κύπρου.

Έτσι, λοιπόν, μετά το δίλημμα που επέβαλαν οι δηλώσεις Βικτωρα Παπαδόπουλου, αποφάσισα να συνεχίσω την πορεία μου. «Αποσυντονίστηκα» από το Τρίτο του ΡΙΚ, για ευνόητους λόγους και

συντονίστηκα με μια δική μου playlist. Εκεί επέλεξα, όχι τυχαία, ένα τραγούδι που ερμηνεύει εξαιρετικά ο Βασίλης Λέκκας, σε μουσική Γιάννη Σπάθα και σε στίχους Ευγένιου Αρανίτση, το οποίο θεωρώ ότι θα μπορούσε να αφιερωθεί στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη και στον Βικτωρα Παπαδόπουλο. Ο πρώτος του στίχος, «όλες σου οι γνώσεις, είναι οι φήμες και οι διαδόσεις που ακούς», είναι ό,τι ηπιότερο θα μπορούσε κανείς να πει για το επίπεδο «ενημέρωσης» της κυβέρνησής μας, το οποίο κυμαίνεται μεταξύ दाπέδου και Βόρειας Κορέας. Η κυβέρνηση, πάντως, έχει τρεις ακόμη μέρες περιθώριο, προκειμένου να ακολουθήσει ταχύρρυθμα μαθήματα για την Ε.Ε., πριν αναλάβει την Προεδρία του Συμβουλίου, η οποία όπως όλα δείχνουν, θα μας προσφέρει μεγάλες συγκινήσεις.

Σημ.: Τα διαφορά μεταξύ Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (ηγέτες των «27») και Συμβουλίου Γενικών Υποθέσεων (ΥΠΕΕ-υφυπουργοί Ευρωπαϊκών Υποθέσεων), πρέπει επίσης να την εξηγήσουμε; Ή αυτό «το έχει» η Προεδρία μας;

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Δύσκολοι καιροί για το «θετικό παράδοξο»

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Γίναμε για λίγο μια πολιτικά βαρετή χώρα μέσα σε έναν ωκεανό γενικευμένης παλαβομάρας και μας φαίνεται παράξενο. Είναι άλλωστε μία από τις σπάνιες φορές που το «ελληνικό παράδοξο» λειτουργεί αντίστροφα σε σχέση με την υπόλοιπη Δύση.

Αναρωτιούνται κάποιοι, «μα ποιος ψηφίζει τη Ζωή;», ή «μα είναι δυνατόν να πάει τόσο ψηλά η Καρυστιανού;». Ξεκινούν προφανώς τι συμβαίνει στον υπόλοιπο κόσμο. Για σκεφθείτε να είχαμε εδώ έναν πρωθυπουργό ο οποίος θα έγραφε κάτω από τα πορτρέτα των προκατόχων του ό,τι του κατέβαινε..., χαρακτηρίζοντας «βλάκα» τον έναν ή «άχρηστο» τον άλλον. Ή έναν πρωθυπουργό που θα άλλαζε σε μια ημέρα την ονομασία του αεροδρομίου της Αθήνας από «Ελευθέριος Βενιζέλος» σε «Μπιστοτάκης - Βενιζέλος». Σας ακούγεται παράξενο ή απίθανο; Δεν είναι, αν πάτε μια βόλτα μέχρι την Ουάσιγκτον και επισκεφθείτε τον Λευκό Οίκο ή το πάλαι ποτέ Kennedy Center, που έγινε Trump-Kennedy Center. Αυτά συμβαίνουν στις μέρες μας στην «πρωτεύουσα» της Δύσης και αν και πρωτοφανή δεν φαφνιάζουν πια κανέναν, είναι κομμάτι μιας νέας πολιτικής κανονικότητας. Όταν οι κανόνες της πολιτικής και της αποδεκτής συμπεριφοράς καταρρέουν με πάταγο παγκοσμίως, το απίθανο γίνεται εξαιρετικά πιθανό και εδώ.

Το πρόβλημα για μια χώρα σαν τη δική μας είναι ότι καταρρέουν μαζί με τα υπόλοιπα και άλλες βεβαιότητες. Θεωρούσαμε, για παράδειγμα, ότι αν συμβεί μια κρίση με την Τουρκία η Ουάσιγκτον θα επενέβαινε σε ρόλο πυροσβέστη και θα απέτρεπε την κλιμάκωσή της, διατηρώντας ταυτόχρονα ίσες αποστάσεις στην ουσία των διαφορών μας. Τώρα δεν μπορούμε να

είμαστε σίγουροι ούτε για το αν θα επιβείμει ούτε για το πόσο ίσες θα είναι οι αποστάσεις. Είχαμε όμως και μία ακόμη βεβαιότητα, ότι η Ε.Ε. θα ήταν το ασφαλές θεσμικό αγκυροβόλιο για μια χώρα που ήθελε να αφήσει πίσω τις περιπέτειες και τα ιστορικά ατυχήματα. Σήμερα η Ε.Ε. είναι όντως μια μεγάλη θεσμική και πολιτισμένη οικογένεια, αλλά χωρίς ηγεσία και με τεράστιες και έντονες ενδοοικογενειακές διαφωνίες. Δεν είναι βέβαιο ότι οι ράγες πάνω στις οποίες μας έβαλε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής για να αποφύγουμε τους εκτροχιασμούς είναι το ίδιο ανθεκτικές σε σύγκριση με παλαιότερες εποχές. Οι δύο βασικοί πυλώνες «ασφάλειας» δεν είναι τόσο δεδομένοι ή στιβαροί.

Προς το παρόν, πάντως, έξω μας βλέπουν σαν ένα θετικό παράδοξο. Το αν θα θελήσουμε να τους διαψεύσουμε και να μπούμε σε νέες περιπέτειες θα φανεί μέσα στο 2026. Το πρόβλημα, βλέπετε, είναι ότι κατέρρευσε μαζί με τα άλλα και η βεβαιότητα που δημιουργούσε ο παραδοσιακός δικομματισμός στη μεταπολιτευτική περίοδο. Υποψήφιοι για να εκφράσουν τον θυμό και την απογοήτευση υπάρχουν πολλοί, υποψήφιοι που πείθουν ότι μπορούν να κυβερνήσουν ελάχιστοι.

Καθώς κλείνει το 2025 αντιλαμβανόμαστε όλοι τους κινδύνους ενός εξαιρετικά ασταθούς και απρόβλεπτου διεθνούς σκηνικού από τη μια και ενός μεγάλου τμήματος της ελληνικής κοινωνίας που είναι πολύ θυμωμένο από την άλλη. Η ευθύνη είναι μεγάλη, κυρίως για τους κυβερνώντες που πρέπει να αποδείξουν μέσα σε δύσκολες συνθήκες ότι ακούν την κοινωνία και ότι δεν επαναπαύονται στο επιχείρημα «μα βλέπετε κανέναν άλλον που μπορεί να σας κυβερνήσει;». Η πρόσφατη εμπειρία, και όχι μόνο η ελληνική, δείχνει ότι ενίοτε οι κοινωνίες απαντάνε σε αυτό το δίλημμα με τρόπο μη ορθολογικό.

Αναμένοντας το 2026

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΩΡΔΑΝΙΔΗ**

Η τριμερής συνάντηση Ελλάδος, Κύπρου, Ισραήλ, που πραγματοποιήθηκε στις αρχές της περασμένης εβδομάδος στην Ιερουσαλήμ, είχε όλα τα στοιχεία μεσανατολικής ιδιαιτερότητας. Ο Ισραηλινός πρωθυπουργός Μπέντζαμιν Νετανιάχου αυτοανακηρύχθηκε επικεφαλής ενός εισέτι ανύπαρκτου συνασπισμού προς αναχαιτίση των «φίλοδοξιών» ή της «επιθετικότητας» της Αγκυρας.

«Σε όσους πιστεύουν ότι μπορούν να επαναφέρουν την αυτοκρατορία τους, λέμε ότι αυτό δεν θα συμβεί. Είμαστε αποφασισμένοι να υπερασπισθούμε τους εαυτούς μας», είπε αναφερόμενος ο κ. Νετανιάχου στην Τουρκία, δίκως ωστόσο να την κατονομάζει.

Το ενδιαφέρον είναι ότι η «καταγγελία» αυτή διατυπώθηκε από τον πρωθυπουργό μιας κυβερνήσεως συνασπισμού, που ακολουθεί πολιτικά επανδρώσεις υπό ρεπουμπλικανική μορφή του «Ηνωμένου Βασιλείου του Ισραήλ» των βιβλικών Βασιλέων Σαούλ, Δαβίδ και Σολομώντος, που περιελάμβανε και τη σημερινή κατεχόμενη Δυτική Οχθη.

Ούτε είναι τυχαίο πως την παραμονή της τριμερούς συναντήσεως η ισραηλινή Βουλή ενέκρινε τη δημιουργία 19 νέων οικισμών στη Δυτική Οχθη. Την απόφαση καταδίκασαν ο γ.γ. του ΟΗΕ Αντώνιο Γκουτέρες, η Σαουδική Αραβία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Ο Ελληνας πρωθυπουργός και ο πρόεδρος της Κύπρου τήρησαν επί του θέματος στάση «επιτηδείου ουδετερότητας».

Ως ήταν φυσικό και αναμενόμενο δεν καθυστέρησε η αντίδραση του προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν, που σε ομιλία του στην Αγκυρα ενώπιον στελεχών του κόμματός του, την Τετάρτη,

σχοliάσε ως ακολούθως την τριμερή συνάντηση: «Μπορεί να διαπραγματευθούν συμφωνίες, να τις υπογράφουν, να εκπέμπουν μηνύματα, υποβάλλοντας στημένες ερωτήσεις (στον Νετανιάχου). Δεν μας ενδιαφέρει. Η Τουρκία, στο πλαίσιο των διεθνών νόμων και διμερών συμφωνιών της και σύμφωνα με τις ιστορικές εμπειρίες και παραδόσεις της θα εξακολουθεί ενεργεί με ημερία και κοινό νου».

Ως ο ηγέτης της Τουρκίας που επέτυχε να συνθέσει δύο τάσεις αντίρροπες της χώρας του, την οθωμανική και την κεμαλική, δεν είναι διατεθειμένος να αναγνωρίσει τον ηγεμονικό ρόλο που διεκδικεί ο κ. Νετανιάχου στην Ανατολική Μεσόγειο και εν γένει στην περιοχή ως ο παράκλητος εκπρόσωπος των ΗΠΑ. Αξιοσηπείμωτο ότι ο κ. Ερντογάν επανέλαβε τις θέσεις του για το Αιγαίο, την Ανατολική Μεσόγειο και το Κυπριακό, δίκως να αναφερθεί ονομαστικώς στον Έλληνα πρωθυπουργό και στον πρόεδρο της Κύπρου.

Εάν κάτι το σημαντικό ανέκυψε από την τριμερή συνάντηση στην Ιερουσαλήμ, είναι ότι θα πρέπει να γίνει αντιληπτό εν Ελλάδι ότι μία συμμαχία στρατιωτική με το Ισραήλ με στόχο την εξισορρόπηση της τουρκικής πίεσεως δεν είναι άνευ κινδύνων.

Το πρόβλημα που αντιμετωπίζει το Ισραήλ είναι υπαρκτικό και ο κίνδυνος εμπλοκής της χώρας μας στις κολασμένες εσχατολογικές συγκρούσεις της περιοχής δεν είναι ασημάntος. Εδώ δεν καταφέραμε να διαμορφώσουμε λειτουργικές ισορροπίες με χώρες όπως η Αλβανία και η Βόρεια Μακεδονία, και θα εμπλακούμε στη δίση της κινουμένης άμμου της Ανατολής... Αυτά εν όψει του 2026, με τις θερμότερες ευχές.

Χρειαζόμαστε έναν ευρωπαϊκό πατριωτισμό

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Ας υποθέσουμε, ή ας ευχηθούμε, ότι οι σημερινές συνομιλίες ανάμεσα στην Ουκρανία και τις Ηνωμένες Πολιτε θα έχουν αίσιο τέλος. Ας υποθέσουμε ότι η Ουκρανία θα δεχθεί να αποχωρήσει από τις περιοχές που η Ρωσία θεωρεί ότι θα τις κατελάμβανε αν συνεχιστεί ο πόλεμος. Ας υποθέσουμε, τέλος, ότι η Ρωσία θα δεχθεί τους όρους ειρήνευσης που θα έχει συμφωνήσει η Ουκρανία με τις ΗΠΑ. Εξάλλου ο Ζελένσκι το έχει πει σαφώς: η ειρήνη εξαρτάται από τον Τραμπ.

Ποια θα είναι η συνέχεια, νομίζω ότι κανείς δεν είναι σε θέση να το προβλέψει. Πολλώ δε μάλλον κάποιος σαν και μένα, που δεν είμαι ειδικός στα γεωπολιτικά. Πόσο ανθεκτική θα είναι αυτή η ειρήνη; Ποια θα είναι η τύχη του Ζελένσκι και της δημοκρατίας στην Ουκρανία, η οποία μαστίζεται από τη διαφθορά; Η οποία διαφθορά σίγουρα θα γιγαντωθεί στην περίοδο της ανασυγκρότησης της ρημαγμένης χώρας; Ποιες συνέπειες θα έχει στις διεθνείς ισορροπίες η αποδοχή της κατάληψης μέρους ανεξάρτητου κράτους από κάποιο άλλο; Η Ρωσία του Πούτιν θα περιοριστεί στην εισβολή στην Ουκρανία ή θα επιχειρήσει να καταλάβει και άλλες χώρες που κάποτε ανήκαν στη Σοβιετική αυτοκρατορία και τώρα έχουν ενταχθεί στην Ευρω-

παϊκή Ένωση; Ακόμη παρακάτω. Οι φόβοι της Γερμανίας για πόλεμο με τη Ρωσία θα αποδειχθούν ρεαλιστικοί ή μήπως είναι σύμπτωμα παρόνοιας της μεγάλης χώρας που συνειδητοποίησε ότι είναι απροετοίμαστη για οποιαδήποτε πολεμική επιχείρηση; Και, τέλος, ποιες θα είναι οι συνέπειες του ιστορικού παράδοξου, που μέχρι πριν από μια δεκαετία, πριν από την πρώτη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, έμοιαζε αδιανόητο. Ότι η Ρωσία, δηλαδή, η οποία ως υπερδύναμη αποδείχθηκε ελλειμματική, θα κατάφερνε έπειτα από τέσσερα χρόνια να καταλάβει μέρος της Ουκρανίας χάρη στη βοήθεια της Αμερικής.

Πέρα απ' όλ' αυτά, εκείνο που αναδείχθηκε μέσα στα τέσσερα χρόνια που κράτησε η εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία είναι η αδυναμία της Ευρωπαϊκής Ένωσης να παρέμβει στις εξελίξεις. Αδυναμία τόσο στην Ουκρανία όσο και στη Μέση Ανατολή. Χωρίς τις ΗΠΑ η Ευρώπη δεν ήταν σε θέση να στηρίξει την Ουκρανία. Και το χειρότερο. ΗΠΑ και Ρωσία απέκλεισαν την Ευρώπη από τις διαπραγματεύσεις για την ειρήνευση, παρότι αυτές οι διαπραγματεύσεις αφορούσαν μια χώρα που βρίσκεται σε ευρωπαϊκό έδαφος και η οποία επιθυμεί να γίνει δεκτή στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ο

αποκλεισμός της Ευρώπης, ο οποίος συνεχίζεται έως σήμερα ακόμη, οφείλεται –εκτός από τον κυνισμό του Πούτιν και του Τραμπ– και στην αδυναμία της πολιτικής τάξης της Ένωσης να διαφυλάξει το κύρος της. Φαντάζεσθε την Ευρώπη του Κολ και του Μιτεράν να δεχόταν τέτοια συμπεριφορά; Για να είμαι ειλικρινής, μου αρέσει να μην τους φαντάζομαι, ακόμη και αν αυτό που σκέφτομαι είναι μια απλή υπόθεση η οποία, ως γνωστόν, ως υπόθεση δεν έχει καμιά απολύτως ιστορική αξία. Τώρα οι δύο «υπερδυνάμεις» χρειάζονται την Ευρώπη για να αναλάβει τον ρόλο της χωροφυλακής στην περίοδο που θα ακολουθήσει τη συνθήκη ειρήνης στην Ουκρανία.

Απορία αφελούς: Αφού ο Τραμπ και ο Πούτιν θεωρούν την Ευρωπαϊκή Ένωση μια εκφυλισμένη πολιτική δύναμη, τότε γιατί θέλουν τη διάλυσή της; Ό,τι κι αν λένε, κάτι σημαίνει γι' αυτούς. Μπερδεμένη στην υπερτροφική της γραφειοκρατία, ελάχιστα εξοπλισμένη, με πολιτική ηγεσία που γεννιέται από τη μετριοκρατία των ελίτ, με δημοκρατίες που ζουν υπό το φάσμα του λαϊκισμού, χωρίς κοινή εξωτερική πολιτική, η Ευρώπη μπορεί να μην έχει πια τη δυνατότητα να προκαλέσει δύο Παγκοσμίους Πολέμους, διατηρεί όμως μια υπόσταση η οποία στον έκκεντρο κόσμο

μας κρατάει πολιτισμική και πολιτική οντότητα, τη δημοκρατική Δύση. Το ιστορικό και πολιτισμικό μαγνητικό πεδίο που την περιβάλλει, της επιτρέπει να αντιμετωπίζει τις σημερινές «υπερδυνάμεις» με τη γνώση ότι καμιά τους δεν είναι σε θέση να κυριαρχήσει στον κόσμο. Προς το παρόν, ό,τι κι αν λέει ο Τραμπ και ο Πούτιν για την Ευρώπη δεν ξεπερνάει τη ρητορική της παρενόχλησης.

Για σκεφθείτε πώς θα ήταν ο κόσμος μας χωρίς την Ευρωπαϊκή Ένωση, στην οποία αρέσει να αυτομαστιγώνεται. Θα είχε καταρρεύσει το Σιδηρούν Παραπέτασμα χωρίς τη γειτνίαση με τις δυτικές δημοκρατίες; Εξ ου και η εκρόντητα της Ρωσίας προς την Ουκρανία. Εξ ου και η αλαζονεία της Αμερικής. Εξ ου και η αναγκαιότητα της ενίσχυσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της δημιουργίας ενός οιονεί παραπετάσματος το οποίο θα την προστατεύει από τις απολυταρχίες που την απειλούν, κυρίως τον αυτοκρατορικό ιδεασμό της Ρωσίας.

Ναι, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποδειχθεί κατώτερη των προσδοκιών μας. Όμως και μόνον γι' αυτό τη χρειαζόμαστε. Τη χρειάζεται ο κόσμος μας, τη χρειάζεται ο δυτικός πολιτισμός, τη χρειάζεται η δημοκρατία. Φτάνει οι ελίτ της να βρουν τρόπο να δημιουργήσουν έναν ευρωπαϊκό πατριωτισμό.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Το «ούτε, ούτε» και η Αριστερά

Του **ΚΩΣΤΗ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΥ**

«Ούτε αριστερά, ούτε δεξιά». Με το βιβλίο του αυτό ο Zeev Sternhell, Πολωνοεβραίοις ιστορικός, το 1983 προχώρησε σε μια ιδιαίτερη ανατομία του γαλλικού φασισμού στον Μεσοπόλεμο. Ανέδειξε τη διάχυση –θα μπορούσε να πει κανείς ακόμη και την ηγεμονία– των φασιστικών ιδεών στη Γαλλία και τον τρόπο που η επίκληση της υπέρβασης του 1789, της τομής δηλαδή μεταξύ Αριστεράς και Δεξιάς, συνετέλεσε στην κατεύθυνση αυτή. Το «ούτε, ούτε» στον Μεσοπόλεμο ήταν ο κοινός τόπος της εμφάνισης του φασισμού ως μιας τρίτης κατάστασης, της υπέρβασης δηλαδή των παλιών διαιρέσεων με στόχο τη νέα «ενότητα» του έθνους και του λαού.

Είναι πιθανό ότι όσοι χρησιμοποιούν σήμερα τη φράση «ούτε αριστερά, ούτε δεξιά» αγνοούν τη φορτισμένη γενεαλογία της. Αυτή έχει μετασχηματιστεί σε ένα εύπεπτο σλόγκαν που περιγράφει την απάντηση του κοινού νου που ζητάει άμεσα αποτελέσματα και όχι ιδεολογικά τσιτάτα. Τη χρησιμοποιήσει ο Μακρόν το 2017 στην προεκλογική του εκστρατεία προσθέτοντας το «μπροστά», τη βρήκαμε σήμερα να διαποτίζει τον δημόσιο λόγο στη χώρα μας. Το «ούτε αριστερά, ούτε δεξιά, μόνο μπροστά» –μια αντιγραφή δηλαδή του Μακρόν– είναι το σύνθημα της Πλεύσης Ελευθερίας

διατυπώθηκε –με μια ελαφρά παραλλαγή– από τον Κυριάκο Μητσοτάκη στα 50 χρόνια της Νέας Δημοκρατίας· συνιστά τη μόνιμη επιδωά των τοποθετήσεων της Μαρίας Καρυστιανού.

Το «ούτε, ούτε» στη σύγχρονη ελληνική εκδοχή δεν παραπέμπει στο Κέντρο. Αν το παρακολουθήσουμε, φαίνεται να συναρθρώνει παραδοσιακές αξίες, την προτεραιότητα του έθνους και μια λαϊκή κατάσταση να τελειώνουμε με το «παλιό». Το «παλιό» μπορεί να είναι τα πολιτικά κόμματα γενικώς και οριστως, αλλά ταυτίζεται κυρίως με μια κριτική στις αξίες και στις προτεραιότητες της Αριστεράς. Για να το πω πιο απλά: το «ούτε, ούτε» περιγράφει κατεχοχήν την Αριστερά ως τον χώρο που είναι κολλημένος σε παρωχημένες ιδεολογικές αναφορές, διαιρετικούς εξαιτίας της επιμονής στην ταξική ανάλυση και με μια ατζέντα –τα δικαιώματα είναι ο κατεχόμενος στόχος– που μας κρατάει πίσω. Και το πρόβλημα για την Αριστερά είναι πολύ σαφές: το «ούτε, ούτε» φαίνεται να συγκινεί τις κοινωνικές τάξεις και δυναμικά στρώματα, όπως η νεολαία, που η ίδια επιθυμεί –διακρικτικά– να εκπροσωπεί.

Ιστορικά και συγχρονικά, η ανάδυση του «ούτε, ούτε» τροφοδοτεί δύο τάσεις στον χώρο της Αριστεράς. Η πρώτη επιμένει στην πολιτική ως υπόθεση αρχών

και, άρα, ιδεολογικής συνέπειας –συχνά με τίμημα την περιωριστικότητα της. Η δεύτερη τείνει προς τη σιωπηλή ή και εμφανική αποδοχή του σχήματος: ο λαός κάτι μας λέει και πρέπει να το ακούσουμε. «Όσα είπαμε παλιά» –για να παραφράσω τον ποιητή Μάρκο Μέσκο– «δεν ισχύουν». Κατά συνέπεια, η Αριστερά πρέπει να συμπλεύσει, να αποδεχθεί δηλαδή, τάσεις αντιπολιτικής, κοινωνικού συντηρητισμού και εθνικής υπερηφάνειας. Οι δύο αυτές τάσεις, όσο διαφορετικές και αν εμφανίζονται, είναι προιόντα μιας στρατηγικής ήττας: την υποχώρηση μιας παράδοσης όπου η Αριστερά επιτύγχανε –μέσα από μαζικά κόμματα με παιδαγωγικό ρόλο όπως το ιταλικό Κομμουνιστικό Κόμμα ή η ΕΔΑ– τη σύζευξη πρωτοπορίας και λαϊκότητας. Την εποχή δηλαδή που το ιδεολογικό της φορτίο δεν εμφανιζόταν ως μια ιδιοτροπία μιας διανοητικής ελίτ, αλλά ως ένα κοινωνικό ρεύμα του «μπροστά».

Σήμερα, όμως, αυτή η μορφή πολιτικού κόμματος έχει κλείσει τον κύκλο της. Και οι τρόποι πολιτικοποίησης είναι ριζικά διαφορετικοί. Ενα παράδειγμα: Στη θεατρική σκηνή της Αθήνας οι θεματικές που αποτελούν τα προνομιακά πεδία της Αριστεράς προσελκύουν μεγάλα ακροατήρια. Ωστόσο, το κοινό αυτό –που ταυτίζεται με κείμενα

γύρω από τη Γάζα, την έμφυλη καταπίεση, την εργασιακή εκμετάλλευση– δεν μεταφράζει την ατζέντα αυτή σε εκπροσώπηση μέσω των κομμάτων της Αριστεράς. Το αίτημα για δικαιοσύνη μπορεί άνετα να εκφραστεί από πολιτικά σχήματα και πρόσωπα που τοποθετούνται για το θέμα με όρους ποινικού λαϊκισμού ή και χειροπιαστής εκδίκησης.

Η απάντηση αυτή είναι, για να συνεννοούμαστε, αντιδραστική. Αλλά προκύπτει από ένα κενό. Τροφοδοτείται από μια κρίση εκπροσώπωσης, στην οποία η Αριστερά είναι ανίκανη να μεταφράσει τη γενικευμένη εμπειρία της αδικίας σε πολιτικό σχέδιο. Το δίλημμα, λοιπόν, δεν είναι αν θα απορρίψει ή θα υιοθετήσει το «ούτε, ούτε». Είναι αν θα συνεχίσει να ταλαντεύεται ανάμεσα σε μια αυτάρεσκη επίκληση αρχών και σε μια άκριτη προσαρμογή στον «κοινό νου» ή θα επιλέξει τον δύσκολο δρόμο της πολιτικής. Αυτόν που απαιτεί σύγκρουση με τις συντηρητικές εντέλει κοινοτοπίες γύρω από το τέλος των ιδεολογιών, αλλά και διεκδίκηση –στην πράξη– ώστε οι οποίες αξίες της Αριστεράς να συνδέονται με πραγματικά κοινωνικά αιτήματα. Ούτε συνθήματα, λοιπόν, ούτε εκπτώσεις.

Ο κ. Κωστής Καρποζήλος είναι επίκουρος καθηγητής Ιστορίας στο Πάντειο Πανεπιστήμιο.

Μια προβοκατόρικη τάση για το 2026

Του **ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ**

Ονομάζονται με σαρκαστικό ύφος «dumbphones» και το τελευταίο διάστημα έχουν αποκτήσει δημοτικότητα ανάμεσα σε ψηφιακά εξαντλημένους ανθρώπους που επιθυμούν λιγότερο χάσιμο χρόνου, λιγότερη απόσπαση προσοχής και περισσότερη ζωή εκτός οθόνης. Οι «παλαβές» και όχι «έξυπνες» αυτές συσκευές προσφέρουν τις στοιχειώδεις λειτουργίες ενός κινητού τηλεφώνου, όπως οι πατροπαράδοτες κλήσεις και τα μηνύματα σε μορφή sms, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να διαθέτουν και χάρτες πλοήγησης, ξυπνητήρια ή άλλες υπηρεσίες που θεωρούνται σημαντικές. Αντί για οθόνη αφής, έχουν πληκτρολόγια με κουμπιά, μοιάζουν με λίγα λόγια πολύ με τα παλαι ποτέ κινητά τηλέφωνα Nokia, που χρησιμοποιούνταν εκτεταμένα στην αυγή της χιλιετίας μας. Εξαιτίας, στο μεταξύ, των dumbphones, η φινλανδική Nokia επανέρχεται στην αγορά.

Η επιστροφή των «αρχαίων» αυτών συσκευών δεν είναι ουρανοκατέβατη: Αντικατοπτρίζει μία ευρύτερη going analog τάση, η οποία συζητείται και αναλύεται αυτές τις μέρες σε podcasts και αφιερώματα τεχνολογικής θεματολογίας ενόψει της νέας χρονιάς. Αντί δηλαδή για συνεχές και ανούσιο σκρολ, με δεκάδες εidoποιήσεις την ημέρα, που απλώς καίνε τα εγκαυματικά κύτταρα και γεμίζουν το μυαλό με αχρείαστες και άχρηστες πληροφορίες, η νέα τάση, που προβλέπεται για το 2026, θέλει τους χρήστες να επιλέγουν συνειδητά να ζουν πιο αναλογικές και κυρίως πιο απτές εμπειρίες στην καθημερινότητά τους. Οι χειρόγραφοι σημειώσεις σε ημερολόγια, οι αναλογικές φωτογραφικές μηχανές που δουλεύουν με φιλμ, τα τυπωμένα βιβλία, οι χειροποίητες και χειρωνακτικές εργασίες πάσης φύσεως και γενικώς οτιδήποτε προϋποθέτει την απομάκρυνση από την οθόνη, είναι πιο αργό και τελικά πιο ανθρώπινο, προβλέπεται ότι θα κερδίσει έδαφος τη νέα χρονιά. Σύμφωνα με αναλύσεις που δημοσιεύονται σε έγκριτα Μέσα, αλλά και σε πιο ανάλαφρες συζητήσεις σε μορφή podcasts και vlogs, η τάση αυτή δεν αποτελεί απλώς μια ρομαντική νοσταλγία να επιστρέψουμε σε πιο ανέμελες εποχές, αλλά αντανακλά από μια βαθύτερη συλλογική ανάγκη να μειωθεί η ψηφιακή υπερδιέγερση, να βελτιωθεί η χαμένη μας συγκέντρωση, να αντικατασταθεί η τεχνητή με ανθρώπινη νοημοσύνη και να αρχίσουμε ξανά οι άνθρωποι να αναπτύσσουμε

δεξιότητες και προσόντα που να έχουν πιο απτό και πιο ορθολογιστικό χαρακτήρα.

Εδώ που φτάσαμε βέβαια, η πλήρης κατάργηση του ίντερνετ και η αποσύνδεση της ζωής μας από αυτό ούτε εφικτή είναι, ούτε πραγματοποιήσιμη και ούτε επιθυμητή φυσικά. Μπορεί η going analog τάση για το 2026, που στο ψηφιακό σύμπαν κυρίως αναλύεται και περιγράφεται, να ακούγεται σε ορισμένους εκτός τόπου και χρόνου, μία πιο λελογισμένη και πιο ισορροπημένη χρήση όμως ενδείκνυται, για να μην πω επιβάλλεται, κι αυτό είναι κάτι που αφορά όλους τους τομείς της προσωπικής και της επαγγελματικής μας ζωής. Στον δικό μας τομέα, στον κλάδο της ειδησεογραφίας, που έχει επηρεαστεί τα μάλα από την ασυγκράτητη ψηφιοποίηση, η οποία συχνά λειτουργεί ως ισοπεδωτικός οδοστρωτήρας ιδεών, θεσμών και πρακτικών είναι απαραίτητο να γίνει τουλάχιστον κατανοητό από το κοινό και την ευρύτερη κοινωνία πόσο σημαντικό είναι τα επαγγελματικά Μέσα που εργοδοτούν επαγγελματίες δημοσιογράφους να μην παραγκωνιστούν περαιτέρω, αλλά αντιθέτως να ενισχυθούν και να ενδυναμωθούν. Οι διαχρονικοί περιορισμοί και οι διαχρονικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει ο τομέας δεν πρέπει να λειτουργούν ως άλλοθι για να αντικαθίστανται δημοσιογράφοι από δημιουργούς αυθαίρετου περιεχομένου, κόμπο απεργς ή bots, που για θέμα διαμοσιού συμφέροντος έχουν τη δυνατότητα να συμπεριφέρονται αντιδεοντολογικά, άγαρμπα και επικίνδυνα. Ανάμεσα στην εξουθενωτική υπερπληροφόρηση και τη σκόπημη ή επιπόλαια παραπληροφόρηση, η νηφάλια, άγκυρη και διασταυρωμένη πληροφορόρηση παραμένει το μεγάλο ζητούμενο. Σε ένα δημοκρατικό και ευνομούμενο άλλωστε κράτος, η πρόσβαση σε έγκυρη και όσο γίνεται πιο αντικειμενική ενημέρωση δεν είναι πολυτέλεια ούτε θεωρητικό ευχολόγιο, αλλά δικαίωμα των πολιτών να τη διαθέτουν και υποχρέωση της πολιτείας να την παρέχει. Θεσμική πρέπει μάλλον να γίνει και η αντιμετώπιση του ευρύτερου ζητήματος της ψηφιακής εξουθένωσης. Κάνοντας απολογισμό, όχι μόνο της χρονιάς που φεύγει αλλά ολόκληρης της δεκαετίας, προκύπτει ξεκάθαρα πως ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιούμε το ίντερνετ έχει φτάσει σε οριακό σημείο ανοχής, τόσο για τη ψυχική μας υγεία όσο και για τις πολυήμες πολιτικές και δημοκρατικές μας ελευθερίες.

demetriadesp@sppmedia.com

Εθελοντές με στολή Άγιου Βασίλη συμμετέχει σε μια πρωτοβουλία του φιланθρωπικού οργανισμού Hayat Washington για τη διανομή δωρεάν γευμάτων και προμηθειών σε εκποτισμένους Παλαιστίνιους που ζουν σε σκηνές στη Χαν Γιουνίς, στη νότια Λωρίδα της Γάζας.

Τριμερής στη διαπασών

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

10η Τριμερής, Νετανιάχου, Μπιστοτάκης, Χριστοδουλίδης, Ιερουσαλήμ, 22/12. Ξένος ηγέτες δεν επισκέπτονται το Ισραήλ. Μια ημέρα πριν από την «Τριμερή», το Υπουργικό Συμβούλιο Ασφαλείας του Ισραήλ «ενέκρινε πρόταση για 19 νέους εβραϊκούς οικισμούς στην κατεχόμενη Δυτική Όχθη».

Στις 26/12/25, «η Γαλλία, το Βέλγιο, ο Καναδάς, η Δανία, η Γερμανία, η Ιταλία, η Ισλανδία, η Ιρλανδία, η Ιαπωνία, η Μάλτα, η Ολλανδία, η Νορβηγία, η Ισπανία και το Ηνωμένο Βασίλειο καταδικάζουν την έγκριση 19 νέων οικισμών». Οι χώρες αυτές υπενθυμίζουν τη στάθερή και διαχρονική τους θέση κατά κάθε μορφής προσάρτησης παλαιστινιακών εδαφών, τονίζοντας ότι «η επέκταση των οικισμών υπονομεύει τις προοπτικές ειρήνης και τη λύση των δύο κρατών» www.gr.euronews.com.

Το Ισραήλ έχει εισέλθει σε προεκλογική περίοδο, το σκηνικό ξεκαθαρίζει εντός των 3-4 πρώτων μηνών του 2026. Η μάχη ανάμεσα σε Μπένετ και Νετανιάχου δεν έχει κριθεί, αν και το δημοσκοπικό προβάδισμα Μπένετ έχει ειδική βαρύτητα σε αυτό το χρονικό στάδιο. Κατά συνέπεια, η οργάνωση της τριμερούς, τώρα, ίσον εκλογική ενίσχυση στον Νετανιάχου!

Ο Κ. Μπιστοτάκης για να υπερκεράσει στο πεδίο του εθνικο-

λαϊκισμού τον Ν. Δένδια, εγκατέλειψε τη σύμφωνη πολιτική της «επαναποθέτσης» των σχέσεων με την Τουρκία, όπως συγκροτήθηκε με τη Διακήρυξη των Αθηνών, 7/12/23.

Ν. Χριστοδουλίδης: Κύριος στόχος του να φύγει «άδειο» από Κυπριακό το 2026 (έξι μήνες η Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, μετά προεδρικές). Το δίλημμα «Ολγκίν ή Νετανιάχου» το έχει ήδη απαντήσει με τον πιο σαφή τρόπο.

Η διακήρυξη της Τριμερούς υποθετεί τις κύριες επιδιώξεις Β. Νετανιάχου.

Παραδείγματα:

Διακήρυξη: «Διαβεβαιώνουμε το δικαίωμα του Ισραήλ στην αυτοάμυνα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και απορρίπτουμε τους αβάσιμους ισχυρισμούς κατά του Ισραήλ».

Δηλαδή όλος ο πλανήτης έβλεπε άλλο «έργο» στη Γάζα; Ποιοι είναι «οι αβάσιμοι ισχυρισμοί κατά Ισραήλ»; Τεχνήντως, Κύπρος και Ελλάδα αποδοκίμαζον τον ρόλο του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου! Τόσο χαμπλά!

Διακήρυξη: «Χαιρετίζουμε την πρωτοβουλία για τη σύσταση του Περιφερειακού Σταθμού αεροπυρόσβεσης με έδρα στην Κύπρο».

Η πρόεδρος της Επιτροπής Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν στις 10/9/25 ανακοίνωσε «τη δημιουργία ενός νέου ευρωπαϊκού κέντρου πυρόσβεσης με έδρα την

Κύπρο». Η Ούρσουλα «ανακοίνωσε», οι τρεις μιλούν για «πρωτοβουλία». Για ποιο θέμα μιλούν;

Διακήρυξη: «Εκφράζουμε την ισχυρή μας δέσμευση για το έργο Great Sea Interconnector και συμφωνούμε να συνεργαστούμε για την προώθησή του».

Το έργο GSI κοιμάται στα ύδατα της Κάσου. Τι ίδες δοξολογίες ακούγαμε και για τον EastMed, ο οποίος κτίστηκε σε δημοσιογραφική διάσκεψη στο Ζάππειο έξι χρόνια πριν (2/1/20) με Μπιστοτάκη-Νετανιάχου-Αναστασιάδη.

Διακήρυξη: «Συντονισμός σχετικά με την πρόσβαση στα χρηματοδοτικά προγράμματα «Ορίζοντας» της Ε.Ε.».

Οι δύο δεν εκπροσωπούν τους «27» και δεν τους δεσμεύουν. Αν και η Ευρωπαϊκή ΥΠΕΕ Κ. Κάλας παραμένει ακατάλληλη για τη θέση, τα άλλα κράτη- μέλη, ως γνωστόν, διαθέτουν (και) δικά τους ΥΠΕΕ.

Διακήρυξη: «Εποχή σταθερότητας, ευμερίας και συνεργασίας που εκτείνεται από την Ινδία, μέσω της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Μεσογείου, έως την Ευρώπη».

Κατά συνέπεια, στον γκρεμό η ψηφισμένη θέση του ΟΗΕ για τη λύση από «δύο κράτη» στη Μ. Ανατολή/Ισραήλ, Παλαιστίνη διπλά-δίπλα σε συνθήκες ασφαλείας. Κύπρος 2025: Η πολιτική αρχών στη νήσο των αγίων!

Διακήρυξη: «Σταθερή βάση συνεργασίας στην περιοχή, με

βάση το διεθνές δίκαιο, και τον σεβασμό του δικαιώματος όλων των κρατών να ασκούν τα δικαιώματά τους στις αντίστοιχες ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα τους».

Σωστά, βέβαια, με μία συμπαγή, όμως: αν τα παράκτια κράτη δεν συμφωνούν, τότε προσφεύγουν στη Χάγη. Η μη αναφορά σε Χάγη στην υπηρεσία του τυχοδιωκτισμού!

Διακήρυξη: «Συνεργασία στην αντιμετώπιση εκτάκτων αναγκών, ομάδα εργασίας για την Υγεία, την επιστήμη, την τεχνολογία και την καινοτομία».

Στα σοβαρά κράτη αυτά τα (χρήσιμα) κεφάλαια «χαμηλής πολιτικής», προωθούνται (συνήθως) σε επίπεδο πρέσβων.

Συνολικά η διακήρυξη της «Τριμερούς» συνιστά ένα αντιευρωπαϊκό κείμενο, βαθιά υπονομευτικό στην προσπάθεια για επανάληψη του διαλόγου στο Κυπριακό. Το Ισραήλ ειδικά στο Κυπριακό ήταν και είναι ειλικρινές: είναι εντάξει με το στάτους κβο, αβέρτα αγοραπωλησίες γης από Ισραηλινούς στην κατεχόμενη Κύπρο, αβέρτα πωλήσεις όπλων και παραμυθίας στην κυβέρνηση και στους Ε/κ. Ο Ν. Χριστοδουλίδης αντί να συνεργαστεί σοβαρά με τον Γιοχάνες Χαν στο «ευρωπαϊκό γήπεδο», αντί να εργαστεί με την Μ.Α. Ολγκίν πάνω στο «Ντοκουμέντο του Βερολίνου», επιλέγει να τρέχει πίσω από μια πρόσκαιρη δόξα.

www.larkoslarkou.org.cy

Η μεγάλη αμερικανική μεταμόρφωση

Του **ΤΑΚΗ Σ. ΠΑΠΠΑ**

Όπως ο Γκρέγκορ Σάμσα ξύπνησε ένα πρωί για να ανακαλύψει ότι είχε μεταμορφωθεί σε ένα γιγάντιο έντομο, έτσι και μέσα στο 2025 ο κόσμος συνειδητοποίησε ότι η Αμερική είχε μεταβληθεί –οχεδόν από τη μια μέρα στην άλλη– από φιλελεύθερη δημοκρατία σε υπόδειγμα ανελεύθερου λαϊκισμού. Χωρίς υπερβολή, πρόκειται για το σημαντικότερο πολιτικό γεγονός της χρονιάς που φεύγει. Ο τρόπος με τον οποίο συντελέστηκε αυτή η μετάβαση αποτυπώνεται με εντυπωσιακή ακρίβεια σε μια παλαιότερη θεωρία που σήμερα αναβιώνει –τη θεωρία της «ενιαίας εκτελεστικής εξουσίας»– καθώς και σε δύο συγκεκριμένα σχέδια που ήδη εφαρμόζονται: το περιβόητο Project 2025 και τη νέα Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών. Κανένα από αυτά τα τρία δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς τον Ντόναλντ Τραμπ, ο οποίος λειτουργήσει ως ο καταλύτης της αμερικανικής μεταμόρφωσης.

Η θεωρία της ενιαίας εκτελεστικής εξουσίας (unitary executive theory) διαμορφώθηκε αρχικά ανάμεσα σε συντηρητικούς νομικούς κύκλους της δεκαετίας του 1980, κατά την περίοδο των κυβερνήσεων Ρέιγκαν. Πρόκειται για μια ερμηνεία

του Συντάγματος σύμφωνα με την οποία το σύνολο της εκτελεστικής εξουσίας του ομοσπονδιακού κράτους πρέπει να συγκεντρώνεται στο πρόσωπο του προέδρου, με ελάχιστους ουσιαστικούς περιορισμούς από το Κογκρέσο, το Ανώτατο Δικαστήριο ή τις ανεξάρτητες διοικητικές αρχές. Για δεκαετίες η θεωρία αυτή παρέμεινε αμφιλεγόμενη και σε μεγάλο βαθμό περιθωριακή. Μέσα στη χρονιά που φεύγει, όμως, έπαψε να είναι θεωρία και μετατράπηκε σε λειτουργικό δόγμα διακυβέρνησης, σύμφωνα με το οποίο η εκτελεστική εξουσία είναι ενιαία, αδιαίρετη και προσωποκεντρική. Η εφαρμογή της στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι πλέον υπήρχε ο άνθρωπος που μπορούσε να την επιβάλει στην πράξη. Αυτός ήταν ο Τραμπ που, πράγματι, το 2025 διέυρυνε αποκάλυπτα τα όρια της προεδρικής του εξουσίας, από την επιβολή εκτεταμένων διασμών έως τη χρήση του υπουργείου Δικαιοσύνης για τη δίωξη των πολιτικών του αντιπάλων.

Το δεύτερο κομβικό στοιχείο της μεταμόρφωσης ήταν το λεγόμενο Project 2025, ένα συστηματικά επεξεργασμένο σχέδιο άλωσης του κρατικού διοικητικού μηχανισμού. Ήδη κατά την προεδρία Μπάιντεν,

συντηρητικοί κύκλοι προετοίμαζαν μια δεύτερη διακυβέρνηση Τραμπ στη βάση μιας απλής αλλά ριζοσπαστικής αρχής – ότι, δηλαδή, το ομοσπονδιακό κράτος όφειλε να ευθυγραμμιστεί πλήρως με τη βούληση της εκλεγμένης εκτελεστικής εξουσίας. Το σχέδιο περιελάμβανε ένα γχειρίδιο για την αστραπαία ανάληψη ελέγχου της διοίκησης από την πρώτη ημέρα –κάτι που πράγματι συνέβη– αντιμετώπιζοντας τη θεσμική ουδετερότητα της γραφειοκρατίας όχι ως εγγύηση δημοκρατικής συνέχειας, αλλά ως εμπόδιο στην άσκηση εξουσίας. Μέσω της αντικατάστασης της από μια πολιτικά πιστή και πλήρως φιλελεύθερης δημοκρατικής διακυβέρνησης, η καθολική υπαγωγή του κράτους στο προεδρικό περιβάλλον.

Στον πυρήνα αυτών της νέας λογικής εξουσίας βρίσκεται μια βαθύτερη πολιτειακή μετατόπιση: η απονομιμοποίηση κάθε μορφής θεσμικού περιορισμού. Οι ανεξάρτητοι θεσμοί, οι διοικητικές εγγυήσεις και οι διαδικαστικοί φραγμοί δεν παρουσιάζονται πλέον ως προϋποθέσεις μιας φιλελεύθερης δημοκρατικής διακυβέρνησης, αλλά ως εμπόδια στη λαϊκή εντολή. Ο περιορισμός της εξουσίας ταυτίζεται με την υπονόμευση της δημοκρατίας, ενώ η

απεριόριστη άσκηση της εμφανίζεται ως αυθεντική έκφραση της λαϊκής κυριαρχίας.

Το τρίτο στοιχείο που ολοκληρώνει τη μεταμόρφωση της Αμερικής είναι η προβολή της ως ανελεύθερης δημοκρατίας στον διεθνή χώρο, πράγμα που απεικονίζεται ξεκάθαρα στη νέα Στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας των Ηνωμένων Πολιτειών. Σε αντίθεση με προηγούμενα αντίστοιχα κείμενα, που προέβλεπαν δεσμεύσεις σε διεθνείς κανόνες και πολυμερείς συμβαχίες, η νέα στρατηγική προκρίνει συναλλακτικές σχέσεις συμφερόντων, στις οποίες η προσωπική, ενοικτιώδης ηγεσία του προέδρου υπερβαίνει κάθε θεσμική δέσμευση. Οι συμβαχίες δεν θεμελιώνονται πλέον σε κοινές αξίες, αλλά στην ικανότητα του Τραμπ να επιβάλλει όρους και να διαμορφώνει τη διεθνή ατζέντα σύμφωνα με το προσωπικό όραμά του, μετατρέποντας την εξωτερική πολιτική σε εργαλείο άμεσας προβολής ισχύος και εσωτερικής συγκέντρωσης εξουσίας.

Τα τρία αυτά στοιχεία –η θεωρητική νομιμοποίηση μιας πανίσχυρης εκτελεστικής εξουσίας, το διοικητικό σχέδιο για τον πλήρη έλεγχο του κράτους και η άσκηση γεωπολιτικής ισχύος χωρίς θεσμικούς φραγμούς– δεν λειτουργ-

γούν ανεξάρτητα, αλλά συνθέτουν μια νέα αρχιτεκτονική εξουσίας, της οποίας το επίκεντρο και η συνεκτική ύλη είναι ο ίδιος ο πρόεδρος Τραμπ. Το 2026, τη στιγμή που οι Ηνωμένες Πολιτείες θα γιορτάζουν τα 250 χρόνια από την ίδρυσή τους και ταυτόχρονα θα πορεύονται μέσα σε συνθήκες βαθιάς πώλωσης και εκτεταμένης πολιτικής καχυποψίας ενόψει των κρίσιμων ενδιάμεσων εκλογών του Νοεμβρίου, η αμερικανική δημοκρατία θα συνεχίσει να διαμορφώνεται από αυτήν τη μετατόπιση ισχύος και νοήματος. Δεν πρόκειται για την κατάργηση της δημοκρατίας, αλλά για τον πλήρη επανασχεδιασμό της. Μόνο που η νέα αμερικανική δημοκρατία δεν είναι πλέον φιλελεύθερη, αλλά μια ανελεύθερη, λαϊκιστική δημοκρατία. Καθώς ο κόσμος, ριζικά αλλαγμένος, εισέρχεται στη νέα χρονιά, το κρίσιμο ερώτημα δεν είναι πια αν αυτή η μεταμόρφωση θα ανατραπεί, αλλά τι είδους πολιτική κανονικότητα θα εδραιωθεί ως αποδεκτή – και, βεβαίως, πόσο γρήγορα θα μάθουμε να ζούμε με αυτήν. Ευτυχισμένο το 2026!

Ο Κ. Τάκης Σ. Παππάς είναι συγγραφέας του βιβλίου «Εξηγώντας τον Τραμπ» (εκδ. Πατάκη).

Στην Ινδία με την Αγία Γαβριηλία

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΙΣ

«Όλοι με άγχος! Τι τρέχει εδώ; Κάτι τι... Χάθηκε η έννοια της Χαράς. Είναι πολύ σοβαρό! Εκεί στην Ινδία, περιμένουν τον Χριστό και μ’ αυτήν την αναμονή περιμένουν χαρούμενα...». Τα λόγια της Αγίας Γαβριηλίας, της ιεραποστολού της Ινδίας, πριν από 70 τόσα χρόνια, είναι ακόμη και σήμερα επίκαιρα. Και πραγματικά ήμασταν συνταξιδιώτες νοερά με την Αγία Γαβριηλία, κατά το ιστορικό επίσημο ταξίδι στην Ινδία, της πρόεδρου της Βουλής Αννίτας Δημητρίου και κοινοβουλευτικής αντιπροσωπείας, Νίκου Τορναρίτη, Άριστου Δαμιανού και Χριστιάνας Ερωτοκρίτου, το οποίο κάλυψε δημοσιογραφική αποστολή του ΡΙΚ. Διαβάζοντας και ξαναδιαβάζοντας την «Ασκητική της Αγάπης», το σπουδαίο βιβλίο για τη ζωή και τη δράση της Αγίας και ταξιδεύοντας για λίγες μέρες στο «κάος» του Νέου Δελχί, είναι σαν να μην πέρασε μια μέρα, από την εποχή της Αγίας, στις συμπεριφορές και την κοσμοθεωρία των ανθρώπων. Κουβεντιάζοντας με αξιωματούχους και απλούς ανθρώπους του μόχθου και παρακολουθώντας από το παράθυρο του λεωφορείου την «τρέλα» της πόλης, είναι σαν να βλέπεις νοερά τις καλές περιπέτειες της Αγίας Γαβριηλίας.

Η πρόεδρος της Βουλής Αννίτα Δημητρίου, σε όλες τις επισήμες αποστολές στο εξωτερικό, συμπεριλαμβάνει και επισκέψεις σε ευαγή ιδρύματα, σε χώρους φιλοξενίας παιδιών, ασθενών και άλλων βαρυνισμένων ανθρώπων. Στην Ινδία αυτό ήταν απαγορευτικό, αφού οι συνθήκες υγιεινής είναι πάρα πολύ δύσκολες. Ωστόσο, σε μια στάση της αυτοκινητοπομπής, ένας μικρός ζητιάνος έτρεξε κοντά της, ζητώντας βοήθεια και δείχνοντας ένα πρόβλημα στο πόδι του. Με μεγάλη προσοχή, η ομάδα αγόρασε πολλά φαγητά και χυμούς, τα οποία πρόσφερε στο παιδί, το πρόσωπο του οποίου κυριολεκτικά έλαμψε. Ήταν μια απρόσμενη συνάντηση χαράς, σίγουρα πολύ μεγαλύτερη στην κυπριακή αποστολή. Η γλώσσα δεν είχε καμία σημασία, ούτε αποτέλεσε εμπόδιο.

Η απρόσμενη αυτή συνάντηση με το παιδί, θύμιζε ανάλογες συναντήσεις της Αγίας Γαβριηλίας. Κάποτε περιμένοντας την άφιξη ενός τρένου, πήγαν παιδιά και ζητούσαν βοήθεια. Έβγαλε καραμέλες από την τσέπη της και τους πρόσφερε. Αμέσως έτρεξαν πολλά παιδιά και ζητούσαν καραμέλες. Έλειψαν και αναγκάστηκε να αναποδογυρίσει τις τσέπες της, για να πεισθούν. Τότε μερικά παιδιά ανέβηκαν σε ένα δέντρο, έκοψαν ένα μάνγκο και το

πρόσφεραν στην Αγία. Τότε όλοι οι ενήλικες σκώθηκαν και καιρέτησαν με τον παραδοσιακό τρόπο της Ινδίας, την Αγία Γαβριηλία, λέγοντας ότι όταν σου προσφέρει κάτι ένας ζητιάνος, στην παράδοσή τους, σημαίνει ότι ο Θεός σου κάνει δώρο και σε ευλογεί. Φαίνεται ότι το αντιδωρο, στο δώρο προς το μικρό παιδάκι, από την κυπριακή αποστολή, ήταν το ίδιο ταξίδι στην Ινδία, αφού κανείς δεν αρρώστησε, παρά τις ορδές των κουνουπιών και την ασχμία του χώρου.

Η Αγία Γαβριηλία μίλησε κάποτε για τη συνάντησή της μ’ έναν ξένο ιεραπόστολο στην Ινδία, ο οποίος την επέκρινε ότι δεν είναι καλή Χριστιανή, αφού δεν γνώριζε τη γλώσσα των Ινδών, έστω και αν η ίδια μιλούσε άπταιστα άλλες πέντε γλώσσες. Η Αγία του απάντησε ότι «δεν προφθαίνα να μάθω, γιατί πηγαίνω από τόπο σε τόπο, κι όποτε να μάθω μια διάλεκτο, με φωνάζουν αλλού. Μαθαίνω μόνο το καλημέρα-καλησπέρα. Τίποτε άλλο». Και ετοιμόλογη καθήλωσε τον ξένο ιεραπόστολο. «Α! Ξέχασα να σου πω. Εγώ έχω πέντε γλώσσες! Η πρώτη είναι το χαμόγελο. Η δεύτερη είναι τα δάκρυα. Η τρίτη είναι το άγγιγμα. Η τέταρτη είναι η προσευχή. Η πέμπτη είναι η αγάπη. Με αυτές τις πέντε γλώσσες γυρίζεις όλη τη Γη και είναι όλος ο κόσμος δικός σου. Όλους τους αγαπάς το ίδιο. Ασκέτως θρησκείας και έθνους. Ασκέτως με όλα. Παντού υπάρχουν Άνθρωποι του Θεού. Και δεν ξέρεις αυτός που βλέπεις σήμερα, εάν αύριο δεν θα είναι Άγιος...».

Για την ιστορία, η Αγία Γαβριηλία, ύστερα από θείο μήνυμα και με τάμα να μην έχει ούτε μία δραχμή στην τσέπη, μετέβη στην Ινδία το 1954. Παρέμεινε για πέντε χρόνια και όλα τα άφηνε στην πρόνοια του Θεού. Περιέθαλπε και βοηθούσε λεπρούς και ασθενείς, χωρίς ποτέ να αρρωστήσει από τις φοβερές ασθένειες. Ποτέ δεν μιλούσε σε άλλους για τον Χριστό, αν δεν της το ζητούσαν οι ίδιοι. Ωστόσο, συνέβαλε ώστε πολλοί άνθρωποι να βαπτιστούν ορθόδοξοι. Γύρισε τον κόσμο, ύστερα από προσκλήσεις, μιλούσε για την Ορθοδοξία και άφηνε τα πλήθη «άλαλα», όπως μαρτυρούν όσοι την παρακολούθησαν. Ακολουθώς έγινε μοναχή στα Ιεροσόλυμα και τελικά μετέβη στην Ελλάδα, όπου άφησε την τελευταία της πνοή στη Λέρο, σε ηλικία 95 ετών. Συχνά-πυκνά έλεγε ότι οι άνθρωποι, μόνο τρία πράγματα χρειάζομαστε: «Πρώτο πίστη, δεύτερο πίστη, τρίτο πίστη...».

kaparispan@yahoo.gr

Θυμάμαι, μαθητής του Δημοτικού, τη δεκαετία του 1980, που έβλεπα με τον παππού μου τον Χρήστο, σε βιντεοκασέτα μία ταινία (τρίτης κατηγορίας), δεν θυμάμαι πια τον τίτλο της, που έδειχνε το τέλος του κόσμου. Ιπτάμενα αυτοκίνητα, τηλεμεταφορές, διαστημικά οχήματα, υπεράνθρωποι, και άλλα παρόμοια, μάχες με όπλα που δεν είχα ξαναδεί... Ο παππούς μου, γεννημένος το 1908, τα έβλεπε και μου έλεγε πόσο ο κόσμος είχε αλλάξει και πόσο θα αλλάξει ακόμα... Και για να είμαι ειλικρινής, πίστευα και εγώ πως το 2000 όλα θα ήταν διαφορετικά. Θα είχε ανακαλυφθεί τουλάχιστον η τηλεμεταφορά και δεν θα χρειαζόταν να περπατάω από το σχολείο στο σπίτι (όχι πως ήταν καμιά απόσταση σοβαρή...), ή τα Σαββατοκύριακα θα βρισκόμουν με το πάτημα ενός κουμπιού από το χωριό του πατέρα μου, 50 περίπου χιλιόμετρα από το πατρικό μου, στο σπίτι, έτοιμος, λουσμένος και διαβασμένος...

Περνούσαν τα χρόνια και δεν έβλεπα στις αμερικάνικες ταινίες καμία εξέλιξη... Στην πρώτη γυμνασίου, το 1990 ή το 1991, κατάλαβα όμως πως αυτό που μένει σταθερό είναι ο πόλεμος. Στο λιμάνι της Σούδας είχε δέσει ένα πολεμικό των Ηνωμένων Πολιτειών, δεν ήταν η πρώτη φορά που βλέπαμε πολεμικά πλοία, και εκείνο το διάστημα η Σούδα ήταν στο προσκήνιο, Αμερικανική Βάση, Βάση του ΝΑΤΟ, Ναύσταθμος Σούδας... Νιώθαμε πως ήμασταν στο επίκεντρο. Σε κάποιο διάλειμμα, που λέτε και ενώ βλέπαμε από ψηλά το άρτι αψιχθέν πο-

Πάει και το τέταρτο της χιλιετίας και τηλεμεταφορά ακόμα

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

λεμικό πλοίο, είδαμε και δεκάδες φέρετρα, καλυμμένα με την αμερικανική σημαία, να βγαίνουν στην προβλήτα πάνω σε κιλλίβαντες, και να τοποθετούνται σε νεκροφόρες... Σταθήκαμε αρκετή ώρα, παρατηρώντας τη μακάβρια σκηνή. Κάποιοι από τους καθηγητές σκέφτηκε να μας μιλήσει για τον πόλεμο και τις θηριωδίες του.

Τον πόλεμο του Κόλπου τον βλέπαμε από την τηλεόραση... δεν έμοιαζαν όμως οι εικόνες με τη βιντεοταινία που είχα δει με τον παππού μου... Σκεφτόμουν πως δεν είχαμε φτάσει ακόμα στο 2000. Από τότε και μέχρι το 2000 και άλλους πολέμους και γενοκτονίες είδαμε ζωντανά στις τηλεοράσεις μας... Πάντως για τηλεμεταφορά ούτε λόγος...

Έφτασε και το 2000, και με την ανατολή της νέας χιλιετίας και ενώ τα ΑΤΜ στην Ελλάδα έβγαζαν ευρώ αντί για δραχμές, εγώ αναρωτιόμουν πού είναι η τηλεμεταφορά.

Και άλλοι πόλεμοι πολλοί και άλλες γενοκτονίες και μετά το 2000 και η διεθνής κοινότητα δεν έκανε τίποτε για να τις προλάβει, μα ούτε και για την τηλεμεταφορά... και όσο μεγάλωνα άρχιζα πια να πείθομαι πως για τηλεμεταφορά ούτε λόγος. Υποτίθεται σοβαρευόμουν. Ο παππούς μου ο Χρήστος πέθανε το 2

04, σε ηλικία 96 ετών και όντως είχαν αλλάξει πολλά, αλλά το μόνο που δεν άλλαξε ήταν ο ανθρώπινος λογισμός και η ανθρώπινη ροπή προς την καταστροφή, και έτσι σήμερα σε μία πιο ώριμη ηλικία, σκέφτομαι πως είναι πιο πιθανό να ανακαλυφθεί επιτέλους η τηλεμεταφορά από το να σταματήσουν οι πόλεμοι (ακούγεται

ρομαντικό πάντως) και να τερματιστούν οι γενοκτονίες. Η Γάζα πασχίζει να παραμείνει ζωντανή, εκατομμύρια ζωές συνεχίζουν να μη ζυγίζουν ούτε ένα γραμμάριο, όσο στο άλλο τάσι μπαίνει το κέρδος και τα εθνικά καλώς νοούμενα συμφέροντα. Μα για σκεφτείτε, ξεπεράσαμε και τον μισό αιώνα απ’ όταν το πραξικόπημα και η τουρκική εισβολή άλλαξαν μονοκοπανιάς τη ζωή εκατοντάδων χιλιάδων ανθρώπων και αντιγράφω τα λόγια της Ανδρούλας Χρίστου από το Σπαθαρικό, μαθήτριά το 1974 της Ε’ Δημοτικού στο Α’ Δημοτικό Σχολείο Ξυλοτύμπου («Παιδικά σαλπίσματα πίκρας και ελπίδας» έκδ. Δημοτικών Σχολείων Ξυλοτύμπου, Ορμύδειας και Ξυλοφάγου, 1975): «[...] Πολλά παιδιά θα μέινουν χωρίς δώρο. Αλλά δεν λυπούνται γι’ αυτό γιατί η μεγαλύτερη τους λύπη είναι ότι θα περάσουν τα Χριστούγεννα μακριά από τα σπίτια τους τα αγαπημένα, μακριά από τους δικούς τους, τους συγγενείς τους. [...] Αλήθεια πόσο διαφορετικά είναι φέτος τα Χριστούγεννα...».

Αυτά έγραφε η Ανδρούλα Χρίστου, προσφυγόπουλο από το Σπαθαρικό Αρμυχωστός, και τρεις ημέρες που τελειώνει και το 2025 και έτσι κλείνει το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα, σκέφτομαι τι έχει αλλάξει στη γειτονιά μας, και πόσα αντίσκηνα είναι στημένα σε λασπουριές... και πόσα παιδιά, προσφυγόπουλα και αυτά στον τόπο τους περνάνε μέρες ολόκληρες και μήνες ολόκερους μακριά από τα σπίτια τους τα αγαπημένα, μακριά από τους δικούς τους, τους συγγενείς τους.

kouropakisa@kathimerini.com.cy

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Διαδικτυακή ελευθερία και κρατικός αυταρχισμός

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ*

Με πρόσφατο νόμο του, το αυστραλιανό Κοινοβούλιο αποφάσισε την απαγόρευση της πρόσβασης σε ιστότοπους κοινωνικής δικτύωσης για τους ανήλικους κάτω των δεκαέξι ετών. Το μέτρο προκάλεσε την οργή και την απόγνωση των Αυστραλιανών εφήβων, αισθήματα που ξεχειλίσαν στο διαδίκτυο. Πολλοί βέβαια έκριναν ότι το μέτρο είναι αναγκαίο γιατί η «κατάσταση έχει ξεφύγει». Μάλιστα δεν είναι λίγες οι φωνές στην Ευρώπη που ζητούν ανάλογα μέτρα και στα ευρωπαϊκά κράτη. Επικαλούνται μελέτες και ειδήσεις, που έχουν φυσικά διαβάσει μόνο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και έχουν αποδεχθεί άκριτα, σύμφωνα με τις οποίες τα κοινωνικά δίκτυα ευθύνονται για όλα τα κακά που συμβαίνουν σήμερα στους εφήβους.

Παραβατικότητα στο σχολικό περιβάλλον, αδυναμία να τεθούν όρια στη χρήση του διαδικτύου εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος, απειλές που κρύβει το «σκοτεινό διαδίκτυο» (dark web), ψυχικές ασθένειες και μαθησιακά προβλήματα που προκαλούνται διηθέν από την άμετρη χρήση του διαδικτύου: για τους οπαδούς της απαγόρευσης, κάθε επιχείρημα είναι καλό για να πεισθεί

το κράτος να περιορίσει την ελευθερία των εφήβων.

Δεν είναι η πρώτη φορά που ένα νέο μέσο προκαλεί τον πανικό των παλαιότερων γενεών. Κατά τον δέκατο ένατο αιώνα, φορέας όλων των κακών ήταν η λογοτεχνία. Ιδιαίτερα για τις νεανίδες, θεωρήθηκε ότι η ανάγνωση ρομαντικών μυθιστορημάτων απειλούσε την ψυχική τους υγεία και υπονόμει τα θεμέλια μιας υγιούς πορείας προς τον γάμο και την οικογένεια. Με τον τρόπο αυτό, η λογοτεχνία, μέσο που αναπτύχθηκε μαζικά από τον Τύπο του δέκατου ένατου αιώνα στη Δυτική Ευρώπη, ήταν επικίνδυνη για την κοινωνική τάξη. Εμβληματικό παράδειγμα αυτής της νοστορπίας ήταν η «Μαντάμ Μποβάρι» του Γκυστάβ Φλωμπέρ. Ακολουθώντας τη μορφή του «εκπαιδευτικού μυθιστορήματος» (roman de formation), ο Φλωμπέρ διηγήθηκε τη ζωή μιας νεαρής επαρχιώτισσας, της οποίας τα μυαλά είχαν φουσκώσει από τα μυθιστορήματα που διάβαζε ως έφηβη, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να προσαρμωθεί στον έγγαμο βίο. Βρίσκει εραστή, ο οποίος την ξεμαλίζει, εγκαταλείπει τον σύζυγο και την οικογένειά της, προκαλώντας τους τα χειρότερα δεινά: χρεοκοπία, ατιμώση και θάνατο. Το δικό της τέλος ήταν ανάλογο με τη ζωή της, η οποία είχε καταστραφεί από

πολύ νωρίς, όταν περνούσε τις ώρες της να διαβάζει λογοτεχνικά βιβλία.

Όλη αυτή η συζήτηση θα ήταν άνευ περιεχομένου αν πίσω από τη διαδικτυακή ταραχή που προκαλεί η χρήση του διαδικτύου δεν κρυβόταν ένα αυταρχικό κράτος, το οποίο διψάει για περισσότερη εξουσία πάνω στην κοινωνία. Αν φοβάσαι τους λύκους, έλεγε ο Αλεξάντερ Σολζενίτσιν, μη φέρεις την αρκούδα να τους διώξει. Γιατί όταν η αρκούδα διώξει τους λύκους κανείς δεν θα μπορεί να διώξει την αρκούδα, η οποία αποτελεί μεγαλύτερη απειλή από τους λύκους. Τα δυτικά κράτη, μετά την επιτυχή πρόβα αυταρχισμού με τα μέτρα «κοινωνικής αποστασιοποίησης» κατά την πανδημία, έχουν πλέον απολέσει το μέτρο και την αίσθηση των ορίων της κρατικής παρέμβασης στην κοινωνία. Νομοθετικά εκτρώματα όπως η συγκεκριμένη απαγόρευση στην Αυστραλία παραβιάζουν κάθε αρχή ενός φιλελεύθερου καθεστώτος. Καταρχάς, υπεύθυνος κηδεμόνας των ανηλίκων είναι οι γονείς τους, όχι το κράτος. Είναι δικαίωμα και υποχρέωση του γονέα να διαπαιδαγωγήσει τα παιδιά του, να τα καθοδηγήσει και να τα νοθεύσει πώς να αποφεύγουν τις παγίδες και πώς να επωφελούνται χωρίς κίνδυνο από τη χρήση των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Με την οριζόντια

απαγόρευση, το κράτος καταλύει ουσιαστικά το οικογενειακό άσυλο, θεωρώντας συλλήβδην όλους τους γονείς ανίκανους να αναθρέψουν τα παιδιά τους. Ύστερα, τα παιδιά μέχρι δεκάξι ετών είναι άτομα με δικαιώματα και ελευθερίες, τις οποίες κανένα κράτος δεν έχει δικαίωμα να καταπατήσει. Στην εποχή μας, το δικαίωμα στην πληροφόρηση και την επικοινωνία μέσω του διαδικτύου είναι όσο ιερό όσο και η ελευθερία έκφρασης που αναγράφεται σε όλα τα φιλελεύθερα συντάγματα. Τέλος, η απαγόρευση αυτή θα οδηγήσει εκατομμύρια νέους και νέες στους κόλπους του σκοτεινού διαδικτύου, όπου ο κίνδυνος θα είναι όντως πραγματικός.

Η εμπειρία της ποταοαπαγόρευσης στην Αμερική της Jazz age απέδειξε ότι όχι μόνο το κράτος δεν είναι σε θέση να επιβάλει περιοριστικά μέτρα αυτής της κλίμακας, αλλά η προσπάθειά του αυτή στρέφεται τελικά εναντίον του και εναντίον όλης της κοινωνίας. Το έργο του Φράνσις Σκοτ Φιτζέραλντ «Ο Μεγάλος Γκάτσμπι» απεικονίζει με εύγλωττο τρόπο πώς η ποταοαπαγόρευση έφερε τα αντίθετα από τα επιθυμητά αποτελέσματα, «backfired», όπως χαρακτηριστικά έγραψε, καθώς οδήγησε στην ενίσχυση του οργανωμένου εγκλήματος, όπως η λαθραία διακίνηση αλκοόλ και

το ξέπλυμα χρήματος μέσω του χρηματοπιστηρίου, στην αύξηση της κατανάλωσης αλκοόλ σε πολυτελή παράνομα μπαρ και στην εξάπλωση της παρανομίας και της διαφθοράς. Η ζήτηση για παράνομο αλκοόλ αυξήθηκε, ενώ δημιουργήθηκε μια νέα τάξη νεόπλουτων με αμφίβολης προέλευσης περιουσία. Αντί για «πθική ανύψωση» ο νόμος οδήγησε στην πλήρη ανηθικότητα. Το διαδίκτυο όντως υπονομεύει την εξουσία, κάθε εξουσία, διευκολύνοντας διά της χρήσης του την ατομική και κοινωνική χειραφέτηση. Υποσκάπτει τόσο την κρατική όσο και τη σχολική και τη γονεϊκή εξουσία, την εξουσία που απαιτεί απλώς και μόνο υπακοή. Δημιουργεί αυτό που ο Φουκώ θα ονόμαζε «ανυπάκουο σώμα», σε αντίθεση με το βιοπολιτικό κράτος το οποίο παράγει το «υπάκουο σώμα». Δεν υπάρχει μεγαλύτερο διεγερτικό για ένα «ανυπάκουο σώμα» από μια τυραννία κατά της οποίας νιώθει ότι πρέπει να εξεγερθεί. Αυτό το οποίο απαιτείται από την εποχή μας δεν είναι η αναγέννηση του αυταρχισμού, αλλά μια νέα κατανόηση της αυθεντίας και της εξουσίας πάνω στον άλλο.

* Ο Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ν.Δ. της πόλης και Ν.Δ. του Κάμπου

Οι δύο «γραμμές» στην κυβερνητική πλειοψηφία για τις αγροτικές κινητοποιήσεις. Ποιοι τις εκπροσωπούν

Του ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η γραμμή φαίνεται ενιαία. Αλλά δεν είναι. Πίσω από τις επίσημες δηλώσεις, η αντιμετώπιση των αγροτικών κινητοποιήσεων είναι εστία διαφωνιών στο εσωτερικό της κυβερνητικής πλειοψηφίας. Εδώ και ένα μήνα, από την πρώτη στιγμή που τα τρακτέρ βγήκαν στους δρόμους, στο Μαξίμου εκδηλώνεται διαρκώς διχογνωμία για το ποια πρέπει να είναι η στάση της κυβέρνησης απέναντι στα μπλόκα. Η μια άποψη έλεγε –και εξακολουθεί να λέει– ότι πρέπει άμεσα να επιστρατευθούν όλα τα μέσα για να ανοίξουν οι δρόμοι. Η άλλη είναι η πιο διαλλακτική προσέγγιση, που προειδοποιεί για τις πολιτικές παρενέργειες από την όξυνση μιας ήδη επικίνδυνης κατάστασης.

Αμφίπλευρες απώλειες

Η ζύμωση στο Μαξίμου πάνω σε αυτές τις δύο θέσεις ουσιαστικά δεν έχει σταματήσει καθόλου τον σχεδόν ένα μήνα των κινητοποιήσεων. Μάλιστα στον τελευταίο «πρωινό καφέ», πριν από την ανάπαυλα των Χριστουγέννων, η αντιπαράθεση έγινε πιο έντονη. Αυτό που τέθηκε ως σημείο προβληματισμού είναι το κατά πόσον η κυβέρνηση έπραξε σωστά που δεν κλιμάκωσε την αντίδρασή της, όταν οι αγρότες αρνήθηκαν τον διάλογο με τον πρωθυπουργό. «Αυτό ήταν κόκκινη γραμμή» για πολλούς συμμετέχοντες στις συσκέψεις: από τη στιγμή που οι αγρότες δεν δέχτηκαν τη συνάντηση με τον πρωθυπουργό, έπρεπε να καταστεί αμέσως σαφές πως ο μόνος στόχος τους ήταν «να δημιουργήσουν πρόβλημα διαρκείας στην κυβέρνηση». Υπέρ της πιο σκληρής γραμμής όλο αυτό το διάστημα φέρεται να τάσσονται μεταξύ άλλων τόσο ο Παύλος Μαρινάκης όσο και ο Ακης Σκέρτσος, με το σκεπτικό ότι η ήπια αντίδραση δυσχεραίνει τη μεγάλη βάση της Ν.Δ. που επιθυμεί «δικαιοσύνη και τάξη». Η λύση που προτείνεται είναι η εφαρμογή του νόμου περί «παρακώλυσης συγκοινωνιών» και η επιβολή των κυρώσεων που προβλέπει. Όσοι πρωτοστατούν στις κινητοποιήσεις, λένε, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι εκπροσωπούν όλο τον κλάδο των 500.000 παραγωγών και το πιθανότερο είναι ότι κανείς απ' όσους κρατούν σήμερα τα μπλόκα δεν θα ψηφίσει Ν.Δ. στις επόμενες εκλογές, όποια στάση κι αν κρατήσει η κυβέρνηση. Ως εκ τούτου, η υποχωρητικότητα οδηγεί τελικά σε εκλογικές απώλειες από τη «σίγουρη δεξαμενή» που είναι εκείνοι που θέλουν να εφαρμοστεί ο νόμος.

Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει

ότι δεν είναι δυνατόν στον έβδομο χρόνο της διακυβέρνησης και με τόσα μέτωπα ανοικτά, η κυβέρνηση να παρουσιάσει ένα σκληρό πρόσωπο απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα που ψήφισε σχεδόν κατά 50% στις τελευταίες εκλογές τη Νέα Δημοκρατία. «Είναι παράλογο», έλεγε χαρακτηριστικά άλλη κυβερνητική πηγή, σημειώνοντας πως η κοινωνική αναταραχή στο τέλος της ημέρας δεν χρεώνεται στους αγρότες, αλλά στην ίδια την

κυβέρνηση, η οποία εμφανίζεται αν όχι υπεύθυνη, τουλάχιστον συνένοχη. Προς αυτή την άποψη φαίνεται πως κινούνται τόσο ο αντιπρόεδρος Κωστής Χατζηδάκης όσο και ο στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού Θανάσης Νέζης, που γίνεται αποδέκτης και των προβληματισμών μεγάλου μέρους της κοινοβουλευτικής ομάδας. Τελικά, η επαμφοτερίζουσα στάση της κυβέρνησης, που εμφανίζεται αυστηρή στη ρητορική

και δεκτική στα αιτήματα, μπορεί στο τέλος, σύμφωνα με κυβερνητική πηγή, να προκαλέσει «αμφίπλευρες απώλειες», δυσχεραίνοντας τόσο αυτούς που είναι υπέρ των κινητοποιήσεων όσο και τους ψηφοφόρους εκείνους που θέλουν να δουν τους δρόμους ανοικτούς.

Το «σύνορο»

Η δέσμευση πάντως των λογαριασμών του αγροτοσυνδικαλιστή κ. Κώστα Ανεστίδη μέσα

στην εβδομάδα που πέρασε, ανέδειξε και μια άλλη πτυχή. Η Ν.Δ. σε αυτόν τον πόλεμο έχει αφήσει –ή ακόμη και ενθαρρύνει– «να πάρουν τα σκάγια» και δικά της στελέχη, κάτι που σε άλλες δεκαετίες θα έμοιαζε σχεδόν αδύνατο, καθώς τα κόμματα εξουσίας προστάτευαν τα στελέχη τους. Η δέσμευση των λογαριασμών του «γαλάζιου» συνδικαλιστή είναι μόνο η κορυφή του παγόβουνου. Όλο αυτό το διάστημα η κυβέρνηση έχει έρθει σε μια δημόσια ρήξη με αρκετά στελέχη που πρόσκεινται σε αυτήν. Από τη στιγμή που ο έλεγχος του ΟΠΕΚΕΠΕ πέρασε στην ΑΑΔΕ, τα κριτήρια των επιδοτήσεων είναι αποκλειστικά αξιοκρατικά, καθώς ο έλεγχος της ΑΑΔΕ δεν βλέπει εάν «οι Ανεστίδης, Χιλιτζάκης ή Φραπέδες είναι νεοδημοκράτες», αλλά μόνο εάν έχουν παρανομήσει και πρέπει να ελεγχθούν. «Αυτό είναι κάτι που καμία κυβέρνηση μέχρι σήμερα δεν έχει κάνει», σημειώνει κυβερνητική πηγή.

Η «περιφερειακή Ν.Δ.», δηλαδή βουλευτές που εκλέγονται σε αγροτικές περιοχές, φοβάται μήπως μαζί με τα ξερά καούν και τα χλωρά, και η στάση της κυβέρνησης δυσχεραίνεται και ένα υγιές κομμάτι της «γαλάζιας» βάσης. Η «κραυγή αγωνίας» της Ζέττας Μακρή στην τελευταία σύσκεψη με τον Κώστα Τσιάρα βρίσκει σύμφωνους πολλούς βουλευτές της περιφέρειας. «Κοιτάξτε στα μπλόκα. Οι περισσότεροι είναι δικοί μας», είχε πει. Η απόσταση το τελευταίο διάστημα μεγαλώνει καθώς βουλευτές της περιφέρειας θεωρούν πως «η Αθήνα δεν αντιλαμβάνεται τα πολλά προβλήματα των αγροτών» και «ειδικά των κτηνοτρόφων», όπως σημειώνει βουλευτής της Ν.Δ. στην «Κ». Η φράση αναδεικνύει ένα μεγάλο χάσμα που αποτυπώνεται και στις μετρήσεις. Η Ν.Δ. έχει πολύ υψηλότερα ποσοστά στα μεγάλα αστικά κέντρα και ειδικά στην Αττική. Σε μετρήσεις που έχουν «τρέξει» το τελευταίο διάστημα έχει καταγραφεί ακόμη και απόκλιση 20 μονάδων μεταξύ περιοχών της Αττικής και της περιφέρειας.

Το αφήγημα

Ο άτυπος πάντως «πόλεμος» της Ν.Δ. ακόμη και με μια μερίδα της βάσης της δεν φαίνεται να έχει επιστροφή. Για το Μαξίμου είναι μονόδρομος, όπως ομολογεί άλλη πηγή, να μετατρέψει αυτή την αντιπαράθεση σε «μια πολιτική ιστορία» που θα λέει ότι η αξιοκρατία και η εξυπηλοση δεν «κολλάνε» ούτε σε στελέχη που πρόσκεινται στη Ν.Δ. «Το ΠΑΣΟΚ το έχει κάνει ποτέ αυτό», αναρωτιέται η ίδια πηγή.

«Σημειωτόν» τα οχήματα στην παλαιά εθνική οδό στον Πλατύκαμπο Λάρισας που λειτουργούσε ως παρακαμπτήριος λόγω των μπλόκων, στις 23 Δεκεμβρίου. Η διχογνωμία εντός Μαξίμου για τη στάση απέναντι στις αγροτικές κινητοποιήσεις εμφανίστηκε από την πρώτη στιγμή που βγήκαν τα τρακτέρ στους δρόμους.

ΑΠΟΨΗ

Το ληγμένο συμβόλαιο του κέντρου με την περιφέρεια

Του ΗΛΙΑ ΝΤΙΝΑΣ

Οποιος έχει ταξιδέψει στα παράλια της Μικράς Ασίας θα έχει ίσως γοητευθεί από την ποικιλομορφία της αγροτικής καλλιέργειας. Μέσα σε λίγα χιλιόμετρα βλέπει ελαιώνες, αμπέλια, εσπεριδοειδή, θερμοκήπια, μικρές μεικτές καλλιέργειες δίπλα σε εντατικές εκμεταλλεύσεις· ένα μωσαϊκό προϊόντων και τοπίων. Κάπως έτσι θα έμοιαζε και η ευρωπαϊκή ύπαιθρος χωρίς την Κοινή Αγροτική Πολιτική: λιγότερο εξορρολογισμένη, αλλά και λιγότερο ομοιόμορφη.

Η ΚΑΠ δεν υπήρξε ποτέ απλώς ένα σύστημα επιδοτήσεων. Υπήρξε ένας μηχανισμός μέσω του οποίου το κράτος –και αργότερα η Ευρώπη– ανέλαβε να απορροφά μέρος της αβεβαιότητας που παράγουν η φύση και οι αγορές. Με αυτή την έννοια, συμπύκνωσε μια διαμάχη σχεδόν τόσο μακρόχρονη όσο και η ίδια η διαδικασία εθνικής ολοκλήρωσης των ευρωπαϊκών κρατών.

Οπως και η εθνική οικοδόμηση, έτσι και η αγροτική πολιτική βασίστηκε σε έναν μηχανισμό πολιτικής ενσωμάτωσης από τα πάνω προς τα κάτω: το κέντρο επέβαλε κανόνες, θεσμούς και ομογενοποίηση, αλλά σε αντάλλαγμα παρείχε προστασία, σταθερότητα και εισοδηματική ασφάλεια. Η διαιρετική τομή κέντρου - περιφέρειας κατέληξε λιγότερο στη μετωπική σύγκρουση και περισσότερο στην ενσωμάτωση μέσω ανταλλαγμάτων.

Αυτή η σχέση δεν ήταν ισότιμη, αλλά λειτουργική. Και εδώ βρίσκεται η κρίσιμη αναλογία: οι αγρότες είναι για τον καπιταλισμό ό,τι υπήρξαν οι Καταλανοί, οι Βάσκοι ή οι Φλαμανδοί για την εθνική ολοκλήρωση. Οι οι πρωταγωνιστές της ένταξης, αλλά εκείνοι που δεν ενσωματώθηκαν πλήρως. Για δεκαετίες, ιδίως στον ευρωπαϊκό Νότο, οι αγρότες δεν κοινωνικοποιήθηκαν ως καθαροί επιχειρηματίες της αγοράς. Το ρίσκο της σοδειάς

δεν αντιμετωπιζόταν ως ατομική αποτυχία, αλλά ως συλλογικό πρόβλημα. Οι απώλειες «εξαργυρώνονταν» με αποζημιώσεις, παρεμβάσεις και εξαιρέσεις. Οι επειδή οι αγρότες αγνοούσαν την αγορά, αλλά επειδή η ίδια η αγορά δεν θεωρούνταν κατάλληλος μηχανισμός

Το τρακτέρ στο Σύνταγμα ή στις Βρυξέλλες υπενθυμίζει ότι οι κανόνες χαράσσονται αλλού, ενώ το κόστος βιώνεται εδώ.

για να διαχειριστεί την αγροτική αβεβαιότητα. Η ΚΑΠ υπήρξε η θεσμική έκφραση αυτής της λογικής.

Σήμερα, αυτό το άτυπο συμβόλαιο μοιάζει να έχει σπάσει. Οι κανόνες παραμένουν –και συχνά αυστηρο-

ποιούνται–, αλλά το αντάλλαγμα αποδυναμώνεται. Η ΚΑΠ λειτουργεί όλο και περισσότερο ως τεχνικό πλαίσιο συμμόρφωσης, ενώ το κράτος ζητάει προσαρμογή χωρίς να εγγυάται βιωσιμότητα.

Όταν ένα τέτοιο συμβόλαιο σπάει, η δυσανεξία δεν μένει τεχνοκρατική – γίνεται πολιτική. Το δείχνει καθαρά και η μελέτη της Catherine de Vries και των συνεργατών της για την Απουλία και την ασθένεια των ελαιόδεντρων, τη Xylella. Εκεί όπου προϋπήρχε αίσθηση περιφερειακής εγκατάλειψης, η αγροτική καταστροφή ερμηνεύτηκε όχι ως ατυχία, αλλά ως απόδειξη αδιαφορίας ή σκοπιμότητας των ελίτ. Τροφοδοτήσε θεωρίες συνωμοσίας και συνοδεύτηκε από ενίσχυση της άκρας Δεξιάς. Αντίθετα, σε κοινωνίες εξίσου πληγείσες, αλλά χωρίς τέτοιο απόσπρωμα εγκατάλειψης, οι ίδιες αφηγήσεις εμφανίστηκαν πρόσκαιρα και ξεφούσκωσαν. Δεν ήταν το καθαυτό σοκ που παρήγαγε τον ριζοσπαστισμό,

αλλά το πλαίσιο μέσα στο οποίο ερμηνεύτηκε.

Σε αυτό το φόντο, οι συμβολισμοί αποκτούν ιδιαίτερο βάρος. Οι αγρότες είναι συχνά πράγματι πιεσμένοι, αλλά ταυτόχρονα διαθέτουν ένα εξαιρετικά ισχυρό ρεπερτόριο πίεσης. Το τρακτέρ στο Σύνταγμα ή στις Βρυξέλλες λειτουργεί ως σύμβολο «αυθεντικής παραγωγής» – ως υλική ενσάρκωση μιας ζωής «κοντά στη γη», μακριά από γραφεία, τεχνοκρατία και αφηρημένους κανόνες. Ακριβώς γι' αυτό μπορεί εύκολα να τροφοδοτήσει λαϊκιστικές αφηγήσεις: όπως και οι πολιτικοί που υποθετούν σκόπιμα ωμό, αντισυμβατικό λόγο και ανταμείβονται γι' αυτό με ένα μπόνους «γνησιότητας», έτσι και το τρακτέρ λειτουργεί ως απόδειξη αυθεντικότητας. Δεν είναι απλώς μέσο πίεσης· είναι ηθικό επείγρημα.

Είναι όμως και κάτι άλλο: σύμβολο απόστασης. Είναι η περιφέρεια

που εισβάλλει στο κέντρο φέρνοντας μαζί της τα μέσα παραγωγής της – κάτι που καμία άλλη κοινωνική ομάδα δεν μπορεί να κάνει. Το τρακτέρ στο Σύνταγμα ή στις Βρυξέλλες σηματοδοτεί την άφιξη ενός κόσμου σε έναν χώρο που δεν του ανήκει πολιτισμικά, αλλά από τον οποίο εξαρτάται πολιτικά. Υπενθυμίζει ότι οι κανόνες χαράσσονται αλλού, ενώ το κόστος βιώνεται εδώ. Με αυτή την έννοια, το αγροτικό ζήτημα δεν είναι απλώς ζήτημα πολιτικής οικονομίας. Είναι ζήτημα αναγνώρισης.

Οι περιδικά επαναλαμβανόμενες αγροτικές κινητοποιήσεις μάς υπενθυμίζουν, σε μικρογραφία, ό,τι κατά καιρούς μας έχουν δείξει και οι εθνικές περιφέρειες: ό,τι μένει ημιτέλεις δεν εξαφανίζεται. Επιστρέφει – συνήθως με θόρυβο.

Ο κ. Ηλίας Ντίνας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης και κάτοχος της ελβετικής έδρας στο Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Λοζάνης.

Η σίγουρη δεξαμενή

Παύλος Μαρινάκης και Ακης Σκέρτσος είναι υπέρ της εφαρμογής του νόμου περί «παρακώλυσης συγκοινωνιών» και της επιβολής κυρώσεων, καθώς θεωρούν ότι η υποχωρητικότητα οδηγεί σε εκλογικές απώλειες από τη σίγουρη δεξαμενή η οποία επιθυμεί «δικαιοσύνη και τάξη».

Κρίσιμη συγκυρία

Κωστής Χατζηδάκης και Θανάσης Νέζης υποστηρίζουν ότι δεν είναι δυνατόν στον έβδομο χρόνο διακυβέρνησης και με τόσα μέτωπα ανοικτά, το Μαξίμου να τηρήσει σκληρή στάση απέναντι σε μια κοινωνική ομάδα που ψηφισε Ν.Δ. σχεδόν κατά 50% στις τελευταίες εκλογές.

ΟΙ ΝΑΖΙ ΕΓΚΛΗΜΑΤΙΕΣ ΠΟΛΕΜΟΥ ΣΤΟ ΕΔΩΛΙΟ

Μια ειδική έκδοση
για τη μεγαλύτερη δίκη
του 20ού αιώνα

Η ΔΙΚΗ ΤΗΣ ΝΥΡΕΜΒΕΡΓΗΣ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ 23.11.2025

80 χρόνια μετά

Την Κυριακή
4 Ιανουαρίου
μαζί με την
ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εμπνερίδα

www.kathimerini.com.cy

Συνέντευξη στην ΕΙΡΗΝΗ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ

Οι ιδιωτικές και οι δημόσιες επενδύσεις θα διατηρήσουν ψηλά την ανάπτυξη της χώρας μετά το τέλος του 2026, υποστηρίζει ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών Κυριάκος Πιερρακάκης, απαντώντας –σε συνέντευξή του στην «Κ»– σ’ ένα από τα πιο κρίσιμα ερωτήματα, καθώς μπαίνουμε στο τελευταίο έτος του Ταμείου Ανάκαμψης.

Για τον ίδιο, η νέα χρονιά φέρνει φυσικά και την πρόκληση της καθοδήγησης του Eurogroup, μετά την εκλογή του στη θέση του προέδρου του. Ήταν μια επιτυχία που φιλοδοξεί να αξιοποιήσει, με οδηγό την πεποίθηση ότι η ευρωπαϊκή ανταγωνιστικότητα χτίζεται με μεταρρυθμίσεις και αξιοπιστία.

Προαναγγέλλει επίσης ότι πριν από το τέλος του έτους, ενδεχομένως και αύριο, θα δημοσιευθεί η προκήρυξη για τον ανάδοχο του Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων, ο οποίος αναμένεται να τεθεί σε λειτουργία μέσα στο πρώτο εξάμηνο του 2026.

– Ανησυχείτε για το μέλλον της Ευρώπης; Τι θα επιδιώξετε ως νέος πρόεδρος του Eurogroup, ώστε να έχει ελπίδες στον διεθνή ανταγωνισμό;

– Η Ευρώπη δεν έχει την πολυτέλεια του εφσουςασμού ή της απαισιοδοξίας. Βρίσκεται σε μια περίοδο μεγάλων γεωοικονομικών ανακατατάξεων και ο διεθνής ανταγωνισμός γίνεται πιο έντονος. Αυτός δεν είναι λόγος ανησυχίας, είναι λόγος να κινηθούμε ταχύτερα και πιο αποφασιστικά.

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει προκλήσεις σε τρεις κρίσιμες διαστάσεις: στην παραγωγικότητα, στο βάθος των κεφαλαιαγορών και στην ταχύτητα λήψης αποφάσεων. Εκεί πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας. Πρώτον, με πολιτικές που ενισχύουν τις επενδύσεις σε καινοτομία, ψηφιακές υποδομές, ενέργεια και δεξιότητες. Δεύτερον, με πραγματική πρόοδο στην Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων, ώστε οι ευρωπαϊκές επιχειρήσεις να χρηματοδοτούνται εντός Ευρώπης και να μη στρέφονται αλλού. Και, τρίτον, με θεσμική αποτελεσματικότητα, με λιγότερη γραφειοκρατία και περισσότερη αξιοπιστία στους κοινούς κανόνες.

Παράλληλα, πρέπει να είμαστε ρεαλιστές. Ο διεθνής ανταγωνισμός δεν κερδίζεται με παραβίαση των κανόνων που διασφαλίζουν τη σταθερότητα. Κερδίζεται με μεταρρυθμίσεις που αυξάνουν την παραγωγικότητα, με επενδυτική ασφάλεια και με συνέπεια στους κανόνες που όλοι έχουμε συμφωνήσει.

Η εμπειρία χωρών όπως η Ελλάδα δείχνει ότι όταν συνδυάζεις σταθερά δημόσια οικονομικά, μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις, μπορείς να ανακτήσεις αξιοπιστία και δυναμική. Αυτό είναι ένα μήνυμα που έχει αξία για ολόκληρη την Ευρώπη.

– Το 2026 είναι η τελευταία χρονιά του Ταμείου Ανάκαμψης και οι προβλέψεις, συμπεριλαμβανομένης της δικής σας στον Πολυετή Δημοσιονομικό Προγραμματισμό, προβλέπουν υποχώρηση του ρυθμού ανάπτυξης στη συνέχεια. Σας προβληματίζει αυτό;

– Το τέλος του Ταμείου Ανάκαμψης δεν σηματοδοτεί το τέλος της ανάπτυξης. Η Ελλάδα περνάει από την εποχή των έκτακτων εργαλείων στην εποχή της κανονικής, βιώσιμης και αυτοτροφοδοτούμενης ανάπτυξης. Αυτό είναι το πραγματικό στοίχημα και αυτό ακριβώς είναι που σκοπεύουμε να κερδίσουμε.

Το 2026 είναι χρονιά υψηλών εκταμιεύσεων, με περίπου 7,2 δισ. ευρώ σε επικորρηγές και πάνω από 6,9 δισ. ευρώ σε δάνεια από το Ταμείο Ανάκαμψης. Αυτοί οι πόροι πράγματι δεν επαναλαμβάνονται, αλλά η οικονομία δεν μένει χωρίς «καύσιμα».

Η ανάπτυξη διασφαλίζεται, πρώτα απ’ όλα, μέσα από τη σταθερή αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων, που είναι καταλύτης της ανταγωνιστικότητας και ο πιο αξιόπιστος δείκτης εμπιστοσύνης στην ελληνική οικονομία. Συνεχίζεται, επίσης, μέσω ενός ισχυρού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Το Αναπτυξιακό Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων ανέρχεται

Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στο 70% του μέσου όρου της Ε.Ε. στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε όρους αγοραστικής δύναμης, από 66% που το παραλάβαμε, υπογραμμίζει ο Κυριάκος Πιερρακάκης και σημειώνει πως «η σύγκλιση είναι για πρώτη φορά ορατή».

Κυριάκος Πιερρακάκης

Πρόεδρος του Eurogroup και υπουργός Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών

Ανάπτυξη και μετά το Ταμείο Ανάκαμψης

Πώς θα επιτύχει η Ελλάδα τη μετάβαση από την εποχή των έκτακτων εργαλείων στη βιωσιμότητα δημοσιεύεται η προκήρυξη για τον φορέα που θα αποκτή την κατοικία και θα την επαναμισθώνει στον πολίτη, με κρατική επιδότηση του ενοικίου.

σε 16,7 δισ. για το 2026, ποσό τριπλάσιο από το 2019, ενώ το Εθνικό Πρόγραμμα Ανάπτυξης 2026-2030 είναι το μεγαλύτερο στην Ιστορία της Ελλάδας, με συνολικό προϋπολογισμό 22,4 δισ. ευρώ. Καλύπτει ένα ευρύ φάσμα παρεμβάσεων σε στρατηγικές προτεραιότητες, όπως οι υποδομές, οι μεταφορές, η ενίσχυση των ιδιωτικών επενδύσεων, η ψηφιακή και πράσινη μετάβαση, η τεχνητή νοημοσύνη και η ενίσχυση της ανθεκτικότητας σε κρίσεις.

Την ίδια ώρα, η χώρα εξασφαλίζει νέους ευρωπαϊκούς πόρους άνω των 8 δισ. ευρώ για την περίοδο 2026-2032, μέσω του Κοινωνικού Κλιματικού Ταμείου, του Ταμείου Εκσυγχρονισμού και του Ταμείου Απανθρακοποίησης Νήσων, που στηρίζουν την κοινωνική συνοχή, την πράσινη μετάβαση και την ανάπτυξη σε κάθε γωνιά της χώρας.

Και, βεβαίως, υπάρχει κάτι που υπερβαίνει ποιοτικά την απλή ποσοτική αποτύπωση: είναι το «μεταρρυθμιστικό πλεόνασμα» που μας μένει από τα έργα που υλοποιούνται. Έργα, που διαμορφώνουν τις προϋποθέσεις για διαρκή ανάπτυξη, μέσα από τον εκσυγχρονισμό της Δικαιοσύνης, την ψηφιοποίηση του κράτους και τη βελτίωση του επενδυτικού περιβάλλοντος.

– Τελικά, θα πλησιάσουμε ποτέ το μέσο κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε. ή θα βρεθούμε πίσω κι από τη Βουλγαρία;

– Η Ελλάδα βρίσκεται σήμερα στο 70% του μέσου όρου της Ε.Ε. στο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε όρους αγοραστικής δύναμης, από 66% που το παραλάβαμε. Από το 2019 έως το 2026 το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε σταθερές τιμές αυξήθηκε κατά 15,7% στην Ελλάδα έναντι 5,3% στην Ευρωζώνη.

Η σύγκλιση είναι για πρώτη φορά ορατή, με αναγκαία προϋπόθεση να μην υπονομευτεί η οικονομική και πολιτική σταθερότητα η οποία έχει κατακτηθεί τα τελευταία έξι χρόνια ηγεσίας του Κυριάκου Μητσοτάκη.

– Οι ιδιωτικές επενδύσεις, περιλαμβανομένων των ξένων άμεσων επενδύσεων, αυξήθηκαν με τα τελευταία χρόνια, αλλά υπάρχουν ερωτήματα για το παρόν τους. Πολλές κατοικίες, κάποιες εξαγορές ήδη υφιστάμενων επιχειρήσεων. Γιατί δεν έχουμε αρκετές greenfield επενδύσεις και τι πρέπει να γίνει για τις αυξήσουμε;

– Οι greenfield επενδύσεις είναι, από τη φύση τους, οι πιο απαιτητικές. Χρειάζονται μεγάλο αρχικό κεφάλαιο, χρόνια ωρίμανσης και πλήρη έκθεση σε αδειοδοτικό, τεχνολογικό και μακροοικονομικό ρίσκο. Δεν συγκρίνονται με το real estate ή τις εξαγορές υφιστάμενων επιχειρήσεων, που αποδίδουν γρηγορότερα και με πολύ μικρότερη αβεβαιότητα.

Ακριβώς γι’ αυτό, έπειτα από μια δεκαετία κρίσης, το πρώτο κύμα επενδύσεων που επιστρέφει

σε μια οικονομία δεν είναι ποτέ οι greenfield. Είναι εκείνες που «τεστάρουν» το περιβάλλον. Αυτό που έχει σημασία είναι ότι από το 2019 και μετά το κράτος δουλεύει συστηματικά για να μειώσει το ρίσκο των παραγωγικών επενδύσεων: σταθερότερο φορολογικό πλαίσιο, χαμηλότεροι συντελεστές, ψηφιοποίηση του κράτους. Αυτά είναι τα απαραίτητα συστατικά ώστε να μπορεί να υλοποιηθεί ένα πλήρες φάσμα επενδύσεων, όπως ακριβώς συμβαίνει τα τελευταία χρόνια. Το αποτέλεσμα αρχίζει να φαίνεται. Οι ιδιωτικές επενδύσεις αυξάνονται με ρυθμούς 5,7% το 2025 και 10,2% το 2026, ενώ η Ελλάδα καλύπτει σταδιακά ένα μεγάλο μέρος του επενδυτικού κενού της κρίσης.

Το πιο κρίσιμο στοιχείο είναι η αλλαγή στη σύνθεση των επενδύσεων. Το 2026 οι συνολικές επενδύσεις εκτιμώνται στα 46 δισ. ευρώ, με το 61% να προέρχεται από τον ιδιωτικό τομέα. Μέχρι το 2029 θα φτάσουν στα 51,7 δισ. ευρώ, με τις ιδιωτικές επενδύσεις να αντιστοιχούν στο 78%, αποτυπώνοντας έναν σαφή δομικό μετασχηματισμό. Λιγότερη εξάρτηση από το Δημόσιο, περισσότερη παραγωγική πρωτοβουλία.

Στη μεγάλη αύξηση επενδύσεων που παρατηρούμε στη χώρα μας μετά το 2019, καθοριστικός είναι και ο ρόλος των άμεσων ξένων επενδύσεων. Τα προηγούμενα έξι χρόνια οι άμεσες ξένες επενδύσεις ξεπέρασαν τα 32 δισ. ευρώ, ποσό μεγαλύτερο από το σύνολο

των προηγούμενων δεκαετιών από το 2002 έως το 2018. Το 2025 φαίνεται ότι θα έχουμε μια ακόμη πολύ καλή χρονιά, καθώς στο δεκάμηνο του έτους έφτασαν στα 10,3 δισ. ευρώ, ποσό σημαντικά υψηλότερο από το σύνολο του 2022, όταν και καταγράφηκε ρεκόρ άμεσων ξένων επενδύσεων.

– Σχετικά με το στεγαστικό, πέρα από τα μέτρα για την αύξηση της προσφοράς που ανακοίνωσε ο πρωθυπουργός, υπάρχει η εκκρεμότητα του φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων. Τι να περιμένουν οι ενδιαφερόμενοι;

– Πρόκειται για μία ακόμη εκκρεμότητα που κλείνει πριν από το τέλος του έτους, ενδεχομένως ακόμη και αύριο, οπότε αναμένεται να δημοσιευθεί η προκήρυξη για την τελική φάση του διαγωνισμού, δηλαδή για την υποβολή δεσμευτικών προσφορών για τον ανάδοχο του Φορέα Απόκτησης και Επαναμίσθωσης Ακινήτων. Είναι ένα κρίσιμο εργαλείο κοινωνικής πολιτικής, που δίνει πραγματική δεύτερη ευκαιρία στους ευάλωτους οφειλότες και διασφαλίζει την προστασία της κύριας κατοικίας τους, ακόμη και σε περιπτώσεις πτώχευσης ή αναγκαστικής εκτέλεσης.

Ο φορέας θα αποκτή την κατοικία και θα την επαναμισθώνει στον πολίτη, με κρατική επιδότηση του ενοικίου και με σαφές, θεσμοθετημένο δικαίωμα επαναγοράς, εφόσον βελτιωθεί η οικονομική του κατάσταση.

Στόχος μας είναι ο φορέας να τεθεί σε πλήρη λειτουργία εντός του πρώτου εξαμήνου του έτους. Μέχρι τότε, το ενδιαμέσο πρόγραμμα στήριξης παραμένει σε ισχύ, αναστέλλοντας τη διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης της κύριας κατοικίας και παρέχοντας κρατική επιδότηση της δόσης του δανείου έως και 210 ευρώ.

– Έχετε μιλήσει κατ’ επανάληψη για την ανάγκη αξιοποίησης της περιουσίας του Δημοσίου. Τι περιλαμβάνει ο προγραμματισμός για το 2026 και πώς προχωράει ειδικότερα το σχέδιο για την αξιοποίηση των ακινήτων της ΕΤΑΔ;

– Η αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας είναι ένα εργαλείο οικονομικής πολιτικής που συνδέεται άμεσα με την ανάπτυξη, τις επενδύσεις και τη βελτίωση της καθημερινότητας των πολιτών. Ο προγραμματισμός για το 2026 επικεντρώνεται σε τρεις κατευθύνσεις: Στη συστηματική καταγραφή και ωρίμανση της δημόσιας περιουσίας, ώστε να γνωρίζουμε με ακρίβεια τι διαθέτουμε και τι μπορεί ρεαλιστικά να αξιοποιηθεί. Στη μετάβαση από την παθητική διαχείριση στη δημιουργία αξίας με μακροχρόνιες μισθώσεις, συμπράξεις και στοχευμένες επενδύσεις. Και, τέλος, στη διασύνδεση της αξιοποίησης με ευρύτερους αναπτυξιακούς στόχους, όπως ο τουρισμός υψηλής προστιθέμενης αξίας, η αστική αναζωογόνηση και η τοπική ανάπτυξη.

Το κρίσιμο στοιχείο είναι ότι η δημόσια περιουσία αντιμετωπίζεται πλέον ως αναπτυξιακό κεφάλαιο και όχι ως αδρανές βάρος.

– Το 2026 είναι ένα προεκλογικό έτος και λογικά αναμένονται παροχές και εξαγγελίες. Εσείς, τι νομίζετε ότι πρέπει να υποσχεθεί η κυβέρνηση με βάση τις δυνατότητες και τις ανάγκες της ελληνικής οικονομίας;

– Έχουμε αποδείξει τα τελευταία χρόνια ότι μπορούμε ταυτόχρονα να στηρίζουμε την κοινωνία μέσα από ισχυρά πλεονάσματα, τα οποία προκύπτουν από τον περιορισμό της φοροδιαφυγής και το μέρισμα της ανάπτυξης και την ίδια ώρα να θωρακίζουμε τα θεμέλια της οικονομίας και της δημοσιονομικής σταθερότητας.

Μάθαμε στα πολύ δύσκολα χρόνια της κρίσης τι σημαίνει να μην έχεις σταθερότητα και δεν πρόκειται να επιστρέψουμε σε εκείνες τις πρακτικές. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι το 2026 είναι προεκλογική χρονιά, μπορεί να σας πω με σιγή ότι θα γίνουν όλες εκείνες οι ενέργειες που απαιτούνται ώστε να διασφαλιστούν η κοινωνική συνοχή και η αναπτυξιακή δυναμική της χώρας, τηρώντας πάντοτε τη δημοσιονομική ισορροπία.

“

Τριπλή πρόκληση για την Ε.Ε.

Η Ευρώπη αντιμετωπίζει προκλήσεις στην παραγωγικότητα, στο βάθος των κεφαλαιαγορών και στην ταχύτητα λήψης αποφάσεων. Εκεί πρέπει να εστιάσουμε την προσοχή μας με πολιτικές που ενισχύουν τις επενδύσεις, με πραγματική πρόοδο στην Ένωση Αποταμιεύσεων και Επενδύσεων και με θεσμική αποτελεσματικότητα.

“

Αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας

Η δημόσια περιουσία αντιμετωπίζεται ως αναπτυξιακό κεφάλαιο και όχι ως αδρανές βάρος. Ο προγραμματισμός για το 2026 επικεντρώνεται στη συστηματική καταγραφή, στη μετάβαση από την παθητική διαχείριση στη δημιουργία αξίας και, τέλος, στη διασύνδεση της αξιοποίησης με ευρύτερους αναπτυξιακούς στόχους.

Στιβ Μπάνον

Οι υποστηρικτές του Στιβ Μπάνον κατηγορούσαν τις εταιρείες τεχνολογίας ότι, με τις βίζες για μετανάστες με εξειδίκευση, αντικαθιστούν Αμερικανούς εργαζομένους με φθηνότερους ξένους.

Τάκερ Κάρλσον

Ο Τάκερ Κάρλσον ήταν μεταξύ εκείνων που είχαν επικρίνει ανοιχτά τον βομβαρδισμό των πυρηνικών εγκαταστάσεων του Ιράν τον περασμένο Ιούνιο.

Σουζι Γουάιλς

Η Σουζι Γουάιλς σε συνέντευξη της αναφέρθηκε στον χαρακτηρισμό του Νετανιάχου ως «ήρωα πολέμου» από τον Τραμπ, μοιράζοντας για να εκφράσει τον προβληματισμό της.

Τεντ Κρουζ

Ο γερουσιαστής Τεντ Κρουζ προτίθεται να διεκδικήσει το χρίσμα των Ρεπουμπλικανών το 2028, εστιάζοντας την προσοχή του στην καταπολέμηση του αντισημιτισμού στις τάξεις της αμερικανικής Δεξιάς.

Νικ Φουέντες

Ο εξαιρετικά δημοφιλής influencer δηλώνει ανοιχτά τον θαυμασμό του για τον Χίτλερ και την απέχθειά του για τους Εβραίους.

Η Λερναία Υδρα του MAGA

Ο πρώτος χρόνος της διακυβέρνησης Τραμπ έδειξε τις αντιφάσεις του κινήματός του. Πόσο σίγουρος μπορεί να είναι ο πρόεδρος για τα ερείσματά του;

Του ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

Εμφανιζόμενος στο AmericaFest, συνέδριο της Turning Point USA –της οργάνωσης του δολοφονηθέντος Τσάρλι Κερκ– το περασμένο Σαββατοκύριακο, ο αντιπρόεδρος των ΗΠΑ Τζέι Ντι Βανς επιχείρησε να παρουσιάσει το κίνημα MAGA ως συμπεριληπτικό και ανοιχτό σε όλους όσοι «αγαπούν την Αμερική». Ωστόσο τους τελευταίους μήνες, το κίνημα που κυριεύσε την τελευταία δεκαετία το Ρεπουμπλικανικό Κόμμα δεν δείχνει έτοιμο να επεκταθεί ευρύτερα στην κοινωνία· αντιθέτως, ταλανίζεται από πρωτοφανείς στη σύγχρονη ιστορία του εσωτερικές διενέξεις, εν μέρει σχετικά με τη στάση του απέναντι σε αντισημίτες, ρατσιστές και συνωμοσιολόγους – κάποιιοι από τους οποίους έχουν βάλει στο στόχαστρο την ινδική καταγωγή σύζυγο του ίδιου του Βανς.

Η προσωπικότητα του Ντόναλντ Τραμπ είναι η συγκολλητική ουσία που κρατάει ενωμένη την εξαιρετικά ετερόκλητη συμμαχία που οδήγησε τους Ρεπουμπλικανούς στον θρίαμβο του Νοεμβρίου του 2024. Η δημοτικότητά του, ωστόσο, έχει υποστεί σοβαρή φθορά, η παντοδυναμία του αμφισβητείται και η μάχη για την επόμενη ημέρα εντός του MAGA έχει ξεκινήσει.

Ο αντιπρόεδρος των Ηνωμένων Πολιτειών θεωρείται αυτή τη στιγμή ο επικρατέστερος για τον ρόλο του διαδόχου του Τραμπ στην ηγεσία των Ρεπουμπλικανών. Στην άτυπη δημοσκοπήση στο συνέδριο για το χρίσμα του 2028, έλαβε την υποστήριξη του 84% των συμμετεχόντων. Στις σκληρές συγκρούσεις μεταξύ των συντηρητικών –για το Ισραήλ, τις θεωρίες συνωμοσίας για τη δολοφονία του Κερκ και άλλα πολλά– απέφυγε να πάρει θέση.

«Όταν λέω ότι θα πολεμήσω μαζί σας, εννοώ όλους εσάς», είπε ο Βανς στην ομιλία του στο AmericaFest. «Ο πρόεδρος Τραμπ δεν έκτισε τον μεγαλύτερο συνασπισμό στην πολιτική επιβάλλοντας στους υποστηρικτές του ατελείωτα, αυτοκαταστροφικά τεστ αγρότητας». Αντ' αυτού, σε μία από τις ατάκες που έγιναν δεκτές με τον μεγαλύτερο ενθουσιασμό στην αίθουσα, ο Βανς πρόσθεσε: «Στις Ηνωμένες Πολιτείες δεν χρειάζεται πια να απολογείσαι που είσαι λευκός».

Την επόμενη ημέρα, ερωτηθείς από το UnHerd να σχολιάσει τις ρατσιστικές επιθέσεις του Νικ Φουέντες, του εξαιρετικά δημοφιλούς 27χρονου influencer, που δηλώνει ανοιχτά τον θαυμασμό του για τον Χίτλερ και την απέχθειά του για τους Εβραίους, κατά της συζύγου του, ο Βανς τόνισε ότι «όποιος κι αν επιτίθεται στη σύζυγό μου, είτε είναι ο Νικ Φουέντες είτε η Τζεν Σάκι (παρουσιάστρια του MS Now και πρώην εκπρόσωπος Τύπου του Τζο Μπάιντεν), μπορεί να «φάει σ***α». Ο λάτρης των ναζί, με άλλα λόγια, εξισώνεται πηκτικά με ένα μάλλον κεντρώνων πεποιθήσεων στέλεχος της αντιπολίτευσης.

Την ίδια ημέρα, υπογραμμίζοντας το διογκούμενο χάσμα στο εσωτερικό του συντηρητικού κινήματος, τουλάχιστον 15 υψηλόβαθμα στελέχη του Ιδρύματος Heritage παραιτήθηκαν και ανακοίνωσαν ότι μεταπηδούν στο

Πριν από τα Χριστούγεννα ο Τζέι Ντι Βανς (δεξιά) και η σύζυγός του σέρβιραν φαγητό σε δομή φιλοξενίας αστέγων στην Αλεντάουν της Πενσιλβάνια. Η ινδική καταγωγή Ούσα Βανς δέχεται επιθέσεις από ακροδεξιά νεοναζιστικά στοιχεία, με τα οποία ο αντιπρόεδρος των ΗΠΑ αποφεύγει να συγκρουστεί, προβλέποντας στη διαδοχή του Τραμπ το 2028.

Advancing American Freedom, το ίδρυμα του πρώην αντιπροέδρου του Τραμπ, Máté Pevens. Το Heritage, πάλι ποτέ προπύργιο του ρεϊγκανισμού, βίωνε τα τελευταία χρόνια αυξανόμενες εσωτερικές εντάσεις μεταξύ όσων παραμένουν αφοσιωμένοι στις αρχές που καθόρισαν τη θητεία του 40ού προέδρου των ΗΠΑ (οικονομικός φιλελευθερισμός, ελεύθερο εμπόριο, στιβαρή εξωτερική πολιτική) και όσων, όπως ο νέος πρόεδρος του ιδρύματος, Κέβιν Ρόμπερτς, ήθελαν να το μετατρέψουν σε οργανό του τραμπισμού.

Οι τριβές αυτές εκτέθηκαν εκρηκτικά σε δημόσια θέα στα τέλη Οκτωβρίου μετά τη συνέντευξη του Φουέντες στην εκπομπή του Τάκερ Κάρλσον – στην οποία ο παρουσιαστής έκανε ελαχίστα για να φέρει σε δύσκολη θέση τον καλεσμένο του. Ο Ρόμπερτς ανάρτησε βίντεο στο οποίο υπερασπίζεται τον Κάρλσον, αποκρυσώνει τη «δηλητηριώδη συμμαχία» που θέλει να τον φιμώσει και δηλώνει πιστός στο δόγμα ότι δεν υπάρχουν εκθροί στα δεξιά – με άλλα λόγια, ότι ακόμη και οι Groypers, οι οπαδοί του Φουέντες, είναι ευπρόσδεκτοι υπό τη μεγάλη σκέπη του MAGA. Το βίντεο προκάλεσε σάλο στο εσωτερικό του Heritage, με πολλά στελέχη να θεωρούν ότι ο Ρόμπερτς ξεπλένει τον αντισημιτισμό και κλείνει το μάτι στους υποστηρικτές του – που είναι ιδιαιτέρως πολυάριθμοι στη νεολαία των Ρεπουμπλικανών.

Ο Βανς και τότε είχε αποφύγει επιμελώς να πάρει θέση. Αντιθέτως, ο Τεντ Κρουζ, γερουσιαστής από το Τέξας και ο τελευταίος εσωκομματικός αντίπαλος του Τραμπ που έμεινε όρθιος στις προκριμα-

τικές του 2016, κατακεραύνωσε τόσο τον Φουέντες όσο και τον Κάρλσον και το Heritage. Σύμφωνα με ρεπορτάζ την περασμένη Δευτέρα στην Washington Post, ο Κρουζ σκέφτεται σοβαρά να θέσει εκ νέου υποψηφιότητα για το χρίσμα των Ρεπουμπλικανών το 2028, εστιάζοντας την προσοχή του στην καταπολέμηση του αντισημιτισμού στις τάξεις της αμερικανικής Δεξιάς.

Το Axios, σε ρεπορτάζ του την περασμένη εβδομάδα, απαρίθμησε τα τέσσερα ορόσημα –πλην του τετ α τετ Κάρλσον - Φουέντες– στον εντεινόμενο εμφύλιο εντός του συντηρητικού κινήματος κατά το πρώτο έτος της δεύτερης θητείας Τραμπ. Το πρώτο, που προκάλεσε ανάφλεξη ήδη πριν από την ορκυμοσία του 47ου προέδρου, ήταν η σύγκρουση μεταξύ της σκληρής ξενοφοβικής πτέρυγας του MAGA και των ολιγαρχών της τεχνολογίας για το ζήτημα της βίζας για μετανάστες με εξειδίκευση (τις βίζες H-1B). Οι πρώτοι, το στρατόπεδο του Στιβ Μπάνον, επέμεναν ότι με τις βίζες αυτές οι εταιρείες της Big Tech αντικαθιστούν Αμερικανούς εργαζομένους με φθηνότερους ξένους· η πρότασή τους ήταν να καταργηθεί το πρόγραμμα ολοσχερώς.

Απέναντί τους, το στρατόπεδο του Έλον Μασκ τόνιζε ότι δεν υπάρχει επαρκής προσφορά των αναγκιών ειδικότητας εντός των ΗΠΑ και ότι αν οι αμερικανικές επιχειρήσεις θέλουν να συνεχίσουν να ηγούνται στην παγκόσμια κούρσα, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να προσλάβουν τα κορυφαία ταλέντα από όλον τον κόσμο. (Το ζήτημα της H-1B επανήλθε στην επικαιρότητα με την

αλλόκοτη απόφαση του Τραμπ να επιβάλει τέλος 100.000 δολαρίων για κάθε εργαζόμενο που θα λάμβανε τη συγκεκριμένη βίζα, διατηρώντας το πρόγραμμα αλλά ουσιαστικά αποκλείοντας startups και μικρότερες επιχειρήσεις από τα οφέλη του.)

Το ζήτημα του Ισραήλ

Το δεύτερο κομβικό σημείο ήταν ο βομβαρδισμός του Ιράν τον Ιούνιο. Προβεβλημένοι υποστηρικτές του Τραμπ όπως ο Μπάνον, ο Κάρλσον και η Μάρτζορι Τέιλορ Γκριν εξέφρασαν από σκεπτικισμό έως αντίθεση στην επιλογή του χτυπήματος κατά των πυρηνικών εγκαταστάσεων. Η κριτική αυτών και άλλων πιστών του MAGA, ανάλογα με την περίπτωση, εντάσσεται σε έναν απομωνωτισμό που τάσσεται κατά των στρατιωτικών επεμβάσεων των ΗΠΑ σε μακρινά μέρη (και ιδίως στη Μέση Ανατολή) ή, πιο συγκεκριμένα, σε μια ρήξη με το Ισραήλ του Μπέντζαμιν Νετανιάχου, που ενίοτε διολισθαίνει σε ανόθευτο αντισημιτισμό.

Ανεξαρτήτως αντισημιτισμού, το ζήτημα του Ισραήλ έχει αρχίσει να προκαλεί πραγματικούς τριγμούς στο εσωτερικό του τραμπικού συνασπισμού. Σε μία από τις συνεντεύξεις που δημοσιεύθηκαν πρόσφατα στο Vanity Fair, η προσωπάρχης του Τραμπ, Σουζι Γουάιλς, μνημόνευσε μία αναφορά του προέδρου των ΗΠΑ στον Νετανιάχου ως «ήρωα πολέμου». Η Γουάιλς, σύμφωνα με τον ιστορικό Κρις Γουίπλ, που έγραψε το άρθρο, έκανε ένα μορφασμό ενδεικτικό του προβληματισμού της. «Δεν είμαι σίγουρη ότι συνειδιοποιεί πλήρως», είπε, «ότι υπάρχει ένα

κοινό εδώ που δεν λατρεύει (αυτές τις αναφορές)».

Στο ίδιο ρεπορτάζ, υψηλόβαθμος αξιωματούχος του Λευκού Οίκου μίλησε για τη νοοτροπία «ενός 5%» των ψηφοφόρων του Τραμπ, που περιλαμβάνει «μέλη συνδικάτων, όσους ακούν podcast, τους νέους, τους νεαρούς μαύρους άνδρες». Πρόκειται για μια ομάδα ψηφοφόρων που «ενοχλούνται που έχουμε τόσο στενή σχέση με το Ισραήλ», ενώ παράλληλα ενδιαφέρονται πολύ και για την υπόθεση Επισταίν.

Το πιο αδύνατο σημείο

Φτάνουμε έτσι στο τρίτο σημείο τριβής μεταξύ του Τραμπ και μιας σημαντικής μερίδας των υποστηρικτών του (το 5% μάλλον είναι μια υπεραισιόδοξη εκτίμηση από την πλευρά του Λευκού Οίκου). Ο συνδυασμός των προεκλογικών υποσχέσεων για απόλυτη διαφάνεια, της προφανώς στενής σχέσης του Τραμπ με τον Επισταίν και της λύσσας με την οποία ο Αμερικανός πρόεδρος προσπάθησε –και απέτυχε– να αποτρέψει τη δημοσιοποίηση νέων στοιχείων, έχει πλήξει βαριά την εικόνα του. Η υπόθεση Επισταίν, άλλωστε, ήταν η πρώτη φορά που η βάση του MAGA δεν συμμορφώθηκε με τις υποδείξεις του Τραμπ – και αποτέλεσε τη θρυαλίδα για τη ρήξη του με την άλλοτε πιο φανατική οπαδό του, την Τέιλορ Γκριν.

«Ο χειρισμός των αρχείων Επισταίν από την κυβέρνηση φαίνεται σίγουρα να αποτελεί πηγή ανησυχίας για τη βάση του Τραμπ», σημειώνει στην «Κ» ο Αλέξ Θεοδωρίδης, επίκουρος καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο UMass Amherst, ειδικός στην ανάλυση της κοινής γνώμης. «Στην πιο πρόσφατη εθνική δημοσκόπηση του UMass Amherst, ήταν μακράν το πιο αδύνατο σημείο του μεταξύ των Ρεπουμπλικανών. Μόνο το 42% των Ρεπουμπλικανών δήλωσε ότι εγκρίνει τους χειρισμούς του. Η αποδοχή του Τραμπ στους κόλπους των Ρεπουμπλικανών σε άλλους οκτώ τομείς για τους οποίους ρωτήσαμε κυμαινόταν από 65% έως 86%».

Οι δημοσκοπήσεις δείχνουν τις πρώτες τάσεις διογκούμενης δυσανεμίας των οπαδών του MAGA με τον Τραμπ, αλλά και μείωση της ταύτισης με το κίνημα μεταξύ Ρεπουμπλικανών ψηφοφόρων. Σύμφωνα με δημοσκόπηση του NBC News που δημοσιεύθηκε στις 12 Δεκεμβρίου, το ποσοστό των MAGA Ρεπουμπλικανών που επιδοκιμάζουν σθεναρά το έργο του Τραμπ μειώθηκε από 78% τον Απρίλιο σε 70%. Παράλληλα, το ποσοστό των Ρεπουμπλικανών ψηφοφόρων που αυτοχαρακτηρίζονται MAGA μειώθηκε από 56% σε 50% κατά την ίδια χρονική περίοδο.

Σε κάποια από τα αιχμηρά σχόλια της στο Vanity Fair, η Σουζι Γουάιλς υπογράμμισε ότι ο Βανς έχει υπάρξει «συμμοσολόγος εδώ και μία δεκαετία» και υπονόησε πως ο προσπλητισμός του στη θρησκεία του MAGA ήταν μάλλον προϊόν πολιτικού υπολογισμού. Τώρα, φαίνεται να υπολογίζει ότι η ιδανική στρατηγική για να εξασφαλίσει τα σκήπτρα του διαδόχου του Τραμπ είναι να αφήσει τους ακροδεξιούς εμπρηστές του Διαδικτύου να κάψουν ό,τι βρουν μπροστά τους. Η Ιστορία διδάσκει ότι όποιος υιοθετεί τέτοιες μεθόδους, καίγεται και ο ίδιος.

Ανοιχτές πληγές

Το κίνημα τους τελευταίους μήνες ταλανίζεται από πρωτοφανείς εσωτερικές διενέξεις, εν μέρει σχετικά με τη στάση του απέναντι σε αντισημίτες, ρατσιστές και συνωμοσιολόγους.

Η επόμενη ημέρα

Η δημοτικότητα του Τραμπ έχει υποστεί φθορά, η παντοδυναμία του αμφισβητείται και η μάχη για την επόμενη ημέρα έχει ξεκινήσει, με τον Τζέι Ντι Βανς να θεωρείται ο επικρατέστερος.

Το αέναο μακροβούτι στον σκουπιδοτόπο

Το Ιντερνετ είχε φτάσει ως υπόσχεση ελευθερίας. Τα κοινωνικά δίκτυα θα ήταν οι αγωγοί του εκδημοκρατισμού. Πώς εξελίχθηκαν σε όργανα εθισμού και φανατισμού; Υπάρχει κουμπί αποσύνδεσης;

Της ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ

Θυμάμαι τον ήχο: πρώτα η κλήση –κάθε νούμερο ξεχωριστά– και μετά κάτι περίεργα συριστικά σήματα σύνδεσης, λες και επικοινωνούσαμε με το υπερπέραν. Έτσι μπαίναμε στο Ιντερνετ την αυγή του 21ου αιώνα. Στην εφημερίδα υπήρχε μόνο ένας υπολογιστής. Η οθόνη ήταν βαρετή, μονόχρωμη και οι εφαρμογές περιορισμένες: e-mails και μερικές υποτυπώδεις ιστοσελίδες. Στο σπίτι, με μόνο μια τηλεφωνική γραμμή υπήρχε διαρκής οικογενειακός δικασμός: «Κλείσε το τηλέφωνο, θέλω να μπω στο Ιντερνετ». Το Yahoo μου το έχω ακόμη, κειμήλιο Νιγηριανών πριγκιπόπουλων που μου κληροδοτούσαν όλη τους την περιουσία, αλυσιδωτών e-mails (chain mail) με την προτροπή «προώθησέ το σε άλλους δέκα και θα έχεις καλή τύχη», συνεντεύξεων, ερώτων και ταξιδιών. Θα πρέπει να μου το έχουν χακάρει γύρω στις 100 φορές, να έχει γεμίσει το inbox άλλες τόσες, αλλά δεν το αλλάζω. Έχει μουσειακή αξία.

Το πρώτο πλήγμα

Η ευτυχία του Napster κράτησε λίγο. Μόλις λίγους μήνες πρόλαβα να κατεβάσω ό,τι τραγουδι μου ερχόταν στο κεφάλι, αν και πάντα ανησυχούσα μη φάω κανέναν ιδ. Σε blog έφαγα το πρώτο μου shitstorm-περιορισμένης κλίμακας. Εμπαιναν οι μετρημένοι στα δάχτυλα φίλοι της μπλόγκερ με το ποιητικό ψευδώνυμο (κάποια χρόνια αργότερα έμαθα ποια είναι και μετά μια μετωπική σύγκρουση τα βρήκαμε), ανώνυμοι κι αυτοί, και έλεγαν ο καθένας το μακρύ του και το κοντό του: για τον νεποτισμό που με ανέδειξε, για τα κείμενά μου που ήταν προϊόντα λογοκλοπής, για την ερωτική μου ζωή, ακόμη και για τις σχολικές μου επιδόσεις. Έκανα μέρες να κοιμηθώ, ένιωθα δαρμένη.

«Τώρα δα μπήκες στο Διαδίκτυο;», θυμάμαι τον πατέρα μου να απορεί λίγο αργότερα, στα μέσα προς τέλη της πρώτης δεκαετίας του 21ου αιώνα, όταν το Ιντερνετ είχε γίνει πιο ελκυστικό και είχε μετακομίσει πλέον στο smartphone. Ήταν για εκείνον ένας άπιαστος παράδεισος, μια ουτοπία απρόσιτη για ηλικιωμένους. Δεν το χωρούσε το μυαλό του τι συνέβαινε εκεί. Φωτογραφίες, βίντεο, πολιτικές αντιπαραθέσεις, αυτόματες αναζητήσεις, εισιτήρια, διαδικτυακό φλερτ, αγορές βιβλίων και ρούχων. Όταν ανακάλυψε τα σόσιαλ μίντια, με ρωτούσε: «Θα βάλεις μια φωτογραφία μου να δούμε πόσα likes θα πάρει;».

Ήταν η εποχή της ελπίδας: τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης θα ενθάρρυναν, λέει, την ελευθερία έκφρασης, ο λόγος θα έρρεε αδιαμεσολάβητος, δεν θα χρειαζόνταν πλέον ΜΜΕ να καταγράφουν για είδηση. Όλοι οι πολίτες θα γίνονταν ρεπόρτερ και θα κατέγραφαν με ή σε ένα κινητό: την αραβική άνοιξη, το #MeToo, διεθνείς επαναστάσεις. Αντιπολιτευτικές φωνές θα ηχούσαν σε όλο τον κόσμο, ακόμη και στα πιο πνιγηρά καταπιεστικά καθεστώτα. Οι μειονότητες θα χειραφετούνταν, το περιθώριο θα έβγαине στο προσκήνιο. Η εμβάθυνση της δημοκρατίας φάνταζε τότε μονόδρομος, μόλις λίγα χρόνια προτού ξεσπάσει το σκάνδαλο Cambridge Analytica για τη χειραγώγηση των χρηστών, εντοπιστούν οι φάρμες των trolls στη Ρωσία και μάθουμε τι είναι τα bots.

Αγωγός λυμάτων

Τα σκέφτομαι όλα αυτά με τρυφερότητα τώρα που η «σκατοποίηση» (enshittification) – όρος που επινόησε ο ειδικός σε θέματα τεχνολογίας Κόρι Ντοκτόροφ το 2022– του Ιντερνετ είναι μια καθημερινή πραγματικότητα. Η διαδικτυακή εμπειρία έχει γίνει αφόρητη, μια διαρκής πηγή εκνευρισμού. Τα σόσιαλ μίντια είναι γεμάτα διαφημίσεις. Προσπαθείς να σκρολάρεις και ξαφνικά παγώνει η οθόνη κι ένα ρολόι κάτω δεξιά χρονομετράει τα νευρά σου: «5, 4, 3...». Ο αλγόριθμος βγάζει διαρκώς πράγματα που έχεις συζητήσει πριν από τρία λεπτά. «Σκέφτομαι τελικά να πάρω Adidas...», τούσι μπροστά σου το Samba 120 ευρώ, αν κάνεις το λάθος και πατήσεις δεν θα σε αφήσει ήσυχο για τα επόμενα τρία χρόνια, θα σε ακολουθούν τα cookies μέχρι στο κρεβάτι. «Μα, πάρε

ένα Samba!», θα σου λέει εκεί που είσαι στην προυστική φάση μεταξυ ύπνου και ξύπνιου και τότε ακριβώς είναι που θα τα αγοράσεις. Οι φίλοι μου διατείνονται ότι συχνά εμφανίζονται μπροστά τους καταναλωτικά αγαθά που απλώς έχουν περάσει από το μυαλό τους, χωρίς να τα ονοματίσουν. Οι συσκευές δεν μας ακούν μόνο, μας ψεκάζουν κι από πάνω.

Παγίδευση σε τρία στάδια

Η «σκατοποίηση», σύμφωνα με τον Ντοκτόροφ, εκτυλίσσεται σε τρεις φάσεις: πρώτον, μια εταιρεία καλοπάνει τους χρήστες, προσελκύοντας πλήθος ανθρώπων με ψεύτικες υποσχέσεις. Δεύτερον, με αυτό το μαζικό κοινό ενοποιημένο, η εταιρεία στρέφεται προς τις επιχειρήσεις. Υποβαθμίζει κάποια χαρακτηριστικά της, διακινδυνεύοντας τη σχέση της με τους χρήστες, αλλά οι διαφημιζόμενοι είναι πιο ενδιαφέροντες πελάτες. Πρόκειται για το χρονικό σημείο κατά το οποίο το τάιμλαϊν μας στο Facebook, π.χ., γεμίζει με διαφημίσεις. Τρίτον, η εταιρεία υποχρεώνει τον χρήστη να καταδυθεί σε «ένα γιγάντιο σωρό από σκουπίδια», καθιστώντας την πλατφόρμα χειρότερη τόσο για τους χρή-

2000
2025
ΠΩΣ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ
Η ΖΩΗ ΜΑΣ

Την ώρα που μου κόβουν τα μαλλιά στέλνω e-mails. Στην κίνηση ακούω ειδοεογραφικά podcasts. Μασάω και πληρώνω online λογαριασμούς. Ο ξανακερδισμένος χρόνος, όμως, αυτός που εξοικονομώ από το multitasking, πάντα καταλήγει να μου διαφεύγει.

στες όσο και για τις επιχειρήσεις. Στόχος, ο περαιτέρω πλουτισμός των ιδιοκτητών και των στελεχών της εταιρείας. Σε αυτήν τη φάση το τάιμλαϊν στο Facebook έχει μετατραπεί σε μια παρέλαση από βίντεο με προϊόντα τεχνητής νοημοσύνης και ιστοσελίδες με τίτλους-παγίδες που εκλιπαρούν την προσοχή του χρήστη. Ίσως το πιο τρανταχτό παράδειγμα είναι το TikTok, το οποίο καλλιέργει μια αέναη διάσπαση της συγκέντρωσης με το σκρολάρισμα σύντομων βίντεο διανθισμένων με τοποθέτηση προϊόντων ή και κανονικών διαφημίσεων. Το X, ελέω Ελον Μασκ, έχει γίνει πεδίο ακροδεξιών θεωριών συνωμοσίας και αγελαίων επιθέσεων. Από την άλλη, όσοι μετακόμισαν στο πιο συμπεριληπτικό υποτίθεται Bluesky νιώθουν υπερβολικά μόνοι. Ακούν μόνο την πχώς της φωνής τους.

Όλα είναι ανυπόφορα και ακριβά. Κοστίζουν χρόνο και χρήμα. Αφού εθιστείς στο Duolingo, μετά πρέπει είτε να πληρώσεις είτε να ανεχθείς ένα σκασμό από διαφημίσεις που διαρκούν δύο-τρία λεπτά η καθεμία. Το ίδιο στο Spotify, τελικά πληρώνεις για να απαλλαγείς. Κάθε τρίτο «στόρι» στο Instagram είναι διαφήμιση, ενώ και στα βιντεάκια που αναρτούν οι

χρήστες σχεδόν τίποτα δεν είναι αθώο. Αθόρυβοι ινφλουένσερς, που δεν ξέρεις ότι είναι ινφλουένσερς, επισημαίνουν αιφνιδιαστικά τα προϊόντα που προωθούν. Έτσι αισθάνεσαι τελείως χαζός που ξεκαρδίζεσαι με τα αστεία της αγαπημένης σου κωμικού, της οποίας όλο το feed έχει γίνει μια διακριτική, ενίοτε άγαρμπη, παρέλαση προϊόντων.

Στο Uber έχουν προστεθεί διάφορες καινούργιες χρεώσεις, κοινώς αν θες να βρεις ταξί σε εύλογο χρονικό διάστημα πρέπει να καταβάλεις πρόσθετη χρέωση. Πάνε οι εποχές που οι άνθρωποι παράγγελναν καφέ από το Wolt. Τώρα το κόστος κάθε παραγγελίας δεν είναι αυτό που νομίζεις ότι είναι. Προστίθενται διάφορα τέλη διανομής, υπηρεσιών, ΦΠΑ. Τα όρια του δημοκρατικού διαμοιρασμού του Netflix εξαντλήθηκαν. Τις παλιές καλές εποχές ένα ολόκληρο σόι είχε τον ίδιο κωδικό. Τώρα το ίδιο εκνευριστικό μήνυμα εμφανίζεται στη μαύρη οθόνη όποιου χρησιμοποιεί καταχρηστικά το οικογενειακό –με την ευρεία έννοια– password. Οι πλατφόρμες ανθίστανται στην κοινοκτημοσύνη. Ακόμη και η τεχνητή νοημοσύνη απαιτεί συνδρομή αν θες να παραμείνει ο μεταφραστής, ο ψυχίατρος και ο εραστής σου μαζί. Αλλιώς ύστερα από τρεις τέσσερις βλακώδεις αναζητήσεις, σου βγάζει «τέλος χρόνου, αύριο πάλι, αλλιώς πλήρωσε».

Κι όμως, ακούγονται όλα αυτά προβληματισμοί πολυτελείας. Μία από τις μεγαλύτερες απειλές στη διάρκεια του πολέμου στην Ουκρανία ήταν εκείνη του Μασκ ότι θα κόψει το Starlink (δουροφορική υπηρεσία παροχής Ιντερνετ) στους Ουκρανούς. Χωρίς σύνδεση κατέρρεαν τα πάντα: η συγκέντρωση πληροφοριών, τα συστήματα πλοήγησης των drones, η ενημέρωση. Διακοπή της σύνδεσης ισοδυναμεί πλέον με το απόλυτο σκοτάδι. Όταν τελικά το έκανε, επηρέασε την έκβαση μιας κρίσιμης μάχης. Ένας δισεκατομμυριοχός μπορεί πλέον να αναβοσβήνει τον διακόπτη και να σκοτώνει.

Η «σκατοποίηση» δεν είναι μόνο εμπορική, είναι και ιδεολογική. Οι πλατφόρμες αναπαράγουν το χειρότερο δυνατό περιεχόμενο. Ταϊζουν σκουπίδια γιατί ο αλγόριθμος προτιμά τα σκουπίδια. Είναι πιο πιθανό να κάνει κανείς κλικ σε έναν τίτλο-δόλωμα «Δείτε πώς είναι σήμερα η τάδε star» ή σε ένα rage-bait, μια παγίδα οργής (για να μην μνημονεύσω και τη λέξη της χρονιάς), το online περιεχόμενο που έχει δημιουργηθεί με αποκλειστικό στόχο να προκαλέσει οργή και άρα καθήλωσ στο Μέσο.

Πριν από 25 χρόνια η σύνδεση με την ψηφιακή ουτοπία διαρκούσε αιώνες, δηλαδή 5-10 δευτερόλεπτα, αλλά ακόμη δεν ήμουν τόσο ανυπόμονη. Τώρα μπορώ να σπάσω την οθόνη από τα νευρά αν «σέρνεται» το Ιντερνετ ή βρεθώ σε παρालία χωρίς 5G. Ο νεκρός χρόνος (η διαδρομή στο τρένο, η βόλτα στο κέντρο, το μπάνιο στην παρालία) «γεμίζει» με σκρολάρισμα. Το χάζεμα στο ταβάνι έχει καταργηθεί. Το δικαίωμα στην τεμπελιά επίσης. Η παραγωγικότητα δεν σταματάει ποτέ. Την ώρα που μου κόβουν τα μαλλιά στέλνω e-mails. Στην κίνηση ακούω ειδοεογραφικά podcasts. Μασάω και πληρώνω online λογαριασμούς. Ο ξανακερδισμένος χρόνος, όμως, αυτός που εξοικονομώ από το multitasking, πάντα καταλήγει να μου διαφεύγει.

Δικαίωμα στην αποσύνδεση

Τώρα πειράματα σαν αυτό της Αυστραλίας προσπαθούν να αντιστρέψουν την τάση. Ας σώσουμε τουλάχιστον τα παιδιά από την κατάθλιψη, το μπουλινγκ, τους παιδόφιλους, τη χειραγώγηση. Ας τα αποκλείσουμε –έστω πριν από τα 16 τους χρόνια– από τον ψηφιακό κόσμο ώστε... να βγαίνουν στις αλάνες να παίζουν, να μας μιλούν, να μην εθίζονται τόσο μικρά και θεωρούν κανονικότητα να πλασάρουν τον εαυτό τους σαν brand. Δεν είμαι σίγουρη ότι θα δουλέψει. Μου φαίνεται ένας προσποιητός νεολοουδισμός, ας το επιλέξουν μόνοι τους οι νέοι. Ήδη βλέπω, άλλωστε, ότι θεωρείται καλή να μην ποστάρεις κάθε ανάσα που πήρες και κάθε ψητό που έφαγες, γιατί αυτό υπονοεί ότι «έχεις (αναλογική) ζωή εκεί έξω».

Εξωτερική πολιτική: νίκες και χαμένες ευκαιρίες

Του ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΦΙΛΗ

2000
2025
ΠΩΣ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ
Η ΖΩΗ ΜΑΣ

Η αποτίμηση της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής για το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα είναι σύνθετη υπόθεση. Στις αρχές του αιώνα η Ελλάδα έδωσε έμφαση στην ευρωπαϊκή διάσταση της πολιτικής της. Έγινε μέλος της Ευρωζώνης, άσκησε με επιτυχία την ευρωπαϊκή προεδρία το 2003 και εν συνεχεία πέτυχε την ένταξη της Κύπρου στην Ε.Ε. Παράλληλα, θέσαμε σε ευρωπαϊκό πλαίσιο τον διάλογο με την Τουρκία, με χρονοδιάγραμμα και κατάληξη το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης. Ήταν μια περίοδος μεθοδικών διαπραγματεύσεων και διεκδικήσεων, απόρροια ολοκληρωμένων στρατηγικής.

Εν συνεχεία, ο υποψιασμένος από την περίοδο Κωνσταντίνου Καραμανλή, Πέτρος Μολυβιάτης, «πάγωσε» τις δι-αβουλεύσεις με την Τουρκία, με την κυβέρνηση Κώστα Καραμανλή να ξοδεύει (ευρωπαϊκό) διπλωματικό κεφάλαιο για την προστασία της Κυπριακής Δημοκρατίας, στη σκιά της απόρριψης του σχεδίου Ανάν. Η Αθήνα, παρά την ευρωπαϊκή δυσπιστία για τη φερεγγυότητα της Μόσχας –στον απόηχο δύο κρίσεων με την Ουκρανία– έδωσε έμφαση σε ενεργειακές συμφωνίες με τη Ρωσία, οι οποίες αναμενόμενα δεν τελεσφόρησαν. Κυρίως γιατί δεν είχε εξασφαλιστεί η αναγκαία στήριξη συγκεκριμένων παραγόντων ώστε να υπερβαίναμε τις αντιρρήσεις Ευρωπαίων και Αμερικανών, όπως και διαστάμενα συμφέροντα με το Βερολίνο, το οποίο στήριζε άλλα σχέδια (Nord Stream 2).

Το 2006 άνοιξε η πόρτα στην Κίνα, σε μια ορθή επιλογή εμπλοκής της Cosco στο λιμάνι του Πειραιά. Εκείνη τη χρονική στιγμή, όπως και αργότερα στη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, δεν υπήρχε ενδιαφέρον από ευρωπαϊκές ή αμερικανικές εταιρείες να επενδύσουν σοβαρά σε υποδομές και μεταφορικά δίκτυα στην Ελλάδα. Χάρη στον Πειραιά προκάλεσαμε εν συνεχεία το ενδιαφέρον των Δυτικών μας εταίρων στην προσπάθειά τους να μετριάσουν το κινεζικό αποτύπωμα. Άρα, η εν πολλοίς δεδομένη ευθυγράμμιση με τη Δύση δεν πρέπει

να συνεπάγεται ταύτιση. Την ίδια περίοδο ξεκινήσαμε τις διαπραγματεύσεις με Λιβύη και Αίγυπτο για την οριοθέτηση των θαλασσίων ζωνών. Δυστυχώς, λόγω της λανθασμένης αντίληψης ότι κάθε ενέργεια - συμφωνία επηρεάζει τη διμερή διαπραγμάτευση με την Τουρκία, για ένα ποσοστό μικρότερο του 5% της επιθρείας της Γαύδου απώλεσαμε τη δυνατότητα σύναψης συμφωνίας με τη Λιβύη και υποχρεωθήκαμε κατόπιν της οριοθέτησης μεταξύ αυτής και της Τουρκίας να προβούμε σε μια αντιστοιχία με την Αίγυπτο. Αργότερα συμφωνήσαμε με την Αλβανία για την οριοθέτηση ΑΟΖ και κακώς, όταν το Συνταγματικό Δικαστήριο της ακύρωσε τη συμφωνία, εμείς δεν την κυρώσαμε ώστε να διατηρήσουμε ένα διαπραγματευτικό ατού. Σημειωτέον ότι πριν από μόλις λίγα χρόνια δεν είχαμε καμία συμφωνία οριοθέτησης, πλην της συμφωνίας του 1977 με την Ιταλία, επομένως αυ-νατούσαμε να στηρίζουμε επαρκώς το επιχείρημα ότι ο δύστροπος και αδιά-λακτος παράγοντας στην περιοχή είναι (μόνο) η Τουρκία. Συνολικά, δεν χρησι-μοποιήσαμε τη νατοϊκή ένταξη και την ευρωπαϊκή προοπτική των Τυράνων ως μοχλό πίεσης.

Τα πρώτα δραματικά χρόνια των μνημονίων καταφέραμε, μέσα από εντατικές διαβουλεύσεις με την Αγκυρα και καλλιεργώντας την προσδοκία δι-ευθέτησης των διαφορών μας, να την κρατήσουμε μακριά από σκέψεις για την πρόκληση επεισοδίου. Εχοντας καταστεί απο-διοπομπαίος τράγος για πολλούς εκ των Ευρωπαίων εταίρων μας, τα περιθώρια διαπραγμα-τευτικών ελιγμών μας είχαν συρρικνωθεί σημα-ντικά. Εντούτοις, το 2010 η κυβέρνηση Παπανδρέου έκανε μια στρατηγική επιλο-γή, που στηρίχθηκε και διευ-ρύνθηκε από όλες τις κυβερνή-σεις που ακολούθησαν, για την

εμβάθυνση των σχέσεων με το Ισραήλ. Λίγο αργότερα, επί Σαμαρά, η Ελλάδα αναθέρμανε τη σχέση της με την Αί-γυπτο, αμέσως μετά την πτώση των Αδελφών Μουσουλμάνων, πολιτική η οποία συντηρήθηκε και ενισχύθηκε. Οι βασικές κατευθύνσεις παραμένουν αμετάβλητες όταν και όπου υπάρχει συ-ναίνεση, αλλά δυστυχώς μεγάλο μέρος του πολιτικού συστήματος δεν δείχνει τη διάθεση και την υπευθυνότητα να την επιδιώξει. Προς τούτο, η σύσταση ενός οργάνου υπεράνω κομμάτων αλ-λά με διακομματική συναίνεση πρέπει να εξεταστεί σοβαρά.

Στην περιώνυμη διαπραγμάτευση του 2015, η επιλογή κύκλων της τότε κυ-βέρνησης να αναζητήσουν στη Ρωσία τον ρόλο αντιβαρου ώστε να πειστούν οι Ευρωπαίοι να δεχτούν τους όρους μας ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία, δεδομένου ότι ο Πούτιν δεν επρόκειτο να ρισκάρει τη σχέση του, ειδικότε-ρα με τη Γερμανία. Εμμονές και εθني-κοί μύθοι δεν μπορούν να αποτελούν οδηγό της εξωτερικής μας πολιτικής. Πάντως, η συμφωνία των Πρεσπών, όχι μόνο κατέστησε την Ελλάδα μέρος της λύσης των προβλη-μάτων των πολυπαθών Βαλ-κανίων, ενώ για 30 χρόνια θεωρούμασταν εκ των πηγών, αλλά έθεσε και τις βάσεις για τη στρατηγική σχέση που αναπτύχθηκε εν συνεχεία με τις ΗΠΑ. Η πλειονό-τητα των Ελλή-νων στάθηκε απέναντι, όμως ορισμένες φορές σε κορυφαία ζη-τήματα της εξώτε-ρικής πολιτικής αυ-τοί που λαμβάνουν τις αποφάσεις κατέ-χουν τη συνολική ει-κόνα και δεν πρέπει να λειτουργούν συναισθη-ματικά, αλλά με το βλέ-μα σε στραμμένο στο μέλλον.

Κάτι αντιστοίχο δεν έχουμε πράξει, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ούτε στα ελληνο-τουρκικά ούτε στο Κυπριακό, αν και στις δύο περιπτώσεις η εμπλοκή της αναθε-ωρητικής και ηγεμονικής Τουρκίας δυ-σκολεύει πολύ την εξεύρεση βιώσιμης λύσης. Οι ευκαιρίες στην εξωτερική πολιτική συνήθως δεν επανέρχονται, ενώ ο χρόνος επιβεβαιωμένα δεν λει-τούργει υπέρ μας. Σε ανύποπτο χρόνο θα μπορούσαμε να έχουμε επεκτείνει τα χωρικά μας ύδατα στα 12 ν.μ. σε πε-ριοχές εκτός του Ανατολικού Αιγαίου, αλλά υπήρχε η γενικευμένη εντύπωση στο εσωτερικό ότι έτσι θα δείκναμε ότι υπαναχωρούμε υπό την απειλή πολέμου της Τουρκίας. Ενώ θα μπορούσαμε να την παρουσιάσουμε ως μια κλιμακωτή άσκηση κυριαρχίας.

Τα τελευταία χρόνια επανεξοπλιστήκαμε γοργά, σε βαθμό που η Τουρκία υπολο-γίζει σοβαρά την αμυντική - αποτρε-πτική ισχύ μας και αναβαθμιζόμαστε γεωπολιτικά μέσα από ενεργειακές συμ-φωνίες, αλλά και συμπράξεις ευρύτε-ρου περιεχομένου, όπως ο διάδρομος IMEC. Απουσιάζουμε, πάντως, από τα Βαλκάνια, η γνώση μας για τη Μέση Ανατολή είναι περιορισμένη, άρα και στις δύο περιπτώσεις δεν δημιουργού-με τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του χρήσιμου ρόλου του διαμεσολα-βητή. Ενέργειες για τον πολιτισμικό - διαθρησκευτικό διάλογο που είχαν ξεκινήσει κακώς δεν συνεχίστηκαν, ενώ έχουμε καθυστερήσει χαρακτι-ριστικά στην ανάληψη πρωτοβουλιών για την προστασία των χριστιανικών μειονοτήτων. Τους πρώτους μήνες του 2019 περάσαμε φάσεις αφέλειας (την «πληρώσαμε» με το τουρκολιβυκό), αλλά πλέον είμαστε περισσότερο και πολυεπίπεδα προδραστικοί. Σήμερα έχουμε μικρότερες προσδοκίες από την Ε.Ε. (πλην άμυνας), εστιάζοντας περισσότερο στους διαπεριφερειακούς συμπαίκτες και στη σχέση μας με τις Ηνωμένες Πολιτείες.

Ο κ. Κωνσταντίνος Φίλης είναι διευθυντής του Ιν-στιτούτου Διεθνών Υποθέσεων (IGA), καθηγητής του Αμερικανικού Κολλεγίου Ελλάδος.

Ταύτιση με τη Δύση στη σκιά της Τουρκίας

Του ΜΑΝΟΥ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ

Η διαμόρφωση της ελληνικής εξωτερι-κής πολιτικής είναι μια ιδιαίτερα σύν-θετη διαδικασία, όπου εξωτερικοί και εσωτερικοί παράγοντες αλληλοεπι-δρούν και προκαλούν μεταβολές. Κατ’ αρχάς, καμία κυβέρνηση δεν μπορεί να αγνοήσει τη δομή του διεθνούς συστή-ματος (π.χ. μονοπολικό, πολυπολικό) και τους παγκόσμιους συσχετισμούς ισχύος. Η συμμετοχή μας στην Ε.Ε. και στο ΝΑΤΟ άλλοτε περιορίζει και άλλοτε διευκολύνει τις επιλογές της Ελλάδας σε περιφερειακό επίπεδο. Διπλωματι-κές κρίσεις και πολεμικές συγκρούσεις συχνά ανατρέπουν εθνικούς σχεδια-σμούς και δημιουργούν νέα δεδομέ-να. Ταυτόχρονα, η κάθε πολιτική ηγε-σία έχει τις δικές της προτεραιότητες στην εξωτερική πολιτική, που ενίοτε υποκρύπτουν πολιτικές σκοπιμότητες. Μια σύντομη αποτίμηση πεπραγμένων των εκλεγμένων κυβερνήσεων της πε-ριόδου 2000-2025 αναδεικνύει αρκετές ομοιότητες και διαφορές.

Η κυβέρνηση Σημίτη (1996-2004) οραμα-τίστηκε τον ολικό «εξευρωπαϊσμό» της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής στα Βαλκάνια, ώστε να ενδυναμωθεί η θέση της χώρας μέσα στην ΕΕ. Η Συμφωνία του Ελσίνκι ήταν μια απτή απόδειξη της νέας –εν πολλοίς φιλελεύθερης– αντίληψης για το εθνικό συμφέρον. Υποστηρίχθηκε τότε αφελώς ότι η χο-ρήγηση καθεστώτος υποψήφιας χώρας προς ένταξη στην Ε.Ε. θα προωθή-σει τον εκδημοκρατισμό της Τουρκί-ας, ενώ η διαδικασία της ευρωπαϊκής ενοποίησης έγινε αντιληπτή ως μια γραμμική εξέλιξη. Ωστόσο, η τεράστια εθνική επιτυχία της προσχώρησης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην Ε.Ε. το 2004 έδειξε ότι η στρατηγική του Ελ-σίνκι δεν ήταν τελείως λανθασμένη.

Σε κάθε περίπτωση, ο μονοδιάστατος προσανατολισμός προς τις Βρυξέλλες αποστέρνησε την Ελλάδα από ορισμέ-νες γεωπολιτικές ευκαιρίες στις αρχές του 21ου αιώνα.

Η κυβέρνηση Καραμανλή (2004-2009) επι-δίωξε να καλύψει αυτό το κενό με την εκπόνηση μιας ενεργητικής και πο-λυδιάστατης εξωτερικής πολιτικής. Η ρεαλιστική ανάγνωση των παγκο-σμίων τάσεων επέβαλε το οικονομικό άνοιγμα προς τη Ρωσία και την Κίνα, χωρίς να αμφισβητεί φυσικά τη θέση της Ελλάδας μέσα στη Δύση. Στο πε-δίο των ελληνοτουρκικών και του Κυ-πριακού, η Αθήνα κατέστησε ευτυχώς σαφές ότι η ειρήνη δεν εξαγοράζεται με επικίνδυνες υποχωρήσεις. Την ίδια λογική υπερέτπησε το βέτο στο Βουκοι-νέστι για την είσοδο των Σκοπίων στο ΝΑΤΟ, παρά τις ισχυρές αμερικανικές αντιδράσεις.

Στη συνέχεια, η εξωτερική πολιτική του Γιώργου Παπανδρέου (2009-2011) δια-μορφώθηκε σε συνθήκες οικονομικής κρίσης. Κεντρικός στόχος ήταν η εξα-σφάλιση διεθνούς στήριξης για την αντιμετώπιση της κρίσης χρέους, με έμφαση στη συνεργασία με την Ε.Ε. Χωρίς να προκρίνει ανεδαφικούς στό-χους, η Αθήνα κατόρθωσε να διατη-ρήσει ανοιχτούς διαύλους επικοινωνί-ας με την Αγκυρα. Το σημαντικότερο επίτευγμα της κυβέρνησης Παπαν-δρέου ήταν η βελτίωση των σχέσεων με το Ισραήλ, μετά το περιστατικό με το τουρκικό πλοίο «Μαβί Μαρμαρά» ανοικτά της Γάζας τον Μάιο του 2010.

Μέσα στη δίνη της οικονομικής κρί-σης, η κυβέρνηση Σαμαρά - Βενιζέλου (2012–2015) κατόρθωσε να προβάλει

Ολες οι κυβερνήσεις απο-δέχθηκαν τον φιλοδυτικό προσανατολισμό της ελ-λινικής εξωτερικής πολι-τικής. Ασχέτως προθέσε-ων, η Ελλάδα δεν δύναται να αυτονομηθεί σημαντι-κά από την Ε.Ε. και τις ΗΠΑ.

επιτυχημένα την Ελλάδα ως πυλώνα σταθερότητας. Η Αθήνα προώθησε τις τριμερείς συνεργασίες με Κύπρο, Αί-γυπτο και Ισραήλ, ώστε να δημιουρ-γηθεί ένας νέος φιλοδυτικός άξονας στην Ανατολική Μεσόγειο. Επιπλέον, η Αθήνα υποστήριξε την ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων, προωθώντας την ένταξη της Σερβίας και του Μαυροβουνίου. Στα ελληνο-τουρκικά, χωρίς υποχωρήσεις σε ζη-τήματα κυριαρχίας, η Αθήνα απέφυγε επιδέξια την αύξηση της στρατιωτικής έντασης με την άλλη πλευρά.

Παρά τις εγγενείς αντιφάσεις, η εξώτε-ρική πολιτική του ΣΥΡΙΖΑ (2015-2019) δεν διαφοροποιήθηκε από εκείνη των προηγούμενων κυβερνήσεων. Οι πρώ-τοι μήνες του 2015 ήταν καθοριστικοί για την πολιτική ωρίμανση του κυβερ-νητικού συνασπισμού, αφού εγκαταλεί-φθηκαν μερικές προχωρημένες θέσεις. Παρά τις αρχικές προσδοκίες, πάντως, το κλίμα στα ελληνοτουρκικά δεν βελ-τιώθηκε καθόλου. Η αμείλικτη γεωπο-λιτική πραγματικότητα εξηγεί τη συνέ-χιση της ελληνοϊσραηλινής αμυντικής συνεργασίας, παρά τις φιλοπαλαιστι-νιακές και φιλοϊρανικές απόψεις με-λών της συγκεκριμένης κυβέρνησης. Η σύναψη της ελλειμματικής Συμφωνίας των Πρεσπών προκάλεσε αναπάντεχα διπλωματική κρίση με τη Μόσχα, αλ-λά και μια προβλέψιμη σύσφιξη των ελληνοαμερικανικών σχέσεων.

Τέλος, η εξωτερική πολιτική της κυ-βέρνησης Μητσοτάκη (2019 μέχρι ση-μέρα) είναι μερικούς αποτελεσματική. Βασική επιδίωξη είναι η ενίσχυση της περιφερειακής θέσης της Ελλάδας, κυ-ρίως μέσω της διμερούς συνεργασίας με τις ΗΠΑ, τη Γαλλία και το Ισραήλ. Η

Αθήνα έχει επίσης εξελιχθεί σε εταίρο της Αιγύπτου, της Σαουδικής Αραβίας και των Ηνωμένων Αραβικών Εμιρά-των, ενώ σωστά επενδύει διπλωματικό κεφάλαιο στην περαιτέρω ανάπτυξη των σχέσεων με την Ινδία και άλλες ισχυρές ασιατικές χώρες (π.χ. Νότια Κορέα, Ιαπωνία). Στα ελληνοτουρκι-κά, δυστυχώς, η πολιτική της Αθή-νας χαρακτηρίζεται από αμφιθυμία και ασυνέπεια επειδή στερείται μιας συγκροτημένης στρατηγικής. Η τω-ρινή κυβέρνηση έχει ακόμη επιλέξει να ταυτιστεί πλήρως με το αντιρωσι-κό μπλοκ μέσα στην Ε.Ε., με αφορμή τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Συμπερασματικά, όλες οι κυβερνήσεις αποδέχθηκαν τον φιλοδυτικό προσα-νατολισμό της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής. Ασχέτως προθέσεων, η Ελ-λάδα δεν δύναται να αυτονομηθεί ση-μαντικά από την Ε.Ε. και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Δεν είναι τυχαίο, λοιπόν, ότι η εξωτερική μας πολιτική έναντι του υπόλοιπου κόσμου δεν ήταν ποτέ σταθερή. Το μόνο βέβαιο είναι ότι η ελληνική διπλωματία συνεχώς ετερο-προσδιορίζεται από τις επιλογές της Αγκυρας. Εξάλλου, όλες οι υπεύθυ-νες πολιτικές δυνάμεις έχουν αυτόως συμφωνήσει ότι η Τουρκία παραμένει το μεγαλύτερο πρόβλημα για την ελ-λνική αφέλεια. Παρά τις διαφορε-τικές οπτικές, η συνολική διπλωματι-κή στάση της Αθήνας απέναντι στην Αγκυρα παραμένει ίδια: αποφυγή της σύγκρουσης και διατήρηση του δια-λόγου, έστω προσχηματικά.

Ο κ. Μάνος Καραγιάννης είναι καθηγητής Διε-θνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας και Reader in International Security στο King’s College London.

Αφύπνιση ή ακύρωση;

Η «woke» κουλτούρα καταγγέλλεται τώρα ως περιοριστική. Έχουμε όμως αξιολογήσει την ελευθερία που έφερε η πολιτική ορθότητα πριν από τον εκφυλισμό της; Εικόνες από ένα παρελθόν που κανείς δεν θα ήθελε να θυμάται

Του ΑΡΗ ΑΛΕΞΑΝΔΡΗ

2000
2025
ΠΩΣ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ
Η ΖΩΗ ΜΑΣ

Σχολική τάξη γυμνασίου στον Πειραιά, γύρω στο 2005. Ο πρωινός ήλιος φωταγωγεί την αίθουσα και το Πασαλιμάνι λαμπυρίζει από τα παράθυρα, καθώς η καθηγήτρια Θρησκευτικών εξηγεί περιχαρής στους μαθητές τις βασικές διαφορές μεταξύ ορθόδοξων χριστιανών και όλων των άλλων, χριστιανών και μη. Ο μονόλογός της φθάνει σε ένα σημείο που, αν κρίνει κανείς από τον ενθουσιασμό της, είναι μάλλον το αγαπημένο της: «Έχετε αναρωτηθεί ποτέ γιατί μυρίζουν άσχημα οι μαύροι;». Η τάξη την κοιτάει απορημένη. Μυρίζουν όντως άσχημα οι «μαύροι»; Κάποια από τα παιδιά το πιστεύουν· κάποια άλλα χαχανίζουν μεταξύ τους. Ολα, πάντως, περιμένουν μια απάντηση. «Μα επειδή είναι αβάπτιστοι και δεν έχουν αλειφθεί με μύρο!», απαντάει η καθηγήτρια, ικανοποιημένη από τον εαυτό της. Πολλά από τα παιδιά την κοιτούν εκστασιασμένα κι αρχίζουν να τη ρωτάνε: «Οντως, κυρία; Αυτός είναι ο λόγος;». «Εμ φυσικά, αυτός είναι ο λόγος!», τα διαβεβαιώνει. Η διαβεβαίωση συνοδεύεται από χαρακτηριστικές, μανιακές σχεδόν, κινήσεις του κορμού και των χεριών της καθηγήτριας. Η κυρία Κ. θεωρεί ότι λέει κάτι αυτονόητο και παράλληλα διαφωτιστικό.

Στο ίδιο σχολείο ακούστηκαν πολλά παρόμοια πράγματα εκείνα τα χρόνια. Μία άλλη καθηγήτρια, φιλόλογος, που για κάποιο λόγο της επιτρεπόταν να δι-οργανώνει και προγράμματα ψυχικής ενδυνάμωσης των μαθητών, χωρίς να είναι σαφές αν διαθέτει σχετικά διαπιστευτήρια, επικείμενη μια φορά να μιλήσει στους μαθητές της πρώτης γυμνασίου για έναν διαβόητο μαθητή της τρίτης. Ο μαθητής εκείνος ήταν λίγο περίεργος. Φαινόταν μεγαλύτερος από τους περισσότερους, ήταν εκκεντρικός, μιλούσε κάπως αντισυμβατικά. Είχε και αστείο επίθετο που ενίσχυε τη λοξή του φήμη. «Μην τον παρεξηγείτε», είπε η καθηγήτρια συνωμοτικά μια μέρα στην τάξη. «Απλώς μείνετε μακριά του. Το πρόβλημά του είναι τεράστιο: έχει... διστροφία». Ο μαθητής ήταν απλώς γκέι.

Ό,τι συνέβαινε σ' εκείνο το σχολείο δεν ήταν πρωτότυπο. Τα ίδια συνέβαιναν και σε άλλα σχολεία, τα ίδια λέγονταν σε σπίτια, τα ίδια επαναλαμβάνονταν σε εργασιακούς χώρους, τα ίδια ακούγονταν στις τηλεοράσεις. Τα ήθη της εποχής δεν επέτρεπαν απλώς στους ανθρώπους να ασχημονούν δίχως φίλτρο εις βάρος όσων παρεξέκλιναν του κανόνα, αλλά κατά κάποιον τρόπο τους εκπαίδευαν να το κάνουν. Η κοινωνία ήταν σε μεγάλο βαθμό άγρια και ασυ-

γκράτητη. Τα 20 χρόνια που πέρασαν δεν είναι ούτε πολλά ούτε λίγα. Και, παρότι κανείς δεν μπορεί να ισχυριστεί σήμερα ότι ζει σε περιβάλλον πλήρως απαλλαγμένο από το μίσος, η πρόοδος που έχει σημειωθεί είναι προφανής σε κάθε άτομο που έχει μνήμες από τότε. Μέσα σε αυτό το διάστημα, ο κόσμος έχει εξευγενιστεί τόσο, ώστε μερικές φορές μπερδευόμαστε και πιστεύουμε ότι ήταν έτσι ανέκαθεν. Δεν ήταν. Πριν από 20 χρόνια, η ιδιότητα του κυδαίου προστατευόταν με τρόπο σχεδόν θεσμικό, ενώ όποιος αντιδρούσε στην ηθικά νομιμοποιημένη κυδαιότητα θεωρείτο παράλογος και ύποπτος.

ΑΠΟΨΗ

Η «ανασφαλής» κανονικότητα των νέων

Του ΜΑΝΟΥ ΜΑΤΣΑΓΓΑΝΗ

Το καινούριο χόμπι μου είναι να ρωτάω τους φίλους μου και άλλους γνωστούς της γενιάς μου: «Όταν ήσουν εικοσάρης ανησυχούσες για την επαγγελματική σου αποκατάσταση;». Δεν έχω πάρει ούτε μία θετική απάντηση. Ισως το δείγμα να μην είναι αντιπροσωπευτικό. Ισως να ήμασταν απερίσκεπτοι, εγώ και οι φίλοι μου, ή ανεύθυνοι. Μπορεί, αλλά αμφιβάλλω. Οι αναγνώστες μπορούν να κρίνουν μόνοι τους – ιδίως όσοι έχουν παιδιά, και τα βλέπουν να αγχώνονται, να κυνηγάνε τον έναν τίτλο σπουδών μετά τον άλλον, και εν τω μεταξύ, μέχρι να βρουν μια δουλειά της προκοπής που θα τους επιτρέψει επιτέλους να σχεδιάσουν με ηρεμία το μέλλον τους, να περνάνε από τη μια δουλίτσα (συνήθως προσωρινή ή/και κακοπληρωμένη) στην άλλη. Η διάχυτη αίσθηση ανασφάλειας δείχνει να είναι κομμάτι της κανονικότητας των σημερινών νέων, όπως δεν συνέβαινε με τη γενιά των γονιών τους.

Τα (λίγα) διαθέσιμα δεδομένα φαίνεται να επιβεβαιώνουν αυτή την αίσθηση. Σε πρόσφατη δημοσκόπηση 1.500 εργαζομένων ηλικίας έως 29 για λογαριασμό του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ (Οκτώβριος 2025), στην ερώτηση «Πιστεύετε ότι η γενιά των γονιών σας έζησε καλύτερες εργασιακές και κοινωνικές συνθήκες από τη δική σας;», 51%

απάντησε «ισχύει απόλυτα» και 22% «ισχύει». Μόνο το 10% διαφώνησε. Η διάψευση της προσδοκίας της γραμμικής βελτίωσης του βιοτικού επιπέδου από τη μια γενιά στην άλλη υπήρξε ίσως η δραματικότερη αλλαγή στο πώς σκέφτονται τη ζωή τους οι νέοι και οι νέες στη χώρα μας.

Μήπως απλώς τα νέα παιδιά πέφτουν στο συνηθισμένο σφάλμα, να προεξοφλούν τα θετικά και να μεγαλοποιούν τα αρνητικά; Στο κάτω κάτω, μερικά πράγματα είναι σήμερα αντικειμενικά ευκολότερα (και φθηνότερα) παρά ποτέ: τα ταξίδια στο εξωτερικό, η πρόσβαση στην πληροφόρηση, οι τηλεπικοινωνίες. Επιπλέον, τα τελευταία χρόνια τα κοινωνικά ήθη έχουν προχωρήσει, η πίεση του οικογενειακού περιγυρού έχει εξασθενήσει, οι βαθμοί ελευθερίας έχουν αυξηθεί. Όμως, η πρόοδος φέρνει καινούργια προβλήματα: η χειραφέτηση και η προκοπή των νέων γυναίκων τις καθιστά ευάλωτες στην (ενίοτε βίαιη) αντίδραση όσων προβληματικών ανδρών αισθάνονται να απειλούνται από αυτήν.

Ας δούμε τι λένε οι αριθμοί για τη ζωή των νέων σήμερα σε σύγκριση με τις αρχές του αιώνα. Κατ' αρχάς, στην Ελλάδα οι νέοι έχουν λιγοστέψει: σήμερα στη χώρα μας ζουν 1,6 εκατομμύριο άτομα ηλικίας 15-29 ετών, ενώ το 2001 ήταν μιάμιση

φορά περισσότερα (2,4 εκατομμύρια). Ο αριθμός όσων αποκτούν πανεπιστημιακή μόρφωση έχει εκτιναχθεί: το 2000 μόνο 20,6% των ατόμων ηλικίας 25-29 είχαν πτυχίο, σήμερα το ποσοστό αυτό έχει υπερδιπλασιαστεί (44,6%). Όμως, σύμφωνα με τα ευρήματα της τελευταίας διεθνούς έρευνας PIAAC στην οποία συμμετείχε η Ελλάδα (το 2015), 19% των κατόχων τίτλων σπουδών τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (πτυχίο ή μεταπτυχιακό) ηλικίας έως 34 ετών ήταν λειτουργικά αναλφάβητοι.

Σήμερα πάνω από τα δύο τρίτα (68,5%) των νέων ηλικίας 25-29 εργάζονται, όσοι περίπου και το 2000 (68,1%). Πίσω από αυτή τη φαινομενική σταθερότητα κρύβονται σημαντικές ανακατατάξεις: το ποσοστό απασχόλησης των ανδρών αυτής της ηλικιακής ομάδας έχει υποχωρήσει κατά δέκα ολόκληρες μονάδες (από 81,3% το 2000 σε 71,5% το 2024), ενώ το αντίστροφο συνέβη με το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών (από 54,4% το 2000 σε 65,1% το 2024).

Ακόμη και όταν εργάζονται, πολλοί νέοι (το 52% στην έρευνα του ΙΝΕ ΓΣΕΕ) παραμένουν εξαρτημένοι από τους γονείς τους. Τα επίσημα στοιχεία δείχνουν ότι έχει αυξηθεί και άλλο το ποσοστό των ατόμων ηλικίας 25-34 που μένουν ακόμη στο πατρικό τους: από 42,7% το 2003 σε 54,9% το 2024.

κουλτούρα» των τελευταίων ετών συνέβη, λοιπόν, μια άλλη αφύπνιση την οποία κανείς δεν σκέφτηκε να κατονομάσει ως τέτοια καθώς αυτή διαδραματιζόταν. Η σταδιακή άνοδος του καθημερινού ανθρωπισμού που έκοψε τον αέρα όσων ποτίζαν τον δημόσιο λόγο με κακία ήταν ένα διόλου αυτονόητο πρόκριμα για ό,τι θεωρείται σήμερα προοδευτικό και με τη σειρά του οδηγεί σε νέες διεκδικήσεις. Η κοινωνική συνύπαρξη του 2005 δεν ήταν ίδια με του 2015 και το 2025 είναι πάλι διαφορετική.

Κυνηγώντας τη «βασική ευτυχία»

Αν κάποιος δυσκολεύεται σήμερα να αποδεχθεί ότι δύο άνδρες παντρεύονται, πριν από 20 χρόνια ίσως δυσκολευόταν να αποδεχθεί έναν άνδρα που φορούσε μπ «αρρενωπά» χρώματα ή δεν παθιαζόταν με το ποδόσφαιρο. Η προοπτική θέαση της εξέλιξης προδίδει την εξωφρενικότητα όσων χρειάστηκε να ξεπεράσουμε για να κατακτήσουμε στοιχειώδεις συναισθήσεις και να εκπληρώσουμε προδιαγραφές βασικής ευτυχίας. Όσοι διαμαρτύρονται για τη «woke κουλτούρα» είναι πιθανό να μην έχουν συλλάβει πώς το «woke» στη διακρονία του έχει συμβάλει και στη δική τους ευημερία: μια αντιδημοφιλής επιλογή ζωής, ένα ασυνήθιστο μουσικό γούστο, μια κουβέντα πέρα από τα καθιερωμένα, ακόμη κι ένα κούρεμά τους πριν από ό,τι και τόσο πολλά χρόνια θα μπορούσε να επισύρει χλευασμό και στιγματισμό όχι μόνο στον δρόμο, αλλά και στο οικογενειακό τραπέζι. Το ότι σήμερα έχουμε την πολυτέλεια να διαμορφώνουμε πιο πολυσυλλεκτικούς εαυτούς απ' ό,τι πριν χωρίς να απολογούμαστε γι' αυτό οφείλεται στη «woke» τροπή των πραγμάτων. Οπισθοδρομικοί, συντηρητικοί και προοδευτικοί πολίτες είναι όλοι τους πιο ελεύθεροι, επειδή, ακόμη κι αν δεν εξαφανίστηκε πλήρως, η «casual» κακοήθεια δεν έχει πια τα πολιτισμικά ερείσματα που είχε.

Έχει και το «woke» τις παρεκτροπές του. Από την πολιτική εργαλειοποίηση των ποινικών διώξεων για «ρητορική μίσους» μέχρι το «cancel culture», αποδείχθηκε ότι ακόμη και τα ανθρωπιστικά ρεύματα μπορούν να αποβούν σαρωτικά, εκδικητικά κι αυταρχικά, δηλαδή εντελώς άσχετα από τον αρχικό σκοπό τους. Έχει ειπωθεί κιόλας ότι το πολύ «woke» μπορεί να αναιρέσει την πρόοδο μας: ότι ενδέχεται να μας γυρίσει στις εποχές όπου η πολιτική ορθότητα λογιζόταν σαν σειρά περιπολικού που διαλύει ένα μεγάλο πάρτι. Ωραιοι θεωρίες. Το θέμα είναι άλλο: έλειψε πραγματικά σε κανέναν το πάρτι εκείνο;

54,9% το 2024 (όταν ο μέσος όρος στην Ε.Ε. ήταν 29,7%).

Σε σχέση με τα χρόνια της κρίσης, τα πράγματα είναι καλύτερα. Το 2024, ο αριθμός όσων δήλωναν ότι δεν έχουν την οικονομική άνεση να βγουν μία φορά τον μήνα για ποτό ή για φαγητό (7,2% στην ηλικιακή ομάδα 25-29) είχε πέσει στο μισό από το 2018 (14,4%). Με άριστα το 10, ο βαθμός ικανοποίησης από τη ζωή στην ίδια ηλικιακή ομάδα έχει ανέβει από 6,4 το 2013 σε 7,1 το 2024, πλησιάζοντας τον μέσο όρο της Ε.Ε. (7,4).

Εν τω μεταξύ, το γεωπολιτικό περιβάλλον έχει επιδεινωθεί. Το 2000 ο κόσμος ζούσε την ψευδαίσθηση του «τέλους της ιστορίας» και του «μερίσματος της ειρήνης»: ο Ψυχρός Πόλεμος είχε τελειώσει, οι Δίδυμοι Πύργοι δεν είχαν ακόμη πέσει. Ακόμη και για το φυσικό περιβάλλον επικρατούσε αισιοδοξία: η διεθνής συμφωνία του Μόντρεαλ (1987) για τη σταδιακή απαγόρευση των κλωροφθορανθράκων είχε βοηθήσει να κλείσει τελικά η τρύπα του όζοντος – μεγάλη υπαρκτή αγωνία της εποχής. Σήμερα, ζητείται ελπίς.

Ο κ. Μάνος Ματσαγγάνης είναι καθηγητής Δημοσίας Οικονομικής στο Πολυτεχνείο του Μιλάνου, και επικεφαλής του Προγράμματος Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Οικονομίας του ΕΛΙΑΜΕΠ.

Από το ζάπινγκ στο Netflix

Η εξέλιξη των media δεν άλλαξε μόνο την οικιακή διασκέδαση. Οδήγησε και στον κατακερματισμό του θεάματος, όχι με ποιοτικότερα αποτελέσματα. Ίσως γι' αυτό κάποιοι νοσταλγούν την παλιά τηλεόραση, όπως και τους δίσκους βινυλίου

Του ΘΟΔΩΡΗ ΛΕΝΝΑ

2000
2025
ΠΩΣ ΕΧΕΙ ΑΛΛΑΞΕΙ
Η ΖΩΗ ΜΑΣ

Εικόνα πρώτη. Το παλιό τηλεκοντρόλ του παππού. Η σχέση μαζί του υπήρξε σχεδόν μεταφυσική. Ο κυρίαρχος χειριστής παππούς είχε φροντίσει ώστε η θήκη για τις μπαταρίες να είναι ασφυκτικά τυλιγμένη με λαστικάκια. Το κουμπί «5» είχε ξεκολλήσει και κατόπιν επανατοποθετηθεί αυτοσχέδια. Εάν παίρναμε την άδεια να κάναμε ζάπινγκ, έπρεπε την καθιερωμένη ώρα των ειδήσεων να το επιστρέφουμε σώο. Εάν κάποιο λάστιχο είχε ξεκαρβαλωθεί, εάν κάποιο κουμπί είχε μπατάρει, σήμανε συναγερμός.

Ίσως κάποιος σήμερα να διακρίνει έναν ιδεοψυχαναγκασμό σε εκείνη τη στάση του παππού κατά τις αρχές του μιλνιουμ. Στην πραγματικότητα, η αγωνία για το τηλεκοντρόλ δεν σχετιζόταν με κάποια αυστηρή προδιάθεση απέναντι στα εγγόνια, αλλά με μια μέριμνα ώστε, διά της λειτουργικότητας του τηλεκοντρόλ, να διασφαλιζόταν η λειτουργικότητα του νοικοκυριού.

Οι ώρες του ζάπινγκ αντανakλούσαν την –έμφυλη– οργάνωση του σπιτιού. Δελτίο ειδήσεων μετά το μεσημεριανό και πριν από τη σιέστα. Μετά, αναλάβανε η γιαγιά. Ανάπαυλα από τις πρωινές δουλειές με «μεσημεριανάδικα» και το απόγευμα η καθημερινή δραματική σειρά, πριν δοθεί ξανά η σκυτάλη στον παππού για μαραθώνιο ειδήσεων.

Ο 21ος αιώνας βρήκε τα ελληνικά νοικοκυριά με εμπειδωμένες τηλεοπτικές συνήθειες. Και ας μας φοβέριζαν οι μεγάλοι για το «χαζοκούτι», που θα μας «κάνει τα μάτια τετράγωνα». Το «χαζοκούτι» ήταν αναπόσπαστο αξεσουάρ στα σαλόνια και το περιεχόμενο που εξέπεμπε, ρυθμιστής των κοινών αναφορών μας κατά τις –φαινομενικά– ευοίωνες αρχές των ελληνικών '00s.

Το «Ίντερνέτ» της γιαγιάς

Εικόνα δεύτερη. Στο σπίτι του παππού, χωρίς το παλιό τηλεκοντρόλ. Παππούς και γιαγιά για χρόνια δεν αποχωρίζονταν το τηλεκοντρόλ ούτε, βέβαια, την τηλεόραση με τον υπερμεγέθη «ποπό». Εδιναν την άνιση μάχη με τον αποκωδικοποιητή, όμως οι τεχνικές ανακολουθίες δεν μπορούσαν να ιαθούν με σελοτέιπ και λαστικάκια. Μαζί με τη νέα πλάσμα τηλεόραση μπήκε στο σπίτι και ένα ακόμη εξάρτημα. «Ίντερνέτ», όπως έλεγε η γιαγιά, η οποία –σαν επίτιμης– τονίζει πάντα λάθος καθετί ξενικό.

Για τα εγγόνια, πάλι, η μετάβαση στον κόσμο του Διαδικτύου είχε συντελεστεί μία δεκαετία πριν, όταν ξεκινούσε μαζί με την εφηβεία, η οικονομική κρίση. Δεν υπήρχε ακόμη σκρόλινγκ. Το Διαδίκτυο έμοιαζε περισσότερο με ένα σκοτεινό δωμάτιο, μια πόρτα διαφυγής από τον γονεϊκό «ξερολισμό».

Το ελληνικό on-line οικοσύστημα ακό-

μη μπουσουλούσε: φόρουμ, μπλογκ, σταδιακά Facebook, gaming, μέχρι που το ελληνικό YouTube άρχισε να περνάει από την προϊστορία στην Ιστορία. Αθυρόστομο, πολιτικά μη ορθό, αλλά οικείο στους γλωσσικούς κώδικες των πισσιρικάδων. Ταυτόχρονα, στην πρώτη του φάση, χειροποίητο, αμόλυντο από κορηγούς και διαφημίσεις. Μια κάμερα κινητού αρκούσε για να γίνει κάποιος «δημιουργός». Μέσα σε λίγα χρόνια, η οικιακή βιοτεχνία θα μετατρεπόταν από χαβαλές αυθορμησίας στη βαριά –και επικερδή– βιομηχανία του «influencing».

(Α)συνέχειες

«Κάθε νέο ψέμα της διαφήμισης είναι η ομολογία του προηγούμενου», παρατηρούσε ήδη από τη δεκαετία του 1960 ο Γκι Ντεμπόρ στην «Κοινωνία του θεάματος». Όπως επιβεβαιώνει η αναπληρώτρια καθηγήτρια στο Τμήμα Επικοινωνίας, Μέσων και Πολιτισμού του Παντείου Ιωάννα Βώβου, αυτό που παρουσιάζεται ως καινοτομία δεν γεννιέται εκ του μηδενός. Έτσι οι διαδικτυακές περσόνες διαδέχτηκαν τις τηλεοπτικές ιέριες του τηλεμάρκετινγκ υιοθετώντας συνήθειές τους. Πιο χαρακτηριστική εξ αυτών, η αυτοαναφορικότητα, η οποία στο μεταξύ είχε γίνει από μόνη της «μπίζνα» στον οσσιαλμιντιακό ωκεανό της κλειδαρότρυπας και του προσωπικού ριάλιτι.

Το «ορθόδοξο» τηλεοπτικό ριάλιτι, πάντως, δεν εξέλιπε – έστω και αν το πρώτο «Big Brother» παραμένει μια άπιαστη κορυφή συλλογικής καθήλωσης στη μικρή οθόνη. Σε μια απρόσμενη στροφή της μιντιακής ιστορίας, 15 χρόνια μετά τις περιπέτειες του Πρόδρομου και του Τσάκα, ο ριάλιτι πυρετός θα αναβίωνε –εν μέσω μνημονίων– με τους άθλους του Ντάνου στον Άγιο Δομνίνο. Είχε προηγηθεί το ταραχώδες καλοκαίρι του 2015, κατά το οποίο το ζάπινγκ συχνά μάς οδηγούσε στο κανάλι της Βουλής.

Κατακερματισμός

Από τους «Αγανακτισμένους» μέχρι την πανδημία, ζάπινγκ και σκρόλινγκ ακολουθούσαν παράλληλες διαδρομές στην πιο βαριά πολιτική τους διάσταση. Τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αφενός, έδωσαν χώρο σε μια «από τα κάτω» κινητοποίηση κοινωνικών ομάδων, αφετέρου, σε πολλά οσσιαλμιντιακά feed αυγάτισαν θεωρίες συνωμοσίας και fake news. Όσο μαίνονταν οι καινοφανείς μάχες του hashtag στο «πολιτικοποιημένο» Twitter, τα παραδοσιακά ΜΜΕ έβλεπαν τη σχέση εμπιστοσύνης με το κοινό να δοκιμάζεται.

Ρωτάμε την επίκουρη καθηγήτρια στο Τμήμα Επικοινωνίας και ΜΜΕ του ΕΚΠΑ Μαρίνα Ρήγου σχετικά. Όπως λέει, η αρχικά χειραφετητική διάσταση των νέων

«Η ροή ειδήσεων δεν ελέγχεται από τα Μέσα αλλά από τα αλγοριθμικά ιεραρχημένα news feeds των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Είναι μια μετατόπιση ισχύος από τους εκδοτικούς οργανισμούς προς τους τεχνολογικούς κολοσσούς».

μέσων που έδωσαν τη δυνατότητα συμμετοχής του κοινού στη δημόσια σφαίρα με την παραγωγή περιεχομένου, μεταλλάσσεται καθώς ο ψηφιακός κόσμος κατακλύζεται από ψευδείς ειδήσεις, deepfakes, trolls και bots, μετατρέποντας την ελευθερία σε ασυνδοσία της έκφρασης και το δικαίωμα στην πληροφόρηση, έκθεση στην παραπληροφόρηση. Η αλγοριθμική ηγεμονία –συνεχίζει– ευνοεί τον ακραίο και τοξικό λόγο, που τροφοδοτεί και τροφοδοτείται από την «οικονομία της προσοχής», κυριάρχη και στον διαδικτυακό χώρο.

Η κουλτούρα του viral έμελλε να ηγεμονεύσει για να αναδιαμορφώσει την ταξινόμηση της ειδησεογραφίας, παρατηρεί η κ. Βώβου. Πλέον, οι ειδήσεις στα παραδοσιακά μέσα και στην τηλεόραση κατακερματίζονται, καθώς αυτό που «πουλάει» δεν ακολουθεί τους παραδοσιακούς κανόνες ιεράρχησης, εθνεγεί. Η αίσθηση κυριαρχίας που μας παρείχε το τηλεκοντρόλ –όπως τονίζει η καθηγήτρια– με-

τασχηματίζεται. Πλέον το θέαμα γίνεται προέκταση του χεριού μας, αποκτούμε απτική επαφή με αυτό. Το αγγίζουμε, αλλά δεν το ελέγχουμε. «Η εμφάνιση των νέων μέσων άλλαξε αυτό ακριβώς: σχετικοποίησε την εξουσία της αποκλειστικότητας στον ορισμό της ειδησεογραφικής ατζέντας από τα παραδοσιακά μέσα και κατήργησε τον ρόλο του “πυλωρού” στην ροή της πληροφορίας που μέχρι τότε κατείχαν», συμπληρώνει η κ. Ρήγου. «Η ροή ειδήσεων δεν ελέγχεται από τα Μέσα αλλά από τα αλγοριθμικά ιεραρχημένα news feeds των πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης. Είναι μια μετατόπιση ισχύος από τους εκδοτικούς οργανισμούς προς τους τεχνολογικούς κολοσσούς», προσθέτει.

Την τάση του κατακερματισμού ακολουθούσε και η πολιτική επικοινωνία. Τα τηλεοπτικά πάνελ από σημεία αναφοράς μετατράπηκαν σε ευκαιρίες για πολιτευτές να τροφοδοτούν τους λογαριασμούς τους στο TikTok με μονταρισμένα «short videos». Ο πολιτικός λόγος τεμαχίζεται και το μήνυμα πρέπει να εκφραστεί μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα, μέσα σε μερικά καρτέ – μελετημένα να διαρκούν τόσο ώστε να μην επέλθει η πλήξη του χρήστη, που ετοιμάζεται να καταναλώσει το επόμενο οπτικοακουστικό «σφηνάκι». «Το ψηφιακό marketing συναντά την πολιτική και οι υποψήφιοι απευθύνονται με ένα προσαρμοσμένο στους ψηφοφόρους μήνυμα στη λογική της “πολιτικής αγοράς”», επισημαίνει στην «Κ» η κ. Ρήγου. Ο αείμνηστος παππούς, που έζησε τον πυρετό της Μεταπολίτευσης, μάλλον θα δυσκολευόταν να κατανοήσει πώς ο Στέφανος Κασσελάκης έγινε ηγέτης ενός κόμματος Αριστεράς. Η εξέλιξη των πραγμάτων, βέβαια, κάνει τη κ. Ρήγου να συμπεράνει ότι η καλή διαχείριση των νέων μέσων προφανώς δεν αρκεί.

«Παρατράγουδα»

Εικόνα τρίτη. Προεφηβικό μάζεμα με τηλεκοντρόλ. Μέσα δεκαετίας 2000. Από το τραγουδιστικό ριάλιτι κανείς από την παρέα δεν προσδοκά τη μεγάλη ερμηνεία. Αντιθέτως, περιμένουμε τη μηδενιστική κριτική του καυστικού μάντζερ. Θα την έχει πυροδοτήσει η κακοφωνία κάποιου ανυποψίαστου διαγωνιζόμενου. Πήγε με το όνειρο καριέρας και φεύγει έχοντας γίνει βόρα στο πανελλήνιο.

Κάποιοι στην παρέα έχουν μυηθεί και στα πιο «σκληρά» θέαματα: στους ήρωες που μεσουρανούν στα νυχτερινά «παρατράγουδα». Η χλεύη δεν ήταν και τόσο «ένοχη» απόλαυση στην αναλογική εποχή. «Από το “Ερωτοδίκηίο” μέχρι τις εκπομπές “εξομολόγησις” και τα “Παρατράγουδα”, καταγράφεται μια πορεία όπου άνθρωποι που παραδοσιακά δεν είχαν φωνή χρησιμοποιούνταν ως ψυχαγωγία με όρους κυνισμού», επιβεβαιώνει η κ. Βώβου.

Κι ενώ –όπως λέει– μετά την πανδημία και το ελληνικό #MeToo υψώθηκαν αναχώματα απέναντι σε αυτές τις τηλεοπτικές τάσεις, στοιχεία κακοποιοτικής κουλτούρας εντοπίζουμε διάχυτα στον δημόσιο λόγο. Τα ίδια τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, άλλωστε, διαμόρφωσαν τις δικές τους αρένες. «Η πλέον απάνθρωπη περίπτωση είναι αυτή της κακοποίησης ανθρώπων –και μάλιστα με νοπτική υστέρηση– σε δημόσια θέα μέσω livestreaming με πληρωμή», τονίζει η Μαρίνα Ρήγου.

Επιστροφή στο μέλλον

Εικόνα τέταρτη. Ίδιες εικόνες με ή χωρίς τηλεκοντρόλ. Είναι γεγονός ότι μέσα στο πρώτο τέταρτο του αιώνα οι πλατφόρμες, το streaming, ακόμη και η πειρατεία, άνοιξαν δρόμους. Οι σινεφίλ, για να ανακαλύψουν σπάνια αριστουργήματα, δεν χρειάζονταν να αναμένουν τα τηλεοπτικά αφιερώματα του Γιάννη Μπακογιαννόπουλου ούτε να ρυθμίζουν το DVD recorder ώστε να «γράψει» ένα φίλμ που προβάλει η τηλεόραση. Οι τηλεοπτικές αναφορές διεθνοποιήθηκαν. Μέχρι και οι παλιοί διευρυναν τις κεραίες τους. Η συνδρομή σε μια πλατφόρμα αρκούσε.

Εοχάτως, όμως, παρατηρείται η τάση ακόμη και οι άγουροι zoomers να προβάλουν στα νέα μέσα παλιές εικόνες. Σειρές των '90s και των '00s αναβιώνουν ως διαδίκτυα σκετσάκια. Δημοσίευμα του BBC ανέφερε ότι οι νεότερες γενιές αναζητούν ρετρό τεχνολογικά αντικείμενα. Η σύγκριση ανάμεσα στο νωχελικό παρόν κόντρα στο δυναμικό παρελθόν γίνεται σύνθημα εύρημα στην κωμωδία. «Το ρετρό προσφέρει τη γρήγορη και εύκολη υπόσχεση μιας ελάχιστης παραλλαγής σε μια ήδη οικεία ικανοποίηση», έγραφε ο συγγραφέας-φιλόσοφος Μαρκ Φίσερ.

Η κ. Βώβου επισημαίνει ότι οι αλλαγές στα Μέσα δεν συντελούνται εν κενώ, όσο μεγάλες κι αν μοιάζουν. «Οι τηλεοπτικοί δέκτες ήταν δυσεύρετοι, μετά μπήκαν στα καφενεία, κατόπιν σε κάθε σπίτι. Η χρήση του Μέσου αλλάζει, υπάρχει όμως μια διαδρομή την οποία δεν πρέπει να παραγνωρίζουμε». Εν ολίγοις, η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας δεν ξεγράφει τη διαδρομή σφυρηλάτησης της πολιτισμικής κουλτούρας. «Η τηλεόραση είναι ακόμη εδώ και μπορούμε ακόμη να την επιλέξουμε από όποια συσκευή θέλουμε και συνεχίζει να παίζει καθοριστικό ρόλο. Η τηλεόραση και τα social media, αλληλοτροφοδοτούνται», προσθέτει στο ίδιο πνεύμα η κ. Ρήγου. Ίσως, λοιπόν, το επιμύθιο της μετάβασης από το ζάπινγκ στο σκρόλινγκ να εντοπίζεται στην αντιφατική αυτή εικόνα: από τη μία μιας ταχείας εξέλιξης των Μέσων και από την άλλη μιας νοσταλγίας για το παλαιότερο καθεστώς υλικότητας – για το τηλεκοντρόλ του παππού.

Του ΧΡΗΣΤΟΥ ΚΟΝΤΟΥ

«Το ποδόσφαιρο δεν είναι πια το ίδιο μέσα σ' αυτή τη διαδρομή των 25 χρόνων», λέει ο Γιάννης Αναστασίου, πρώην διεθνής ποδοσφαιριστής και νυν προπονητής του Παναιτωλικού. «Άλλαξαν πολύ η τεχνολογία, η αθλητικότητα, η ταχύτητα, ενώ έχει χαθεί η δημιουργία. Οι παίκτες εκπαιδεύονται να τρέχουν, να δίνουν πάσες, να ξανατρέχουν και να ξαναδίνουν πάσες, όλα σε πολύ υψηλές ταχύτητες, με ή χωρίς την μπάλα στα πόδια. Δεν μαθαίνουν την ντρίπλ, το ένας εναντίον ενός, ούτε και τους επιτρέπεται ο αυτοσχεδιασμός. Τα συστήματα κυριαρχούν, η τακτική έχει αλλάξει, η τεχνική έχει αφεθεί στην άκρη. Βλέπεις θηριώδεις αμυντικούς που δεν ξέρουν καν να σπηθούν σωστά για να κερδίσουν με το κεφάλι μια εναέρια μονομαχία. Η εμπορικότητα έχει αλλοιώσει τη φυσιογνωμία του ποδοσφαίρου. Περισσότερα παιχνίδια σημαίνουν μεγαλύτερα κέρδη, αλλά δεν είναι φυσιολογικό να παίζουν οι παίκτες τόσο πολύ και με τέτοιες εντάσεις. Στην εποχή μας κυριαρχούν οι μάνατζερ. Προωθούνται συχνά μέτριοι παίκτες, αλλά με καλούς ατζέντηδες. Τα ρόστερ είναι πολύ μεγαλύτερα, έχουν όμως μικρότερη ποιότητα, παίκτες μόνο για να γεμίζουν τον πάγκο. Η τεχνολογία έχει εισβάλει στο ποδόσφαιρο με το VAR, τα παπούτσια, τις μπάλες ή τους αναβαθμισμένους χλοοτάπητες. Κυριαρχούν τα data και οι αναλυτές, όλα είναι πια πληροφορία: πόσα χιλιόμετρα τρέχεις, σε ποιους χώρους, πόσα σπριντ έκανες και πόσα τάκλιν. Οι αριθμοί δίνουν συχνά ψευδή εικόνα στο ποδόσφαιρο, διότι γίνεται η ποιότητα χάριν της αθλητικότητας. Γιατί να έχει μεγαλύτερη αξία όποιος τρέχει 11 χιλιόμετρα και κάνει συνολικά 1.200 μέτρα σπριντ από κάποιον που με τη φαντασία και την τεχνική του μπορεί με μια απλή μπαλιά να ανοίξει ολόκληρη άμυνα;».

Δεν εκμεταλλευθήκαμε τον θρίαμβο του 2004

«Παντού, όχι μόνο στην Ελλάδα, οι αλλαγές ανέδειξαν νικητή τον αθλητή και ηττημένο τον ποδοσφαιριστή. Τώρα που έχουν αυξηθεί κατά πολύ ο ρυθμός, η ένταση και ο αριθμός των αγώνων, οι ομάδες αναζητούν περισσότερο παίκτες με πλούσια σωματικά και αθλητικά προσόντα και όχι τους καλούς μπαλαδόρους που ξεχώριζαν στην εποχή μου», εξηγεί ο Στέλιος Γιαννακόπουλος, πρώην διεθνής ποδοσφαιριστής, μέλος της ομάδας του Euro 2004. «Έχω ζήσει και τη μία εποχή και την άλλη, παίζοντας και βλέποντας. Παλαιότερα, οι παίκτες είχαν καλύτερη επαφή με την μπάλα. Τώρα τρέχουν πολλά χιλιόμετρα, μαρκάρουν χωρίς ανάσα και όταν παίρνουν την μπάλα στα πόδια τους, πολλοί δεν ξέρουν τι να την κάνουν. Τα παιχνίδια είναι πλέον πολύ περισσότερα, αλλά μην γκρινιάζουμε, αυτή είναι η δουλειά μας

και οι ομάδες έχουν πολύ μεγαλύτερα ρόστερ, για να μοιράζεται ο χρόνος συμμετοχής και να γίνεται καλύτερη αναπλήρωση. Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο, τόσο μεγαλύτερη και η επιβάρυνση. Με τόση ένταση, περισσότερο κουράζεται το μυαλό παρά το σώμα. Πολύ κακό έχει κάνει και η αλλαγή της ταυτότητας των ομάδων. Έχει χαθεί ο εθνικός χαρακτήρας και αυτό δεν αρέσει στον κόσμο. Από την άλλη, έχουν ανοίξει τα σύνορα, βγαίνουν οι παίκτες εύκολα έξω, διαφημίζουν το ποδόσφαιρο της χώρας και ανεβάζουν το επίπεδό τους, επ' ωφελεία της Εθνικής. Εμείς δεν εκμεταλλευθήκαμε όσο θα έπρεπε τον θρίαμβο του 2004 και χάσαμε την ευκαιρία να αλλάξουμε προς το καλύτερο το ποδόσφαιρό μας. Σημαντική αλλαγή είναι και η σαρωτική είσο-

δος της τεχνολογίας. Κυρίως το VAR άλλαξε πολύ το ποδόσφαιρο, αλλά πρέπει να είναι βοηθητικό και όχι κυρίαρχο, με τόσο πολλές καθυστερήσεις στην ανάλυση των φάσεων, που χαλούν τον ρυθμό και το παιχνίδι».

Με νέους κανόνες και VAR για πιο δίκαιο παιχνίδι

«Οι βασικές αλλαγές αφορούν τη χρήση της τεχνολογίας, τους κανόνες του παιχνιδιού, την ερμηνεία και τη διαχείριση των διαιτητών, με απώτερο σκοπό τη βελτίωση της ενιαίας εφαρμογής των κανόνων, τις πιο δίκαιες αποφάσεις και την ασφάλεια των παικτών», επισημαίνει ο Κύρος Βασσάρας, πρόεδρος της ΚΕΔ Ρουμανίας, μοναδικός Έλληνας

διαιτητής με παρουσία σε Παγκόσμιο Κύπελλο, Euro, Ολυμπιακούς Αγώνες.

«Ειδικά μετά το 2014, οι τροποποιήσεις είναι πιο κοντά στην ποδοσφαιρική λογική. Σοβαρές αλλαγές έγιναν στα κριτήρια της επαφής της μπάλας με το χέρι, στην εφαρμογή του πλεονεκτήματος υπέρ της επιτιθέμενης ομάδας, με τη μεταγενέστερη επιβολή των πειθαρχικών κυρώσεων χωρίς να διακόπτεται η φάση. Έγινε πιο αυστηρή η τιμωρία σε τάκλιν που θέτουν σε κίνδυνο την ασφάλεια του αντιπάλου ή σε βίαιη διαγωγή, ιδίως εκτός φάσης, με τη συμβολή του VAR. Εφαρμόστηκε μετά το 2020 η άμεση διακοπή σε περίπτωση υποψίας διδασίσεων, δόθηκε έμφαση σε καμπάνιες προσέλκυσης νέων διαιτητών και στην προστασία του κύρους της διαιτησίας, τέθηκε σε

ισχύ το πρωτόκολλο επικοινωνίας μόνο μέσω των αρχηγών των ομάδων. Έγινε πιο ακριβής αλλά χωρίς υπερβολές ο υπολογισμός των καθυστερήσεων, ενώ μειώθηκε σημαντικά ο χρόνος των καθυστερήσεων από τους τερματοφύλακες, με το όριο των 8 δευτερολέπτων.

Η μεγαλύτερη αλλαγή, φυσικά, είναι η εισαγωγή της τεχνολογίας της γραμμής τέρματος και της χρήσης του VAR, με παρεμβάσεις που συνιστούν μέσω τεχνολογικού εξοπλισμού και ενδοεπικοινωνίας την ανασκόπηση από τον διαιτητή φάσεων με σαφή και προφανή λάθη, που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα. Με τη χρήση των τεχνολογικών γραμμών και γραφικών, οι αποφάσεις είναι πιο ακριβείς πλέον, με τις απόψεις να είναι πολλές και αμφιλεγόμενες για τις φάσεις που κρίνονται στο χιλιοστό».

Περισσότερα ματς, λιγότερες προπονήσεις

«Θα ήταν πολύ πιο εύκολο να πούμε τι δεν άλλαξε. Τα πάντα άλλαξαν εκτός από το ίδιο το παιχνίδι, τη μαγεία του μόνου σπορ που μπορεί να νικήσει ο μικρότερος ακόμη κι όταν δεν παίζει καλύτερα», σημειώνει ο Γιώργος Βαμβάκας, πρώην γυμναστής Παναθηναϊκού, ΑΕΚ και εθνικής ομάδας – πρώην πρωταθλητής Ευρώπης στα 400 μ. με εμπόδια.

«Τα παγκόσμια και τα ευρωπαϊκά πρωταθλήματα έχουν περισσότερες ομάδες, διάρκεια και παιχνίδια, οπότε ουσιαστικά δεν γίνεται προετοιμασία το καλοκαίρι. Με τρία ματς την εβδομάδα για όσες ομάδες παίζουν στην Ευρώπη, με τις μετακινήσεις και την αποφόρτιση, η προπόνηση γίνεται πλέον μέσα στο παιχνίδι. Τα χιλιόμετρα είναι περισσότερα, οι χώροι μικρότεροι, όλοι είναι κοντά, παίζουν με συνεχόμενα σπριντ και περισσότερες μεταβάσεις, που αυξάνουν την ένταση. Η αποκατάσταση εξελίχθηκε σε επιστήμη. Παλιά, 11 ξεκινούσαν και οι ίδιοι 11 τελείωναν.

Οι αλλαγές έφτασαν από 3 στις 5 ή και στις 6 στην παράταση. Είναι τεράστια διαφορά να αλλάζει το 50% της ομάδας. Όταν μπαίνουν πέντε παίκτες ξεκούραστοι, ο ρυθμός παραμένει ψηλός και όσοι παίζουν όλο το 90λεπτο, δυσκολεύονται. Άλλαξε και η τεχνολογία. Τώρα υπάρχουν στατιστικά, εργομετρικά, εξοπλισμένα πληροφορίες για να βλέπεις πόσο τρέχει ένας παίκτης, πού κινείται, τι κάνει. Παλιά "τρέχαμε" την ομάδα 2-3 άνθρωποι, τώρα υπάρχουν 20 αναλυτές, 10 γυμναστές, άλλος για την αποκατάσταση, άλλος για τα σπριντ, τα βάρη, τους τραυματίες, αυτούς που ετοιμάζονται για το επόμενο ματς. Οι πληροφορίες έρχονται από παντού την ώρα του αγώνα, άλλος ασχολείται με τον αντίπαλο, άλλος με την άμυνα, την επίθεση, τα κόντερ. Οι μπάλες, τα παπούτσια, οι χλοοτάπητες, όλα άλλαξαν με την τεχνολογία, τα πάντα γίνονται πιο γρήγορα. Είναι και πολλοί οι ξένοι, άλλες κουλτούρες, δύσκολη υπόθεση η διακρίση ενός μωσαϊκού ανθρώπων».

Σπάνια τα μεγάλα ντεμαράζ στο ελληνικό πρωτάθλημα

Το 2025 έκλεισε με μια μικρή ανατροπή στην κορυφή της Super League 1, με την ΑΕΚ να προσπερνάει τον Ολυμπιακό και να κλείνει τη χρονιά 1η στη βαθμολογία με 37 βαθμούς, έναν παραπάνω από τους «ερυθρόλευκους» που έπесαν για πρώτη φορά στη 2η θέση με 36 β. και δύο από τον 3ο ΠΑΟΚ (35).

Εν ολίγοις, τρεις ομάδες στριμώνονται ανάμεσα σε τρεις βαθμούς και διεκδικούν τον τίτλο, πολύ μακριά από τον Παναθηναϊκό που είναι 6ος με 22 βαθμούς (στο -6 από τον 4ο Λεβαδειακό και στο -3 από τον 5ο Βόλο), έχοντας ένα ματς (με τον ΟΦΗ στη Λεωφόρο) λιγότερο.

Η αναρρίχηση της ΑΕΚ στην κορυφή έγινε μέσα σε δύο αγωνιστικές. Στο ξεκίνημα του β' γύ-

ρου ήταν 3η και στο -3 από την κορυφή, αλλά οι δύο συνεχόμενες ισοπαλίες του Ολυμπιακού με Αρη - Κηφισιά και η ήττα του ΠΑΟΚ στο Περιστέρι της έδωσαν την ευκαιρία να περάσει μπροστά και να ξεκινήσει με ένα μικρό πλεονέκτημα το 2026.

Αν και πολλοί νομίζουν ότι η ΑΕΚ έχει τον άτυπο τίτλο της «πρωταθλήτριας χειμώνα» επειδή είναι πρώτη στο τελείωμα του 2025 πριν από την εορταστική (διάρκειας τριών εβδομάδων) διακοπή, στην πραγματικότητα «πρωταθλητής χειμώνα» είναι ο Ολυμπιακός γιατί αυτός ήταν 1ος στη 13η αγωνιστική, τελευταία του α' γύρου. Πριν από μερικά χρόνια, το τέλος του α' γύρου ήταν ακριβώς στα μισά της διαδρομής, αλλά από τότε που ξεκίνησαν τα πλέι οφ χρειάζο-

Ακόμη και η Λάρισα, η οποία έκανε τη μεγάλη έκπληξη τη σεζόν 1987-1988 και κατέκτησε το πρωτάθλημα, ήταν «πρωταθλήτρια χειμώνα» με 23 βαθμούς, ολοκληρώνοντας την περίοδο τελικά με 43.

νται κι άλλα ματς για να καλυφθεί η μισή απόσταση. Πέντε με το προηγούμενο σύστημα των έξι ομάδων στα πλέι οφ (συν άλλες δέκα αγωνιστικές) και τρία με το τωρινό των τεσσάρων ομάδων που παίζουν έξτρα άλλες έξι αγωνιστικές.

Η φετινή είναι η 32η φορά που ο Ολυμπιακός αναδείχθηκε «πρωταθλητής χειμώνα», τη μία (1962-63) με συγκάτοικο τον Παναθηναϊκό. Στις προηγούμενες 31 φορές κέρδισε τον τίτλο τις 27 και τον έχασε τις τέσσερις (1962-63 και 2017-18 από την ΑΕΚ, 1976-77 και 2003-04 από τον Παναθηναϊκό).

Οι «πράσινοι» τερμάτισαν 17 φορές 1οι στον α' γύρο και έχασαν τον τίτλο τις έξι (1965-66, 1981-82 και 2002-03 από τον Ολυμπιακό, 1962-63 και 2022-23 από

την ΑΕΚ, 2023-24 από τον ΠΑΟΚ), η ΑΕΚ 11 φορές και τον έχασε τις τρεις (1959-60 από τον Παναθηναϊκό, 1975-76 από τον ΠΑΟΚ, 1997-98 από τον Ολυμπιακό), ενώ από τις έξι φορές που αναδείχθηκε «πρωταθλητής χειμώνα» ο ΠΑΟΚ, έμεινε τελικά με άδεια χέρια τις τέσσερις (τις περιόδους 1972-73, 1979-80 και 2019-20 κατέκτησε τον τίτλο ο Ολυμπιακός, και το 1989-90 ο Παναθηναϊκός).

Συνολικά, ο τίτλος άλλαξε χέρι 16 φορές από χειμώνα σε καλοκαίρι, με πιο αξιοσημείωτες ανατροπές αυτές του Παναθηναϊκού που κατέκτησε το πρωτάθλημα από το -7 στο τέλος του α' γύρου την περίοδο 2003-04 και της ΑΕΚ το 2023-24, όταν στο τέλος του α' γύρου ήταν στο -8 από τον Παναθηναϊκό.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΚΟΝΤΟΣ

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Φορο-μεταρρύθμιση
σε κλίμα απλοχεριάς

Η ψήφιση της φορολογικής μεταρρύθμισης και το πανηγυρικό κλίμα που επικράτησε επειδή όλοι λειτούργησαν σε κλίμα απλοχεριάς δεν αλλοιώνει τις πραγματικότητες. Η κεντρική κυβέρνηση θα είναι ελλειμματική και το 2026 και τα χρόνια που θα ακολουθήσουν. Αίτια οι ψηλές ανελαστικές δαπάνες στο κρατικό μισθολόγιο. Σχετική είναι και η πρόσφατη εκτίμηση του Δημοσιονομικού Συμβουλίου πως η τριετία 2026-2028 θα φορτώσει ένα επιπλέον 5% στις δαπάνες προσωπικού. Ανησυχία επίσης προκαλεί και η πρόσφατη απόφαση της κυβέρνησης να αποκαταστήσει πλήρως την ΑΤΑ στη δημόσια υπηρεσία χωρίς εξαιρέσεις, προκαλώντας τον κίνδυνο ανεξέλεγκτης διόγκωσης του κρατικού μισθολογίου μόλις ο πληθωρισμός ξεκολλήσει από τα υφιστάμενα μηδενικά επίπεδα.

Στο στεγαστικό
να γίνει πιο φιλόδοξος

Ικανοποιημένος δηλώνει ο υπουργός Εσωτερικών με τη στεγαστική πολιτική της κυβέρνησης, η οποία όπως μας είπε παράγει αποτελέσματα. Για να το τεκμηριώσει δήλωσε πως εκατοντάδες οικογένειες έχουν ήδη ωφεληθεί. Και εκεί που κάποιος θα ανέμενε το δεύτερο επίπεδο ανάλυσης για να διαφανεί αν αυτές οι εκατοντάδες είναι περισσότερες από μια, τα στοιχεία δεν είναι υποστηρικτικά. Συγκεκριμένα, αφού ανέφερε πως πρώτιστος στόχος της πολιτικής είναι η αύξηση του οικιστικού αποθέματος, καταγράψαμε 40 μονάδες σε Λευκωσία και Λάρνακα και άλλες 10 στην Κοκκινότριμη. Επιπλέον, το 2025 ανακοινώθηκε ο προγραμματισμός για την κατασκευή 181 μονάδων και ένας άλλος για το 2026 που περιλαμβάνει άλλες 258. Άρα, είτε η κυβέρνηση δεν αντιλαμβάνεται το μέγεθος του προβλήματος είτε ο υπουργός των εσωτερικών χρειάζεται να γίνει πιο φιλόδοξος.

Το 2025 αποτελεί τη σημαντικότερη χρονιά μεταβολών στον κυπριακό τραπεζοασφαλιστικό κλάδο, αφού πλέον στήθηκε η σκακιέρα για ένα ιδιαίτερα ανταγωνιστικό 2026.

Δεν είναι κακά μαντάτα

Η μελέτη βιωσιμότητας για το καλώδιο ηλεκτρικής διασύνδεσης Κύπρου-Κρήτης δεν χρειάζεται επικαιροποίηση, ανέφερε ο απερχόμενος υπουργός Ενέργειας γιατί ως στρατηγικό έργο δεν θα πρέπει να κρίνεται αποκλειστικά με βάση τους αριθμούς. Οφείλουμε εδώ να σημειώσουμε πως σε κάθε μελέτη βιωσιμότητας τα έντονα στρατηγικά πλεονεκτήματα δεν υπάρχει τρόπος να μην επιδράσουν θετικά στους αριθμούς. Σε κάθε περίπτωση, Κυριακός Μητσιτάκης και Νίκος Χριστοδουλίδης αποφάσισαν να ζητήσουν επικαιροποίηση της μελέτης. Και όσοι σήμερα δηλώνουν υποστηρικτές του έργου θα πρέπει να ξέρουν

πως αυτά δεν είναι κακά μαντάτα, αφού η μόνη περίπτωση να ξεκλειδώσει το έργο είναι να καταστεί από μη βιώσιμο σε βιώσιμο. Και άλλος τρόπος από την επικαιροποίηση δεν υπάρχει.

Ευχές για
το δημόσιο σχολείο

Για ιστορική μέρα έκανε λόγο η υπουργός Παιδείας, η οποία συμπλήρωσε πως με την έγκριση του κυβερνητικού νομοσχεδίου θα έχουμε ένα παιδαγωγικά σωστό πλαίσιο για την επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, την ενδυνάμωσή τους,

την αξιολόγησή τους και την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου στο σχολείο. Από την άλλη, οι εκπαιδευτικές οργανώσεις μιλούν για ένα πολύπλοκο και μη εφαρμοσμένο σύστημα που τα μόνα απτά αποτελέσματα είναι νέες θέσεις επιθεωρητών και προαγωγές ψηλών κλιμάκων, οι ανελαστικές δαπάνες που λέγαμε προηγουμένως. Την ίδια στιγμή, η νέα πρόταση δεν βάζει τέρμα στην ισοπέδωση που για χρόνια λειτούργησε ως γάγγραινα στο σώμα του δημόσιου σχολείου. Εμείς, ενόψει εορτών να ευχθούμε η αλήθεια να βρίσκεται κάπου στη μέση, γιατί σε διαφορετική περίπτωση, το πολύπαθο δημόσιο σχολείο δεν θα αντέξει.

Η ΛΕΞΗ
ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Τιμή ασφαλείας

CYPRUS
INSTITUTE
of MARKETING
THE CYPRUS
BUSINESS SCHOOL

Στις περιπτώσεις που το κράτος θεωρεί πως η τιμή που έχει διαμορφωθεί στην αγορά για συγκεκριμένο αγαθό ή υπηρεσία είναι υπερβολικά χαμηλή και «άδικη» για τους προμηθευτές, τότε μπορεί να παρέμβει και να καθορίσει κατώτατο όριο τιμής, το οποίο φυσικά θα είναι ψηλότερο από την τιμή ισορροπίας (αγοραία τιμή). Το κατώτατο αυτό όριο τιμής ονομάζεται επίσης και τιμή ασφαλείας και αποτρέπει την ελάχιστη τιμή πώλησης του συγκεκριμένου αγαθού ή υπηρεσίας στην αγορά.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

Μην το κάνεις όπως η ΑΤΑ

Ο κατώτατος μισθός είναι η πρώτη μεγάλη πρόκληση του νέου υπουργού Εργασίας. Οι αποφάσεις που αναμένονται στις αρχές του 2026, όπως ορθά σημειώνει ο πρόεδρος του Δημοσιονομικού Συμβουλίου, δεν θα πρέπει να ληφθούν σε κλίμα ευφορίας και υπό το πρίσμα των άμεσων εντυπώσεων, αλλά με γνώμονα τη μακροπρόθεσμη επίδραση. Γιατί η παρούσα συγκυρία, που δεν είναι ενδεικτική, δημιουργεί ένα πλαίσιο αποφάσεων, που όμως θα υλοποιηθούν σε περιόδους ενδεχόμενης μειωμένης ανάπτυξης, αυξημένης ανεργίας και δομικού πληθωρισμού. Παράλληλα, θα πρέπει να συνυπολογιστεί πως 270.000 συμπολίτες βρίσκονται στην καλύτερη εισοδηματική τάξη, εκ των οποίων οι 140.000 αμείβονται κάτω από τα όρια της φτώχειας. Συνεπώς, οι κυβερνητικές παρεμβάσεις είναι επιθυμητές αρκεί να αποφευχθεί το στοιχείο του αιφνιδιασμού και του εντυπωσιασμού, όπως κακώς έγινε στην ΑΤΑ.

Ο «θησαυρός» που κρύβουν οι αρχαίες στοές της Αθήνας

Του **ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

Κάτω από μία από τις πιο κεντρικές πλατείες της Αθήνας, λίγα μόλις μέτρα από το Σύνταγμα και τον Εθνικό Κήπο, στην οδό Φιλελλήνων, κρύβεται ένας υπόγειος κόσμος που έως τα μέσα του 19ου αιώνα παρέμενε άγνωστος. Κατακόμβες, ρωμαϊκά λουτρά, σαρκοφάγοι, επιτύμβιες στήλες, πηγάδια και σπάνιες επιγραφές συνθέτουν ένα μωσαϊκό όπου συναντώνται η αρχαία Ελλάδα, η ρωμαϊκή περίοδος και τα ύστερα χριστιανικά χρόνια.

Η «Κ» κατέβηκε στις κατακόμβες της Φιλελλήνων, κάτω από τον ιερό ναό της Αγίας Τριάδος, όπου το 1852, κατά τη διάρκεια επισκευών, εντοπίστηκαν οι αρχαίες στοές που οδηγούν σε ρωμαϊκά λουτρά του 1ου αιώνα, εποχής αυτοκράτορα Αδριανού. Την ξενάγηση αναλαμβάνει ο υπεύθυνος του προγράμματος για τις κατακόμβες, Παναγιώτης Ανυφαντής, κάνοντας αναφορά στις περίτεχνες αγιογραφίες που κοσμούν τον ναό, έργα του Λουδοβίκου Θεϊρσιου, του Σπυριδώνος Χατζηγιαννόπουλου και του Ήννου Νικηφόρου Λύτρα.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται σε μια ιδιότυπη απεικόνιση του Αποστόλου Παύλου, όπου ο αγιογράφος έχει αποδώσει στο πρόσωπο του αγίου τα χαρακτηριστικά του βασιλιά Οθωνα, προσθέτοντας μάλιστα ένα λιοντάρι ως σύμβολο βασιλικής καταγωγής. Ξεχωρίζει επίσης η μοναδική σωζόμενη τοιχογραφία του 11ου αιώνα, βυζαντινής τεχνοτροπίας, που απεικονίζει τον Άγιο Στέφανο και τον Άγιο Ιωάννη τον Θεολόγο, προς τιμήν του κτήτορα και στρατηγού του Βουλγαροκτόνου, Λυκοδήμου. Σύμφωνα με ιστορικές πηγές, ο αρχικός ναός χτίστηκε την εποχή της αυτοκρατορίας της Ειρήνης της Αθηνάϊας (780-802 μ.Χ.), ενώ τον 11ο αιώνα οικοδομήθηκε το γυναικείο μοναστήρι της Παναγίας Σωτήρας του Λυκοδήμου. Το 1687, κατά την πολιορκία των Αθηνών από τους Ενετούς, ο ναός καταστράφηκε από κανονιοβολι-

σμούς. Το 1847 ο Οθωνας παραχώρησε τον ναό και την πλατεία στην «Αυτοκρατορική βασιλική ρωσική πρεσβεία», με αποτέλεσμα ο ναός να γίνει γνωστός ως «ρωσικός», με το έγγραφο να φυλάσσεται σήμερα στα γενικά αρχεία του κράτους. Το 1924, μετά την πτώση της τσαρικής αυλής και την αναγνώριση από την Ελλάδα της Σοβιετικής Ένωσης, η ρωσική παροικία αντέδρασε στην προσαρτήση του ναού στο σοβιετικό κράτος και η διαχείρισή του πέρασε στην Αρχιεπισκοπή Αθηνών.

Τυχαία ανακάλυψη

Κατεβαίνοντας στις κατακόμβες, ο ξεναγός επισημαίνει ότι έγιναν επισκέψεις το 2025 για την εορτή της χιλιετηρίδας κα-

Ρωμαϊκά λουτρά, σαρκοφάγοι, πηγάδια και σπάνιες επιγραφές συνθέτουν ένα μωσαϊκό όπου συναντώνται η αρχαία Ελλάδα, η ρωμαϊκή περίοδος και τα ύστερα χριστιανικά χρόνια.

τασκευής του ναού, υπογραμμίζοντας τον τυχαίο τρόπο της ανακάλυψής τους: «Αναζητώντας την πηγή υγρασίας, οι τεχνικοί μετακίνησαν ένα τμήμα του δαπέδου του 1044 και βρέθηκαν μπροστά σε ύδατα του Ηριδανού ποταμού, καθώς και σε μαρμαρίνες σαρκοφάγους με οστά».

Τα οστά των 100 μοναχών

Στο πρώτο επίπεδο εντοπίζεται μαρμάρινη επιγραφή και κρύπτη, όπου έχουν ενταφιαστεί τα οστά 100 σφαγιασμένων μοναχών της περιόδου της Τουρκοκρατίας. «Τα οστά ήρθαν στο φως το 1950, στο οικοπέδο πίσω από την εκκλησία και μεταφέρθηκαν

INTIME NEWS

INTIME NEWS

INTIME NEWS

Κάτω από τον Ιερό Ναό Αγίας Τριάδος στην οδό Φιλελλήνων ανακαλύφθηκε το 1852 ένας υπόγειος «κόσμος». Αριστερά, ο κεντρικός υπόγειος θάλαμος. Εκεί, σήμερα, μία φορά τον μήνα τελείται εσπερινός. Επάνω, η καταπακτή στο εσωτερικό του ναού που οδηγεί στις κατακόμβες. Κάτω, αρχαιοελληνικές επιτύμβιες στήλες.

στις κατακόμβες σε πολύ κακή κατάσταση», εξηγεί ο ξεναγός.

Προχωρώντας μέσω στοάς στο δεύτερο δωμάτιο, οι επισκέπτες αντικρίζουν αρχαιοελληνικές επιτύμβιες στήλες στους τοίχους και μωσαϊκό από ψηφίδες. Στο ενδιάμεσο δωμάτιο διακρίνονται στοιχεία τριών διαφορετικών χρονικών περιόδων: κολόνα από το αρχαιοελληνικό «Λύκειο του Απόλλωνα», τμήμα από τα Αδριανεία «βαλανεία» και αρχιτεκτονικά στοιχεία του βυζαντινού ναού.

Η περιήγηση συνεχίζεται στην κεντρική αίθουσα των ρωμαϊκών λουτρών. Το δίκτυο των κατακομβών εκτείνεται έως το

Ζάππειο και τη Βουλή, με μεγάλο μέρος να παραμένει μη επισκέψιμο και σφραγισμένο.

Τα λουτρά εξυπηρετούσαν Ρωμαίους αριστοκράτες που κατοικούσαν κοντά στη σημερινή περιοχή του Εθνικού Κήπου, μια πόλη ιδιαίτερα αγαπητή στον αυτοκράτορα Αδριανό. Σύμφωνα με καταγραφή του αρχιμανδρίτη Αντωνίνου Καπούστιν, μέχρι το 1855 πολλές στοές ήταν ακόμη ανοικτές, αλλά σφραγίστηκαν για λόγους ασφαλείας. Στον κεντρικό υπόγειο θάλαμο συναντάει κανείς 260 μικρές κολόνες ύψους ενός μέτρου, που στήριζαν το δάπεδο του υποκαυστήρα. Εκεί οι σκλάβοι άναβαν φωτιά, ώστε ο ζεστός

αέρας και ο ατμός να θερμαίνουν το δάπεδο. Στον χώρο διασώζονται αρχαία κεραμικά και ένα πηγάδι που τροφοδοτούσε τα λουτρά. Όπως σημειώνει ο κ. Ανυφαντής, σήμερα, μία φορά τον μήνα τελείται εσπερινός στην κεντρική αίθουσα, προσφέροντας μια κατανυκτική εμπειρία στους πιστούς.

Τα τσαρικά στέμματα

Επιστρέφοντας στο εσωτερικό του ναού, σε ένα τσαρικό μπαούλο φυλάσσονται δύο γαμήλια στέμματα στολισμένα με πολύτιμους λίθους, δωρεά της τσαρικής οικογένειας Ρομανόφ, ενώ μας ενημερώνουν ότι κατόπιν αιτήματος, τα ζευγάρια μπορούν να

στεφανωθούν με αυτά τα αυτοκρατορικά στέμματα.

Μεταξύ των σπάνιων δώρων, στον ναό φυλάσσονται εικόνα της Αγίας Ολγας, δώρο του ρωσικού πολεμικού ναυτικού στη βασίλισσα Ολγα, καθώς και δύο τάματα της ίδιας βασίλισσας για τον γιο της: μια εικόνα του Αγίου Νικολάου και ένα καντήλι.

Οι κατακόμβες είναι επισκέψιμες Τρίτη - Σάββατο, 11 π.μ.- 3 μ.μ. Οι επισκέψεις οργανώνονται από τους Φίλους Βυζαντινών Μνημείων. Το εισιτήριο κοστίζει οκτώ ευρώ και τα έσοδα διατίθενται για την αναστήλωση του ναού. Η ξενάγηση διαρκεί 30 λεπτά.

Εκρηξη ανάπτυξης στο λιανεμπόριο

Ισχυρή δυναμική καταγράφηκε στον τομέα το 2025 – Σταθερή κατανάλωση και επιτάχυνση επενδύσεων συνθέτουν το σκηνικό του 2026

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Εκρηκτική ώθηση κατέγραψε το 2025 το λιανεμπόριο στην Κύπρο προσελκύοντας νέες διεθνείς επιχειρήσεις που σχεδιάζουν είσοδο στην αγορά, ενώ παράλληλα υφιστάμενοι όμιλοι προχωρούν σε στρατηγική επέκταση της παρουσίας τους. Δυναμική επιστροφή στην κατανάλωση καταγράφουν οι καταναλωτές, με τα στοιχεία να δείχνουν σταθερή άνοδο τόσο στην αξία και τον όγκο του κύκλου εργασιών του λιανεμπορίου όσο και στη συνολική ενίσχυση της ζήτησης. Η εικόνα του 2025 δείχνει ότι το λιανεμπόριο όχι μόνο δεν αντιμετωπίζει κάμψη, αλλά αναδεικνύεται πόλος έλξης για ντόπιες αλλά και ξένες εταιρείες. Η εγκατάσταση μεγάλου αριθμού ξένων εργαζομένων στην Κύπρο, σε συνδυασμό με τα ρεκόρ που σημειώνει ο τουρισμός μας, ενισχύουν την εμπορική δραστηριότητα και λειτουργούν ως ισχυροί πολλαπλασιαστές της ζήτησης.

Η σημαντική ανθεκτικότητα και οι προοπτικές για περαιτέρω ανάπτυξη προμηνύουν ένα ακόμα πιο δυναμικό 2026, με την αγορά να εμφανίζει χαρακτηριστικά σχετικά χαμηλής ευαισθησίας σε εξωτερικούς κραδασμούς και ισχυρή συμμετοχή επενδυτικού κεφαλαίου.

Τα στοιχεία

Ενδεικτικό της δυναμικής του κλάδου του λιανεμπορίου είναι ότι η χώρα μας σημειώνει την υψηλότερη ετήσια αύξηση στον όγκο με ποσοστό 8,5%, ανάμεσα στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τον Σεπτέμβριο του 2025, σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μήνα του 2024, σύμφωνα με τη Eurostat. Ο τελευταίος μήνας του έτους

προβλέπεται ξανά ο πιο αποδοτικός για το λιανεμπόριο, με την παραμονή Χριστουγέννων να κρατά τον τίτλο της «χρυσής» ημέρας για τις πωλήσεις, σύμφωνα με αρμόδιους φορείς του λιανεμπορίου. Στο μεταξύ, από τις 27 του μήνα είχε προγραμματιστεί να ξεκινήσουν οι πρώτες χειμερινές εκπτώσεις από ορισμένα καταστήματα, ενώ από τις 3 Ιανουαρίου θα ακολουθούσε το σύνολο των επιχειρημάτων με τις καθιερωμένες εκπτώσεις και τα ξεπουλήματα. Όπως αναφέρουν τα στοιχεία της στατιστικής υπηρεσίας για την περίοδο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2025, ο δείκτης αξίας παρουσίασε αύξηση 6,4%, ενώ ο δείκτης όγκου ενισχύθηκε κατά 7,8%, επιβεβαιώνοντας τη σταθερή δυναμική του κλάδου.

Οι ισχυρότερες αυξήσεις σημειώθηκαν στις κατηγορίες ενδυμάτων και υποδημάτων (+15,3% σε αξία, +24,4% σε όγκο), στα τρόφιμα, ποτά και καπνό σε ειδικευμένα καταστήματα (+12,9% και +15,3% αντίστοιχα) και στον οικιακό εξοπλισμό –συμπεριλαμβανομένων οικοδομικών υλικών, επίπλων, χαλιών, ηλεκτρικών συσκευών και φωτιστικών– όπου οι πωλήσεις αυξήθηκαν κατά 11% σε αξία και 12,8% σε όγκο. Αντίθετα, η μεγαλύτερη μείωση καταγράφηκε στο λιανικό εμπόριο εκτός καταστημάτων, με πτώση 10,7% σε αξία και 7,5% σε όγκο.

Οι νέες αφίξεις

Η θετική πορεία του λιανεμπορίου αποτυπώνεται πλέον και στις επιχειρηματικές αποφάσεις, με δύο νέα εμπορικά κέντρα να προγραμματίζονται για ανέγερση στη Λεμεσό, ενισχύοντας περαιτέρω τον εμπορικό χάρτη της πόλης. Την ίδια ώρα, ξένες εταιρείες από το

Επιχειρήσεις προγραμματίζουν επέκταση των δραστηριοτήτων τους και μεγάλου βεληνεκούς εταιρείες εγκαθιστούν έδρα στη χώρα.

Ισραήλ, τη Ρωσία, την Ουκρανία, την Ινδία αλλά και τις ΗΠΑ ρίχνουν ψήφο εμπιστοσύνης στην Κύπρο και προγραμματίζουν την εγκατάσταση έδρας στη χώρα μας με πλάνο να αποκτήσουν γέφυρα προς την Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή.

Πιο συγκεκριμένα, το 2025 χαρακτηρίστηκε από κύμα νέων αφίξεων και στρατηγικών επεκτάσεων διεθνών ομίλων, που επιλέγουν την Κύπρο ως ευρωπαϊκή ή περιφερειακή επιχειρηματική βάση.

Όσον αφορά τις ξένες εταιρείες, δυναμική κινητικότητα καταγράφεται στον τομέα της τεχνολογίας και της fintech, με σημαντικούς παίκτες να τοποθετούνται στη χώρα όπως είναι η εταιρεία τεχνικής νοημοσύνης (AI) BCentrique AI, η οποία βρίσκεται στη Σίλικον Βάλεϊ και το σύστημα πληρωμών Unified Payments Interface (UPI) της Indian μέσω της NPCI International Payments Limited (NIPL), θυγατρική της National Payments Corporation of India (NPCI). Επίσης, στην Κύπρο εγγράφηκε η ινδική πολυεθνική LTI Mindtree που παρέχει ψηφιακές υπηρεσίες. Σε ίδρυση εταιρείας στην Κύπρο προχώρησε και η εταιρεία ινδικών

συμπεριφορών Drone Destination, η οποία δραστηριοποιείται στην κατασκευή μη επανδρωμένων αεροσκαφών (drones). Η Tenstorrent με έδρα τις Ηνωμένες Πολιτείες και ισχυρή παρουσία στον Καναδά και διεθνώς επέλεξε την Κύπρο ως βάση για δραστηριότητες στον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης στην Ευρώπη. Σε ό,τι αφορά τον τουρισμό, η ινδικών συμφερόντων Thomas Cook India άνοιξε το πρώτο γραφείο της στη Λευκωσία.

Διευρύνουν το δίκτυο

Την ίδια στιγμή, μεγάλοι όμιλοι με ήδη εδραιωμένη παρουσία στην Κύπρο προχωρούν σε αναβάθμιση και διεύρυνση των δραστηριοτήτων τους, επενδύοντας στην αγορά και ενισχύοντας τον ανταγωνισμό.

Πιο συγκεκριμένα, την πρόθεση της γνωστής αλυσίδας καταστημάτων Jumbo για τη λειτουργία δύο νέων καταστημάτων στην Κύπρο ανακοίνωσε η εταιρεία. Αυτό αναφέρεται στα οικονομικά αποτελέσματα του πρώτου εξαμήνου του Ομίλου. Τη δεδομένη στιγμή λειτουργούν έξι καταστήματα στο νησί μας, ένα στη Λάρνακα, δύο στη Λεμεσό, δύο στη Λευκωσία και ένα

στην Πάφο. Όσον αφορά τις υπεραγορές, το δίκτυο του Σκλαβενίτη λειτουργεί πλέον συνολικά 27 καταστήματα παγκύπρια, απασχολώντας 2.350 εργαζομένους, μετά την ολοκλήρωση της συμφωνίας για την ένταξη των Υπεραγορών Παπαντωνίου στο Δίκτυο της Σκλαβενίτης Κύπρου.

Παράλληλα, η Lidl Κύπρου συνεχίζει δυναμικά την αναπτυξιακή της πορεία με ένα νέο, πλήρως αναβαθμισμένο κατάστημα στη Λεωφόρο Κυριάκου Μάτση 51, στον Άγιο Δομέτιο. Με κόστος επένδυσης €11 εκατ. Το 22ο κατάστημα Lidl στην Κύπρο διαθέτει συνολικό εμβαδόν 2.284 τ.μ. και χώρο πώλησης 1.564 τ.μ. Ταυτόχρονα, φουλάρουν οι μηχανές για να ξεκινήσει η ανάπτυξη της ιδιόκτητης υπεραγοράς ΑΛΦΑΜΕΓΑ ιδιοκτησίας της εταιρείας Χ.Α. ΠΑΠΑΕΛΛΗΝΑΣ ΕΜΠΟΡΙΚΗ ΑΤΑ, στο φιλέτο της Μητρόπολης Κύκκου κοντά στο Μετόχι «Άγιος Προκόπιος», σε μια έκταση γης συνολικού εμβαδού 330 χιλιάδων 450 τετραγωνικών μέτρων ανάμεσα στις Λεωφόρους Γρίβα Διγενή, Αγίου Προκοπίου, Μακεδονίας και Κρανιδιώτη. Το κόστος του έργου υπολογίζεται να ανέλθει πέραν των €30 εκατ., ενώ ο χρονικός ορίζοντας αποπεράτωσης της ανάπτυξης στο φιλέτο της Έγκωμης υπολογίζεται στο πρώτο εξάμηνο του 2027.

Τέλος, η νέα υπεραγορά METRO Αγίας Φυλάξεως έχει ήδη ανοίξει τις πόρτες της. Πρόκειται για τη δεύτερη υπεραγορά METRO στη Λεμεσό και την έβδομη παγκύπρια.

Τα νέα malls

Με τη νέα χρονιά αναμένεται να ληφθούν οι οριστικές αποφάσεις για τα δύο προτεινόμενα εμπορικά κέντρα στις Λεωφόρους Σπύρου

Κυπριανού και Αγίου Αθανασίου στην ανατολική Λεμεσό.

Πρόκειται για το «The Mall of Limassol Ltd» ιδιοκτησίας της εταιρείας Atterbury Europe, με εκτιμώμενο κόστος €95 εκατ., στον Δήμο Λεμεσού σε τεμάχιο που εφάπτεται της Λεωφόρου Σπύρου Κυπριανού.

Το δεύτερο εμπορικό κέντρο με την εμπορική ονομασία «Limassol Mall» πρόκειται να ανεγερθεί στον Δήμο Αγίου Αθανασίου με εκτιμώμενο κόστος της τάξης των €80 εκατ., και αφορά την αίτηση των C.A.C. Papantoniou LTD, Σουζάνας και Γιαννάκη Χριστοδούλου και Jumbo Trading LTD.

Το «Limassol Mall» θα περιλαμβάνει περίπου 90 χώρους καταστημάτων, 6 κιόσκια, 2 μεγάλα εστιατόρια και 2 μεγάλες καφετέριες, πλατεία εστιατορίων γρήγορου φαγητού (food court) με 7 εστιατόρια και 2 κιόσκια, καθώς και χώρο εστίασης με 300 καθίσματα εσωτερικά και 200 καθίσματα εξωτερικά. Το Εμπορικό Κέντρο «The Mall of Limassol» θα περιλαμβάνει πέραν των 50 χώρων καταστημάτων, υπεραγορά, κινηματογράφο, παιδότοπο και αστική πλατεία.

Όπως είναι γνωστό, το Τμήμα Περιβάλλοντος έχει ήδη δώσει το «πράσινο φως», υπό όρους, για την ανέγερση των δύο εμπορικών κέντρων. Μεταξύ των όρων των γνωμοδοτήσεων του περιλαμβάνεται και η δημιουργία συνολικά τεσσάρων κυκλικών κόμβων για την κυκλοφορία και τη διακίνηση οχημάτων στην περιοχή. Στο μεταξύ, όπως πληροφορούμαστε, σημαντικό διευκολυντικό στοιχείο για τις εξετάσεις εισόδου στην κυπριακή αγορά, γεγονός που έχει οδηγήσει τα εμπορικά κέντρα της Λευκωσίας να διαμορφώσουν ήδη λίστες αναμονής για νέους μισθωτές.

Η δύναμη και η αναγκαιότητα της Νομικής Εξειδίκευσης

Η ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗ στον τομέα της νομικής επιστήμης αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία σε ένα κόσμο που αλλάζει ραγδαία και μεταβάλλεται συνεχώς λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνική και οικονομική εξέλιξη. Σε μια εποχή όπου η πολυπλοκότητα των νομικών θεμάτων και οι νομικές προκλήσεις αυξάνονται με γρήγορο ρυθμό, η ανάγκη για εξειδικευμένη νομική γνώση και κατάρτιση δεν είναι απλώς επιθυμητή αλλά καθίσταται απαραίτητη. Η νομική εξειδίκευση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της αποτελεσματικής εκπροσώπησης των πολιτών σε διαδικασίες που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων τους, αλλά και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης. Η νομική εξειδίκευση δε αφορά μόνο την θεωρητική κατάρτιση των δικηγόρων, αλλά και την πρακτική εμπειρία και εφαρμογή της και οδηγεί σε πιο στοχευμένες και αποτελεσματικές νομικές υπηρεσίες, προσφέροντας ταχύτητα, στρατηγική σκέψη, στοιχεία που καθορίζουν την επιτυχία μιας δικαστικής διαδικασίας αλλά και την ακρίβεια και ορθότητα μιας νομικής συμβουλής.

Οι δικηγόροι οι οποίοι ασχολούνται και εξειδικεύονται αποκλειστικά σε συγκεκριμένο τομέα του δικαίου, αναπτύσσουν βαθύτερη κατανόηση των μηχανισμών, της εφαρμογής του καθώς και των κινδύνων και ευκαιριών που υπάρχουν σε αυτόν. Οι δικηγορικές εταιρείες στην Κύπρο που επενδύουν στην εξειδίκευση είναι σε καλύτερη θέση να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις τόσο της Κυπριακής όσο της Παγκόσμιας αγοράς και μπορούν να προσφέρουν υπηρεσίες που ξεπερνούν τα εθνικά όρια. Οι πελάτες των δικηγορικών εταιρειών αναζητούν πλέον επαγγελματίες που είναι σε θέση και έχουν την κατάρτιση να προσφέρουν λύσεις με ακρίβεια και ταχύτητα και οι εξειδικευμένοι δικηγόροι μπορούν να προβλέψουν προβλήματα πριν αυτά εμφανιστούν και βασίζονται στην εμπειρία και γνώση του δικαίου που εξειδικεύονται, μπο-

ρούν να προτείνουν λύσεις που είναι επωφελείς προς τους πελάτες τους.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα που αναδεικνύουν τη σημασία της εξειδίκευσης στην Κυπριακή έννομη τάξη, είναι οι υποθέσεις ιατρικής αμέλειας και η εφαρμογή διαταγμάτων αποκάλυψης εγγράφων και πληροφοριών, τύπου Norwich Pharmacal. Η ιατρική αμέλεια αποτελεί ένα τομέα του δικαίου που συχνά φανερώνει ζητήματα ευθύνης και αποζημιώσεων, καθώς οι ιατροί αλλά και πολίτες αντιμετωπίζουν πολύπλοκες περιπτώσεις που απαιτούν τεχνική και νομική εξειδίκευση. Παράλληλα η έκδοση διαταγμάτων πληροφοριών και εγγράφων, ειδικότερα σε περιπτώσεις τραπεζικών και επιχειρηματικών διαφορών, αναδεικνύει την ανάγκη προσεκτικής νομικής προσέγγισης ώστε να εξισορροπείται η διαφάνεια με την προστασία ευαίσθητων δεδομένων.

Στην Κύπρο, όπως και σε πολλές άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, η νομολογία έχει διαμορφώσει αυστηρά κριτήρια για την απόδειξη αμέλειας εκ μέρους επαγγελματιών υγείας, αφού η πράξη ή η παράλειψη ενός ιατρού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αγωγής η οποία στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο αστικό αδίκημα της αμέλειας. Η ιατρική αμέλεια αποτελεί ένα πολυσύνθετο νομικό ζήτημα που απαιτεί εξειδικευμένη προσέγγιση και η προστασία των δικαιωμάτων των ασθενών καθώς και διασφάλιση της ποιότητας της ιατρικής φροντίδας είναι θεμελιώδεις αρχές του Κυπριακού δικαίου. Η επιτυχής διεκδίκηση αποζημιώσεων σε τέτοιες περιπτώσεις απαιτεί όχι μόνο νομική γνώση, αλλά απαιτεί εξειδίκευση και κατανόηση ιατρικών πρωτοκόλλων, διαδικασιών και επιστημονικών δεδομένων. Ο κάθε ασθενής αφήνεται στα χέρια του ιατρού ο οποίος οφείλει να επιδείξει την αναγκαία δεξιότητα και επιμέλεια που αναμένεται από ένα ιατρό της ειδικότητας του.

Στις υποθέσεις ιατρικής αμέλειας αυτό που εξετάζεται από το Δικαστή-

ριο είναι κατά πόσον ο ιατρός παραβίασε το καθήκον επιμέλειας προς τον ασθενή, μη παρέχοντας το απαιτούμενο επίπεδο ιατρικής φροντίδας και η παράλειψη του αυτή προκάλεσε βλάβη στον ασθενή η οποία ήταν τόσο προβλεπτή, η οποία λογικά αναμενόταν από τον ιατρό της συγκεκριμένης ειδικότητας να αποφευχθεί. Τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των αγωγών που καταχωρούνται κατά ιατρών για ισχυριζόμενη ιατρική αμέλεια και τα Κυπριακά Δικαστήρια έχουν επιδικάσει σημαντικά ποσά προς όφελος ασθενών οι οποίοι έχουν υποστεί ζημιά ή απώλεια.

Ένας άλλος τομέας που απαιτεί υψηλή νομική εξειδίκευση είναι η έκδοση των διαταγμάτων αποκάλυψης εγγράφων και πληροφοριών τύπου Norwich Pharmacal. Η έκδοση αυτού του είδους των διαταγμάτων είναι ένα σημαντικό εργαλείο για τους διάδικους τα οποία επιτρέπουν στο θύμα αδικοπράξιας να λάβει πληροφορίες και έγγραφα με τα οποία να αναγνωρίζεται ο αδικοπράγυντας και με τα οποία να στοιχειοθετείται το αδίκημα. Η έκδοση τέτοιων διαταγμάτων επεκτάθηκε και

σε υποθέσεις όπου το τρίτο πρόσωπο από το οποίο ζητούνται οι πληροφορίες να ήταν μέρος ή όχι της αδικοπράξιας, καθώς επίσης επεκτάθηκε και στις περιπτώσεις όπου η ταυτότητα του αδικοπράγυντα ήταν άγνωστη.

Στην Κύπρο, τα τελευταία χρόνια τα διατάγματα αυτά έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία σε υποθέσεις διασυννοριακής απάτης, παραβίασης πνευματικών δικαιωμάτων και εντοπισμού περιουσιακών στοιχείων. Η αυξανόμενη πολυπλοκότητα των διεθνών συναλλαγών και η χρήση της Κύπρου ως ενδιάμεσου εταιρικού και χρηματοοικονομικού κέντρου, έχουν καταστήσει τα διατάγματα τύπου Norwich Pharmacal ως σημαντικό εργαλείο και μέσο για την απονομή της δικαιοσύνης. Συνοπτικά όπως προκύπτει από την ισχύουσα νομολογία, η έκδοσή τέτοιων διαταγμάτων προϋποθέτει την απόδειξη ότι έχει διαπραχθεί αδικοπράξη, ότι το πρόσωπο κατά το οποίο ζητείται το διάταγμα εμπλέκεται αθωά ή όχι στην αδικοπράξη, ότι το πρόσωπο αυτό κατέχει πληροφορίες ουσιώδεις για τον εντοπισμό της ταυτότητας του αδικοπράγυντα και ότι αυτές οι πληροφορίες είναι απαραίτητες για την λήψη δικαστικών διαδικασιών για την προστασία των συμφερόντων του ενάγοντα.

Το Ανώτατο Δικαστήριο της Κυπριακής Δημοκρατίας στην απόφαση του Avila Management Services Ltd -vs- Frantisek Stepanek κ.α (27/6/2012) θεώρησε ότι το περίπλοκο των συναλλαγών που αφορούσε την υπόθεση και η χρήση μεθόδων και ενεργειών παρέμειναν σε ένα μηχανισμό δύσκολα ανιχνεύσιμο με εταιρείες εγγεγραμμένες σε διάφορα μέρη του κόσμου με διαφορετικές δικονομικές πρόνοιες, καθιστούσε επιτακτικό την χρήση του διατάγματος Norwich Pharmacal ως βοηθητικού μέσου για την ανεύρεση των πληροφοριών που ήταν αναγκαίες για την έγερση δικαστικών διαδικασιών στο εξωτερικό. Περαιτέρω το Ανώτατο Δικαστήριο σημείωσε ότι

με την πολυπλοκότητα των σύγχρονων εμπορικών δραστηριοτήτων κατά την διεξαγωγή των οποίων δυνατό να εμπλέκονται διάφορα φυσικά και νομικά πρόσωπα εντός και εκτός της Κυπριακής Δημοκρατίας, τα Κυπριακά Δικαστήρια μπορούν να εκδίδουν τέτοια διατάγματα ώστε να υποβοηθηθεί η έγερση αγωγής εκτός της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Όπως προκύπτει από τα δύο πιο πάνω χαρακτηριστικά παραδείγματα ιατρικής αμέλειας και των διαταγμάτων τύπου Norwich Pharmacal, η νομική εξειδίκευση δεν περιορίζεται στη γνώση του νόμου αλλά απαιτεί διαρκή ενημέρωση, μελέτη και συνεργασία με άλλους επιστημονικούς κλάδους και ικανότητα προσαρμογής σε νέες τεχνολογίες και δεδομένα. Περαιτέρω η νομική εξειδίκευση δεν πρέπει να είναι μόνο τεχνική αλλά και ηθική και ο εξειδικευμένος νομικός να γνωρίζει τα όρια της παρέμβασής του, να σέβεται την εμπιστευτικότητα, και να ενεργεί με γνώμονα την απονομή δικαιοσύνης.

Πλέον είναι ξεκάθαρο ότι η νομική εξειδίκευση η οποία στην ουσία είναι η ικανότητα του δικηγόρου να μετατρέψει τη γνώση σε πράξη, να προστατεύει δικαιώματα των πολιτών σε ένα κράτος δικαίου έχει καταστεί επιβεβλημένη. Στην Κύπρο, η ανάγκη για εξειδικευμένους νομικούς είναι πιο έντονη από ποτέ, καθώς οι υποθέσεις γίνονται πιο περίπλοκες και οι απαιτήσεις των πολιτών πιο ψηλές και σε ένα κόσμο που αλλάζει ραγδαία, ο εξειδικευμένος νομικός δεν είναι απλώς επαγγελματίας αλλά θεματοφύλακας της δικαιοσύνης.

KPMG Law

Κυριάκος Ν. Θεοδωρίδης
Διοικητικός Σύμβουλος και Συνέταιρος
Θεοδωρίδης, Γεωργίου, Ιακώβου & ΣΙΑ ΔΕΠΕ

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Η νέα συλλογική σύμβαση στις τράπεζες υπεγράφη την Τετάρτη που μας πέρασε, με τη διατήρηση της ενότητας και της ομαλότητας στον χώρο των τραπεζών να έχει τεθεί σε καλή βάση. Δύο στις τρεις κυπριακές συστημικές τράπεζες εντός του 2026, ωστόσο, θα προχωρήσουν σε σχέδια εθελούσιας εξόδου με στόχο να μειώσουν το δυναμικό τους.

Ο λόγος για τις Eurobank Ltd. και Alpha Bank Κύπρου, δύο τράπεζες που εντός του 2025 προχώρησαν σε μεγάλες τομές, με συνενώσεις, εξαγορές και επενδύσεις. Στο παρόν στάδιο οι δύο τράπεζες είναι σε διαδικασία που «ζυγίζουν» τις ανάγκες τους, έχοντας υπαλλήλους από όλα τα μέρη τα οποία εξαγόρασαν, συνένωσαν, επένδυσαν. Και οι δύο οι τράπεζες διαμέσου των CEO τους, κυρίων Μιχάλη Λούη της Eurobank Ltd. και Μίλτου Μιχαηλά της Alpha Bank Κύπρου, έχουν εκφράσει «ανοιχτά» κατά το τελευταίο τρίμηνο - τετράμηνο πως, εντός του 2026 θα υπάρξει αναμίγνυλα σχέδιο εθελούσιας εξόδου. Αριθμοί δεν υπάρχουν στο παρόν στάδιο για τα πρόσωπα που θέλουν να αποχωρήσουν, ωστόσο όπως γίνεται αντιληπτό οι δύο μεγάλες συστημικές προχώρησαν σε «deals» που άλλαξαν τις ισορροπίες τους.

Η Eurobank Ltd. είναι ένας οργανισμός που αποτελείται από την Ελληνική Τράπεζα και την Eurobank Κύ-

Μετά από σχεδόν μια δεκαετία ο Εργοδοτικός Σύνδεσμος Τραπεζών επανασυστάθηκε και ανέλαβε τη διαπραγμάτευση για ανανέωση της συλλογικής σύμβασης με την ΕΤΥΚ.

πρου σε επίπεδο τραπεζικό, ενώ σε επίπεδο ασφαλιστικό έχει την Παγκυπριακή, τη Hellenic Life και τη CNP Asfaltiki. Πλέον, ο τραπεζικός οργανισμός ονομάζεται Eurobank Ltd. και οι ασφαλιστικές του εταιρείες μπήκαν κάτω από την «ομπρέλα» του ονόματος «ΕΡΒ». Τον Μάρτιο ως Ελληνική Τράπεζα η τράπεζα προχώρησε σε σχέδιο εθελούσιας εξόδου και αποχώρησαν περίπου 160 άτομα. Αξίζει να σημειωθεί πως αυτή η κίνηση έγινε

πριν γίνει «ένα σώμα» με τη Eurobank Κύπρου, καθώς και πριν γίνει επίσης «ένα σώμα» όλος ο ασφαλιστικός τους κλάδος έπειτα από την εξαγορά της CNP Κύπρου. Έτσι, μετά την αύξηση των υπαλλήλων στον οργανισμό από Eurobank Κύπρου και CNP Κύπρου, ο Οργανισμός έχει αποφασίσει να προχωρήσει σε σχέδιο.

Η Alpha Bank Κύπρου, από την

άλλη, είναι ένας οργανισμός που απορρόφησε την Astrobank εντός του 2025. Η Alpha Bank Κύπρου έτσι μεγάλωσε κατά 300 περίπου άτομα, ενώ ακόμα δεν υπάρχουν πληροφορίες για το πώς αλλάζει σε επίπεδο προσώπων η εξαγορά της Altius Insurance και μέρους της Universal Life. Υπενθυμίζεται πως, την προηγούμενη εβδομάδα, προχώρησε η

συγχώνευση της Universal Life και της Altius σε μία ενιαία συνδυασμένη ασφαλιστική εταιρεία, βάσει των οποίων εταιρεία του Ομίλου Alpha Bank θα αποκτήσει πλειοψηφική συμμετοχή. Οι ανάγκες της Alpha Bank Κύπρου θα διαφανούν σίγουρα εντός του 2026 και θα δούμε τους στόχους που θα έχει η ίδια θέσει για να μειωθεί το προσωπικό της.

Υπάρχει καλό κλίμα

Μετά από σχεδόν μια δεκαετία ο Εργοδοτικός Σύνδεσμος Τραπεζών επανασυστάθηκε και ανέλαβε τη διαπραγμάτευση για ανανέωση της συλλογικής σύμβασης με την ΕΤΥΚ. Οι δύο πλευρές κατόρθωσαν να καταλήξουν σε συμφωνία για την ανανέωση της σύμβασης, κάτι που έγινε την περασμένη Τετάρτη. Το κλίμα μεταξύ τραπεζών και συντεχνίας είναι πολύ καλό και με τις δύο πλευρές να έχουν ένα «win-win situation». Σίγουρα στο πίσω μέρος του μυαλού της η συντεχνία έχει τις επικείμενες ενέργειες για σχέδια εθελούσιας αποχώρησης από τις δύο συστημικές τράπεζες, οι οποίες θα γίνουν όπως φαίνεται εν μέσω εργασιακής ειρήνης.

Υπενθυμίζεται πως, όπως είχε αποκαλύψει πρώτη η «Κ», η συμφωνία καλύπτει τα έτη 2023–27 και περιλαμβάνει τόσο εφάπαξ αυξήσεις όσο και γενικές αυξήσεις στο σύνολο του προσωπικού, ενώ βαρύτητα δίνεται στους χαμηλόμισθους όπου οι αυξήσεις είναι μεγαλύτερες ποσοστιαία. Οι εφάπαξ αυξήσεις για όλο το προσωπικό αθροιστικά είναι 4.500 ευρώ που θα δοθούν σε τρεις δόσεις, ενώ οι αυξήσεις στον βασικό μισθό είναι 100 ευρώ, 50 ευρώ για το 2026 και 50 ευρώ για το 2027. Πρόσθετα, η συμφωνία προβλέπει για όλους τους τραπεζοϋπαλλήλους να αυξηθούν οι ετήσιες άδειες τους κατά έξι ημέρες, ενώ μέσα από τη συμφωνία αυξάνονται ουσιαστικά τα ποσά που δικαιούνται ως δάνεια (στεγαστικά, αυτοκινήτου, φοιτητικά κτλ.). Τέλος, πρόνοια της σύμβασης είναι το γεγονός ότι υιοθετούνται κοινές (ιδίες) μισθολογικές κλίμακες για όλες τις τράπεζες, ενώ η σύμβαση διαφοροποιεί και το ποσοστό εισφοράς των τραπεζών στο ΤΥΕΤΥΚ.

Στοχευμένα Σχέδια

Υπενθυμίζεται πως στους τελευταίους δύο μήνες δύο τράπεζες προχώρησαν σε στοχευμένα μικρά σχέδια εθελούσιας εξόδου. Η Τράπεζα Κύπρου προχώρησε σε σχέδιο για αποχώρηση 40–50 προσώπων και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος (Κύπρου) σε ένα πολύ μικρότερο για αποχώρηση λίγων ατόμων. Το μέγιστο ποσό αποζημίωσης και στα δύο σχέδια ήταν τα 200 χιλιάδες ευρώ, ποσό που πλέον έχει «κανονικοποιηθεί».

Μαγνητίζουν το δολάριο οι κυπριακές startups

Επενδυτές από τη Σίλικον Βάλει στρέφουν ολοένα και περισσότερο το βλέμμα τους σε καινοτόμες κυπριακές εταιρείες

Της ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Ιδιαίτερη δυναμική παρουσιάζει η εισροή αμερικανικών κεφαλαίων στην κυπριακή startup σκηνή, με επενδυτές από τη Σίλικον Βάλει και μεγάλα venture capital των ΗΠΑ να στρέφουν ολοένα και περισσότερο το βλέμμα τους σε καινοτόμες κυπριακές εταιρείες. Η ισχυρή παρουσία επιχειρήσεων τεχνητής νοημοσύνης, fintech και gaming στη χώρα λειτουργεί ως μαγνήτης, προσελκύοντας χρηματοδότηση που ενισχύει το οικοσύστημα και ανεβάζει την Κύπρο σε νέο επίπεδο στον χάρτη της τεχνολογικής επιχειρηματικότητας. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ότι η χώρα βρίσκεται σε φάση σταθερής και βιώσιμης ανάπτυξης στον τομέα των νεοφυών επιχειρήσεων, το οικοσύστημα ισχυροποιείται, προσελκύοντας επενδυτικά κεφάλαια, ταλέντο και διεθνή εμπορικά σήματα, διαμορφώνοντας έτσι τις βάσεις για ακόμη μεγαλύτερη πρόοδο τα επόμενα χρόνια.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες διατηρούν σχεδόν τα τρία τέταρτα των επενδύσεων επιχειρηματικού κινδύνου. Το ισχυρό αυτό επενδυτικό αποτύπωμα αντανακλάται και στην Κύπρο, όπου ολοένα και περισσότερες νεοφυείς επιχειρήσεις εξασφαλίζουν χρηματοδότηση από αμερικανικά επενδυτικά κεφάλαια, angel investors και τεχνολογικούς κολοσσούς που αναζητούν καινοτόμες ομάδες εκτός Σίλικον Βάλει. Οι αμερικανικές επενδύσεις διακρίνονται από υψηλότερη ανοχή στον επιχειρηματικό κίνδυνο και ταχύτερη λήψη επενδυτικών

αποφάσεων, σύμφωνα με αρμόδιους φορείς της αγοράς.

Οι αριθμοί

Η Κύπρος συνεχίζει την ανοδική της πορεία στον χάρτη της καινοτομίας, καταγράφοντας σημαντικές επιδόσεις στον Παγκόσμιο Δείκτη Οικοσυστημάτων Νεοφυών Επιχειρήσεων 2025. Η χώρα πλέον βρίσκεται ανάμεσα στα 40 κορυφαία οικοσυστήματα startups διεθνώς, κερδίζοντας πέντε θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και συνεχίζοντας για δεύτερη συνεχή χρονιά να είναι το ταχύτερα αναπτυσσόμενο startup οικοσύστημα στην Ευρώπη. Το γεγονός αυτό επιβεβαιώνει ότι η τεχνολογική και επιχειρηματική σκηνή της Κύπρου βρίσκεται σε φάση ταχείας ανάπτυξης και ωρίμανσης.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Δείκτη, ο αριθμός των νεοφυών επιχειρήσεων στην Κύπρο αυξήθηκε κατά 71% σε σχέση με το 2024, ενώ η συνολική δυναμική του οικοσυστήματος ενισχύθηκε περισσότερο από 28%. Πρόκειται για ένα από τα υψηλότερα ποσοστά ανάπτυξης παγκοσμίως, το οποίο κατατάσσει την Κύπρο ανάμεσα στις ταχύτερα αναπτυσσόμενες μικρές αγορές τεχνολογίας.

Το κυπριακό οικοσύστημα ξεχωρίζει για την ισχύ του σε μια σειρά από τεχνολογικούς τομείς όπως είναι το Gaming (2η θέση παγκοσμίως), το Fintech (3η θέση) και το Blockchain (9η θέση).

Οι επιδόσεις αυτές επιβεβαιώνουν ότι η Κύπρος αποτελεί κόμβο καινοτομίας σε εξειδικευμένους τομείς με υψηλό διεθνές ενδιαφέρον.

Το ταχέως αναπτυσσόμενο οικοσύστημα νεοφυών επιχειρήσεων και επιχειρήσεων κλίμακας κατατάσσεται 40ο παγκοσμίως, σύμφωνα με τη σχετική έκθεση του StartUpBlink του 2025.

Το 2024, νεοφυείς επιχειρήσεις από την κυπριακή σκηνή έλαβαν κοντά στα 100 εκατ. δολάρια, με τον μέσο όρο επένδυσης να κυμαίνεται στα 4,4 εκατ. δολάρια.

Η εντυπωσιακή πρόοδος της χώρας αποδίδεται στην προσέλκυση διεθνών εταιρειών πληροφορικής και επενδυτών, τα προγράμματα επιχορήγησης του Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΙΔΕΚ), τη μετεγκατάσταση τεχνολογικών κολοσσών και τη στρατηγική θέση της Κύπρου που λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ Ευρώπης και Μέσης Ανατολής.

Τα δολάρια

Το 2024, οι νεοφυείς επιχειρήσεις από την κυπριακή σκηνή έλαβαν κοντά στα 100 εκατ. δολάρια, με τον μέσο όρο επένδυσης να κυμαίνεται στα 4,4 εκατ. δολάρια, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Δείκτη Οικοσυστημάτων Νεοφυών Επιχειρήσεων. Αναφορικά με το 2025, αναμένεται ότι το ύψος των επενδύσεων αμερικανικών κεφαλαίων σε κυπριακές νεοφυείς επιχειρήσεις θα κυμανθεί περίπου στα ίδια επίπεδα.

Εξάλλου, σύμφωνα με επενδυτικούς φορείς της αγοράς, η αμερικανική αγορά διαθέτει διαφορετική επενδυτική κουλτούρα, υψηλότερη ανοχή στο ρίσκο, μεγαλύτερη ευκολία στην ανάληψη αποφάσεων και πιο σαφή διάθεση για εξαγορές.

Σύμφωνα με το ΙΔΕΚ, οι επενδύσεις στις κυπριακές νεοφυείς επιχειρήσεις προέρχονται κατά

κύριο λόγο από το εξωτερικό, με σημαντική συμμετοχή διεθνών επενδυτικών κεφαλαίων, αν και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αξιοσημείωτη κινητικότητα και από τοπικούς επενδυτές. Στους τομείς του Gaming και του Fintech, η Κύπρος κατέχει ηγετική θέση παγκοσμίως και οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε αυτούς τους κλάδους καταφέρνουν να αντλούν σημαντικά επενδυτικά κεφάλαια. Παράλληλα, τομείς υπερπροηγμένων τεχνολογιών, όπως η βιοτεχνολογία, ο ιατρικός τεχνολογικός εξοπλισμός, η τεχνητή νοημοσύνη, η κυβερνοασφάλεια, καθώς και οι πράσινες και περιβαλλοντικές τεχνολογίες, προσελκύουν ολοένα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον από επενδυτές.

Στο επενδυτικό πεδίο, το GEM Capital συνεχίζει να στηρίζει νεοφυείς επιχειρήσεις στον χώρο του Gaming, ενώ το Kinisis Ventures, με πολυετή παρουσία στην κυπριακή αγορά, επενδύει συστηματικά σε τομείς υπερπροηγμένων τεχνολογιών και καινοτόμες λύσεις. Ταυτόχρονα, η πρόσφατη λειτουργία του 33East (Cyprus Equity Fund) και η επαναδραστηριοποίηση του Cyprus Business Angels Network (CYBAN), σε συνδυασμό με την αυξανόμενη παρουσία επιχειρηματικών αγγέλων και τοπικών funds, διαμορφώνουν ένα πιο δυναμικό και ενεργό επενδυτικό περιβάλλον.

Οι επενδύσεις καλύπτουν όλο το εύρος των αναγκών του οικοσυστήματος, από μικρού ύψους χρηματοδοτήσεις σε επιχειρήσεις που βρίσκονται στα αρχικά στάδια ανάπτυξης τους, μέχρι επενδυτικούς γύρους αρκετών

εκατομμυρίων για πιο ώριμες καινοτόμες εταιρείες.

Μεταξύ των startups που έχουν εξασφαλίσει χρηματοδότηση τα τελευταία χρόνια συγκαταλέγονται οι Rinnoco, Darefore, Anymaster, Svelta, AskWire, The Mighty Kitchen, Embio Diagnostics, ProMed Biosciences, Medtl, Radiacode, Soula, BolsterUp, Placy, MovingDoors, NicePlan Studios και Studio42.

Τα πλεονεκτήματα

Το ευνοϊκό φορολογικό περιβάλλον της Κύπρου, τα κρατικά κίνητρα για προσέλκυση ταλέντων και επενδύσεων, καθώς και τα χρηματοδοτικά προγράμματα του ΙΔΕΚ, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων μικτής χρηματοδότησης Boost και Disrupt, που συνδυάζουν δημόσια στήριξη με ιδιωτικά επενδυτικά κεφάλαια, διαμορφώνουν ένα ελκυστικό οικοσύστημα που βρίσκεται ολοένα και περισσότερο στο ραντάρ των επενδυτών για νέες ευκαιρίες. Όπως αναφέρει στην «Κ» ο γενικός διευθυντής του ΙΔΕΚ, Θεόδωρος Λουκαΐδης, μια νέα γενιά καινοτόμων επιχειρηματιών τολμά να πάρει ρίσκα και να κτίσει εταιρείες με διεθνείς φιλοδοξίες από την πρώτη μέρα. Με συντονισμένες προσπάθειες εργαζόμενα για να δημιουργήσουμε ένα ακόμη πιο ευνοϊκό περιβάλλον για καινοτόμες επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων της πρόσβασης σε εναλλακτικές πηγές χρηματοδότησης και την ενίσχυση της εξειδίκευσης, επισημαίνει ο κ. Λουκαΐδης, υπογραμμίζοντας ότι έχουμε δρόμο μπροστά μας αλλά η δυναμική είναι ξεκάθαρη.

Η χρονιά της ωρίμανσης και το στοίχημα της προσιτής στέγης

Ο τομέας των ακινήτων ετοιμάζεται να εισέλθει στο 2026 σε μια νέα φάση – Οι εκτιμήσεις των ειδικών

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Καθώς η κυπριακή οικονομία αφήνει πίσω της μια πενταετία διαδοχικών κλυδωνισμών, από την πανδημία έως τις γεωπολιτικές αναταράξεις, ο τομέας των ακινήτων ετοιμάζεται να εισέλθει το 2026 σε μια νέα φάση. Αν η προηγούμενη περίοδος χαρακτηρίστηκε από την ανθεκτικότητα απέναντι στην αβεβαιότητα, η επόμενη χρονιά προδιαγράφεται ως έτος ωρίμανσης, σταθεροποίησης και αναζήτησης νέων ισορροπιών. Παράγοντες της κυπριακής αγοράς καταθέτουν στην «Κ» τις εκτιμήσεις τους.

Ο πρόεδρος του Συμβουλίου Εγγραφής Κτηματομεσιτών, Μαρίνος Κυναιγείρου, επισημαίνει ότι η μεγαλύτερη πρόκληση είναι το στεγαστικό, το οποίο απασχολεί έντονα την κυπριακή κοινωνία και θα συνεχίσει να την απασχολεί το 2026 και τα επόμενα χρόνια. Υπογραμμίζει παράλληλα την ανάγκη η αγορά να μετεξελιχθεί ποιοτικά και να θωρακιστεί θεσμικά.

«Αν έπρεπε να χαρακτηρίσω την πενταετία που αφήσαμε πίσω μας με δύο μόνο λέξεις, αυτές θα ήταν η αβεβαιότητα και η ανθεκτικότητα. Απ' εκεί και πέρα η σημαντικότερη πρόκληση, που έχουμε αυτή την ώρα μπροστά μας από αυτές ή καλύτερα αυτή για την οποία μπορούμε να μιλήσουμε με βεβαιότητα είναι το στεγαστικό πρόβλημα. Η δυσκολία πρόσβασης σε προσιτή στέγη για τον μέσο Κύπριο και τα νεαρά ζευγάρια, λόγω της αύξησης των

τιμών και του κόστους κατασκευής, μοιάζει με «βόμβα» στα θεμέλια της κοινωνίας. Απ' εκεί και πέρα πιστεύουμε ότι η Κύπρος οφείλει να μετεξελιχθεί από έναν προορισμό ευκαιρίας σε έναν προορισμό ποιότητας. Για να το πετύχουμε πρέπει να συνεχίσουμε να επενδύουμε στη διαφάνεια, τη βιωσι-

«Αν έπρεπε να χαρακτηρίσω την πενταετία που αφήσαμε πίσω μας με δύο μόνο λέξεις, αυτές θα ήταν η αβεβαιότητα και η ανθεκτικότητα», αναφέρει ο κ. Μαρίνος Κυναιγείρου.

μότητα και τον επαγγελματισμό. Με αυτό τον τρόπο θα καταφέρουμε να μετατρέψουμε την ανθεκτικότητα σε ουσιαστική ευημερία», σημειώνει ο κύριος Κυναιγείρου.

Ωρίμανση και μεγάλο στοίχημα

Ο διευθύνων σύμβουλος του Ομίλου Landbank, Ανδρέας Χριστοφορίδης, αναφέρει ότι η αγορά εισέρχεται το 2026 σε φάση ωριμότητας, με τους αγοραστές να γίνονται πιο απαιτητικοί και τις τιμές να ακολουθούν ηπιότερη ανοδική πορεία λόγω της νέας προσφοράς ακινήτων.

«Το 2026 αναμένουμε ότι η αγορά ακινήτων της Κύπρου θα εισέλθει σε μια φάση ουσιαστικής ωρί-

μανσης. Πλέον, δεν μιλάμε απλώς για όγκο πωλήσεων, αλλά για ποιοτικά χαρακτηριστικά. Το μεγάλο στοίχημα για τη νέα χρονιά είναι η επίτευξη μιας λειπτής ισορροπίας καθώς η αγορά καλείται να εξυπηρετήσει την ισχυρή ζήτηση από το εξωτερικό... καλύπτοντας ταυτόχρονα την επιτακτική κοινωνική ανάγκη για προσιτή κατοικία προς τα εγχώρια νοικοκυριά. Αναμένουμε μια ηπιότερη ανοδική πορεία των τιμών, η οποία οφείλεται στη σταδιακή ενίσχυση της προσφοράς. Είναι γεγονός ότι η αγορά αρχίζει να ανταποκρίνεται με νέα έργα, καλύπτοντας σε μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες τόσο των ντόπιων αγοραστών όσο και των ξένων επενδυτών», αναφέρει ο κύριος Χριστοφορίδης.

Έτος σταθεροποίησης

Ο CEO της Ask Wire, Παύλος Λοΐζου, αναλύει τα δημογραφικά δεδομένα που αλλάζουν τον χαρακτήρα της ζήτησης, προβλέποντας για το 2026 μια στροφή σε μικρότερα διαμερίσματα και μια αναγκαία εξισορρόπηση της αγοράς.

«Το 2025 επιβεβαίωσε ότι η κτηματαγορά της Κύπρου βρίσκεται σε φάση μετάβασης. Όχι ύφεσης, αλλά σταδιακής προσαρμογής μετά από τρία χρόνια υπερβάλλουσας ζήτησης. Συνολικά, το 2026 δεν θα είναι χρονιά θεαματικής ανόδου ή πτώσης, αλλά χρονιά εξισορρόπησης. Πίσω όμως από τους αριθμούς, οι δομικές πιέσεις παραμένουν. Από το 2021 ο πληθυσμός αυξήθηκε κατά 70–80 χιλιάδες, αλλά εκδόθηκαν μόνο 43.000

άδειες κατοικιών, μεγάλο μέρος των οποίων αφορά μεγάλα ή τουριστικά έργα και όχι μικρά, ενεργειακά αποδοτικά διαμερίσματα για τα οποία υπάρχει αυξημένη ζήτηση. Η πραγματική πρόκληση θα είναι θεσμική, καθώς θα διαφανεί εάν η Κύπρος θα προχωρήσει σε πολιτικές που ευθυγραμμίζουν την πληθυσμιακή πραγματικότητα με την οικιστική της δυνατότητα», τονίζει ο κύριος Λοΐζου.

Το κεφάλαιο φοιτητική στέγη

Ο Δημήτρης Οικονόμου και η Έλενα Ορφανίδου, συνιδρυτές της MyStudentFlat.com, της ψηφιακής πλατφόρμας εύρεσης και άμεσης ενοικίασης φοιτητικών κατοικιών σε Κύπρο και Ελλάδα, εστιάζουν στη δυναμική του PropTech και της φοιτητικής κατοικίας, χαρακτηρίζοντας τον τομέα ως έναν αναδυόμενο επενδυτικό πόλο που προσελκύει πλέον θεσμικά κεφάλαια.

Όπως σημειώνουν, «ο τομέας στον οποίο δραστηριοποιούμαστε –η φοιτητική κατοικία σε συνδυασμό με το PropTech– βρίσκεται στην αρχή ενός κύκλου ισχυρής ανάπτυξης. Η φοιτητική κατοικία είναι μια ήρεμη δύναμη που τώρα αρχίζει να αναδεικνύεται καθώς προσφέρει σταθερές αποδόσεις και ανελαστική ζήτηση. Ως εκ τούτου είναι φυσικό επόμενο να προσελκύσει θεσμικό κεφάλαιο και πιο σύνθετες συναλλαγές. Η πιο ισχυρή τάση, την οποία βλέπουμε το 2026 είναι αφενός η αύξηση των επενδύσεων θεσμικών χαρτοφυλακίων στη φοιτητική κατοικία

Η κυπριακή οικονομία αφήνει πίσω της μια πενταετία διαδοχικών κλυδωνισμών, από την πανδημία έως τις γεωπολιτικές αναταράξεις.

και αφετέρου η ψηφιοποίηση της διαδικασίας αναζήτησης, εύρεσης και μίσθωσης των μονάδων αυτών στην οποία η εταιρεία μας πρωτοστατεί οδηγώντας τις εξελίξεις».

Διεθνείς εταιρείες

Ο Γιώργος Καμπανέλλας, συνιδρυτής της XPADIA, που ανάμεσα σ' άλλα εξειδικεύεται σε θέματα μετεγκατάστασης εταιρειών στη χώρα μας, σημείωσε πως η εκτίμησή του είναι ότι η συγκεκριμένη τάση μετεγκατάστασης εταιρειών και προσωπικού υψηλής εξειδίκευσης στη χώρα μας θα συνεχιστεί και κατά το 2026. «Η βελτίωση της εικόνας της Κύπρου στο εξωτερικό, οι συνεχείς αναβαθμίσεις από τους οίκους αξιολόγησης, καθώς και η συγκυρία της προεδρίας της Ε.Ε. αναμένεται να

διατηρήσουν τη χώρα μας ψηλά στη λίστα των πιθανών προορισμών που οι εταιρείες αυτές εξετάζουν. Ως επακόλουθο, η ζήτηση για εμπορικά αλλά κυρίως για οικιστικά ακίνητα θα συνεχίσει να παρουσιάζεται αυξημένη. Τα μέτρα που έχει λάβει μέχρι τώρα η κυβέρνηση είναι σίγουρα προς τη σωστή κατεύθυνση, και κινούνται παράλληλα με το Ευρωπαϊκό Σχέδιο για την Προσιτή Στέγη που ανακοινώθηκε πρόσφατα. Η αύξηση της προσφοράς κατοικιών, η εισαγωγή μεταρρυθμίσεων για απλοποίηση των αδειοδοτήσεων, η επανεξέταση του ζητήματος των βραχυχρόνιων μισθώσεων, καθώς και η παροχή κινήτρων για Build-to-Rent πρέπει να παραμείνουν ως στόχευση ώστε να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξη του τομέα».

Δημόσια Επιχείρηση Φυσικού Αερίου (ΔΕΦΑ)

Εκ μέρους πελάτη μας, η Δημόσια Επιχείρηση Φυσικού Αερίου (ΔΕΦΑ) στη Λευκωσία, επιθυμεί να προσλάβει επαγγελματίες για τις πιο κάτω θέσεις:

Πρώτος Διοικητικός Λειτουργός (1 θέση) ΚΩΔ: ΠΔΛ/12/2025	Λειτουργός Ασφάλειας και Υγείας (1 θέση) ΚΩΔ: ΛΑΥΥ/12/2025
Πρώτος Λειτουργός Προμήθειας και Πωλήσεων (1 θέση) ΚΩΔ: ΠΛΠΠ/12/2025	Διοικητικός Λειτουργός (3 θέσεις) ΚΩΔ: ΔΛΕΠ/12/2025
Ανώτερος Διοικητικός Λειτουργός (1 θέση) ΚΩΔ: ΑΔΛ/12/2025	Λειτουργός Πληροφορικής (1 θέση) ΚΩΔ: ΛΠΛ/12/2025
Ανώτερος Λογιστής (1 θέση) ΚΩΔ: ΑΛΟΓ/12/2025	Λειτουργός Προμήθειας και Πωλήσεων (4 θέσεις) ΚΩΔ: ΛΠΠ/12/2025
Ανώτερος Μηχανικός Διαχείρισης Εγκατάστασης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (1 θέση) ΚΩΔ: ΑΜΔΕΥΦΑ/12/2025	Βοηθός Γραμματειακών Λειτουργός (5 θέσεις) ΚΩΔ: ΔΕΦΑΒΓΛ/12/2025
Ανώτερος Μηχανικός Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς (2 θέσεις) ΚΩΔ: ΑΜΔΣΜ/12/2025	Περισσότερες πληροφορίες και υποβολή αιτήσεων: Αιτήσεις υποβάλλονται μόνο διαδικτυακά μέσω της ιστοσελίδας της KPMG Limited (Αρ. Άδειας 229) www.kpmg.com.cy ("Careers" / "Vacancies on behalf of Clients"),
Λογιστής (2 θέσεις) ΚΩΔ: ΛΟΓ/12/2025	Υποβολή αιτήσεων δεν θα γίνεται αποδεκτή πέραν από τις 3 Φεβρουαρίου 2026 και ώρα 14:00.
Εσωτερικός Ελεγκτής (1 θέση) ΚΩΔ: ΕΣΕΛ/12/2025	Μόνο οι επιτυχόντες υποψήφιοι θα ειδοποιηθούν. Όλες οι αιτήσεις θα θεωρηθούν ως άκρως εμπιστευτικές.
Μηχανικός Διαχείρισης Εγκατάστασης Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (3 θέσεις) ΚΩΔ: ΜΔΕΥΦΑ/12/2025	
Μηχανικός Διαχειριστής Συστήματος Μεταφοράς (6 θέσεις) ΚΩΔ: ΜΔΣΜ/12/2025	
Νομικός Λειτουργός (3 θέσεις) ΚΩΔ: ΝΟΜΛ/12/2025	T: 22209000, E: hradvisory@kpmg.com.cy

© 2025 KPMG Limited, ιδιωτική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης εγγεγραμμένη στην Κύπρο, μέλος του δικτύου ανεξάρτητων Οίκων της KPMG που συνδέονται με τον Διεθνή Οίκο KPMG International Limited, ιδιωτική αγγλική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης δια εγγυήσεων. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Read

ΨΗΦΙΑΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Κατέβασε την εφαρμογή και μπες στη μαγεία της ανάγνωσης

ΣΤΗΡΙΖΟΥΝ

Η χρυσή δεκαετία του ελληνικού τουρισμού

Η άνοδος ζήτησης για ταξίδια και η ανταγωνιστικότητα της χώρας οδήγησαν σε πάνω από 37 εκατομμύρια τουρίστες το 2025

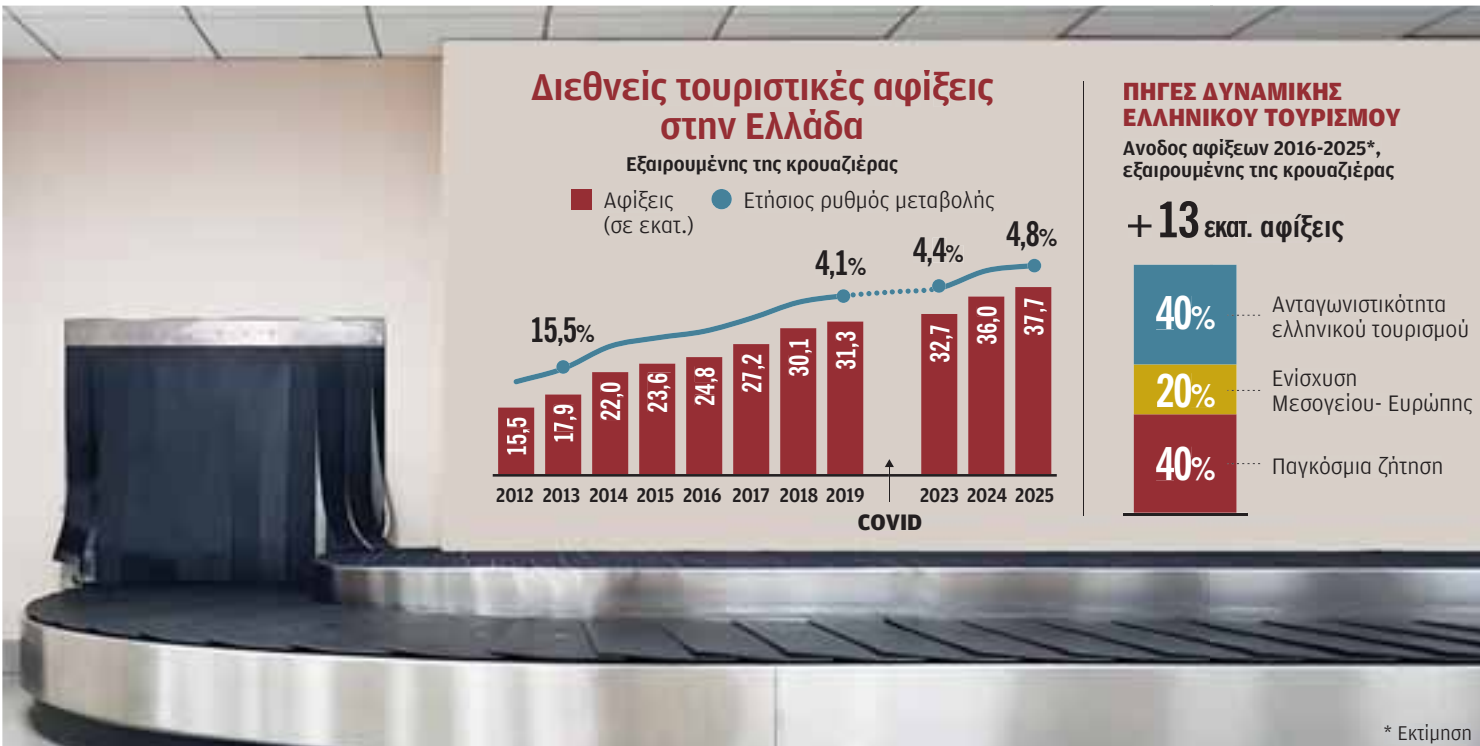
Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Ο **ελληνικός** τουρισμός διακρίνεται μεταξύ όλων των ανταγωνιστών του και σημειώνει αλλεπάλληλα ρεκόρ την τελευταία δεκαετία τόσο λόγω της ανόδου της διεθνούς ζήτησης για ταξίδια, όσο και της ουσιαστικής ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της χώρας. Με αυτόν τον τρόπο το 2025 οδεύει προς ακόμη ένα ιστορικό υψηλό επίπεδο αφίξεων, προσελκύοντας περισσότερους από 37 εκατομμύρια τουρίστες το 2025.

Ωστόσο, ο ελληνικός τουρισμός βρίσκεται σε σημείο καμπής, καθώς στρατηγικές ώριμων προορισμών πλησιάζουν τα όριά τους και νέες πηγές ανταγωνισμού αναδύονται, σύμφωνα με νέα μελέτη της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης της Εθνικής Τράπεζας. Για τους οικονομολόγους της Εθνικής, η μετουσίωση της ισχυρής ζήτησης σε διατηρήσιμη οικονομική αξία και ανθεκτικότητα απαιτεί οργανωμένη προσπάθεια σε δύο άξονες:

Πρώτον, να προχωρήσει η ανάδειξη των «κρυμμένων θησαυρών» της χώρας με προώθηση εναλλακτικών προορισμών, δεδομένου ότι επί του παρόντος τα ελληνικά νησιά απορροφούν σχεδόν το 50% των αφίξεων, ενώ καλύπτουν μόλις το 15% της έκτασης της χώρας.

Δεύτερον, να επανέλθουν και πάλι οι επενδύσεις σε βασικές υποδομές στα προ κρίσης επίπεδα –καθώς κατά την τελευταία πενταετία παραμένουν 8% χαμηλότερα– ώστε να συμβαδίσουν με την τουριστική επενδυτική δυναμική, η οποία είναι 14% υψηλότερα από τα προ κρίσης επίπεδα. «Αυτό θα αποδείξει την ικανότητά μας ως χώρα να διαχειριστούμε την ίδια μας την επιτυχία», σημειώνουν οι

ΠΗΓΗ: Τράπεζα της Ελλάδος, UN Tourism Data Dashboard

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Προώθηση εναλλακτικών προορισμών και επενδύσεις σε υποδομές οι δύο άξονες για τη διατήρηση της δυναμικής του κλάδου, λέει έρευνα της Εθνικής.

συντάκτες της μελέτης. Αξιολογώντας τη χρονιά που κλείνει, η μελέτη σημειώνει πως αν και η σεισμική δραστηριότητα στη Σαντορίνη λειτουργήσε συσταλτικά για το πρώτο εξάμηνο του 2025 (+0,6%), η δυναμική του κλάδου επιβεβαίωσε την ισχυρή διαρθρωτική τάση της με μια κ-

θετη άνοδο στο δεύτερο εξάμηνο (+7%). Αξιοσημείωτο είναι ότι αυτή η δυναμική δεν δείχνει σημεία εξάντλησης, καθώς οι αεροπορικές κρατήσεις για το πρώτο τρίμηνο του 2026 κινούνται 10% υψηλότερα από την αντίστοιχη περίοδο του 2025.

Οι αιτίες της υπεραπόδοσης

Με τον ελληνικό τουρισμό να καταγράφει συνεχή ρεκόρ αφίξεων από τα μέσα της προηγούμενης δεκαετίας (εξαιρώντας την πανδημία), το κρίσιμο ερώτημα είναι κατά πόσον αποτελεί πραγματική επιτυχία της χώρας και κατά πόσον αντανακλά τη μεγέθυνση της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς. Τα δεδομένα δίνουν ξεκάθαρη απάντηση: η αύξηση των διεθνών αφίξεων

στην Ελλάδα κατά περίπου 13 εκατομμύρια την τελευταία δεκαετία δεν οφείλεται σε μόνο έναν παράγοντα. Περίπου το 40% της ανόδου προήλθε από τη συνολική μεγέθυνση της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς (+25% στη δεκαετία), η οποία δημιουργήσε ευνοϊκές συνθήκες για όλους τους προορισμούς. Ένα επιπλέον 20% συνδέεται με τη μετατόπιση της διεθνούς ζήτησης προς τη «γειτονιά» μας (την ευρύτερη περιοχή Ευρώπης - Μεσογείου), η οποία ενίσχυσε τη θέση της στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη (από 45% σε 49%). Το υπόλοιπο 40%, ωστόσο, αποτελεί καθαρό κέρδος της Ελλάδας, καθώς αντανακλά την ενίσχυση του μεριδίου της έναντι των άμεσων ανταγωνιστών μέσα στη «γειτο-

νιά» μας. Για την Εθνική λοιπόν οι υψηλές επιδόσεις του ελληνικού τουρισμού αποτελούν συνδυαστικό αποτέλεσμα των ευνοϊκών διεθνών τάσεων και της βελτίωσης της ανταγωνιστικής θέσης της – με την Ελλάδα να κατατάσσεται στην πρώτη πεντάδα των χωρών της περιφέρειας με το μεγαλύτερο κέρδος μεριδίου την τελευταία 10ετία. Το μερίδιό της στον παγκόσμιο τουρισμό αγγίζει το 2,5% το 2025 από 2% το 2016.

Η «γειτονιά» μας αλλάζει

Αξιοσημείωτο είναι και το γεγονός πως αυτή η επιτυχία, σύμφωνα πάντοτε με τη μελέτη της Εθνικής Τράπεζας, εκτυλίσσεται σε μια τουριστική «γειτονιά» που αλλάζει. Στη βόρεια Μεσόγειο,

Ανεπανόρθωτη ζημιά στον χειμερινό τουρισμό από τα αγροτικά μπλόκα

Για «ανεπανόρθωτη ζημιά» κάνουν λόγο οι ξενοδόχοι της ηπειρωτικής Ελλάδας σε προορισμούς που δεν έχουν άλλη πρόσβαση εκτός από το οδικό δίκτυο.

«Ανοίξουν, δεν ανοίξουν οι δρόμοι φέτος, τις γιορτές που περιμέναμε το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων μας, είναι ζήτημα αν τελικά θα εισπράξουμε τα μισά από αυτά που θεωρούσαμε βέβαια πριν από ένα μήνα», αναφέρει ξενοδόχος από ορεινό προορισμό της βορειοδυτικής Ελλάδας. «Οι περισσότεροι από όσους δεν είχαν δώσει προκαταβολές ακύρωσαν, ενώ πολλοί από εκείνους που είχαν κάνει κατάθεση χρημάτων ζήτησαν είτε επιστροφή είτε πιστωτικό για να έρθουν άλλη εποχή», εξηγεί συνάδελφός του από το Πήλιο.

Οι μεγαλύτεροι χαμένοι από τις κινητοποιήσεις των αγροτών είναι μάλιστα όσοι διαθέτουν καταλύματα στις περιοχές που είχε πλῆξει προ διετίας και ο τυφώνας «Daniel», υπογραμμίζουν κύκλοι της τουριστικής βιομηχανίας. Αυτό δεν σημαίνει πως η γενικότερη κατάσταση δεν έχει αποθαρρύνει και εκδρομείς που κανονικά θα κατευθύνονταν σε προορισμούς στους οποίους δεν υπάρχουν τόσο «σκληρά μπλόκα». Οι επιπλέον ώρες ταξιδιού με αυτοκίνητο και η γενικότερη αβεβαιότητα λειτουργούν ανασταλτικά.

Οι εκτιμήσεις για την πληρότητα των ξενοδοχείων και των ορεινών και ημιορεινών, αλλά και των παραθαλάσσιων ηπειρωτικών καταλυμάτων κατά την περίοδο των εορτών, από άνω του 80% που κινούνταν πριν ένα μήνα, έχουν υποχωρήσει πλέον στο 50% ή και χαμηλότερα, ανάλογα με την περίπτωση.

«Ο μόνος τρόπος για να φτάσει κανείς εγκαίρως και σίγουρα στον προορισμό του φέτος τα Χριστούγεννα είναι με το έλκηθρο του Άν Βασίλη», αναφέρει με εμφανή σκωπτική διάθεση επαγγελματίας από τον κλάδο των τουριστικών λεωφορείων.

Είναι ίσως χαρακτηριστικό ότι ο πρόεδρος της Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων, Γιάννης Χατζής με ανάρτησή του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης την Τρίτη το απόγευμα έκανε έκκληση προς όλους τους υπευθύνους για αποκατάσταση της κυκλοφορίας: «Δεν γνωρίζουμε ποιος ευθύνεται για την αλγεινή κατάσταση που βιώνουμε σήμερα. Οι μόνοι όμως που σίγουρα δεν φταίνε είναι οι πελάτες μας, τα μέλη μας και οι εργαζόμενοι μας. Ζητούμε μέχρι το τέλος της ημέρας να έχει βρεθεί λύση και να αποκατασταθεί η ομαλή και ασφαλής κυκλοφορία στο οδικό δίκτυο, προκειμένου να μπει ένα τέλος στην τεράστια ταλαιπωρία που βιώνουν οι συμπολίτες μας και να περιοριστεί κατά το δυνατόν η οικονομική ζημία που υφίστανται τα μέλη μας. Κάποια στιγμή πρέπει όλοι να αναλαμβάνουμε τις ευθύνες που μας αναλογούν», επισήμανε.

Ο τουριστικός τομέας προσδοκά από την εορταστική περίοδο σημαντικό μέρος των ετήσιων εσόδων του και μάλιστα ο χειμερινός τουρισμός αποτελεί την κύρια πηγή εισοδήματος για τους κατοίκους και τις επιχειρήσεις σε πολλούς προορισμούς που βρίσκονται εντός του εύρους των αγροτικών νηπινοποιήσεων.

Προ ημερών με κοινή ανακοίνωσή τους ο Σύνδεσμος Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ),

Οι επιπλέον ώρες ταξιδιού με το αυτοκίνητο και η γενικότερη αβεβαιότητα λειτουργούν ανασταλτικά. Οι εκτιμήσεις για την πληρότητα των ξενοδοχείων, ορεινών και ημιορεινών, αλλά και των παραθαλάσσιων ηπειρωτικών καταλυμάτων από άνω του 80% που κινούνταν πριν από ένα μήνα, έχουν υποχωρήσει πλέον στο 50% ή και χαμηλότερα.

«Ο μόνος τρόπος για να φτάσει κανείς εγκαίρως στον προορισμό του είναι με το έλκηθρο του Άν Βασίλη», αναφέρει επαγγελματίας.

η Ελληνική Συνομοσπονδία Εμπορίου και Επιχειρηματικότητας (ΕΣΕΕ), ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ) και ο Σύνδεσμος Βιομηχανιών Ελλάδος (ΣΒΕ) κάλεσαν τους εκπροσώπους του αγροτικού κόσμου και της πολιτείας να προσέλθουν στον διάλογο ώστε να αποτραπεί «η δημιουργία σοβαρών επιπλοκών

στο σύνολο της οικονομίας». Στην ανακοίνωση επισημαίνεται ότι στο λιανικό εμπόριο η μεγάλη σημασία του τέταρτου τριμήνου έγκειται στο γεγονός ότι φέρνει τον υψηλότερο τζίρο της χρονιάς, φθάνοντας πέρυσι στα 19 δισ. ευρώ. «Φέτος οι επιδόσεις του τριμήνου εξελίσσονται σε στοίχημα επιβίωσης για χιλιάδες επιχειρήσεις, με τον κλάδο να προσπαθεί να ισοσκελίσει τα υπέρογκα λειτουργικά κόστη με σημαντική αύξηση του κύκλου εργασιών, η οποία εν πολλοίς εξαρτάται από την αγοραστική κίνηση των εορτών», ανέφερε μεταξύ άλλων η ανακοίνωση. Αλλά, φευ, από τότε μέχρι αργά το βράδυ της Τρίτης η κατάσταση όχι μόνο δεν βελτιώθηκε, αλλά επιδεινώθηκε.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Αυξήθηκε κατά 3,9% η μέση ταξιδιωτική δαπάνη, στα 602,2 ευρώ

Η **Γερμανία** αναδεικνύεται μέχρι στιγμής το 2025 η μεγαλύτερη αγορά για τον ελληνικό τουρισμό, τόσο σε αριθμό ταξιδιωτών όσο και σε ταξιδιωτικές εισπράξεις. Αυτό δείχνουν τα τελευταία στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος.

Συνολικά την περίοδο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2025 οι ταξιδιωτικές εισπράξεις παρουσίασαν αύξηση κατά 1,831 δισ. ευρώ ή 8,9% και διαμορφώθηκαν στα 22,385 δισ. ευρώ, σύμφωνα με τα στοιχεία για το ταξιδιωτικό ισοζύγιο της ΤτΕ.

Η άνοδος των ταξιδιωτικών εισπράξεων προήλθε από την αύξηση της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης κατά 4,4% αλλά και της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι κατά 3,9%.

Ειδικότερα, οι ξένες τουριστικές αφίξεις ανήλθαν σε 35,261 εκατομμύρια έναντι 33,788 εκατομμυρίων ταξιδιωτών την αντίστοιχη περίοδο του 2024.

Όσον αφορά τις επιμέρους αγορές από τις οποίες προέρχονται οι επισκέπτες της Ελλάδας, η ταξιδιωτική κίνηση από τη Γερμανία αυξήθηκε κατά 8,3% και διαμορφώθηκε σε 5,654 εκατομμύρια ταξιδιώτες, ενώ από τη Γαλλία μειώθηκε κατά 2% σε 1,874 εκατομμύριο. Άνοδο κατά 8,2% σημείωσε η ταξιδιωτική κίνηση από την Ιταλία, η οποία διαμορφώθηκε σε 2,095 εκατομμύρια. Η ταξιδιωτική κίνηση από το Ηνωμένο Βασίλειο αυξήθηκε κατά 6,6% και διαμορφώθηκε σε 4,684 εκατομμύρια, ενώ αυξημένα κατά 2% ήταν και από τις ΗΠΑ, η οποία διαμορφώθηκε σε 1,397 εκατομμύριο.

Στο μέτωπο των εισπράξεων, αυτές από τη Γερμανία κατέγραψαν άνοδο κατά 0,5% και διαμορφώθηκαν στα 3,611 δισ.

η Τουρκία και η Αλβανία κινούνται επιθετικά, καταγράφοντας σημαντικές ανόδους μεριδίου στην περιφερειακή αγορά (+3 και +0,8 ποσοστιαίες μονάδες, αντίστοιχα, την τελευταία δεκαετία).

Στη νότια Μεσόγειο, η Αίγυπτος, η Τυνησία και το Μαρόκο επανεμφανίζονται δυναμικά αυξάνοντας το αθροιστικό μερίδιό τους στην περιφερειακή αγορά μας κατά 2 ποσοστιαίες μονάδες, καθώς αξιοποιούν τις ανταγωνιστικές τιμές, τον χαμηλότερο κορεσμό και τη βελτιωμένη γεωπολιτική σταθερότητα.

Παράλληλα, ώριμοι ευρωπαϊκοί προορισμοί (όπως το Ηνωμένο Βασίλειο και η Γαλλία) καθώς και παραδοσιακοί μεσογειακοί προορισμοί (όπως η Ιταλία και η Ισπανία) χάνουν έδαφος (με αθροιστική απώλεια των τεσσάρων χωρών 3 ποσοστιαίες μονάδες) – δείχνοντας ότι πλησιάζουν τα φυσικά όρια της τουριστικής ανάπτυξής τους με τους όρους των προηγούμενων δεκαετιών.

Η Εθνική Τράπεζα καταλήγει στο ότι η υπεραπόδοση της Ελλάδας δεν ήταν τυχαία. Στηρίχθηκε σε διαρθρωτικά θεμέλια – κυρίως αναβάθμιση ποιότητας ξενοδοχείων και ενίσχυση αεροπορικών συνδέσεων. Όμως «σε μια ανταγωνιστική τουριστική γειτονιά και με νέες τάσεις ζήτησης να αναδύονται, κερδισμένοι θα είναι όσοι καταφέρουν να ανταποκριθούν με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα», σημειώνει. Και παραπέμπει στην αξιοποίηση των ευκαιριών από τις ώριμες μακρινές αγορές, όπως οι ΗΠΑ, και τις αναδυόμενες, όπως η Ινδία, και στην άμβλυση της εποχικότητας του τουρισμού, που για την ώρα στην Ελλάδα εξακολουθεί να είναι επικεντρωμένος στους κυρίως καλοκαιρινούς μήνες.

Το διάστημα Ιανουαρίου - Οκτωβρίου 2025 τα τουριστικά έσοδα αυξήθηκαν κατά 1,831 δισ. ή 8,9% και διαμορφώθηκαν στα 22,385 δισ. ευρώ.

Μεγαλύτερη αγορά για τον ελληνικό τουρισμό, τόσο σε αριθμό ταξιδιωτών όσο και σε ταξιδιωτικές εισπράξεις, είναι η Γερμανία.

ευρώ, όπως και εκείνες από τη Γαλλία, οι οποίες αυξήθηκαν κατά 5,3% στο 1,285 δισ. ευρώ. Ενισχυμένες κατά 8,1% ήταν και οι εισπράξεις από την Ιταλία, οι οποίες διαμορφώθηκαν στο 1,274 δισ. ευρώ. Από τις λοιπές χώρες, άνοδο κατά 15,1% σημείωσαν τα τουριστικά έσοδα από το Ηνωμένο Βασίλειο, τα οποία διαμορφώθηκαν στα 3,551 δισ. ευρώ, ενώ οι εισπράξεις από τις ΗΠΑ αυξήθηκαν στο 1,544 δισ. ευρώ, ενισχυμένες κατά 8,4%.

Στο ίδιο διάστημα, δηλαδή την περίοδο Ιανουαρίου - Οκτωβρίου, η μέση δαπάνη ανά ταξίδι αυξήθηκε κατά 3,9%, στα 602,2 ευρώ.

Χρονια̑ αλλαγών στην αγορά εργασίας το 2026

Σε εφαρμογή η δυνατότητα 13ώρου, τετραήμερης εργασίας – Fast track προσλήψεις για μικρό διάστημα, ψηφιακή κάρτα παντού

Της **ΡΟΥΛΑΣ ΣΑΛΟΥΡΟΥ**

Σε κομβικό έτος για την ελληνική αγορά εργασίας αναδεικνύεται το 2026, καθώς συνδυάζει μισθολογικές αυξήσεις, θεσμικές αλλαγές και παρεμβάσεις στον τρόπο οργάνωσης της εργασίας. Η αύξηση του κατώτατου μισθού, η εκκίνηση της διαδικασίας στήριξης των συλλογικών συμβάσεων, η επέκταση της ευελιξίας, καθώς και η ψηφιοποίηση των εργασιακών σχέσεων εκτιμάται ότι θα οδηγήσει στρατηγικά από ένα μοντέλο χαμηλού κόστους εργασίας σε ένα σχήμα υψηλότερων αμοιβών, παράλληλα, βέβαια, με την αύξηση της παραγωγικότητας.

Μία από τις πιο πολυσυζητημένες αλλαγές που αναμένεται να τεθούν σε εφαρμογή από τις αρχές του νέου έτους αφορά τη δυνατότητα υπέρβασης του οκταώρου – έως 13 ώρες απασχόλησης σε έναν εργοδότη, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις: από το υπουργείο Εργασίας διαβεβαιώνουν πως δεν αλλάζουν το 8ωρο και η εβδομαδιαία βάση των 40 ωρών. Η δυνατότητα για 13 ώρες (δηλαδή 1+3 ώρες υπερεργασία και υπερωρία πέραν του οκταώρου) ισχύει κατ'εξαιρέσει και μόνο με συγκατάθεση του εργαζομένου και τη διασφάλιση τουλάχιστον 11 ωρών καθημερινής ανάπαυσης μεταξύ δύο βαρδιών. Παράλληλα, ο εργαζόμενος δεν μπορεί να απολυθεί εάν αρνηθεί να εργαστεί πέραν των οκτώ ωρών. Η συγκεκριμένη παρέμβαση αποσκοπεί –κατά την κυβέρνηση– στο να προσφέρει αυξημένο εισόδημα και ευελιξία σε τομείς όπως ο τουρισμός και η εστίαση, ενώ οι επικριτές

εκτιμούν πως ενισχύονται τα επισφαλή ωράρια εργασίας.

Παράλληλα, με την έναρξη του 2026 έρχονται αλλαγές, όπως εξπρές προσλήψεις και αποχωρήσεις, με «μία κίνηση» μέσω ψηφιακών εργαλείων – αντί για πολλαπλά έντυπα και διαδικασίες, καθώς και fast-track προσλήψεις και συμβάσεις για σύντομες ανάγκες (π.χ. για δύο ημέρες κατά την περίοδο αιχμής).

Κρίσιμο θεωρείται επίσης το πως θα εφαρμοστούν από την αγορά οι ρυθμίσεις ευέλικτης οργάνωσης του χρόνου εργασίας σε επίπεδο εβδομάδας, μήνα ή έτους, εφόσον υπάρχει συμφωνία με τον εργαζόμενο, αλλά και η διευθέτηση του χρόνου

Προσπάθεια αύξησης της κάλυψης των συλλογικών συμβάσεων από περίπου 30% σήμερα στο 80% την επόμενη διετία.

εργασίας ώστε να επιτρέπεται η τετραήμερη εργασία με πλήρη εβδομαδιαία απασχόληση, υπό συγκεκριμένες συμφωνίες.

Η προγραμματισμένη αύξηση του κατώτατου μισθού κοντά στα 920 με 925 ευρώ μεικτά από την 1η Απριλίου 2026, με προοπτική τα 960 ευρώ το 2027, αναμένεται να ενισχύσει το διαθέσιμο εισόδημα σημαντικού τμήματος της μισθωτής απασχόλησης. Αλλωστε, περίπου το 23% των εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα αμείβεται με αποδοχές κοντά στον

Κρίσιμο θεωρείται το πως θα εφαρμοστούν από την αγορά οι ρυθμίσεις ευέλικτης οργάνωσης του χρόνου εργασίας σε επίπεδο εβδομάδας, μήνα ή έτους, εφόσον υπάρχει συναίνεση του εργαζομένου, αλλά και η διευθέτηση του χρόνου εργασίας ώστε να επιτρέπεται η τετραήμερη εργασία με πλήρη εβδομαδιαία απασχόληση, υπό συγκεκριμένες συμφωνίες.

κατώτατο μισθό. Σε μακροοικονομικό επίπεδο, η αύξηση των κατώτατων αποδοχών αναμένεται να έχει θετική επίδραση στην κατανάλωση, αλλά περιορισμένη συμβολή στη συνολική παραγωγικότητα, καθώς δεν συνοδεύεται αυτομάτως από αύξηση της προστιθέμενης αξίας ανά εργαζόμενο. Η Ελλάδα εξακολουθεί να υπολείπεται κατά περίπου 30% του μέσου όρου της Ευρώζωνς σε όρους παραγωγικότητας εργασίας, γεγονός που δημιουργεί ένα διαρκές χάσμα μεταξύ μισθολο-

γικών στόχων και πραγματικών δυνατοτήτων της οικονομίας.

Η προσπάθεια αύξησης της κάλυψης των συλλογικών συμβάσεων από περίπου 30% σήμερα στο 80% συνιστά τη βαθύτερη θεσμική αλλαγή της επόμενης διετίας. Η προσέγγιση αυτή ευθυγραμμίζεται με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις για ενίσχυση των συλλογικών διαπραγματεύσεων, αλλά μεταφέρει το βάρος των μισθολογικών αυξήσεων από τον κατώτατο μισθό στον κλαδικό καθορισμό αποδοχών.

Ο στόχος για μέσο μισθό 1.500 ευρώ το 2027 προϋποθέτει ετήσιες αυξήσεις άνω του 5% στους ονομαστικούς μισθούς, ποσοστό που υπερβαίνει την αναμενόμενη αύξηση της παραγωγικότητας. Αυτό δημιουργεί εύλογο προβληματισμό για την ανταγωνιστικότητα μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, ιδίως σε κλάδους έντασης εργασίας όπως το εμπόριο, η εστίαση και οι υπηρεσίες.

Το ποσοστό ανεργίας αναμένεται το 2026 να κινηθεί κοντά

στο 8% ή και χαμηλότερα, συνεχίζοντας την πτωτική τάση των τελευταίων ετών. Ωστόσο, η εικόνα αυτή συγκαλύπτει σημαντικές δομικές ανισορροπίες: ακόμη, η ανεργία στους νέους και στις γυναίκες είναι ιδιαίτερα υψηλή, υπάρχουν μεγάλες γεωγραφικές αποκλίσεις, παρατηρείται έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού σε δυναμικούς κλάδους, ενώ η εγχώρια αγορά παρουσιάζει ταυτόχρονα πολύ υψηλό αριθμό κενών θέσεων και σημαντικά υψηλό αριθμό ανενεργών ατόμων σε ηλικία εργασίας.

Η εφαρμογή του «Εργάνη II» και η γενίκευση της ψηφιακής κάρτας εργασίας εντός του νέου έτους αναμένεται να ενισχύσουν τη διαφάνεια και να περιορίσουν τη μη δηλωμένη εργασία. Η πλήρης λειτουργία του νέου πληροφοριακού συστήματος από τον Φεβρουάριο του 2026 σηματοδοτεί τη μετάβαση σε ένα πιο ψηφιοποιημένο εργασιακό περιβάλλον με το νέο σύστημα να υπόσχεται:

- Απλούστευση προσλήψεων και αποχωρήσεων.
- Κατάργηση εγγράφων και επαναλαμβανόμενων δηλώσεων.
- Άμεση πρόσβαση των εργαζομένων στα στοιχεία τους.
- Καλύτερο έλεγχο της αδήλωτης και υποδηλωμένης εργασίας.

Σε συνδυασμό με την επέκταση της ψηφιακής κάρτας εργασίας στο σύνολο του ιδιωτικού τομέα, το υπουργείο Εργασίας στοχεύει στη διαφάνεια των ωραρίων και στην καταγραφή των υπερωριών. Οι εργοδοτικές οργανώσεις βλέπουν θετικά τη μείωση γραφειοκρατίας, αλλά εκφράζουν ανησυχία για αυξημένους ελέγχους και πρόστιμα.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

7
ΤΕΤ 20:30 (120')
Βουγόνια (15+)
Γιώργος Λάνθιμος (USA, 2025)

Δύο νεαροί συνωμοσιολόγοι απάγουν την πανίσχυρη CEO μιας μεγάλης εταιρείας, πεπεισμένοι πως πρόκειται για μια εξωγήινη ύπαρξη, με σκοπό να καταστρέψουν τον πλανήτη Γη. Ο Γιώργος Λάνθιμος φτιάχνει ένα σαγηνευτικό κοκτέιλ κινηματογραφικών ειδών, σε μια ντελιριακή καταβύθιση στο παράλογο, διασκευάζοντας την κορεατική ταινία *Save the Green Planet!* (2003). Στα Αγγλικά με Ελληνικούς υπότιτλους, **€8**

9
ΠΑΡ 20:30 (120')
Ο Γυάλινος Κόσμος (12+)
Τένεσι Ουίλιαμς
Θέατρο Δέντρο-Open Arts

Το Θέατρο Δέντρο και η Open Arts παρουσιάζουν το εμβληματικό έργο του Τένεσι Ουίλιαμς σε σκηνοθεσία Θανάση Γεωργίου, με μια εξαιρετική ομάδα συντελεστών και ερμηνευτών. Τέσσερις μοναξίες πίσω από κλειστές πόρτες, τέσσερις τρόποι να ονειρεύεσαι μια διαφορετική ζωή. Ένα έργο μνήμης, τρυφερό και οδυνηρό, που μιλά για τα όνειρα που δεν πραγματοποιήθηκαν, για τις οικογενειακές δεσμεύσεις και την αναζήτηση της ελευθερίας. Σκηνοθεσία: Θανάσης Γεωργίου. Παίζουν οι ηθοποιοί: Σοφία Καλλή, Ανδρέας Κούτσουμπας, Μαρία Κωνσταντίνου, Θανάσης Γεωργίου, Σταύρος Δημόπουλος. **€15**

10
ΣΑΒ 20:30 (105')
Το Γάλα
Κατσικονούρης | Θέατρο Λέξη

Το συγκλονιστικό θεατρικό έργο του Βασίλη Κατσικονούρη ανεβαίνει από το Θέατρο Λέξη σε σκηνοθεσία Μαρίνας Βρόντη και παραγωγή Γιώργου Τσιάκκα. Μια δυνατή ιστορία που εξερευνά τα όρια της αγάπης και της θυσίας, αγγίζοντας τις πιο ευαίσθητες χορδές της ανθρώπινης ύπαρξης. Με τις καθηλωτικές ερμηνείες της Χριστίνας Παυλίδου, του Αντρέα Παπαμχαλόπουλου, του Βασίλη Χαράλαμπους και της Σταυρίνας Καδή. Σκηνικά: Έλενα Κατσούρη, Κοστούμια: Μαρία Γεωργίου, Φωτογραφία: Ειρήνη Θεοδώρου, Φωτισμός: Βασίλης Πετεινάρης, Βοηθός Σκηνοθέτη: Σταυρίνα Καδή, Εικαστικό: Έλενα Γιωργάλλα. **€25 / 22 / 18**

17
ΣΑΒ 20:30 (90')
Αγγέλα Παπάζογλου
Γιώργης Παπάζογλου | Άννα Βαγενά

Μια παράσταση-σταθμός στα θεατρικά πράγματα της Ελλάδας. Η *Αγγέλα Παπάζογλου* του Γιώργη Παπάζογλου με την Άννα Βαγενά, πρωτοανέβηκε το 1999 και είναι η μακροβιότερη παράσταση με την ίδια πρωταγωνίστρια. Βασίζεται στις μνήμες της σπουδαίας Μικρασιάτισσας, Αγγελικής Παπάζογλου, γυναίκας του ρεμπέτη Βαγγέλη Παπάζογλου. Στις αφηγήσεις της μιλάει για τη Σύμρνη, όταν οι Έλληνες κυριαρχούσαν στη ζωή της. Ύστερα έρχεται η καταστροφή, ο ξεριζωμός, η εγκατάσταση των προσφύγων στην Ελλάδα, ο αγώνας για να προκόψουν και να ριζώσουν σε αυτήν, φέρνοντας μαζί τους το φως της Μικρασίας, τον πολιτισμό και την ψυχή της. Σκηνοθεσία: Λάμπρος Λιάβας – Άννα Βαγενά. Αγγέλα: Άννα Βαγενά. Αναγνώστρια: Μαριάννα Μαυριανού. **€20 / 15**

24
ΣΑΒ 20:30 (110')
Κώστας Χατζής και Daniela

Ο Κώστας Χατζής, με τις διαχρονικές ερμηνείες του, και η Daniela με τη ζεστασιά της φωνής της θα παρουσιάσουν ένα πρόγραμμα γεμάτο συγκίνηση, νοσταλγία και αγαπημένα τραγούδια όπως το *Σπουδαίοι Άνθρωποι* αλλά, *Σύννορα η αγάπη δε γνωρίζει* και το *Δεν Είμαι Εγώ* που σημάδεψαν την ελληνική μουσική σκηνή. **€25 / 22**

28
ΤΕΤ 20:30 (90')
Η Επανάσταση της Βόρειας με τη Νότια Κορέα
Ζοέλ Πομμερά | Θέατρο Δεντρο & Θεατρική Στέγη Κύπρου | Επί Σκηνής

Το σύγχρονο έργο του Ζοέλ Πομμερά, σε σκηνοθεσία Ονησίφορου Ονησιφόρου, είναι ένα έργο που εξερευνά την αγάπη και τη διαρκή διαπραγμάτευση γύρω από αυτήν- τις επιλογές, τις θυσίες και το θάρρος που απαιτούνται για να σταθεί κανείς απέναντι στις σχέσεις του και απέναντι στον εαυτό του. Ένα έργο που ανοίγει χώρο για αναγνώριση, σκέψη και ουσιαστικό διάλογο. Μετάφραση: Μαριάννα Κάλμπαρη. Σκηνοθεσία: Ονησίφορος Ονησιφόρου. Ηθοποιοί: Σταύρος Λούρας, Παναγιώτα Παπαγεωργίου, Βασιλική Κυπραίου, Παναγιώτης Λάρκου, Κατερίνα Λούρα, Ονησίφορος Ονησιφόρου, Κρίστου Χαράλαμπους, Ανδριανή Νεοκλέους. **€18 / 15**

Ιανουάριος 2026

30 - 31
ΠΑΡ - ΣΑΒ
Παρ 19:00 & 31 Σαβ 16:00 & 19:00 (70')
Άλφρεντ και Βιολέτα*
Gabriadze Theatre

Μια τρυφερή και ειρυνική ιστορία αγάπης, εμπνευσμένη από το μυθιστόρημα του Αλεξάνδρου Δουμά *Η Κυρία με τις Καμέλιες* και την όπερα La Traviata του Βέρντι. Ο Ρεζό Γκαμπριάτζε μεταφέρει τη δράση στη σύγχρονη Τιφλίδα, δημιουργώντας έναν ποιητικό, κινηματογραφικό κόσμο όπου οι μαριονέτες βιώνουν πραγματικά ανθρώπινα συναισθήματα – με χιούμορ, τρυφερότητα, πόνο και γλυκιά μελαγχολία. Στα Γεωργιανά με ελληνικούς και ρωσικούς υπότιτλους. **€30+**

* Η παράσταση θα επαναληφθεί την Κυριακή 1/2 στις 16:00 & 19:00.

Ταμείο Θεάτρου:
77777745, boxoffice@rialto.com.cy

Εισιτήρια εκδίδονται:
Στο ταμείο του Θεάτρου:
Δευτέρα - Παρασκευή 10:00 - 15:00 & 90' πριν την έναρξη των παραστάσεων.
• Σε ηλεκτρονική μορφή www.rialto.com.cy
• Τηλεφωνικά 77777745

Κρατήσεις θέσεων γίνονται τηλεφωνικά και ισχύουν μέχρι και πέντε μέρες πριν από κάθε παράσταση.

*Το κοινό παρακαλείται όπως προσέρχεται έγκαιρα.

77777745
rialto.com.cy

Θέατρο Ριάλτο

Τιτλοποιήσεις και «πράσινων» δανείων από τις τράπεζες

Alpha Bank, Eurobank και Πειραιώς ενισχύουν τη ρευστότητά τους

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Στις **τιτλοποιήσεις** ενήμερων δανείων στρέφονται πλέον οι τράπεζες σε μια προσπάθεια να απελευθερώσουν κεφάλαια και να ενισχύσουν τη δυνατότητά τους να δώσουν νέα δάνεια στην οικονομία. Μέσω των συνθετικών τιτλοποιήσεων, όπως ονομάζονται οι τιτλοποιήσεις εξυπηρετούμενων δανείων, οι τράπεζες έχουν ενισχύσει την κάνουλα της ρευστότητας με νέα δάνεια έως και 10 δισ. ευρώ περίπου την τελευταία 5ετία και για τα προσεχή 2 χρόνια.

Σε αντίθεση με την «κλασική» τιτλοποίηση όπου οι τράπεζες πουλούν κυρίως κόκκινα δάνεια στην προσπάθειά τους να εξυγιάνουν τους ισολογισμούς τους, στις συνθετικές τιτλοποιήσεις τα δάνεια που τιτλοποιούνται είναι πράσινα, δηλαδή ενήμερα. Μια βασική διαφορά της συνθετικής τιτλοποίησης σε σχέση με την «κλασική» είναι ότι τα δάνεια παραμένουν στον ισολογισμό της τράπεζας και η σχέση με τον πελάτη δεν αλλάζει.

Σε αντίθεση με την «κλασική» τιτλοποίηση όπου οι τράπεζες πωλούν κυρίως κόκκινα δάνεια στην προσπάθειά τους να εξυγιάνουν τους ισολογισμούς τους, στις συνθετικές τιτλοποιήσεις τα δάνεια που τιτλοποιούνται είναι πράσινα, δηλαδή ενήμερα. Μια βασική διαφορά είναι ότι τα δάνεια παραμένουν στον ισολογισμό της τράπεζας και η σχέση με τον πελάτη δεν αλλάζει.

Χρηματοδοτούν την οικονομία με νέα δάνεια χωρίς να επιβαρύνουν τους κεφαλαιακούς δείκτες τους.

δεν έχει αξιοποιήσει αυτό το εργαλείο λόγω του πλεονάζοντος κεφαλαίου που διαθέτει— στην προσπάθειά τους να χρηματοδοτήσουν την οικονομία με νέα δάνεια χωρίς να επιβαρύνουν τους κεφαλαιακούς τους δείκτες. Ηδη η Eurobank μέσα από διαδοχικές τέτοιες συναλλαγές από το 2021 έχει τιτλοποιήσει δάνεια άνω των 7 δισ. ευρώ περίπου, μειώνοντας τα σταθμισμένα σε κίνδυνο στοιχεία του ενεργητικού της (RWAs) πάνω από τα 2,5 δισ. ευρώ. Να σημειωθεί ότι το ποσό των RWAs που απελευθερώνεται, μειώνεται σταδιακά με βάση τις λήξεις των ομολόγων που εκδίδονται στο πλαίσιο της τιτλοποίησης.

Αντίστοιχα, η Τράπεζα Πειραιώς έχει τιτλοποιήσει συνολικά δάνεια ύψους 8,6 δισ. ευρώ, απελευθερώνοντας assets—μετά και τις λήξεις— κοντά στα 2,3 δισ. ευρώ, ενώ η Alpha Bank έχει τιτλοποιήσει δάνεια 3,8 δισ. ευρώ, απελευθερώνοντας περίπου 1,8 δισ. ευρώ.

Το όφελος στα κεφάλαια των τραπεζών από τις μέχρι σήμερα συνθετικές τιτλοποιήσεις υπολογίζεται κοντά στο 1 δισ. ευρώ, διευρύνοντας τη χρηματοδοτική ικανότητα των τριών συστημικών τραπεζών έως και 10 δισ. ευρώ περίπου από το 2021 έως και το 2026, με βάση και τις νέες τιτλοποιήσεις που είναι προγραμματισμένες. Να σημειωθεί ότι και οι τρεις συστημικές τράπεζες, Alpha, Eurobank και Πειραιώς, σχεδιάζουν νέες τιτλοποιήσεις εντός του 2026 επιχειρηματικών και ναυτιλιακών κυρίως δανείων, συνολικού ύψους έως και 5 δισ. ευρώ περίπου, αναμένοντας ελάφρυνση των στοιχείων ενεργητικού κοντά στα 2,5 δισ.

ευρώ. Το μέγεθος αυτό μπορεί να δημιουργήσει έως και διπλάσια πρόσθετη χρηματοδοτική ικανότητα με νέα δάνεια προς την οικονομία.

Ο στόχος αυτός είναι συμβατός με τον σχεδιασμό για πιστωτική επέκταση κοντά στο 8% την προσεχή διετία, που μεταφράζεται σε νέα δάνεια 13-14 δισ. ευρώ και έρχεται προσθετικά στην πιστωτική επέκταση για το 2025, που αναμένεται να κλείσει σε πάνω από 4 δισ. ευρώ για τη Eurobank, στα 3,5 δισ. ευρώ για την Τράπεζα Πειραιώς, ενώ από 3 δισ. εκτιμάται η πιστωτική επέκταση για Alpha και Εθνική.

Το αποτέλεσμα αυτό αναδεικνύει τον ρόλο των συνθετικών τιτλοποιήσεων ως στρατηγικό εργαλείο, όχι μόνο για τη διαχείριση κινδύνων και τη βελτίωση των δεικτών κεφαλαιακής επάρκειας, αλλά και για την ενεργή στήριξη της πραγματικής οικονομίας μέσω αυξημένης χρηματοδότησης επιχειρήσεων και νοικοκυριών.

Ολοκλήρωση εξαγοράς της HSBC Bank Malta από την Credia Bank

Οριστική συμφωνία με την HSBC Continental Europe για την εξαγορά του 70,03% της θυγατρικής της στη Μάλτα, της HSBC Bank Malta, υπέγραψε η Credia Bank, ολοκληρώνοντας τη συναλλαγή πριν από τα τέλη του χρόνου, όπως προέβλεπε το σχετικό χρονοδιάγραμμα.

Το τίμημα για την εξαγορά του 70,03% ανέρχεται σε 200 εκατ. ευρώ και μεταξύ των δεσμεύσεων που αναλαμβάνει η Credia Bank είναι η διατήρηση των θέσεων εργασίας για τους περίπου 900 υπαλλήλους της HSBC, με τους ίδιους συνιστώδεις όρους για τουλάχιστον δύο χρόνια μετά την ολοκλήρωση της συναλλαγής.

Όπως ανακοινώθηκε, η CrediaBank υπέγραψε τριμερή συμφωνία με την HMBT και τον Σύλλογο Τραπεζοϋπαλλήλων Μάλτας (Malta Union of Bank Employees - MUBE) για την επίλυση των εκκρεμών εργασιακών διαφορών.

Με βάση τη συμφωνία και υπό την προϋπόθεση της επιτυχούς ολοκλήρωσης της συναλλαγής και της ικανοποίησης πρόσθετων όρων που αφορούν την κερδοφορία και την κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας, οι δικαιούχοι εργαζόμενοι θα λάβουν συνολικά 30 εκατ. ευρώ ως κίνηση καλής θέλησης (ex gratia). Τα ποσά αυτά θα καταβληθούν από την HSBC Μάλτας και από τον υφιστάμενο βασικό της μέτοχο, δηλαδή τη μητρική εταιρεία.

Σύμφωνα με δημοσίευμα των Times Maltas, η συμφωνία υπερψηφίστηκε από το 87% των εργαζομένων, δίνοντας τέλος στην εργασιακή διαμάχη που υπήρ-

ξε τους προηγούμενους μήνες.

Με βάση το χρονοδιάγραμμα που έχει ανακοινώσει η διοίκηση της Credia Bank, επόμενο βήμα είναι η έγκριση των εποπτικών αρχών, που αναμένεται να α' τρίμηνο του 2026, ενώ θα ακολουθήσει το β' τρίμηνο η δημόσια πρόταση προς τους μετόχους της HSBC Μάλτας για το υπόλοιπο ποσοστό που είναι σήμερα σε διασπορά.

Με βάση τα στοιχεία που έχουν δημοσιευθεί, το τίμημα για την εξαγορά του 70,03% αντιπροσωπεύει τίμημα ανά μετοχή ύψους 0,793 ευρώ. Η δημόσια πρόταση θα γίνει στο 1,44 ευρώ ανά μετοχή.

Όπως δήλωσε πρόσφατα στο

Το τίμημα για την αγορά του 70,03% ανέρχεται σε 200 εκατ. ευρώ.

πλαίσιο της ενημέρωσης των αναλυτών για τα αποτελέσματα του 9μήνου η διευθύνουσα σύμβουλος της Credia Bank Ελένη Βρεττού, η τράπεζα εργάζεται ήδη «στην αναδιοργάνωση της δομής της ώστε να ενσωματώσει ομαλά τις δραστηριότητες στη Μάλτα, στοχεύοντας σε σημαντικές επενδύσεις για την εισαγωγή νέων προϊόντων και αναβαθμίζοντας παράλληλα τις υπάρχουσες υποδομές».

Η HSBC Malta ανακινώνει κέρδη προ φόρων ύψους 82,5 εκατ. ευρώ για το τρίτο τρίμηνο του 2025, που αντιπροσωπεύουν μείωση 30% σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι.

ΕΥΓΕΝΙΑ ΤΖΩΡΤΖΗ

Νέα δόση ύψους 1,17 δισ. αναμένει η Ελλάδα από το Ταμείο Ανάκαμψης

Της **ΕΙΡΗΝΗΣ ΧΡΥΣΟΛΩΡΑ**

Νέο αίτημα πληρωμής από το Ταμείο Ανάκαμψης, ύψους 1,17 δισ. ευρώ, εκ των οποίων 883 εκατ. ευρώ αφορούν επιχορηγήσεις και 293,8 εκατ. ευρώ αφορούν δάνεια, υπέβαλε ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Οικονομίας Νίκος Παπαθανάσης. Το ύψος του αιτήματος είναι χαμηλότερο από τον αρχικό σχεδιασμό, καθώς—μετά την αναθεώρηση του Ταμείου Ανάκαμψης— αναμορφώθηκε και ο σχεδιασμός των δόσεων, μεταφέροντας το μεγαλύτερο βάρος προς το τέλος του προγράμματος.

Σε ό,τι αφορά τις επιχορηγήσεις, πρόκειται για το 7ο αίτημα και όπως επισημαίνει η σχετική ανακοίνωση του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, η Ελλάδα είναι η τρίτη χώρα που φτάνει στο 7ο αίτημα. Οσον αφορά τα δάνεια, πρόκειται για το 6ο αίτημα, καθώς έχει καθυστερήσει κατά ένα αίτημα ο αρχικός προγραμματισμός. Ωστόσο, το θέμα της καθυστέρησης των δανείων θα επιχειρηθεί να αντιμετωπισθεί με τη μεταφορά 2 δισ. ευρώ στην Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα, η οποία θα μπορεί στη συνέχεια να το διαθέσει σε επιχειρήσεις.

Μέχρι στιγμής η Ελλάδα έχει απορροφήσει 23,4 δισ. ευρώ. Όταν ολοκληρωθεί η αξιολόγηση του 7ου αιτήματος επιχορηγήσεων και του 6ου δανείου, οι συνολικές εκταμιεύσεις θα ανέρχονται σε 24,57 δισ. ευρώ, που αντιστοιχούν σε ποσοστό 68,3% των συνολικών πόρων που της αναλογούν.

Για την υποβολή του 7ου αιτήματος για τις επιχορηγήσεις εκπληρώθηκαν 22 ορόσημα, μεταξύ των οποίων η ολοκλήρωση εργασιών ανακαίνισης σε εννέα νοσοκομεία, η ολοκλήρωση εργα-

σιών εκσυγχρονισμού και ενεργειακής αναβάθμισης και δημιουργίας μονάδων διαχείρισης χρόνιων νοσημάτων σε 15 Κέντρα Υγείας, η ολοκλήρωση της επέκτασης του συστήματος δημιουργίας και διαχείρισης ιατρικών ραντεβού και η αναβάθμιση της υποδομής του ηλεκτρονικού συστήματος συνταγογράφησης, η αποστολή πάνω από 847.000 προπληρωμένων καρτών σε δικαιούχους επιδομάτων μέσω της ΔΥΠΙΑ και του ΟΠΕΚΑ, η υποστήριξη άνω των 1.500 ΑμεΑ από προσωπικούς βοηθούς, η κατάρτιση και η τοποθέτηση σε θέσεις εργασίας άνω των 7.000 ανέργων, η προμήθεια νέου ψηφιακού εξοπλισμού σε ΚΕΠΙ 269

Μέχρι στιγμής η χώρα έχει απορροφήσει 23,4 δισ. ευρώ.

δύμων της χώρας, η απλοποίηση και η ψηφιοποίηση διαδικασιών για έκδοση και ανανέωση αδειών οδήγησης, η παράδοση νέου πληροφοριακού συστήματος στην ΑΑΔΕ και η εγκατάσταση 3.000 μετεωρολογικών σταθμών για τη λήψη δεδομένων για τον αγροτικό τομέα.

Το 6ο αίτημα πληρωμής δανείων αφορούσε σε τέσσερα ορόσημα και συγκεκριμένα στη συμβασιολογία επιχειρηματικών δανείων με δανειακούς πόρους TAA 9,8 δισ. ευρώ, στη συμβασιολογία 500 εκατ. ευρώ δανείων TAA σε στεγαστικά δάνεια του προγράμματος «Σπίτι μου II», στην έγκριση επενδυτικών πράξεων ύψους 500 εκατ. από το InvestEU και τέλος, στην υπογραφή συμφωνιών χρηματοδότησης από την ΕΑΤΕ ύψους 500 εκατ. με επενδυτικά σχήματα.

Πώληση φωτοβολταϊκών στη Χιλή από Metlen

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΔΙΑΓΓΟΥ**

Ζεστό χρήμα άνω των 800 εκατ. δολαρίων θα εισρεύσει στα ταμεία της Metlen από την πώληση φωτοβολταϊκών πάρκων και μπαταριών αποθήκευσης στη Χιλή. Η εταιρεία ανακοίνωσε την ολοκλήρωση της πώλησης τεσσάρων φωτοβολταϊκών έργων ισχύος 588 MW, τα οποία υποστηρίζονται από κατασκευασμένα συστήματα αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες (BESS) συνολικής χωρητικότητας 1.610 MWh. Η συναλλαγή με την GAC RS Chile II SpA, θυγατρική της Glenfarne Group, LLC, η οποία υπεγράφη τον Απρίλιο του 2025, εντάσσεται στο παγκόσμιο Asset Rotation Plan της Metlen.

Με την εκπλήρωση ορισμένων προϋποθέσεων, το συνολικό τίμημα ύψους 865 εκατ. δολαρίων ΗΠΑ αντανάκλα περαιτέρω τις ευκαιρίες δημιουργίας αξίας που αναδύονται στη χιλιανή αγορά, καθώς και τον καθοριστικό ρόλο της Metlen στη λειτουργία υβριδικών έργων (φωτοβολταϊκά και συστήματα BESS). Η ολοκλήρωση της συναλλαγής υποστηρίζει την απομόνωση και ενισχύει περαιτέρω τη χρηματοοικονομική ισχύ της Metlen στο τέλος του 2025, με εισροή που υπερβαίνει τα 800 εκατ. δολάρια ΗΠΑ. Το αποτέλεσμα αυτό, όπως επισημαίνει η εταιρεία στη σχετική ανακοίνωσή της, επιτρέπει την κεφαλαιοποίηση της αξίας και την επανεπένδυση κεφαλαίων σε ευκαιρίες υψηλής ανάπτυξης σε όλους τους επιχειρηματικούς

Η συμφωνία της Metlen με την Glenfarne αφορά την πώληση τεσσάρων φωτοβολταϊκών έργων ισχύος 588 MW, τα οποία υποστηρίζονται από κατασκευασμένα συστήματα αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες (BESS) συνολικής χωρητικότητας 1.610 MWh.

Υπό προϋποθέσεις, το συνολικό τίμημα που θα εισπράξει η Metlen διαμορφώνεται σε 865 εκατ. δολάρια.

τομείς της εταιρείας. Με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης αυτής της συναλλαγής, ο πρόεδρος της Metlen Ευάγγελος Μυτιληναίος επεσήμανε ότι τα εγκατε-

στημένα έργα φωτοβολταϊκών και BESS θα διαμορφώσουν τον δρόμο για το μέλλον του παγκόσμιου Asset Rotation Plan της εταιρείας. «Με την ανάπτυξη νέων υβριδικών έργων, αλλά και μέσω της υβριδοποίησης υφιστάμενων φωτοβολταϊκών έργων, ο τομέας Renewables & Energy Transition Platform της Metlen βρίσκεται σε μοναδική θέση για να αξιοποιήσει αυτές τις νέες και ταχέως αναπτυσσόμενες ευκαιρίες», σημείωσε.

«Η ολοκλήρωση αυτής της εμβληματικής συναλλαγής ανα-

δεικνύει τις δυνατότητές μας στην υλοποίηση έργων στη Λατινική Αμερική, καθώς και τη μοναδική ικανότητα της Metlen να προσφέρει μια ολοκληρωμένη πρόταση αξίας στην επενδυτική κοινότητα μέσω του Asset Rotation Plan», δήλωσε ο Νίκος Παπαπέτρου, Chief Executive Director Renewables & Energy Transition Platform της Metlen. «Με αυτήν την εξαγορά, η Glenfarne ενισχύει την τεχνολογική διαφοροποίηση των υποδομών της, προσθέτοντας δυναμικό αποθήκευσης ενέργειας με μπαταρίες και αυξάνει τη γεωγραφική και κεφαλαιακή της διαφοροποίηση. Η Metlen υπήρξε εξαιρετική συνεργάτις καθ' όλη τη διάρκεια της συναλλαγής και η κοινή μας εστίαση στην ενεργειακή ασφάλεια και στη βιωσιμότητα δημιουργεί ευκαιρίες για μελλοντική συνεργασία στις δραστηριότητες της Glenfarne σε ολόκληρη την αμερικανική ήπειρο», είπε ο διευθύνων σύμβουλος και ιδρυτής της Glenfarne, Μπρένταν Ντιβάλ.

Η Morgan Stanley σε σημείωμά της μετά την ολοκλήρωση του deal αναφέρει ότι η τιμή 1,26 εκατ. ευρώ/MW στην οποία έγινε είναι σε υψηλότερο επίπεδο από τις αρχικές εκτιμήσεις και ότι αναμένει σύντομα ακόμη δύο deals για χαρτοφύλακία που διαθέτει η Metlen σε Αυστραλία και Βρετανία, τα οποία θα ανεβάζουν τη ρευστότητα από τα 3,5 δισ. που έχει εξασφαλιστεί με την ολοκλήρωση και του deal της Χίλης στα 4 δισ. ευρώ.

Σπάνιες γαίες από τη Γαλλία για την αμυντική βιομηχανία των ΗΠΑ

Πώς καλύφθηκε η έλλειψη κρίσιμων μετάλλων μετά τους περιορισμούς της Κίνας

Οι πύραυλοι Τόμακοκ είναι ό,τι πιο αξιοθαύμαστο έχει να παρουσιάσει η παγκόσμια αμυντική βιομηχανία, καθώς μπορούν να πλήξουν με ακρίβεια ένα στόχο σε απόσταση μεγαλύτερη των 1.600 χιλιομέτρων. Αυτή την ακρίβεια την οφείλουν στους πανίσχυρους μαγνήτες τους που κατασκευάζονται από σαμάριο, ένα εκ των 17 μετάλλων που είναι γνωστά ως σπάνιες γαίες, και από κοβάλτιο και έχουν εξαιρετικά μεγάλη αντοχή στις ιδιαίτερα υψηλές θερμοκρασίες. Από τις 4 Απριλίου, όταν η Κίνα επέβαλε σκληρούς περιορισμούς στις εξαγωγές σπάνιων γαιών αντιδρώντας στους νέους δασμούς του Ντόναλντ Τραμπ, οι αμυντικές βιομηχανίες των ΗΠΑ βρέθηκαν σε δύσκολη θέση, όπως άλλωστε και οι περισσότερες βιομηχανίες ανά τον κόσμο. Κατόρθωσαν όμως να ελιχθούν και να εξασφαλίσουν εναλλακτική πηγή σπάνιων γαιών τουλάχιστον για ένα πεπερασμένο χρονικό διάστημα περίπου ενός έτους.

Μια προσεκτικά ενορχηστρωμένη συμφωνία στην οποία συμμετέχουν δύο ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, έδωσε στις αμερικανικές βιομηχανίες πρόσβαση σε μια νέα πηγή σπάνιων γαιών, προσφέροντάς τους τη δυνατότητα να παρατείνουν τη λειτουργία τους τουλάχιστον προς το

παρόν. Το υλικό βρισκόταν ξεχασμένο από τη δεκαετία του 1970 στα αποθέματα μιας μονάδας παραγωγής σπάνιων γαιών στη Γαλλία, που είχε διακόψει τη λειτουργία της πριν από δύο δεκαετίες, κρίνοντας πως ήταν πλέον «οικονομικά ασύμφορη». Ο λόγος για τη βελγική βιομη-

Στη συμφωνία συμμετέχουν δύο ευρωπαϊκές επιχειρήσεις και ο αμερικανικός αμυντικός τομέας εξασφάλισε πρώτη ύλη περίπου για ένα χρόνο.

χανία χημικών Solvay και συγκεκριμένα για τη μονάδα της στη Γαλλία, που υπήρξε άλλοτε από τους μεγαλύτερους στον κόσμο παραγωγούς οξειδίων σπάνιων γαιών. Ο Ααρν Γουίλιαμς, εμπορικός διευθυντής της αμερικανικής βιομηχανίας μαγνητών από σαμάριο και κοβάλτιο Arnold Magnetic Technologies, έχει μονάδες παραγωγής σε Ελβετία, Ταϊλάνδη και Κίνα. Όταν η Κίνα επέβαλε τους περιορισμούς στις εξαγωγές σπάνιων γαιών, η Arnold Magnetic Technologies είχε απόθεμα σαμάριου για ένα

έτος ή ίσως και λίγο περισσότερο. Τότε στράφηκε στον Γκραντ Σμιθ, πρόεδρο της Less Common Metals, μιας βιομηχανίας κοντά στο Λίβερπουλ της Αγγλίας και μιας από τις ελάχιστες στον δυτικό κόσμο εταιρείες παραγωγής σπάνιων γαιών.

Ο Γκραντ Σμιθ αναζητούσε επί καιρό εναλλακτικούς προμηθευτές σπάνιων γαιών και εντόπισε τη Solvay που είχε υπάρξει πρωτοπόρος στη διάσπαση των σπάνιων γαιών, των 17 μετάλλων με τα εξωτικά ονόματα, και τον διαχωρισμό τους από άλλα υλικά, μια διαδικασία δαπανηρή και επιζήμια για το περιβάλλον. Η Solvay είχε μεν διακόψει τη λειτουργία της προ πολλού, είχε όμως κρατήσει το απόθεμα των ημιτελών προϊόντων όπως και την τεχνογνωσία για τον διαχωρισμό τους αλλά και τον απαιτούμενο βιομηχανικό εξοπλισμό για την περαιτέρω επεξεργασία τους. Προκειμένου να επιτύχει τον στόχο του, ο κ. Σμιθ άρχισε να συγκεντρώνει τους ενδιαφερόμενους, αμερικανικές βιομηχανίες κατασκευής μαγνητών από σπάνιες γαίες συμπεριλαμβανομένων των Arnold και Permag, ιδιοκτήτη της Electron Energy Corporation που επί δεκαετίες προμήθευε τις αμερικανικές αμυντικές βιομηχανίες με μαγνήτες σαμάριου και κοβαλτίου. Ζητούμενο αυτής της συ-

Τα αποθέματα σπάνιων γαιών, ξεχασμένα από τη δεκαετία του 1970, ήταν σε μονάδα παραγωγής στη Γαλλία, της βελγικής βιομηχανίας χημικών Solvay που είχε διακόψει τη λειτουργία της.

σπείρωσης ήταν να προσφέρουν από κοινού στη Solvay μια τιμή αρκετά ελκυστική ώστε να δεχθεί και να επεξεργαστεί το απόθεμα σαμάριου που διέθετε, περίπου 200 τόνους.

Η συνέχεια ήταν σχετικά απλή καθώς ο κ. Σμιθ μετέφερε το επεξεργασμένο πλέον σαμάριο στη Βρετανία, η εταιρεία

του άρχισε να το προετοιμάζει, μετά μεταφέρθηκε στις βιομηχανίες των ΗΠΑ που το μετέτρεψαν σε μαγνήτες, τους οποίους διοκτέυσαν στις αμυντικές βιομηχανίες. Προς το παρόν εκτιμά ότι έχει καλύψει τις ανάγκες της αμερικανικής βιομηχανίας για ένα έτος τουλάχιστον. Αυτό σημαίνει βέβαια πως το πρόβλημα

των σπάνιων γαιών δεν έχειλυθεί οριστικά χάρη στη Solvay. Η γαλλική μονάδα έδωσε, πάντως, στον δυτικό κόσμο μια μικρή πίστωση χρόνου για να επισπεύσει με όσο πιο ιλιγγιώδη ταχύτητα μπορεί τη δημιουργία των δικών της βιομηχανιών παραγωγής και επεξεργασίας σπάνιων γαιών.

THE NEW YORK TIMES

ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ Η **EUROBANK**

 limassol_christmas_land
 Limassol Christmas Land

Υποστηρικτές:

 Cyprus Ports Authority

Μέγας Χορηγός:

 EUROBANK

Χορηγοί:

 ZOPHAS

Χορηγός Επικοινωνίας:

Στις κινεζικές εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης στρέφονται επενδυτές

Εντείνονται οι ανησυχίες για τεχνολογική φούσκα στη Wall Street

Τα στοκχίματα τους στις κινεζικές εταιρείες τεχνητής νοημοσύνης αυξάνουν οι παγκόσμιοι επενδυτές, καθώς ψάχνουν να διαφοροποιήσουν τα χαρτοφυλάκια τους όσο εντείνονται οι ανησυχίες για τεχνολογική φούσκα στη Wall Street. Το Πεκίνο, άλλωστε, στηρίζει την τεχνολογική ανεξαρτησία, διευκολύνοντας τις εταιρείες παραγωγής τσιπ να μπουν στο χρηματιστήριο. Οι ξένοι επενδυτές προβλέπουν ότι η Κίνα θα καλύψει την τεχνολογική «απόσταση» της με τις ΗΠΑ, καθώς η κυβέρνηση αυξάνει τη στήριξη προς τους κατασκευαστές τσιπ. Στο μεταξύ, οι ιλιγγιώδεις κεφαλαιοποιήσεις των τεχνολογικών εταιρειών στα αμερικανικά χρηματιστήρια προκαλούν μεγάλη νευρική κατάσταση στο επενδυτικό κοινό.

«Ενώ οι ΗΠΑ παραμένουν ηγετική δύναμη στο μέτωπο της AI, η Κίνα συρρικνώνει γρήγορα το χάσμα», είπε στο Reuters η Τζέμα Κερνς-Σμιθ, επενδυτική αναλύτρια στη Ruffer. Η βρετανική εταιρεία διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων μείωσε την έκθεσή της στους αμερικανικούς τεχνολογικούς κολοσσούς και προσπαθεί να αυξήσει τις θέσεις της στην τεχνολογική σκηνή της Κίνας, ιδίως μέσω της Alibaba. Η ελκυστικότητα των κινεζικών εταιρειών AI ενισχύεται πολύ μετά το «κύμα» των startups που μπήκαν στα χρηματιστήρια της περιοχής και θέλουν να εκμεταλλευτούν την επενδυτική διάθεση που ακολούθησε μετά τη μετεωρική άνοδο του DeepSeek, της κινεζικής «απάντησης» στο ChatGPT. Σε πρόσφατη έκθεσή της, η UBS αναφέρει ότι η κινεζική τεχνολογία είναι η «πιο ελκυστική», επικαλούμενη το κυνήγι των επενδυτών για γεωγραφική διαφοροποίηση και την «ασχυρή κανονι-

Η κινεζική εταιρεία τσιπ MetaX Integrated Circuits εκτινάχθηκε κατά 700% στο χρηματιστηριακό ντεμπούτο της την περασμένη εβδομάδα, λίγες ημέρες αφότου η Moore Threads έκανε πρεμιέρα στην αγορά με άνοδο 400%.

Η βρετανική εταιρεία διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων Ruffer μείωσε την έκθεσή της στους αμερικανικούς τεχνολογικούς κολοσσούς.

στική στήριξη, τεχνολογική αυτονομία και τις ταχείες διαδικασίες μετατροπής σε κέρδος» στην Κίνα. Αυτή την περίοδο, ο τεχνολογικός δείκτης Nasdaq διαπραγματεύεται με πολλαπλασιαστές 31x επί των κερδών έναντι 24x του δείκτη Hang Seng Tech του Χονγκ Κονγκ, που περιλαμβάνει την Alibaba, την Baidu και την Tencent.

Ο Μπρένταν Αχέρν, επικεφαλής επενδύσεων της KraneShares, δήλωσε ότι η ταχεία άνοδος των κινεζικών εταιρειών κατασκευής

τσιπ αντανάκλα τα μέγεθος και την ταχύτητα της καινοτομίας στις τεχνολογικές βιομηχανίες της Κίνας. «Αυτή η προσέγγιση που παραπέμπει σε κούρσα, αυτή η επείγουσα ανάγκη, είναι προς όφελος των εταιρειών», υπογράμμισε, αναφερόμενος στον τεχνολογικό πόλεμο μεταξύ Κίνας και ΗΠΑ. «Είναι σαν να φωνάζει κανείς "φωτιά". Όταν δείχνεις ότι πρόκειται για έκτακτη ανάγκη, συγκεντρώνεις πολλή προσοχή», συμπλήρωσε.

Σε αυτή την κούρσα της AI, οι ΗΠΑ έχουν το προβάδισμα στην καινοτομία, ενώ η Κίνα προηγείται στη μηχανική, την κατασκευή και την παροχή ηλεκτρικής ενέργειας, ανέφερε στο Reuters ο Τζέισον Χσου, ιδρυτής της Rayliant Global Advisors. Τα τεχνολογικά εμπόδια που έθεσαν οι ΗΠΑ, «υποχρέωσαν τώρα την Κίνα να ρίξει χρήματα στη σκληρή τεχνολογία και να καινοτομήσει από το μηδέν», τόνισε. «Για τους επενδυτές, η συ-

νετή και σκληρή στρατηγική είναι να εκμεταλλευτούν ευκαιρίες στην AI και να διαχειριστούν την αβεβαιότητα μέσω διαφοροποιήσεων», συμπλήρωσε. Η κινεζική εταιρεία τσιπ MetaX Integrated Circuits εκτινάχθηκε κατά 700% στο χρηματιστηριακό ντεμπούτο της την περασμένη εβδομάδα, λίγες ημέρες αφότου η ανταγωνιστική της Moore Threads έκανε πρεμιέρα στην αγορά με άνοδο 400%.

Ορισμένοι επενδυτές, ωστόσο, επισήμαναν ότι τα τεχνολογικά περιθώρια της Κίνας και οι ξένες εισροές παραμένουν περιορισμένες. «Καμία από τις εταιρείες τσιπ που είναι σήμερα εισηγμένες στο χρηματιστήριο δεν έχει στήριξη από την άποψη της αποτίμησης και καθοδηγούνται σχεδόν εξ ολοκλήρου από τον υπερβολικό ενθουσιασμό», είπε χαρακτηριστικά ο Καμιλ Ντίμιτς, partner και διαχειριστής χαρτοφυλακίου στην εταιρεία North of South Capital.

Η Ιταλία επέβαλε πρόστιμο 255 εκατ. στη Ryanair Holdings

Πρόστιμο άνω των 255 εκατ. ευρώ επέβαλε στη Ryanair Holdings η ιταλική αρχή ανταγωνισμού με την κατηγορία της «καταχρηστικής στρατηγικής» εις βάρος τρίτων ταξιδιωτικών γραφείων. Η αεροπορική εταιρεία χαμηλού κόστους εμπόδισε σκόπιμα τα ταξιδιωτικά γραφεία που προσπαθούσαν να αγοράσουν πτήσεις στην ιστοσελίδα της, ανέφερε η ιταλική ρυθμιστική αρχή την Τρίτη, ενώ προσέθεσε ότι η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2023 και συνεχίστηκε τουλάχιστον μέχρι τον Απρίλιο του 2025. Η αεροπορική εταιρεία ουσιαστικά εμπόδισε τα ταξιδιωτικά γραφεία να αγοράσουν πτήσεις της Ryanair σε συνδυασμό με πτήσεις άλλων αεροπορικών εταιρειών, καθώς και πρόσθετες τουριστικές υπηρεσίες.

Οι σχέσεις μεταξύ της Ryanair και των ιταλικών αρχών είναι τεταμένες τα τελευταία χρόνια. Οι εντάσεις κορυφώθηκαν το καλοκαίρι του 2023, όταν η κυβέρνηση εξέδωσε διάταγμα που έθετε ανώτατο όριο στις τιμές των εισιτηρίων για πτήσεις εσωτερι-

κού προς ιταλικούς νησιωτικούς προορισμούς. Την ίδια περίοδο, η εποπτική αρχή της χώρας άρχισε να διερευνά κατηγορίες για δεσποζούσα θέση της Ryanair στις υπηρεσίες για τουρίστες, συμπεριλαμβανομένων των ενοικιάσεων αυτοκινήτων και των κρατήσεων ξενοδοχείων. Παράλληλα,

Κατηγορήθηκε για «καταχρηστική στρατηγική» εις βάρος τρίτων ταξιδιωτικών γραφείων.

δεν είναι η πρώτη φορά που η αεροπορική εταιρεία με έδρα το Δουβλίνο εμπλέκεται σε διαμάχες που σχετίζονται με ταξιδιωτικά γραφεία. Το 2024 κατέληξε σε συμφωνία με το διαδικτυακό ταξιδιωτικό γραφείο On the Beach Group, μετά την αγωγή που άσκησε ο πάροχος πακέτων διακοπών το 2021, κατηγορώντας τη για αντανταγωνιστική πρακτική.

Η κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης φέρεται να ξεκίνησε τον Απρίλιο του 2023 και να συνεχίστηκε τουλάχιστον έως τον Απρίλιο του 2025.

Αυξημένη μεταβλητότητα στη Wall Street το 2026

Σε αναβρασμό αναμένεται να βρίσκονται και το 2026 τα αμερικανικά χρηματιστήρια, καθώς οι επενδυτές θα εκφράζουν μεν ανησυχίες για φούσκα στην τεχνητή νοημοσύνη, αλλά δεν θα θέλουν να απέχουν από το πρωτοφανές τεχνολογικό ράλι από φόβο μη χάσουν κέρδη.

Τους τελευταίους 18 μήνες, άλλωστε, η αγορά έχει συνηθίσει σε σκαμπανεβάσματα, με ραγδαία selloff και άμεση ανάκαμψη. Η τάση αυτή προβλέπεται πως θα συνεχιστεί το νέο έτος, ενώ ορισμένοι αναλυτές αναμένουν ότι η AI θα ακολουθήσει τον κλασικό κύκλο boom-bust (ανόδου-πτώσης) που έκαναν και άλλες τεχνολογικές καινοτομίες στο παρελθόν.

Οι τεχνολογικές εταιρείες, που βρίσκονται στο επίκεντρο της επενδυτικής φρενιτιάδας γύρω από την τεχνητή νοημοσύνη, ασκούν δυσανάλογα μεγάλη επιρροή στην αγορά. Η απόκλιση τους από τον

Οι επενδυτές θα εκφράζουν ανησυχίες για φούσκα στην τεχνητή νοημοσύνη, αλλά δεν θα θέλουν να απέχουν από το τεχνολογικό ράλι.

υπόλοιπο δείκτη S&P 500 συνέβαλε το 2025 στη συγκράτηση της μεταβλητότητας, καθώς τα κέρδη στην τεχνολογία αντιστάθμιζαν απώλειες σε άλλους κλάδους. Ωστόσο οι επενδυτές παραμένουν σε επιφυλακή για ενδεχόμενες αναταράξεις στα μεγάλα ονόματα των τσιπ, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε απότομη άνοδο των δεικτών μεταβλητότητας.

Σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση της Bank of America, το

Οι αναλυτές αναμένουν σκαμπανεβάσματα στις αγορές το νέο έτος και προβλέπουν μεγάλες περιστασιακές πτώσεις αλλά με άμεση ανάκαμψη.

ασταμάτητο ράλι έχει καταστήσει τον φόβο για φούσκα τη βασικότερη ανησυχία των διαχειριστών κεφαλαίων. Εξίσου υπαρκτό είναι και το FOMO (fear of missing out), δηλαδή ο κίνδυνος να χάσει κανείς

περαιτέρω άνοδο σε περίπτωση που η αγορά έχει ακόμη περιθώρια, κάτι που θα μπορούσε να «τιμωρήσει» όσους αποσυρθούν πρόωρα.

Οι αναλυτές αναμένουν σκαμπανεβάσματα στις αγορές το 2026, ιδίως διότι οι φούσκες τείνουν να γίνονται πιο ασταθείς όσο διογκώνονται. Έτσι, προβλέπουν μεγάλες περιστασιακές πτώσεις, άνω του 10%, αλλά με άμεση ανάκαμψη, καθώς οι επενδυτές θα συνειδητοποιούν ότι η φούσκα δεν έχει σκάσει ακόμα.

Για τους αναλυτές της UBS έχει στρατηγική σημασία η κατοχή συμβολαίων που κερδίζουν από αυξημένη μεταβλητότητα στον Nasdaq 100, καθώς μπορούν να αποδώσουν και στα δύο σενάρια. Παρότι δεν αναμένεται να υπάρξει διαρκής αναταραχή, οι αναλυτές της JPMorgan εκτιμούν ότι η αγορά θα χαρακτηρίζεται από περιόδους πρεμίας που θα διακόπτονται από ξαφνικά ξεσπάσματα

μεταβλητότητας, καθώς οι μακροοικονομικοί κίνδυνοι παραμένουν.

Σημειώνεται ότι στο βραχυπρόθεσμο σκέλος της αγοράς υπάρχει αυξημένη προσφορά, τόσο από ιδιώτες όσο και από θεσμικούς επενδυτές, τάση που αναμένεται να ενταθεί το επόμενο έτος. Αντίθετα, σε πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, οι κινήσεις αντιστάθμισης κινδύνου διατηρούν υψηλά τις πιέσεις, με αποτέλεσμα η βραχυπρόθεσμη και η μακροπρόθεσμη μεταβλητότητα να αποκλίνουν όλο και περισσότερο. Καθώς οι αγορές προεξοφλούν εναλλαγές ανάμεσα σε ήμερες περιόδους και ξαφνικές αναταράξεις το 2026, αρκετοί επενδυτές αναμένεται να στραφούν σε στρατηγικές που βασίζονται στις διαφορετικές κινήσεις των μεμονωμένων μετοχών και όχι της αγοράς συνολικά. Το λεγόμενο «dispersion trade», που ποντάρει στο γεγονός ότι κάποιες μετοχές θα παρουσι-

άζουν έντονες διακυμάνσεις ακόμη κι όταν οι δείκτες κινούνται πιο συγκρατημένα, εκτιμάται ότι θα είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς, ειδικά στις αρχές του έτους, καθώς ανανεώνονται οι επενδυτικές τοποθετήσεις.

Όσο πληθαίνουν όμως οι επενδυτές που υιοθετούν την ίδια προσέγγιση, ορισμένα επενδυτικά κεφάλαια προειδοποιούν ότι τα περιθώρια κέρδους έχουν περιοριστεί και ότι απαιτείται μεγαλύτερη προσοχή. Κάποιοι αναζητούν πιο «έξυπνες» παραλλαγές στις στρατηγικές αυτές ή κινούνται συχνότερα, προσπαθώντας να αξιοποιήσουν τον σωστό χρόνο. Παράλληλα, η συνεχής εισροή κεφαλαίων αναμένεται να διατηρήσει το ενδιαφέρον και τη μεταβλητότητα στις μεμονωμένες μετοχές, ενισχύοντας το σενάριο μιας αγοράς όπου οι μεγάλες κινήσεις δεν θα είναι ομοιόμορφες, αλλά επιλεκτικές.

Αποτελέσματα γραπτών εξετάσεων για την πλήρωση κενής θέσης Προϊσταμένου, στην Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών

Η Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών Γραμμάτων και Τεχνών γνωστοποιεί τον κατάλογο των επιτυχόντων, κατά σειρά επιτυχίας στις γραπτές εξετάσεις για τις θέσεις που δημοσίευσε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας την 14ην Αυγούστου, αριθμός γνωστοποίησης 5772. Οι γραπτές εξετάσεις διεξάχθηκαν στις 22 Νοεμβρίου 2025.

Αριθμός Πολιτικής Ταυτότητας	ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΑΓΓΛΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ
XXXX381	87.50	91.00	60.00	74.45
XXXX513	80.50	83.50	64.25	72.98
XXXX029	79.50	88.00	61.75	72.33
XXXX258	71.50	85.00	67.50	72.20

Αποτελέσματα γραπτών εξετάσεων για την πλήρωση κενής θέσης Διοικητικού Λειτουργού στην Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών
Η Κυπριακή Ακαδημία Επιστημών Γραμμάτων και Τεχνών γνωστοποιεί τον κατάλογο των επιτυχόντων, κατά σειρά επιτυχίας στις γραπτές εξετάσεις για τις θέσεις που δημοσίευσε στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας την 14ην Αυγούστου, αριθμός γνωστοποίησης 5772. Οι γραπτές εξετάσεις διεξάχθηκαν στις 22 Νοεμβρίου 2025.

Αριθμός Πολιτικής Ταυτότητας	ΕΛΛΗΝΙΚΑ	ΑΓΓΛΙΚΑ	ΕΙΔΙΚΟ ΘΕΜΑ	ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ
XXXX305	86.50	82.50	68.00	79.00
XXXX215	73.50	95.00	65.50	78.00
XXXX901	85.50	82.50	65.00	77.67

XXXX379/XXXX320	81.00	91.00	60.50	77.50
XXXX638	81.50	73.50	77.00	77.33
XXXX466	77.50	94.00	59.00	76.83
XXXX912	90.50	78.50	61.00	76.67
XXXXXX093	83.50	84.50	61.00	76.33
XXXX802	74.50	89.00	65.00	76.17
XXXX186	72.50	90.00	58.00	73.50
XXXX015	82.00	84.00	54.00	73.33
XXXX074	75.50	82.00	62.00	73.17
XXXX152	76.00	95.00	47.50	72.83
XXXX846	80.50	78.00	58.50	72.33
XXXX534	68.50	74.50	73.50	72.17
XXXX917	77.50	72.50	65.50	71.83
XXXX107	73.50	77.00	64.50	71.67
XXXXX717	74.50	74.00	64.00	70.83
XXXXX998	67.50	93.00	48.50	69.67
XXXX598	68.50	86.50	49.00	68.00
XXXX169	81.50	71.50	50.00	67.67
XXXX610	77.00	79.50	45.00	67.17
XXXX673	77.50	58.50	57.00	64.33
XXXX209	62.50	84.00	42.50	63.00
XXXXXX357	74.50	69.50	44.00	62.67
XXXX951	54.00	85.00	40.00	59.67

ΙΔΡΥΜΑ ΑΝΔΡΕΑ Κ. ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

Το Ίδρυμα Ανδρέα Κ. Παπακώστα είχε εκδήλωση το Σάββατο 22 Νοεμβρίου 2025 στο Royal Hall στη Λευκωσία. Οι εισπράξεις από την πώληση εισιτηρίων ανήλθαν στις €4.770, τα έξοδα ανήλθαν στο ποσό των €442 και το καθαρό πλεόνασμα στο ποσό των €4.328. Αριθμός άδειας 19/2025.

Η εκδήλωση περιελάμβανε απογευματινό τσάι με καλλιτεχνικό πρόγραμμα και κλήρωση λαχνών. Οι εισπράξεις από την πώληση λαχείων ανήλθαν στο ποσό των €8.000, τα έξοδα ανήλθαν στο ποσό των €586 και το καθαρό πλεόνασμα στο ποσό των €7.414.

Τα έσοδα θα διατεθούν για τις υποτροφίες πανεπιστημιακών σπουδών άπορων, άριστων μαθητών. Οι ακόλουθοι αριθμοί λαχνών έχουν κερδίσει: 1754, 2804, 3168, 1603, 2436, 1982, 3152, 2442, 1710, 2128, 1661, 2720, 261, 2881, 505, 2457, 1371, 1939, 165, 3340, 1206, 986, 2797, 2091, 1290, 1417, 502, 734, 3139, 1777, 1945, 315, 2780, 666, 1554, 2486, 1875, 241, 899, 2213, 1573, 2633, 843, 2048, 3325, 3001, 1975, 1136, 781, 3941, 0001, 706, 2471, 2940, 123, 1133, 1653, 2962, 3880, 2474, 1995, 221, 1870, 408, 2948, 444, 2542, 2005, 1895, 479, 3061, 2069, 3660. Αριθμός άδειας 59/2025.

Επιστροφή σε πετρέλαιο και αέριο με γυναίκα επικεφαλής για την BP

Η Αμερικανίδα Μεγκ Ο' Νιλ αναλαμβάνει το τιμόνι της βρετανικής εταιρείας

Σε μια ιστορική στιγμή για την παγκόσμια ενεργειακή βιομηχανία, η Μεγκ Ο' Νιλ αναλαμβάνει το τιμόνι της BP, ως η πρώτη γυναίκα διευθύνουσα σύμβουλος σε μία από τις κορυφαίες πετρελαϊκές εταιρείες στον κόσμο. Ο διορισμός της, ο οποίος ανακοινώθηκε προχθές, σηματοδοτεί το τέλος μιας εποχής πειραματισμών με την πράσινη ενέργεια και την επιστροφή της βρετανικής εταιρείας στις ρίζες της: το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο. Η 55χρονη Ο' Νιλ, άλλωστε, δεν είναι ξένη στις προκλήσεις των υδρογονανθράκων. Με καταγωγή από το Κολοράντο και σπουδές στο MIT, πέρασε 23 χρόνια στην ExxonMobil, όπου θήτεψε δίπλα στον Ρεξ Τίλερσον (πρόεδρος και διευθύνοντα σύμβουλο από το 2006 έως το 2016 και ΥΠΕΞ στην πρώτη κυβέρνηση Τραμπ). Η εμπειρία της εκτείνεται από την Ινδονησία και τον Καναδά μέχρι τη Νορβηγία, θητεία που τη βοήθησε να αποκτήσει μια σφαιρική εικόνα της παγκόσμιας εφοδιαστικής αλυσίδας ενέργειας. Ο διορισμός της σημειώνεται σε μια στιγμή κρίσης για την BP. Μετά την απογοήτευση του Μπέρναρντ Λούνι το 2023, αφού παραδέχθηκε ότι δεν είχε γνωστοποιήσει την έκταση προσωπικών σχέσεων με τους συναδέλφους του, και την προσωρινή ηγεσία του Μάρβι Αούτσινκλος, οι μέτοχοι είχαν αρχίσει να αισθάνονται ανυπόμονοι. Η στρατηγική του Λούνι, που έδινε έμφαση στην ταχεία στροφή προς τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας,

Η 55χρονη Μεγκ Ο' Νιλ θα είναι η πρώτη γυναίκα διευθύνουσα σύμβουλος σε μία από τις κορυφαίες πετρελαϊκές εταιρείες στον κόσμο. Με καταγωγή από το Κολοράντο και σπουδές στο MIT, πέρασε 23 χρόνια στην ExxonMobil.

Ο διορισμός της σηματοδοτεί το τέλος μιας εποχής πειραματισμών με την πράσινη ενέργεια.

θεωρήθηκε από πολλούς επενδυτές, ανάμεσά τους και το πανίσχυρο hedge fund Elliott Investment Management, η αιτία που η μετοχή της BP έμεινε πίσω από ανταγωνιστές, όπως η Shell και η Exxon.

Η αποστολή της Ο' Νιλ είναι σαφής. Η επαναφορά στην κερδοφορία, με κέντρο βάρους τις βασικές δραστηριότητες ορυκτών καυσίμων που αποφέρουν άμεσα κέρδη και η αποκατάσταση της επενδυτικής εμπιστοσύνης μέσω της σταθερής ηγεσίας την οποία υπόσχεται έπειτα από τρεις αλλαγές CEO σε πέντε χρόνια. Και η άμυνα κατά των εξαγορών, η ενίσχυση δηλαδή της τιμής της μετοχής, ώστε η BP να μην καταστεί «θήραμα» σε μια εποχή μεγάλων συγχωνεύσεων και εξαγορών στον κλάδο. «Η BP έχει σημαντικό δυναμικό

για να αποκαταστήσει την ηγετική θέση της στην αγορά και να αυξήσει την αξία για τους μετόχους μας», δήλωσε, δίνοντας το στίγμα της νέας εποχής. Η Ο' Νιλ είναι γνωστή για τον «ενεργειακό ρεαλισμό» της. Έχει επικρίνει δημόσια την «ιδεολογική» στάση των νέων κατά των ορυκτών καυσίμων, χαρακτηρίζοντάς την υποκριτική. Παρότι έχει δεχθεί σφοδρή κριτική από περιβαλλοντικές οργανώσεις στην Αυστραλία για έργα όπως το Buurp Hub, η ίδια παραμένει αμετακίνητη: Ο κόσμος θα χρειάζεται το φυσικό αέριο για δεκαετίες ακόμη για να στηρίξει τις ανανεώσιμες πηγές. Η ανάληψη των καθηκόντων της την 1η Απριλίου 2026 συμπίπτει με ένα παγκόσμιο κλίμα που ευνοεί τα ορυκτά καύσιμα, επηρεασμένο και από το σύνθημα «drill, baby, drill» του Αμερικανού προέδρου Ντόναλντ Τραμπ για την επιστροφή στα ορυκτά καύσιμα και την απόσυρση των ΗΠΑ από τη Συμφωνία του Παρισιού για το κλίμα. Η Ο' Νιλ καλείται να ισορροπήσει ανάμεσα στις αυστηρές ευρωπαϊκές πράσινες εντολές και στην απαίτηση των αγορών για μέγιστη απόδοση. Είναι μια «πρόκληση υψηλού προφίλ», που δείχνει ότι η BP σταματάει να απολογείται για το πετρέλαιο και ετοιμάζεται να δώσει μάχη για την κυριαρχία της στην παγκόσμια αγορά. Για τους υποστηρικτές της, είναι ακριβώς η ηγέτις που χρειάζεται η BP. Για τους επικριτές της, αντιπροσωπεύει μια βιομηχανία που επιλέγει την οπισθοδρόμηση αντί της επανεφεύρεσης.

OpenAI και Amazon σε διαπραγματεύσεις για επένδυση 10 δισ. δολ.

Μια συμφωνία ύψους τουλάχιστον 10 δισ. δολαρίων αναμένεται να υπογράψουν OpenAI και Amazon, σχετικά με χρήση των τοπι τεχνητής νοημοσύνης. Οι δύο πλευρές βρίσκονται σε διαπραγματεύσεις και ως εκ τούτου οι λεπτομέρειες είναι ρευστές και ενδέχεται να αλλάξουν, αλλά το ποσό της επένδυσης είναι ιλιγγιώδες, αναφέρει πηγή την οποία επικαλείται το CNBC. Οι συζητήσεις ξεκίνησαν μετά την ολοκλήρωση της αναδιάρθρωσης της OpenAI τον Οκτώβριο και την επίσημη ανακοίνωση των λεπτομερειών της συνεργασίας της με τη Microsoft, η οποία της παρέχει μεγαλύτερη ελευθερία να συγκεντρώνει κεφάλαια και να συνεργάζεται με εταιρείες σε ολόκληρο το οικοσύστημα τεχνητής νοημοσύνης.

Η Microsoft έχει επενδύσει περισσότερα από 13 δισ. δολάρια στην OpenAI και υποστηρίζει την εταιρεία από το 2019, αλλά δεν έχει πλέον το δικαίωμα πρώτης άρνησης για την παροχή υπολογιστικών υπηρεσιών της OpenAI. Η OpenAI μπορεί πλέον να αναπτύξει ορισμένα προϊόντα και με τρίτους.

Η Amazon έχει επενδύσει τουλάχιστον 8 δισ. δολάρια στην Anthropic, ανταγωνίστρια της OpenAI, αλλά ο γίγαντας του ηλεκτρονικού εμπορίου ενδέχεται να επιδιώσει να επεκτείνει την παρουσία του στην αναπτυσσόμενη αγορά της γενετικής τεχνητής νοημοσύνης.

Η Microsoft έχει κάνει παρόμοιες κινήσεις και ανακοίνωσε τον περασμένο μήνα ότι θα επενδύσει έως και 5 δισ. δολάρια στην Anthropic, ενώ η Nvidia θα επενδύσει έως και 10 δισ. δολάρια στη

νεοσύστατη εταιρεία. Η Amazon Web Services σχεδιάζει τα δικά της τοπι τεχνητής νοημοσύνης περίπου από το 2015, και το υλικό έχει καταστεί ζωτικής σημασίας για τις εταιρείες AI που προσπαθούν να εκπαιδεύσουν μοντέλα και να ανταποκριθούν στην αυξανόμενη ζήτηση για υπολογιστική ισχύ. Η AWS ανακοίνωσε τα τοπι Inferentia το 2018 και την τελευταία γενιά των τοπι Trainium φέτος τον Δεκέμβριο.

Η OpenAI έχει αναλάβει δεσμεύσεις για υποδομές αξίας άνω του 1,4 τρις. δολαρίων τους τελευταίους μήνες, συμπεριλαμβανομένων συμφωνιών με τους κατα-

Οι δύο εταιρείες ενισχύουν τις κινήσεις τους στο οικοσύστημα της τεχνητής νοημοσύνης - Οι συζητήσεις ξεκίνησαν τον Οκτώβριο.

σκευαστές τοπι Nvidia, Advanced Micro Devices και Broadcom. Τον περασμένο μήνα, η OpenAI υπέγραψε συμφωνία για την αγορά χωρητικότητας αξίας 38 δισ. δολαρίων από την AWS, την πρώτη σύμβασή της με τον ηγέτη στον τομέα της υποδομής cloud. Τον Οκτώβριο, η OpenAI ολοκλήρωσε μια δευτερεύουσα πώληση μετοχών συνολικής αξίας 6,6 δισ. δολαρίων, επιτρέποντας στους τωρινούς και στους πρώην υπαλλήλους της να πουλήσουν μετοχές με αποτίμηση 500 δισ. δολαρίων.

Christmas and New Year's Celebrations

24/12 Wednesday	CHRISTMAS EVE GALA DINNER Resident Dee Jay Adults: €165.00 Children: €125.00
25/12 Thursday	CHRISTMAS DAY 'SANTA'S' BUFFET LUNCH Internationally acclaimed Italian Pianist & Composer, Luca Gualco Adults: €110.00 Children: €80.00
26/12 Friday	BOXING DAY 'THE ROASTS' SHARING LUNCH Dee Jay Simos Vamvakidis on the Decks with Live Instrumental Performers Adults: €110.00
31/12 Wednesday	NEW YEAR'S REVELLION 'CELEBRATION' BUFFET DINNER Dee Jay Simos Vamvakidis on the Decks with Live Instrumental Performers Adults: €170.00 Children: €130.00
01/01 Thursday	NEW YEAR'S DAY 'FESTIVE CARVERY' SHARING LUNCH Adults: €110.00 Children: €80.00
06/01 Tuesday	TA FOTA' BRUNCH WITH 'FLAVORS OF THE DAY'

handcrafted with care...

For Reservations: 25 332000

Μαγευτικά Χριστούγεννα στον Δήμο Παραλιμνίου - Δερύνειας

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟ ΧΩΡΙΟ ΔΕΡΥΝΕΙΑΣ

★ ★ ★

Ο ΠΙΟ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΚΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΟΣ ΔΙΑΚΟΣΜΟΣ

ΘΕΜΑΤΙΚΟ ΠΑΡΚΟ "Η ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΠΑΓΕΤΩΝΩΝ"

ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΙΑΤΙΚΗ ΠΛΑΤΕΙΑ ΣΤΟ ΠΑΡΑΛΙΜΝΙ

★ ★ ★

www.pdm.org.cy

Μειώθηκαν οι άμεσες ξένες επενδύσεις σε ακίνητα στο 9μηνο

Διαμορφώθηκαν στο 17% του συνόλου, από 34% που ήταν στο εξάμηνο του έτους

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΞΑΝΟΓΛΟΥ**

Στο 17% των συνολικών ξένων επενδύσεων υποχώρησαν οι επενδύσεις στην αγορά ακινήτων το φετινό εννεάμηνο. Πρόκειται για μια εξέλιξη που οφείλεται κυρίως στη μεγάλη αύξηση που παρατηρείται φέτος όσον αφορά συνολικά τις ξένες επενδύσεις στην ελληνική οικονομία, αλλά και στην πτώση που καταγράφουν οι αντίστοιχες επενδύσεις στην αγορά ακινήτων.

Ειδικότερα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), το φετινό εννεάμηνο, οι εισροές ξένων κεφαλαίων με κατεύθυνση την αγορά ακινήτων υποχώρησαν κατά 24%, σε 1,46 δισ. ευρώ, από 1,925 δισ. ευρώ. Μάλιστα, σε επίπεδο τριμήνου, η πτώση αγγίζει το 32,7%, καθώς εισέρρευσαν 527 εκατ. ευρώ, σε σχέση με τα 783,7 εκατ. ευρώ πριν από ένα χρόνο.

Την ίδια στιγμή, το φετινό εννεάμηνο, το σύνολο των ξένων επενδύσεων που εισέρρευσαν στην ελληνική οικονομία ανήλθε σε 8,6 δισ. ευρώ, κάτι που σημαίνει ότι το μερίδιο των ακινήτων διαμορφώθηκε σε 17%, από 34% που ήταν κατά το πρώτο εξάμηνο. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέχρι και το τέλος Ιουνίου, το μέγεθος των ξένων επενδύσεων στην οικονομία δεν ξεπερνούσε τα 2,8 δισ. ευρώ, εκ των οποίων τα 938,3 εκατ. ευρώ αφορούσαν ακίνητα.

Στο πλαίσιο αυτό, μεταξύ άλλων, ξεχώρισαν συναλλαγές όπως η πώληση του 60% του Hellenic Healthcare Group από την Pure Health Holding που εδρεύει στο Αμπου Ντάμπι, έναντι 800 εκατ. ευρώ.

Το 2024 το μερίδιο των ακινήτων στις συνολικές ξένες επενδύσεις είχε διαμορφωθεί σε 46%, ενώ ανάλογο ήταν το ποσοστό και το 2023 (47%). Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2024 η ελληνική αγορά ακινήτων προσήλκυσε 2,75 δισ. ευρώ, ένα ιστορικά υψηλό νούμερο, ενώ και το 2023 είχε σημειωθεί ρεκόρ με 2,13 δισ. ευρώ. Σε αμφότερα τα έτη, ο κύριος λόγος της εν λόγω εξέλιξης ήταν οι αλλαγές στο πρόγραμμα «χρυσή βίζα». Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία του υπ. Μετανάστευσης και Ασύλου, το 2024 υποβλήθηκαν συνολικά 9.411 αιτήσεις αρχικού επενδυτή για την έκδοση άδειας διαμονής (χωρίς δηλαδή να υπολογίζονται και τα μέλη της οικογένειας), αριθμός που αποτελεί αύξηση κατά 11% έναντι του 2023 (8.477 αιτήσεις), όταν και πάλι είχε σημειωθεί ιστορικό

Η **αύξηση** του κατώτατου ορίου επένδυσης σε αγορά ακινήτου, στο πλαίσιο του προγράμματος «χρυσή βίζα», περιόρισε τον αριθμό των αιτήσεων από πολίτες τρίτων χωρών και κατ' επέκταση τα έσοδα από αγορές κατοικιών.

Η αύξηση των εισροών ξένων κεφαλαίων στην ελληνική οικονομία και ο περιορισμός των τοποθετήσεων σε ακίνητα οδήγησαν σε συρρίκνωση του ποσοστού.

υψηλό, με ετήσια αύξηση κατά 94,8% σε σχέση με τις αιτήσεις του 2022, που δεν είχαν ξεπεράσει τις 4.354. Για να μπορέσει ένας επενδυτής να αιτηθεί άδεια διαμονής θα πρέπει να έχει ολοκληρώσει την αγορά του ακινήτου, κάτι που σημαίνει ότι την τελευταία διετία, μόνο μέσω του προγράμματος «χρυσή βίζα», εκτιμάται ότι εισέρρευσαν συνολικά κεφάλαια άνω των 4,47 δισ. ευρώ.

Όπως ήταν επόμενο, η τάση αυτή άρκισε να αντιστρέφεται φέτος, ειδικά από τον Απρίλιο και μετά, όταν πέρασε και η τελευταία προθεσμία που είχε δοθεί στους ξένους επενδυτές προκειμένου να κατοχυρώ-

σουν άδειες (και συνεπώς και ακίνητα) με βάση το πρότερο καθεστώς. Έτσι, σύμφωνα με τα στοιχεία του υπ. Μετανάστευσης και Ασύλου, συνολικά το φετινό 10μηνο (Ιανουάριος - Οκτώβριος) έχουν υποβληθεί 6.212 αιτήσεις προς έγκριση, έναντι 7.052 αιτήσεων την ίδια περίοδο το 2024, μια πτώση κατά 12%.

Μάλιστα, τους τελευταίους δύο μήνες (Σεπτέμβριος και Οκτώβριος) παρατηρείται σημαντική επιτάχυνση του ρυθμού της υποχώρησης των νέων αιτήσεων, που προσεγγίζει το 50% σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα.

Σε πρόσφατη ανάλυση του ΚΕΠΕ (Κέντρο Προγραμματισμού και Οικονομικών Έρευνών) είχε επισημανθεί η κατακόρυφη αύξηση του μεριδίου των ακινήτων στις συνολικές καθαρές Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) τη δεκαετία 2013-2023. Συγκεκριμένα, από το 7,4% το 2013, τα ακίνητα έφτασαν το 33,5% το 2018 και διατηρήθηκαν σταθερά πάνω από το 30% την περίοδο 2019-2020. Το 2021 και το 2022 υπήρξε μια υποχώρηση του μεριδίου των

ακινήτων στο 22% και 24,6% αντίστοιχως, κυρίως λόγω της μεγάλης αύξησης των συνολικών ΑΞΕ, που έφτασαν στα 7,5 δισ. ευρώ το 2022.

Στην έκθεση της ΤτΕ τονίζεται ότι «παρά την αύξηση που σημειώνεται στις αξίες των διαμερισμάτων, μεικτές τάσεις καταγράφονται στους συναφείς δείκτες της αγοράς κατοικίας.

Πιο συγκεκριμένα, ελαφρώς συγκρατημένο παρατηρείται το επενδυτικό ενδιαφέρον από το εξωτερικό σε σχέση με περυσί, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία του προγράμματος Golden Visa, καθώς και των καθαρών εισπράξεων από ξένες άμεσες επενδύσεις για αγοραπωλησίες ακινήτων». Παράλληλα, όσον αφορά το 2026, επισημαίνεται ότι «το επενδυτικό ενδιαφέρον όπως και οι ανοδικές τάσεις των τιμών στην αγορά ακινήτων αναμένεται να συνεχιστούν και το επόμενο διάστημα, αλλά με επιτόπιους ρυθμούς, υπό την προϋπόθεση ότι η ζήτηση δεν θα επηρεαστεί από διεθνείς μακροοικονομικές και γεωπολιτικές εξελίξεις».

Με πλειστηριασμούς αγροτεμαχίων, κατοικιών κάνει ποδαρικό στο 2026 η εφορία

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Με 21 πλειστηριασμούς ακινήτων ξεκινάει το 2026 για την εφορία, θέλοντας να στείλει μήνυμα στους οφειλότες του Δημοσίου ότι εφόσον δεν τακτοποιήσουν τα χρέη τους, η περιουσία τους θα κατασχεθεί από το Δημόσιο. Στους πλειστηριασμούς που θα πραγματοποιηθούν από τις 14 Ιανουαρίου ξεχωρίζουν ακίνητα στη Μύκονο, με την τιμή πρώτης προσφοράς να ανέρχεται στα 3,8 εκατ., αλλά και σε Κηφισιά και Σύρο. Οι αλλαγές στον ελεγκτικό μηχανισμό και τα νέα ψηφιακά εργαλεία που έχουν ενεργοποιηθεί βοηθούν τον μηχανισμό αφενός να αποτρέπει τη δημιουργία ληξιπρόθεσμων οφειλών, αφετέρου να εντοπίζει περιουσιακά στοιχεία των οφειλετών.

Από το νέο έτος οι οφειλότες θα νιώσουν το ασφυκτικό πρέσινγκ της εφορίας προκειμένου να αποπληρώσουν τα χρέη τους ή να ενταχθούν στην πάγια ρύθμιση του υπουργείου Οικονομικών, η οποία προβλέπει 24 έως 48 δόσεις ανάλογα με το είδος της οφειλής.

Από τις 14 Ιανουαρίου ξεκινούν οι πρώτοι πλειστηριασμοί ακινήτων, ενώ το πρόγραμμα φθάνει μέχρι και τον Μάιο του 2026 (όλοι οι πλειστηριασμοί στο aade.gr). Το προσεχές διάστημα αναμένεται το πρόγραμμα πλειστηριασμών να αυξηθεί, καθώς θα προστεθούν και οι κατασχέσεις περιουσιών που πραγματοποιήθηκαν το τελευταίο δίμηνο του έτους.

Το πρόγραμμα της φορολογικής διοίκησης περιλαμβάνει 21 πλειστηριασμούς, οι σημαντικότεροι εκ των οποίων είναι οι εξής:

– Αγροτεμάχια με κτίσματα. Ουσιαστικά πρόκειται για δύο αγροτεμάχια συνολικής έκτασης περίπου 10 στρεμμάτων, στα οποία έχουν ανεγερθεί μεζονέτες με αποθήκες και γκαράζ στην περιοχή Φανάρι της Μυκόνου. Τιμή πρώτης προσφοράς: 3,88 εκατ. ευρώ. Ο πλειστηριασμός θα πραγματοποιηθεί στις 16 Ιανουαρίου.

– Στο Καστρί εκπλειστηριάζεται οικοπέδο 1.200 τ.μ. με κτίσμα 374 τ.μ. Τιμή πρώτης προσφοράς: 815.000 ευρώ. Ο πλειστηριασμός έχει προγραμματιστεί για τις 14 Ιανουαρίου.

– Αγρός με ξερολιθιά. Αγροτεμάχιο 4.400 τετραγωνικών μέτρων στην περιοχή Βουνάκια Μυκόνου. Τιμή πρώτης προσφοράς: 370.000 ευρώ. Ο πλειστηριασμός θα πραγματοποιηθεί στις 14 Ιανουαρίου.

– Στη Θέση Μπούντι Αργέλιο στην Σύρο εκπλειστηριάζεται αγροτεμάχιο 4.749 τετραγωνικών μέτρων. Τιμή πρώτης προσφοράς: 246.000 ευρώ. Ο πλειστηριασμός θα πραγματοποιηθεί στις 14 Ιανουαρίου.

Από το νέο έτος οι οφειλότες θα νιώσουν το ασφυκτικό πρέσινγκ της εφορίας προκειμένου να αποπληρώσουν τα χρέη τους ή να ενταχθούν στην πάγια ρύθμιση του υπουργείου Οικονομικών.

νικών μέτρων. Τιμή πρώτης προσφοράς: 246.000 ευρώ. Ο πλειστηριασμός θα πραγματοποιηθεί στις 14 Ιανουαρίου.

Πότε γίνεται πλειστηριασμός

Εφόσον ο οφειλόμενος δεν έχει εντάξει τις οφειλές του σε πρόγραμμα ρύθμισης, μετά την παρέλευση σαράντα ημερών και το αργότερο σε τέσσερις μήνες από την κατάσχεση ορίζεται ημερομηνία πλειστηριασμού. Πάντως, με την ένταξη του οφειλέτη σε πρόγραμμα ρύθμισης των οφειλών μπορεί να επιτευχθεί ακύρωση του πλειστηριασμού.

Πότε δεν γίνεται κατάσχεση

– Δεν γίνεται κατάσχεση ακινήτων, καθώς και κατάσχεση κινητών στα χέρια του οφειλέτη, κατά των οφειλετών που έχουν ληξιπρόθεσμες οφειλές από κάθε αιτία (για την καταβολή των οποίων ευθύνεται ως πρωτοφειλέτης, συνυπόχρεος, εγγυητής κ.λπ.) συνολικού ποσού 500 ευρώ, πλην του μέτρου της κατάσχεσης στα χέρια τρίτων.

– Οι καταθέσεις σε πιστωτικά ιδρύματα σε έναν και μοναδικό ατομικό ή κοινό λογαριασμό είναι ακατάσχετες μέχρι του ποσού των 1.250 ευρώ μηνιαίως για κάθε φυσικό πρόσωπο και σε ένα μόνο πιστωτικό ίδρυμα. Για την εφαρμογή της διάταξης αυτής απαιτείται η υποβολή ηλεκτρονικής δήλωσης στο πληροφοριακό σύστημα της φορολογικής διοίκησης, με την οποία γνωστοποιείται από το φυσικό πρόσωπο ένας μοναδικός λογαριασμός. Στην περίπτωση που υπάρχει λογαριασμός περιοδικής πίστωσης μισθών, συντάξεων και ασφαλιστικών βοηθημάτων, γνωστοποιείται αποκλειστικά και μόνο ο λογαριασμός αυτός.

– Η εφορία δεν μπορεί να προχωρήσει σε κατασχέσεις αντικειμένων και περιουσιακών στοιχείων που είναι απαραίτητα για τις στοιχειώδεις ανάγκες διαβίωσης του οφειλέτη και της οικογένειάς του.

Ρεκόρ αύξησης στις τιμές κατοικιών της Πορτογαλίας

Οι τιμές των κατοικιών στην Πορτογαλία κατέρριψαν ένα ακόμα ρεκόρ αύξησης το τρίτο τρίμηνο, με την επιδείνωση της στεγαστικής κρίσης να εξελίσσεται γρήγορα σε ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά ζητήματα της χώρας.

Σύμφωνα με το Εθνικό Ινστιτούτο Στατιστικής, η μέση τιμή μιας κατοικίας αυξήθηκε κατά 17,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Πρόκειται για τη μεγαλύτερη αύξηση από την έναρξη της καταγραφής των στοιχείων το 2009, ενώ είναι το τρίτο ρεκόρ στη σειρά για τον σχετικό δείκτη. Οι υπάρχουσες κατοικίες συνέβαλαν σε μεγάλο βαθμό στην αύξηση του τρίτου

τριμήνου, με τις τιμές να ανεβαίνουν κατά 19,1% σε ετήσια βάση, ξεπερνώντας την ευρύτερη αγορά.

Το τρίτο τρίμηνο ενισχύθηκαν κατά 17,7% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Τα στοιχεία έρχονται να υπογραμμίσουν τη βαθιά κρίση ακρίβειας που έχει ως κύριες αιτίες τη μετανάστευση, την περιορισμένη διαθεσιμότητα και τις δυσκολίες πρόσβασης

στη στέγαση εδώ και μια δεκαετία. Η Πορτογαλία κατέγραψε τη μεγαλύτερη πτώση στην κατάσταση του ΟΟΣΑ με βάση το πόσο προσittά είναι τα ακίνητα τα τελευταία δέκα χρόνια, καθώς οι τιμές των κατοικιών ξεπέρασαν την αύξηση των μισθών. Η κοινωνική στέγαση αντιπροσωπεύει μόλις το 1,1% του αποθέματος κατοικιών, ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στην Ευρώπη. Παράλληλα, το 2024, στην Πορτογαλία διέμεναν 1,5 εκατ. αλλοδαποί, αριθμός-ρεκόρ που αντιστοιχεί στο 15% περίπου του συνολικού πληθυσμού της χώρας.

Η κεντροδεξιά κυβέρνηση

του Λουίς Μοντενέγκρο έχει δεσμευτεί να διαθέσει περίπου 1,2 δισ. ευρώ το 2026 για την αντιμετώπιση της κρίσης και σχεδιάζει μειώσεις του φόρου εισοδήματος με στόχο την ελάφρυνση των βαρών που αντιμετωπίζουν οι οικογένειες με χαμηλό εισόδημα. Επίσης, εξασφάλισε δάνειο 1,34 δισ. ευρώ από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων για την κατασκευή και ανακαίνιση περίπου 12.000 κατοικιών σε όλη τη χώρα, οι οποίες θα ενοικιάζονται σε προσιτές τιμές σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της προσφοράς σε μια αγορά που αντιμετωπίζει σοβαρές ελλείψεις.

Η **στεγαστική** κρίση εξελίσσεται σε ένα από τα μεγαλύτερα πολιτικά ζητήματα της Πορτογαλίας. Η κυβέρνηση σχεδιάζει την κατασκευή και ανακαίνιση περίπου 12.000 κατοικιών σε όλη τη χώρα.

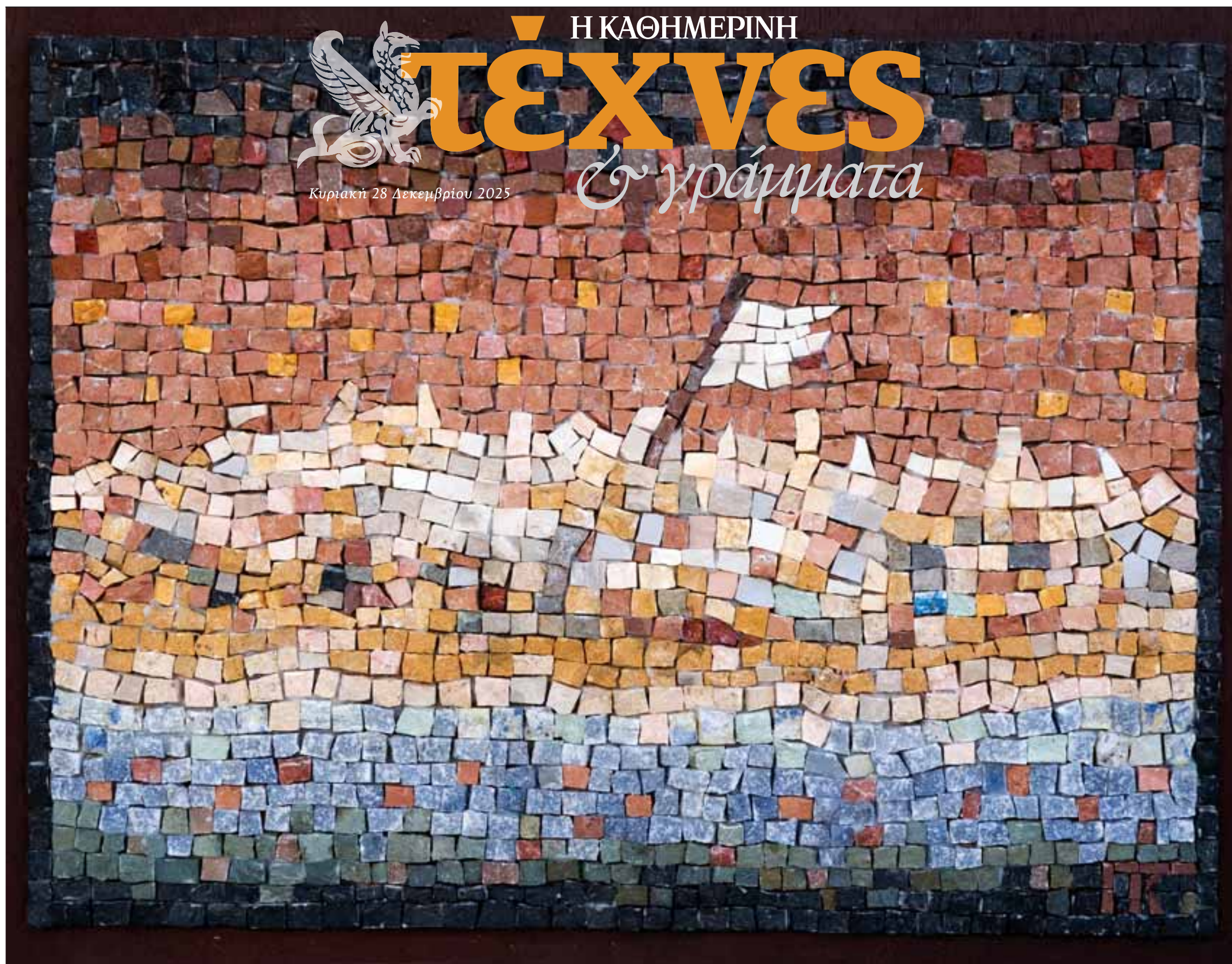

Κυριακή 28 Δεκεμβρίου 2025

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τέχνες

Συγράμματα

«Είναι οι σιωπές που μας πληγώνουν...» 2025, ψηφιδωτό Γιώργου Κεπόλα.

Η ευθραυστότητα μιας αναπόλησης

Δύο μικρά διηγήματα από τον συγγραφέα Ανδρέα Μαλόρη αποκλειστικά για την «Κ»*

«Το λευκό δωμάτιο»

«Σε ένα λευκό δωμάτιο
με μαύρες κουρτίνες
στον σταθμό.»

«White room» (Cream), 1968

Παρόλη την ξαφνική λιακάδα, η βροχή στην εξωτερική σκάλα караδοκούσε. Αγνόησα τα γύρω μπαλκόνια, ανέβηκα, έσπρωξα και μπήκα. Στο καθιστικό ίσα που ακουγόταν ο Sting. Πήρα ένα μουσικό περιοδικό από το τραπέζι κι έκατσα. Στην κουζίνα ένα μπουκάλι άνοιξε με κρότο. Καθώς πλησίαζε, τα άδεια ποτήρια του κρασιού ντιντίνιζαν και η φωνή της δυνάμωνε:

«Χάρηκα που τα καταφέραμε. Να συναντηθούμε εννοώ τόσο νωρίς. Τους εξήγησα. Καταλαβαίνουν, μη νομίζεις. Θα συναντηθώ με τη χορωδία πιο μετά. Άς περιμένουν οι πρόβες. Δε χάθηκε ο κόσμος. Ούτε στο κόμμα θα πάω. Θα κατέβω αύριο. Ξέρω, θα με ρωτήσεις και πάλι γιατί το κάνω. Αλήθεια, πιστεύω ότι ο κουμμουνισμός δεν είπε ακόμη την τελευταία του λέξη. Άσε, μεγάλη υπόθεση ο ελεύθερος χρόνος. Βοηθά και που δεν έχω παιδιά βέβαια, αλλά μέχρι τότε; Δεν μπορώ να ξεγράψω την προοπτική μιας οικογένειας. Ακόμη και σ' αυτή την ηλικία. Σου αρέσει ο Sting; Πήρα ένα δισκάκι με τα καλύτερά του. Θα το ακούσουμε όλο πιο μετά. Το "Fragile"

το αγαπημένο μου. Πόσο εύθραυστοι είμαστε αλήθεια; Ένα τίποτα είμαστε. Για να δω, τι διαβάζεις;».

Αμέσως μετά το πρώτο ποτήρι σπκώθηκε. Την ακολούθησα όπως και τις άλλες φορές. Βαστούσε στο ένα χέρι το μπουκάλι και στο άλλο τον Sting. Ξαφνικά, στα μέσα του διαδρόμου, είδα το πορτοκαλί φως πίσω από τη μισάνοικτη πόρτα αριστερά. Σταμάτησα, έχωσα το κεφάλι και κοίταξα: Αραδιασμένα σε ένα ξύλινο πάγκο, ακουμπημένο στον τοίχο, μια σειρά από καντύλια και κεριά έτρεμαν. Πίσω από τις φλόγες είδα κι άλλα: Εικόνες αγίων, του Ιησού και της Παναγίας, αλλά και μεγάλες γαλαζοπεντρες, αντιβασκανικές, που με κοίταζαν σαν έκπληκτοι Κύκλωπες.

Εκείνη, στο μεταξύ είχε ήδη πλησιάσει την πόρτα, άπλωνε το χέρι για να ανοίξει, όταν το δισκάκι με το «Fragile» γλίστρησε από τα δάκτυλά της, κύλησε στο πάτωμα κι αναπηδώντας ήρθε και θρυμματίστηκε μέσα μου. Σε χίλια-δυο κομμάτια.

Στα σκαλιά καθώς κατρακυλούσα, τα θρύψαλα μέσα μου χοροπηδούσαν.

«Συμπόσια με τον Άηη»

«...τω παντί τρόπω παρασκευάζεσθαι
ραστώνην τινά της πόσεως»
Πλάτων, (Συμπόσιον, 176,b).

Τον λέγαν Άηη κι ήταν ναυτικός. Πρόσφυγας από την Αμμόχωστο. Τον γνώρισα για πρώτη φορά το 1994 στη Λεμεσό. Εγώ άρτι αφιχθείς από το νοτιότερο κέρατο της Αφρικής κι αυτός εκτοπισμένος πλέον κι απ' τους ωκεανούς. Για κείνον οι παγωμένες μέρες στα φορτηγά πλοία είχαν για πάντα λιώσει. Δεν θα ξανάφευγε. Ξέμπαρκος, έλεγε, εσσειέ.

Την εποχή εκείνη οι τέσσερις μας, εγώ, ο Άηης, ο Ρογήρος κι ο Νίκος, ψάχναμε τη λεπτή εκείνη γραμμή που ενώνει τη συνήθεια με το νόημα, σε ολονύκτιες συζητήσεις επί παντός επιστητού. Υπό το κράτος, εννοείται, εκλεκτής οينوποσίας. Ήταν σε μία από κείνες τις εξόδους που κάποιος από μας απήγγειλε το «mal du depart» του Καββαδία. Θυμάμαι τα μάτια του Άηη που έλαμψαν. Δεν τον ξανάδα. Από τον Ρογήρο έμαθα μόνο ότι η αρρώστια των ναυτικών επανήλθε δριμύτερη.

Δυο χρόνια πιο μετά έλαβα σφραγισμένο σε γαλάζιο φάκελο ένα δικό του ποίημα. Σιγόφνηνε μάλλον μίαν ακόμα επιστροφή, μα δεν πρόλαβε. Το καράβι του βυθίστηκε

αὐτανδρο σε κάποιο δρομολόγιο στην Καραϊβική. Λένε ότι δεν εξέπεμψε καν σήμα. Παραθέτω αυτούσιο το ποίημα:

Μια βραδιά που τρέκλιζα,
της απελπισίας,
ένα ζευγάρι αλπιτοαγγέλων
με πήραν στο κατόπι.

Το φεγγάρι έκανε χάζι
με τους σπασμούς μου
και κίνησα να βρω, πάση θυσία,
τον δρόμο της οينوποσίας.

Μέχρι που μ' ανήρπασε απ' τα μαλλιά,
ύπνια νήσος που έσταζε αίμα
το φτερό της,
Και καθώς στην μεταφορά εκλιπαρούσα
το νησί ενέδωσε
με κάποιες επιφυλάξεις.

Κατέπεσα εντέλει
στα κλειμένα χωράφια μιας πόλης.
Ποίημα βαρετό κι εγώ
στα μαβιά νερά της ανυπαρξίας.

*Ο Ανδρέας Μαλόρης έλαβε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος/Νουβέλας 2024 για τη συλλογή του «Σχεδόν τα πάντα: διηγήματα» (εκδόσεις Το Ροδακίό).

Ψηφίδες πολιτισμού

Όσα ζήσαμε, όσα είδαμε, αυτά που θα θυμόμαστε και εκείνοι που δεν θα ξεχάσουμε

Του **ΗΛΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Είκοσι πέντε (25) χρόνια. Ή, αλλιώς, ένα τέταρτο του 21ου αιώνα, 2000-2025, το οποίο συμπληρώνεται σε τρεις ημέρες.

Κάποιοι τριανταρίζαμε το μακρινό πια 2000· σίγουρα όλοι ήμαστε πολύ νεότεροι. Εκείνος ο κόσμος φαντάζει σήμερα πολύ διαφορετικός, σαν ουρά του 20ού αιώνα που έδυε τότε.

Ισως το 2001, με την 11η Σεπτεμβρίου, να μας «έμπασε» με μια βία πρωτόγνωρη, όσο και σκοτεινά θεαματική, στα νέα δεδομένα. Κατόπιν ήρθε η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση με τις δικές της, δραματικές, ανατροπές κι έπειτα η τραυματική εμπειρία της πανδημίας, ο τραμπισμός και, βέβαια, οι πόλεμοι, με την εκφοβιστική πολεμολογία που πάντοτε τους συνοδεύει.

Όλα αυτά εν μέσω της οκλαγωγίας των κοινωνικών δικτύων και της πολιτικής ορθότητας (μια λέξη-κλειδί του πρώτου τετάρτου του νέου αιώνα θα πρέπει να είναι μάλλον η λέξη «τοξικότητα»), των fake news, των αλμάτων της τεχνητής νοημοσύνης, με τις δικές της προκλήσεις (και τους τρόμους...), ακόμα και της διερώτησης αν εντέλει η πραγματικότητα δεν είναι παρά ένα Matrix, μια προσομοίωση...

Και η Ελλάδα; Η μικρή Ελλάδα αυτού του πρώτου τετάρτου του 21ου αιώνα, με τις τέχνες της και τον πολιτισμό της, πού βρίσκεται μέσα σε όλη αυτή την

άλλοτε συναρπαστική και άλλοτε απωθητική τρέλα; Τι ζήσαμε όλα αυτά τα χρόνια, τι ακούσαμε και τι είδαμε· τι διαβάσαμε, τι χορέψαμε, σε ποια μουσεία πήγαμε και σε ποια Αθήνα ξυπνήσαμε;

Σήμερα δοκιμάζουμε μια αναδρομή στην «καλλιτεχνική» Ελλάδα της περιόδου 2000-2025, από τις τελετές έναρξης και λήξης της Ολυμπιάδας του 2004 και το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης έως το

Φεστιβάλ Αθηνών στην Πειραιώς, τη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση και το Κέντρο Πολιτισμού του Ιδρύματος Σταύρος Νιάρχος, με τη νέα Εθνική Βιβλιοθήκη και τη νέα Εθνική Λυρική Σκηνή.

Και ακόμα: Τα εγκαίνια (επιτέλους) του ΕΜΣΤ, τη νέα αναδιαμορφωμένη Εθνική Πινακοθήκη, το Νέο Ψηφιακό Πλανητάριο του Ιδρύματος Ευγενίδου, τις τηλεοπτικές πλατφόρμες και τα

γεμάτα θέατρα, αλλά και τα νέα, φρέσκα πρόσωπα: Δημήτρης Παπαϊωάννου, Γιώργος Λάνθιμος, Γιάννης Οικονομίδης, Πάνος Κούτρας, ΛΕΕ – η λίστα τραβάει σε μάρκος.

Δεν λησμονούμε, φυσικά, και τις προσωπικότητες που αποχαιρέτισαμε για πάντα, από τον Θόδωρο Αγγελόπουλο και τον Μίκη Θεοδωράκη έως τον Διονύση Σαββόπουλο, τον Λουκιανό Κηλαδώνη, τον Μένη Κουμανταρέα και, δυστυχώς, πολλούς άλλους ακόμα.

Προφανώς και το αφιέρωμα που σχεδιάσαμε στο μονοθεματικό, σήμερα, ένθετο δεν θα μπορούσε να είναι εξαντλητικό. Δεν ήταν αυτός ο σκοπός μας. Ωστόσο, προσπαθήσαμε να δώσουμε ένα περίγραμμα, να θυμηθούμε και να ανατρέξουμε σε γεγονότα, μέρη, πρόσωπα και έργα που ξεχώρισαν αυτά τα είκοσι πέντε χρόνια, άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά, σε μια απόπειρα να δούμε πώς περίπου δείχνει σήμερα, στη δύση του 2025, ένα πιθανό σημείο αφετηρίας για μια επαν-εκκίνηση προς το μέλλον – ίσως και για την επόμενη εικοσιπενταετία.

Ας μην τρομάζουμε· θα έρθει πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι φανταζόμαστε.

Ποιος ξέρει· όσοι θα βρίσκονται εδώ σε 25 χρόνια από σήμερα, τι μπορεί να έχουν να θυμηθούν από την αυγή του 2026 έως τη δύση του 2050...

Καλή ανάγνωση, λοιπόν – προπάντων, καλή χρονιά!

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

28.12.25–3.1.26

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ
STYX Film Encounters

Το **STYX** Film Encounters παρουσιάζει το πρόγραμμα Memory: What is it Good for?, μια σειρά έξι προβολών που διερευνούν τους τρόπους με τους οποίους διαμορφώνουμε τη μνήμη ώστε να μας στηρίζει, να μας εξηγήει ή να μας προστατεύει. Στις ταινίες του προγράμματος, η μνήμη μετατοπίζεται από τη μαρτυρία στην κατασκευή, από τη διαβεβαίωση στο βάρος. Τα γεγονότα θολώνουν, οι αφηγήσεις ρηγματώνονται και η ανάμνηση καθίσταται αναξίπιστη. Πότε παύει η μνήμη να είναι πραγματολογική; Και πότε αρχίζει να απαιτεί πίστη αντί για αλήθεια; Από τον Δεκέμβριο έως τον Ιανουάριο στον Κινηματογράφο Πάνθεον στη Λευκωσία. Κυριακή 28 Δεκεμβρίου, ώρα 6:00 μ.μ. «Πέρασε στο Μαριενμπάντ» του Αλέν Ρενέ. **Κινηματογράφος Πάνθεον, Διαγόρου 29, Λευκωσία.**

ΕΚΘΕΣΗ

«Συνθήκη» του Δημήτρη Παπανικολάου

Η **γκαλερί Marginalia** παρουσιάζει την έκθεση ζωγραφικής του Δημήτρη Παπανικολάου με τίτλο «Συνθήκη». Στο κέντρο της δουλειάς του Δημήτρη Παπανικολάου βρίσκεται ο άνθρωπος και οι συνθήκες που δημιουργεί μέσα σε ένα χώρο και όπως λέει ο ίδιος ζωγραφίζοντας προσπαθεί να ανακαλύψει την κρυφή ομορφιά των πραγμάτων, δίνοντας σχήμα και χρώμα σε αυτό που εκείνος βλέπει. «Η ζωγραφική είναι μια διαδικασία "εκ των εγκάτων", ζωγραφίζω από μέσα προς τα έξω,

ζωγραφίζω συναισθήματα και αυτό φαίνεται στις "χαρακίες" που έχουν τα πρόσωπα και τα σώματα των εικονιζόμενων», και όπως χαρακτηριστικά αναφέρει στη δουλειά του προσπαθεί να αποδώσει και όχι να αντιγράψει αυτό που βλέπει, «Μακριά από μια φωτογραφική αντίληψη της πραγματικότητας μπορεί να αποδώσει κάποιος απολύτως ζωγραφικά και υποκειμενικά τη δουλειά του». Διάρκεια έκθεσης ως 3 Ιανουαρίου 2026. **Γκαλερί Marginalia, Αρχ. Κυπριανού 15 Δ, Στρόβολος.**

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

Καποδίστριας

Στον **κινηματογράφο** Πάνθεον προβάλλεται η νέα ταινία του Γιάννη Σμαραγδή «Καποδίστριας». Το σενάριο υπογράφει ο ίδιος ο σκηνοθέτης και πρωταγωνιστεί ο Αντώνης Μυριανγκός. Η ταινία διαδραματίζεται στις αρχές του 19ου αιώνα και αναφέρεται στην ιστορία του μεγαλύτερου Έλληνα πολιτικού και πρώτου Κυβερνήτη της Ελλάδας, Ιωάννη Καποδίστρια, μετά την απελευθέρωσή της από τους Οθωμανούς. Υπερασπίζεται με σθένος την ελευθερία του κάθε ανθρώπου, θυσιάζοντας ακόμη και τον μεγάλο έρωτα της ζωής του. Προβολές 28 Δεκεμβρίου, ώρα 8:30 μ.μ. και 29 και 30 Δεκεμβρίου δύο προβολές, στις 5:30 μ.μ. και 8:30 μ.μ. Προβολές και τον Ιανουάριο του 2026. Κινηματογράφος Πάνθεον, Διαγόρου 29, Λευκωσία. **Εισιτήρια στο www.pantheon-theatre.com**

ΕΚΘΕΣΗ

«December» Γκαλερί Stand in Line - Art Space

Η **γκαλερί** Stand in Line - Art Space παρουσιάζει την ομαδική έκθεση σε επιμέλεια του Canopy Studio, με τίτλο «December», στην οποία συμμετέχουν 29 καλλιτέχνες. Η έκθεση παρουσιάζει μια εκλεκτική επιλογή από έργα ιστορικών, καταξιωμένων, σύγχρονων και ανερχόμενων δημιουργών, τα οποία στη σύνθεσή τους δημιουργούν ένα κοινό έδαφος. Πέρα από τις διαφορετικές γενιές, οπτικές και επιρροές τα έργα παρουσιάζουν μια ποικιλία προσεγγίσεων που αναδεικνύει τη δημιουργική ενέργεια της κυπριακής σκηνής και τη συνεχή ανανέωσή της. Η έκθεση προσφέρει στο κοινό μια προσεκτικά επιλεγμένη επιλογή έργων που συνδυάζουν αισθητική αξία και συλλεκτικό ενδιαφέρον. Από τη λεπτομέρεια και την αυτονομία του κάθε έργου έως τη συλλογική δυναμική της πρότασης, η έκθεση συνδυάζει καλλιτεχνικό βάθος με εμπορική δυναμική. Εγκαίνια Τετάρτη 10 Δεκεμβρίου, ώρα 7:00 μ.μ. Γκαλερί Stand in Line, Μετοχιού26Α, Άγιος Ανδρέας Λευκωσία. **Πληροφορίες www.standinlineartspace.com**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Εορταστική έκθεση στην Γκλόρια

Συνεχίζεται στην Πάνω Αίθουσα της γκαλερί Γκλόρια η Εορταστική Εικαστική Έκθεση. Πρόκειται για μια ξεχωριστή συλλογή έργων από 21 καλλιτέχνες, που προσφέρουν στο κοινό τη δυνατότητα να αποκτήσει πρωτότυπα εικαστικά έργα ως χριστουγεννιάτικα δώρα. Η έκθεση συνδυάζει ποικιλία ύψους και δημιουργικής έκφρασης, γιορτάζοντας την εορταστική περίοδο μέσα από την τέχνη. Οι επισκέπτες καλούνται να ανακαλύψουν ένα ευρύ φάσμα καλλιτεχνικών προσεγγίσεων και εκφράσεων -από σύγχρονες δημιουργίες έως πιο κλασικές- σε μια ζεστή και φιλόξενη ατμόσφαιρα. Είτε είστε συλλέκτης είτε απλώς αναζητάτε έμπνευση, η έκθεση προσφέρει μια ξεχωριστή εμπειρία για όλους. Διάρκεια έκθεσης έως 3 Ιανουαρίου 2026. Γκαλερί Γκλόρια, Ζήνωνος Σώζου 3, Λευκωσία. **Πληροφορίες [τηλέφωνο 2262605 | \[www.gloriagallery.com\]\(http://www.gloriagallery.com\)](http://www.gloriagallery.com)**

ΘΕΑΤΡΟ

«Τρελαντώνης» στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας

Την **Τρίτη** 30 Δεκεμβρίου 2025 στο Διεθνές Φεστιβάλ Λευκωσίας θα παρουσιαστεί η τελευταία παράσταση του «Τρελαντώνη» της Πηνελόπης Δέλτα, σε σκηνοθεσία Παναγιώτη Λάρκου, στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, στις 4:30 μ.μ. Πρόκειται για μια φρέσκια, τρυφερή και γεμάτη ενέργεια θεατρική παραγωγή που μιλά στην καρδιά μικρών και μεγάλων, σε σκηνοθεσία Παναγιώτη Λάρκου και μουσική του συνθέτη Γιώργου Χατζηπιερίδης. Ο στίθασος Αντώνης και τα αδέρφια του με χιούμορ, φαντασία, σκανταλιές και βαθιά συναισθήματα, μας μεταφέρουν σε ένα ταξίδι πίσω στην εποχή που η σκανταλιά ήταν τρόπος να γνωρίσεις τον κόσμο και η συγγνώμη, κομμάτι της αγάπης. Με τη

στήριξη της Cyta, ως Χορηγού Τεχνολογίας, η παράσταση θα παρουσιαστεί με οθόνες που θα προβάλλουν ταυτόχρονα υπέρτιλους σε δύο γλώσσες (π.χ. ελληνικά και αγγλικά), διευκολύνοντας τόσο τους ξενόγλωσσους θεατές όσο και τα άτομα με απώλεια ακοής. Οι υπέρτιλοι παρέχουν άμεση μετάφραση και προσαρμογή του λόγου της παράστασης, επιτρέποντας σε κάθε θεατή να συμμετέχει ενεργά χωρίς εμπόδια. Παίζουν: Ιωάννα Κορδάτου, Γιώργος Κυριάκου, Άντρεα Μαύρου, Αλεξία Νικολάου, Αντρέας Πατσιάς, Αθηνά Σάββα, Άγγελος Χατζημιχαήλ. Πληροφορίες [τηλέφωνο 22797979](http://www.more.com), εισιτήρια από την ιστοσελίδα more.com και το ταμείο του Δημοτικού Θεάτρου Λευκωσίας.

2000

Ξεκινάει η λειτουργία του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ), στο ισόγειο του κτιρίου Φιξ. Τα επόμενα χρόνια ολοκληρω το κτίριο θα αποτελέσει τη μόνιμη στέγη του μουσείου.

SHUTTERSTOCK

A.PHOTO / JAC C. HONG FILE

2000

Οριστικοποιείται η αγορά της συλλογής Κωστάκη από το ελληνικό Δημόσιο, που περιλαμβάνει 1.275 έργα ρωσικής πρωτοπορίας, αποτελώντας πλέον τον πυρήνα του MOMus - Μουσείο Μοντέρνας Τέχνης στη Θεσσαλονίκη.

2002

Κυκλοφορεί η ταινία «Σπριτόκουτο» του Γιάννη Οικονομίδη, ένα από τα πιο εμβληματικά φιλμ ελληνικού κινηματογράφου, με πρωταγωνιστές τους Ερρίκο Λίτση, Ελένη Κокκίδου κ.ά.

2004

Ο Δημήτρης Παπαϊωάννου υπογράφει την τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων της Αθήνας, μια συγκλονιστική παράσταση που εξύμνησε τον ελληνικό πολιτισμό και καθήλωσε ολόκληρο τον πλανήτη.

2004

Εγκαινιάζεται το νέο κτίριο του Μουσείου Μπενάκη στην Πειραιώς, ένας σύγχρονος πολιτιστικός πολυώροφος που αποτελεί σημείο αναφοράς για τις τέχνες στην Αθήνα.

Επιμέλεια χρονολογίου: **ΕΛΕΝΗ ΣΑΜΠΑΝΗ**

A.PHOTO/ANJA WEBBINGHUIS

PHOTO BY CHRIS PIZZELLO / INVISION / A.P.

Στην 25ετία που πέρασε, αισθανθήκαμε εθνική υπερηφάνεια με τη φαντασμαγορική και καλλιτεχνικά άρτια τελετή έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004, που σκηνοθέτησε ο Δημήτρης Παπαϊωάννου, κάναμε το έξιμνο κινητό προέκταση του χεριού μας, παρατηρήσαμε την πώση σημαντικών σταρ λόγω των αποκαλύψεων του κινήματος #MeToo και μετατρέψαμε τους μάγειρες -ηλεοπτικούς και μη- σε είδωλα, όπως ο Αντονι Μπουρντέν (επάνω, η μορφή του σε γκράφιτι).

Η ποπ κουλτούρα έγινε η ζωή μας

Από καταναλωτές γίναμε συνδημιουργοί σε μια αγορά όπου η εικόνα είχε την πρωτοκαθεδρία. Νέοι σταρ αναδύθηκαν από εναλλακτικούς χώρους και ιερά τέρατα γκρεμίστηκαν εν μέσω σκανδάλων

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΤΖΑΝΝΑΤΟΥ**

Όλα ξεκίνησαν με την «απειλή» του Υ2Κ, του τεχνολογικού τρόπου του «μιλένιουμ» που φοβόταν το μαζικό βραχυκύκλωμα των υπολογιστών όταν θα μπαίναμε στο 2000. Ο κόσμος θα άλλαζε τη νέα χιλιετία, όχι γιατί τα κομπιούτερ (έτσι τα λέγαμε ακόμη) θα γύριζαν στο 1900 αντί για το 2000 (δεν συνέβη). Αλλά, κυρίως, γιατί την επόμενη χρονιά η 11η Σεπτεμβρίου θα «μαύριζε» ιστορικά για πάντα και θα έστελνε τους υπό κατάρρευσην Δίδυμους Πύργους σε κάθε τηλεόραση του κόσμου. Όσο για τους υπολογιστές και το Ιντερνέτ, θα ζούσαν και θα βασιλεύαν, θα γίνονταν το απόλυτο φέτιχ μας.

Σε λίγες ημέρες, το πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα θα αποτελεί παρελθόν. Ήταν μια εικοσιπενταετία που η παραγωγή και η διάχυση της πληροφορίας ήταν τεράστια, τόσο που όχι μόνον ξεπέρασε την ανθρωπίνως δυνατή καταγραφή της, αλλά και που η ποπ κουλτούρα είχε τον πιο ευρύ ορισμό της από ποτέ. Γιατί, πλέον, δεν αφορούσε μόνο τη «λαϊκή τέχνη», αλλά κυριολεκτικά κάθε έκφραση του τρόπου που ζούμε και, κυρίως, καταναλώνουμε (και στην τρέχουσα χιλιετία γίναμε παράλληλα και συνδημιουργοί σε αυτό το ανορθόδοξο τοπίο). Ίσως αυτή να είναι και η σημαντικότερη διαφορά της από την «υψηλή» κουλτούρα: η «ποπ» δημιουργεί τάσεις και, επομένως, επηρεάζει ό,τι αγοράζουμε, τον τρόπο που μιλάμε, αφορά και τα κανάλια επιρροής, που μας μαθαίνουν πώς να υπάρχουμε. Και ο τρόπος που υπάρχουμε, πλέον, αλλάζει ταχύτερα από ποτέ. Στον 21ο αιώνα, ο πολιτισμός έχασε σταδιακά την υλική του υπόσταση. Μπορούμε να το αποδώσουμε κυρίως στον Μαρκ Ζούκερμπεργκ και στον Στιβ Τζομπς, που με το Facebook (2004) και το iPhone (2007) έκτισαν αυτοκρατορίες που χωρούσαν στην τσέπη μας. Είναι τόσο βαθιά η εγγραφή των social media και των smartphones στη ζωή μας, που όλοι κάποια στιγμή κάναμε το πείραμα να φανταστούμε πώς ζούσαμε χωρίς αυτά πριν από 15 χρόνια και νιώσαμε σχεδόν αβοήθητοι.

Η απεραντοσύνη των επιλογών που υποσχέθηκαν αποδείχθηκε, βέβαια, τόσο αδιέξοδη, που συρρικνώσε τελικά δραματικά τις προσλαμβάνουσες, τη βούληση, τη συνθετική μας σκέψη. Το να είμαστε συνεχώς σκυμμένοι και εφραπτόμενοι με το κινητό μας κανονικοποιήθηκε. Χρησιμοποιούμε πλέον apps για να αποφύγουμε τα πολλά apps και το «brain rot» (λατρέψαμε και τους χαριτωμένους ορισμούς), και κάπου όλη αυτή η υπερπροσφορά επιλογών θυμίζει το «Μεγάλο φαγοπότη» χωρίς τον ηδονισμό του.

Ο θάνατος του cd

Πώς να μείνουν ατάραχες μετά και οι λαϊκές τέχνες; Όσο λοιπόν η μουσική έκανε το πέρασμά της από την αθάνατη ποπ του δισκάριου Μπρίτνεϊ Σπιάρς - Κριστίνα Αγκιλέρα και τους επιθανάτιους ρόγκους της εναλλακτικής ροκ, όδευσε προς την αποκατάσταση της μαύρης μουσικής, που ήρθε τη δεκαετία του 2010 με την πρωτοκαθεδρία του χιπ χοπ. Το cd έσβησε σιωπηλά. Τη θέση του πήραν το iPod και λοιπά mp3 players με λαθραία φορτωμένα τραγούδια. Πάθαμε και μια μικρή χιπστερική εμμονή με το βινύλιο, πριν βολέυτο με όλοι με μια μηνιαία συνδρομή στο Spotify με αντίτιμο «2 σουβλάκια και 1 κόκα κόλα». Τη δεκαετία του 2020 το σκηνικό τούμπαρε η παραδοσιακή ποπ, αφήνοντας την trap να «κρατάει τα μπόσικα». Η ποπ ακόμη και αν στο μεταξύ ξεδιπλώσε συναρπαστικές δυνατότητες με «meta» υφές, παραχώρησε τον θρόνο στην Τέιλορ Σουίφτ, η οποία με στρογγυλά σμιλεμένα τραγούδια (τέτοια έχει και η πολύ δημοφιλής Κ-ποπ) και ένα δαιμονικό πλάνο μάρκετινγκ απέδειξε ότι δεν έχει τόσο σημασία τι πουλάς αλλά πώς το πουλάς. Μα όσους «Swifties» και αν γεμίσει ο πλανήτης, η μουσική ως νεανική υποκοιλούρα φαίνεται να αποτελεί για τα καλά παρελθόν – ίσως γιατί το να είσαι λίγο απ' όλα σε κάνει πολύ από το τίποτα. Ωστόσο οι μεγάλες συναυλιακές εμπειρίες μεταμορφώθηκαν μετά την πανδημία σε μία από τις λίγες

SHUTTERSTOCK

▲ **Το βινύλιο** έκανε δυναμική επανεμφάνιση τις πρώτες δεκαετίες του 21ού αιώνα, σχεδόν παράλληλα με την κυριαρχία του Spotify.

Ο πολιτισμός έχασε σταδιακά την υλική του υπόσταση. Μπορούμε να το αποδώσουμε κυρίως στον Μαρκ Ζούκερμπεργκ και στον Στιβ Τζομπς, που με το Facebook (2004) και το iPhone (2007) έκτισαν αυτοκρατορίες που χωρούσαν στην τσέπη μας.

φυσικές εμπειρίες που εν δυνάμει τους αφορούν όλους.

Παράλληλα, η οπτική κουλτούρα έγινε κυρίαρχη αυτόν τον αιώνα και ξόδεψε πολλές σέλφι για να μη βλέπουμε την αλήθεια. Το σινεμά και η τηλεόραση πάλι ένιωσαν τις μεγαλύτερες δονήσεις τους. Ο κινηματογράφος έδωσε χώρο σε άξιους σύγχρονους auteurs (Κριστοφερ Νόλαν, Πολ Τόμας Αντερσον) και μεγαλύτερη ορατότητα στο διεθνές σινεμά (τα «Πάρσιτα» και η A24 με τα «Πάντα όλα» στα Όσκαρ λειτούργησαν ως επισφράγιση), ώσπου είδε τις αίθουσες να κλείνουν μία μία. Ο λόγος φυσικά για τις πλατφόρμες streaming, που τα έφεραν όλα στο σαλόνι του σπιτιού μας, κονιορτοποιώντας την κινηματογραφική αισθητική και, παράλληλα, οδηγώντας την τηλεοπτική μυθολογία σταδιακά από τη «χρυσή εποχή» της στη λεγόμενη «mid TV»: κοινώς, μέτρια τηλεόραση με μεγάλο μπάτζετ. Ως Έλληνες, νιώσαμε εθνικά υπερήφανοι που το greek weird wave μεγάλωσε για να στείλει τον Γιώργο Λάνθιμο στην παγκόσμια κινηματογραφική αφρόκριμα, ακόμη και αν περάσαμε περισσότερες ώρες βλέποντας επαναλήψεις του «Κωνσταντίνου και Ελένης». Μην υποτιμάμε και τη δύναμη των trash ριάλιτι, που μας γνώρισαν τη μεγαλύτερη και ενδεικτικότερη σταρ της εποχής μας: την Κιμ Καρντάσιαν. Με όχημα ένα sex tape (τέχνη που, σε εποχές προ «revenge porn», άνηψε και στα μέρη μας για όσους θυμούνται) έγινε γνωστή, μαζί με τις κάμποσες αδελφές της, διδάσκοντας στη συνέχεια την τέχνη της influencer, δηλαδή το ισχυρότερο μέσο διαφήμισης της εποχής μας. Ως παντοδύναμη και πλούσια γυναίκα του θεάματος χωρίς συγκεκριμένο ταλέντο, απέκτησε τα πιο διάσημα οπίσθια στον κόσμο και έγινε ο καθηρέτης της εποχής μας: αυτή που μπορεί να αναδείξει τον καθένα, να δημιουργήσει εργοστασιακά και να πουλάει πρότυπα ομορφιάς και να πουλάσει τα πάντα. Πώς έφτασαν να ξεπουλούν ηλιθιώς γιγάντια παγούρια και άσχημα λούτρινα που λέγονται Labubu; Πώς

η δημοσίευση με τα δεύτερα περισσότερα likes στο Instagram είναι... ένα αυγό; Σημασία πλέον δεν έχει τόσο η διάρκεια της επιτυχίας, όσο η έντασή της. Και έτσι, ό,τι ήταν κάποτε «trendy» πλέον είναι «viral», με διάρκεια ζωής συχνά όσο ένα μπουκάλι γάλα (και τα 15' του Γουόρχολ είναι πιο κοντά στην πραγματικότητα από ποτέ).

Στην κουζίνα

Η ποπ κουλτούρα αυτά τα χρόνια πέρασε και από το στομάχι. Το φαγητό ξεπουλήθηκε σε κάθε τηλεοπτική εκδοχή του, με τις εκπομπές μαγειρικής να ξυπνούν το γαστρονομικό ενδιαφέρον του κοινού και να κάνουν εν μια νυκτί τους σεφ σταρ – ειδικά αυτούς με τα πολλά τατού στα χέρια. Από τον φραπέ περάσαμε αναφανδόν στον φρέντο και στα πολλαπλά κύματα του καφέ, πριν τα αφήσουμε και αυτά στην άκρη για τα πρασινωπά matcha latte, που καταναλώνονται σε πανομοιότυπα χίπστερ καφέ. Τα εστιατόρια μπορεί να φόρεσαν ένα πιο προσιτό (και βίγκαν) προσώπιο, ακόμη και όταν έφεραν Michelin στο πέτο τους, ωστόσο ζήσαμε κάμποση επιτήδευση και μετουσίωση της παράδοσης, που έκανε τον τραχανά τραχανότο μόνο για να τον πουλήσει δέκα ευρώ παραπάνω (συνοδεία φυσικού κρασιού). Και όλα αυτά, για να φωτογραφίσουμε α-παραι-τή-τως το πιάτο μας και να το ανεβάσουμε στο Instagram, νιώθοντας κάπου ανάμεσα σε food bloggers και στον Αντονι Μπουρντέν (ο οποίος σίγουρα θα γυρνούσε τα μάτια του 180 μοίρες με όλα αυτά).

Ζήσαμε και κάμποσες επιτυχίες σε κάτι που είναι από τα τελευταία πράγματα που δεν κινδυνεύουν να μεταμορφωθούν σε ψηφίδες: στον αθλητισμό. Αθήνα 2004, Euro 2004, ο Αντετοκούνμπο, «just a kid from Sepolia» στον αιθέρα του NBA, ο Μέσι αγκαλιά με το κύπελλο του Μουντιάλ, η μικροσκοπική Σιμόν Μπάιλς που αιψήφισε τη βαρύτητα, ο Μόντο Ντουπλάντις που «άγγιξε» τον ουρανό.

Το 2017, ένα από τα σημαντι-

κότερα ρεπορτάζ της εποχής μας, που δημοσιεύθηκε στους New York Times, έγινε η αφορμή για το κίνημα του #MeToo, που μετέφερε τον φόβο από το θύμα στον θύτη. Είδαμε πολλά είδωλα να καταρρέουν πέρα από τον Χάρβεϊ Ουάινσταϊν. Είδαμε –και βλέπουμε– βέβαια και κάμποση υπερβολή ως απόρροια της πολιτικής ορθότητας. Που ακόμη και αν χρειαζόταν για να δαμάσει διάφορες δημόσιες χοντράδες, θέρριψε τόσο, που οδήγησε σε μια ισοπεδωτική κουλτούρα της ακύρωσης, μέσα από τα λαϊκά δικαστήρια των κοινωνικών δικτύων και των οργισμένων πληκτρολογίων.

Σε καλλιτεχνικό επίπεδο, συχνά η συμπερίληψη έγινε ισχυρότερο κριτήριο από την per se αξία ενός έργου. Μπορούμε να εκφραστούμε πραγματικά ελεύθερα; Μπορούμε να γελάσουμε όπως παλιά; Ή ζούμε την απόλυτη μορφή του νεοσυντηρητισμού; Μάθαμε τουλάχιστον τα memes και ίσως για πρώτη φορά στην Ιστορία, ο πλανήτης συντονίστηκε σε έναν κοινό κώδικα χιούμορ – ακόμη και αν δεν καταλάβουμε ποτέ εμείς οι πιστιρικάδες με το «6-7».

Αν έπρεπε να συνοψίσουμε αυτά τα 25 χρόνια σε ένα δημοσιογραφικό τοπίο, θα λέγαμε πως ζούμε στην εποχή που ο ΜακΛούαν και ο Φουκό έδωσαν τα χέρια. Αφενός, γιατί αδιαμφισβήτητα το μέσο είναι το μήνυμα, αφετέρου, γιατί τι είναι η ψευδαισθητική της εξατομίκευσης του αλγορίθμου αν όχι η απόλυτη εφαρμογή της μικροφυσικής της εξουσίας;

Η ομογενοποίηση της αισθητικής είναι εντονότερη από ποτέ και η παθητικότητα μας απέναντι στα πράγματα επίσης. Και τα ερωτήματα συνεχίζονται: Είναι όντως η ΑΙ η μεγαλύτερη απειλή της εποχής μας; Ο Ελον Μασκ είναι απλά η αρχή ενός απόλυτου οικονομικού συγκεντρωτισμού; Αραγε, με την ταχύτητα των αλλαγών, ο άνθρωπος του 2000 θα αναγνωρίζει αυτόν του 2050, σε άλλα 25 χρόνια από τώρα; Ή θα αναρωτιέται: «Τι έγινε, ρε παιδιά»; Ωπα, αυτό είναι από τον προηγούμενο αιώνα.

2005

Η Ελένα Παπαρίζου κατακτά την κορυφή της Eurovision με το «My Number One», χαρίζοντας στην Ελλάδα την πρώτη της ιστορική νίκη στον μουσικό ευρωπαϊκό διαγωνισμό.

2005

Εγκαινιάζεται στο Μέγαρο Μουσικής Αθηνών η αίθουσα «Αλεξάνδρα Τριάντη», ο πρώτος χώρος στην Ελλάδα με κορυφαίες διεθνείς προδιαγραφές για παραστάσεις λυρικού θεάτρου και όπερας.

2006

Η Πάτρα ανακηρύσσεται Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, προβάλλοντας τη μακρά ιστορία και τον πολιτισμό της μέσα από πλήθος καλλιτεχνικών εκδηλώσεων και διεθνών συνεργασιών.

2006

Η Ελλάδα επικυρώνει τη σύμβαση της UNESCO, αναλαμβάνοντας την επίσημη δέσμευση για την προστασία και ανάδειξη της αύλης πολιτιστικής κληρονομιάς, των παραδόσεων και εθίμων της.

2007

Ο μάστρος Θεόδωρος Κουρεντζής, ορμώμενος από τη Ρωσία, εμφανίζεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα, με την τότε ορχήστρα του, στο πλαίσιο του Φεστιβάλ Αθηνών-Επιδαύρου, στον χώρο Δ της Πειραιώς.

Οι περιπέτειες της σκαπάνης

Από την ανάδειξη των αρχαιοτήτων που βρέθηκαν στην κατασκευή των σταθμών του μετρό, στα εγκαίνια του Μουσείου Ακρόπολης και της Πινακοθήκης. Οι σημαντικές ανασκαφές και οι εκθέσεις που θα θυμόμαστε

Της ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ

«Πρώτη του Δύο Χιλιάδες/ Χορεύαν του χρόνου οι νιφάδες/ Κι ονειρευόσασταν/ Κι όλο ερχόσασταν/ Πρώτοι» τραγουδούσε ο Διονύσης Σαββόπουλος μες στο κρύο το τελευταίο βράδυ του 1999 στη γειτονιά της Ακρόπολης. Το «Πρώτη του 2000» ήταν ήδη το καινούργιο χιτ της εποχής στον ολόφρεσκο «Χρονοποιό» και όσοι ήταν καλεσμένοι στον «Διόνυσο», παρακολουθούσαν το γύρισμα της χιλιετίας πνιγμένο στα πυροτεχνήματα που έλουζαν τα μνημεία του Ιερού Βράχου. Ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας Κωνσταντίνος Στεφανόπουλος ευχήθηκε «συλλογική προκοπή», ο Κώστας Σημίτης είπε τα δικά του τυπικά και ο αττικός ουρανός αγνώριστος από το ασύστολο ξόδεμα των βεγγαλικών έμοιαζε να υποσχεται ευημερία. Είχε κάτι εξυψωτικό η ατμόσφαιρα, μαζί και το τραγούδι που ντόπαρε ό,τι ερχόταν με το millennium, «μες στο αδιέξοδο/βρίσκουν την έξοδο/ πρώτοι».

Μέσα στο πρώτο έτος της νέας χιλιετίας εγκαινιάστηκαν οι σταθμοί του μετρό της Αθήνας, με τον απόηχο της γκρίνιας των πολιτών να ακούγεται ακνός. Μέχρι να μπει σε λειτουργία αγανακτούσαμε για το απέραντο εργοτάξιο του κέντρου, τις μεγαλύτερες ανασκαφές που είχαν γίνει ποτέ στην Αθήνα: 69.000 τ.μ. Επιστολές αναγνωστών στις εφημερίδες για τα έργα που αναστάτωναν τη μετακίνησή τους, διαμαρτυρίες πολιτών στα κανάλια, ευαισθητοποίηση για την πολιτιστική κληρονομιά που ερχόταν διαρκώς στο φως. Τα ΜΜΕ δημοσίευαν φωτογραφίες και κυρίως ιστορίες των αρχαιοτήτων που έρχονταν στο φως, οι νεότερες γενιές των αρχαιολόγων μιλούσαν για όσα έκρυβε το χώμα και σταδιακά σχηματίστηκε ένα νέο κοινό που νοιάζονταν για τα μουσεία και ας μην πατούσε συχνά το πόδι του σ' αυτά. Τώρα, όμως, μερικοί σταθμοί είχαν τα δικά τους μίνι μουσεία.

Τάφοι Μεσοελλαδικής και Υστεροελλαδικής εποχής, εργαστήρια, λουτρικά συγκροτήματα, αρχαίες οδοί, κυτήρια χάλκευσης, αμφορείς, παιχνίδια που έπαιζαν τα παιδιά των αρχαίων, αγάλματα κλασικών χρόνων, τμήμα του Πεισιστράτειου υδραγωγείου, ακόμη και εγκατεστημένη κοίτη του Ηριδανού κ.ά. Εντυπωσιακοί «θησαυροί» από τους κλασικούς, ρωμαϊκούς, βυζαντινούς χρόνους έως και την οθωμανική περίοδο ήταν πια μπροστά μας. Συνέβαλε και η εντυπωσιακή έκθεση «Πόλη κάτω από την πόλη» στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, η οποία φώτισε ένα μέρος από τα χιλιάδες ευρήματα που έφερε στο φως η αρχαιολογική σκαπάνη.

Η αναγκαία αναβάθμιση

Στις 23 Σεπτεμβρίου του 2005 είχαμε όμως μια τραγική ιστορία στη Σαντορίνη: την κατάρρευση τμήματος του υπό κατασκευήν στεγάστρου του Ακρωτηρίου, με αποτέλεσμα έναν νεκρό και έξι τραυματίες. Η αναβάθμιση μουσειών και αρχαιολογικών χώρων ήταν λοιπόν αναγκαία, όπως και οι συντηρήσεις, αναστηλώσεις, διαμορφώσεις στην Ακρόπολη, στον Κεραμεικό, στην Αρχαία Ολυμπία κ.α., ψηφιακές εφαρμογές, υποδομές για άτομα με αναπηρία. Εκσυγχρονισμός υποδομών σε χρονο-αστραπή στους βραδυκίνητους μηχανισμούς του Δημοσίου και δη του υπουργείου Πολιτισμού.

Η μεταφορά των αρχαιοτήτων της Ακρόπολης από το παλιό μουσείο στον Ιερό Βράχο στο νέο κτίριο, το 2007, ήταν πρωτοφανές έργο υψηλών τεχνικών απαιτήσεων και μια ιδιαίτερως συγκινητική στιγμή, με τις αρχαιότητες να «ίπτανται» στον αττικό ουρανό.

Όταν τελείωσαν οι χοροί της Ολυμπιάδας και η εθνική ανάταση, με τις τεράστιες εγκαταστάσεις να ρημάζουν πλέον αναξιοποίντες, πήραμε πάλι μπροστά για το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης, το οποίο προετοιμαζόταν επί σειράν ετών μετ' εμποδίων. Στον τέταρτο διεθνή διαγωνισμό, το 2000, προκρίνεται η πρόταση των Μπερνάρ Τσουμί και Μιχάλη Φωτιάδη για την κατασκευή. Είχαν προηγηθεί αντιδράσεις των κατοίκων της περιοχής, ενστάσεις αρχιτεκτόνων, συλλόγων, περισσότερες από 40 μηνύσεις κατά του Δ. Παλιντζή, προέδρου του Οργανισμού Ανέγερσης Νέου Μουσείου, και πόσες ακόμη κατά της ηγεσίας της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας, του ΚΑΣ, της Διεθνούς Επιτροπής του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού που επέλεξε τη μελέτη.

Κεραυνός εν αιθρία ήταν η είδηση της απόπειρας αυτοκτονίας, τον Δεκέμβριο του 2007, του γ.γ. του υπουργείου Πολιτισμού Χρ. Ζαχόπουλου, στενού συνεργάτη του τότε πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή. Το καλοκαίρι της ίδιας χρονιάς η αρχαία Ολυμπία σώθηκε από θάγμα από τις πυρκαγιές.

Η μεταφορά των αρχαιοτήτων το 2007 από το παλιό μουσείο στον Ιερό Βράχο, στο κτίριο της Δ. Αρεοπαγίτου, ήταν πρωτοφανές έργο υψηλών τεχνικών απαιτήσεων, άριστου συντονισμού, συνεργασίας, κόστους 1,6 εκατ. ευρώ. Και ίσως συγκινητικότερη και από τα εγκαίνια την επόμενη χρονιά. Καρυάτιδες, κού-

Το 2010 ξεκίνησε η δεκαετία των μνημονίων: μειώνονται οι πόροι του ΥΠΠΟ, οι θεσμοί δοκιμάζονται, ο πολιτισμός αντιμετωπίζεται ως πολυτέλεια. Ωστόσο, τα ευρήματα στο ταφικό μνημείο στον λόφο Καστά στην Αμφίπολη έδωσαν «τροφή» αισιοδοξίας και ένα νέο ιδεολογικό αφήγημα.

ροι, αρχαϊκές κόρες, γλυπτά και αρχιτεκτονικά μέλη, 410 μεγάλες αρχαιότητες και 4.200 αντικείμενα, συνολικά βάρους 113 τόνων μαρμάρου, αιωρήθηκαν με ελεγχόμενες «πτήσεις» των γερανών από το παλιό μουσείο του Βράχου στο νέο. Ευτυχώς, αυτό το τεχνικό ποίημα κινηματογραφήθηκε από τον Παντελή Βούλγαρη.

Ολοι θαύμαζαν το νέο μουσείο στα εγκαίνια. Στις αίθουσές του οργανώθηκαν σημαντικές εκθέσεις όπως: «Δωδώνη. Το Μαντείο των ήχων», «Περικλής Ξανθίππου», «Ελευσίνα», «Σαμοθράκη, «ΝοΗΜΑΤΑ», αλλά και μικρότερες όπως η φωτογραφική έκθεση «Σμίλη και Μνήμη» για το έργο των μαρμαροτεχνιτών στα μνημεία του Βράχου. Η μετατροπή του Μουσείου Ακρόπολης σε ΝΠΔΔ προκάλεσε αντιδράσεις και ακόμη περισσότερες είχαμε τα τελευταία χρόνια από τον Σύλλογο Ελλήνων Αρχαιολόγων, που διαφωνούσε για τη μετατροπή των πέντε δημόσιων μουσείων σε αυτόνομες οντότητες, που είναι αλήθεια ότι δεν προσέφερε παντού την πολυπόθητη ευελιξία.

Η δοκιμασία

Το 2010 έχει ξεκινήσει η δεκαετία των μνημονίων: μειώνονται και οι πόροι του υπουργείου Πολιτισμού, οι θεσμοί δοκιμάζονται, ο πολιτισμός αντιμετωπίζεται ως πολυτέλεια από μέρος της κοινωνίας και της πολιτείας. Ωστόσο, τα ευρήματα στο ταφικό μνημείο στον λόφο Καστά στην Αμφίπολη

έδωσαν «τροφή» αισιοδοξίας και ένα νέο ιδεολογικό αφήγημα. Οι ανασκαφές στην περιοχή είχαν ξεκινήσει τη δεκαετία του 1960 από τον Δημήτριο Λαζαρίδη, η Κατερίνα Περιστέρη ξεκίνησε έρευνες το 2012, όμως εκείνο το καλοκαίρι βρήκε την είσοδο του τάφου και εντυπωσιακά ευρήματα.

Η ανασκαφή διενεργήθηκε σε τηλεοπτικούς χρόνους και πίεση, δίψα να είναι ο ένοικος από βασιλικό σόι, λάθη, βιασύνη, συνωμοσιολογία στα σόσιαλ μίντια και ειδικά σε εθνικιστικές ιστοσελίδες. Το μεγαλοπρεπές μνημείο ήταν συναρπαστικό, αλλά ο «ένοικος» άγνωστος. Πάντως, αποπροσανατόλισε για καιρό τον κόσμο από τα βάρη της κρίσης. Οι περικοπές όμως προκαλούν θυμό και γίνε-ται σαφές ότι το κράτος δεν μπορεί να είναι χρηματοδότης. Καινούργιοι πολιτιστικοί οργανισμοί ισχυροποιήθηκαν και για να είμαστε δίκαιοι σε πολλά έδωσαν νέα πνοή, ενώ δημόσιοι με «τρύπες» στα έσοδά τους αποδυναμώθηκαν. Τα capital controls τον Ιούνιο του 2015 βάθυναν το δικαστικό κλίμα. Ωστόσο, μέσα στον ζόφο γίνονται κάποιες συνέργειες, ξεδιπλώνονται νέες ιδέες, κάτι που συνεχίζεται πιο ισχυρά στην πανδημία.

Το lockdown έδωσε ευκαιρία σε πολλά μουσεία να ψηφιοποιήσουν συλλογές τους και να ξανακοιτάξουν τις γεμάτες αποθήκες. Η μετάβαση στην εποχή μετά τον κορωνοϊό δεν ήταν εύκολη. Κάποια έργα όμως ολοκληρώθηκαν: άνοιξε το παράρτημα του Βυζαντινού

και Χριστιανικού Μουσείου στην οδό Μαυρομικάλη 6 για τη συλλογή Λοβέρδου, ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση των 18 κτιρίων που συγκροτούν το Μουσείο Νεότερου Ελληνικού Πολιτισμού στο Μοναστηράκι. Τα εγκαίνια της μόνιμης έκθεσης έγιναν το 2024, χρονιά που άνοιξε και το «Μουσείο της Ανασκαφής» στο Μουσείο Ακρόπολης. Μεγάλο ήταν και το έργο της Επιτροπής Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης και της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης αυτά τα χρόνια. Πρόσφατα απομάκρυναν τις σκαλωσιές στη δυτική πλευρά του Παρθενώνα. Η πόλη χαιρείται τον αρχαιολογικό χώρο του Λυκείου του Αριστοτέλη, από τα παλαιότερα γυμνάσια - φιλοσοφικές σχολές της Αθήνας με την Ακαδημία του Πλάτωνα.

Οι κόντρες του υπουργείου Πολιτισμού με μέλη της αρχαιολογικής κοινότητας ποτέ δεν στέρεψαν, όπως για την απόφαση απόσπασης των αρχαιολογικών ευρημάτων στον σταθμό «Βενιζέλου» του μετρό Θεσσαλονίκης. Τα αρχαία επανατοποθετήθηκαν και ο σταθμός λειτουργεί πια. Οξύτατη ήταν η διαμάχη και για το «τσιμέντωμα» της Ακρόπολης.

Ενα μνημείο για όλους

Οι απαγορεύσεις του ΚΑΣ στις παραχωρήσεις χώρων για γυρίσματα ταινιών ή επιδείξεις μόδας επίσης έγιναν θέμα μεγάλων συζητήσεων, όπως και η άρνηση στον Γιώργο Λάνθιμο να γυρίσει σκηνές της τελευταίας του ταινίας «Bugonia» στην Ακρόπολη. Το Συμβούλιο είπε όμως «ναι» στον Ανθιμο Ανανιάδη για την ταινία «The Greek Job».

Το ΚΑΣ αρνήθηκε την Ακρόπολη, μεταξύ άλλων, στους οίκους Gucci, Dior κ.ά. Η Μαίρη Κατράντζου το 2019 παρουσίασε την επίδειξη της στον αρχαιολογικό χώρο του Ναού του Ποσειδώνα στο Σούνιο, ο Β. Κωστήτσος το 2018 τη δική του στην είσοδο του Ηρώδείου, ο οίκος Dior δέχτηκε τελικά το Καλλιμάρμαρο. Από τα χρόνια του millennium κάποιοι θυμούνται ακόμη ότι ο τότε υπουργός Μ. Λιάπης έδωσε ο ίδιος το 2008 άδεια στην Τζένιφερ Λόπεζ να φωτογραφηθεί στην Ακρόπολη, «αδειάζοντας» το ΚΑΣ.

Στο πεδίο των ανασκαφών και των αναστηλώσεων, μεγάλο έργο έγινε στη Μεσοήνη, στην Ζώνη-Μεσοήνη, στην Ελευθέρα, στην αρχαία Κύθηρο, στο Βαθύ της Ασυτιπλάδας, στο Δεσποτικό στην Αντίπαρο, στην Επισκοπή Σικίνου κ.α. Φέτος, μας ξάφνιασε η μνημειώδης κυκλική κατασκευή της Εποχής του Χαλκού στον λόφο Παπούρα στο Καστέλλι, κοντά στο αεροδρόμιο Ηρακλείου. Αυτά τα 25 χρόνια θαυμάσαμε πολλές ενδιαφέρουσες εκθέσεις στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο («Ναυαγίο των Αντικυθήρων», «Οδύσσειες», «Οι Μεγάλες Νίκες» κ.ά.). Στο Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης παρουσιάστηκαν επίσης ωραίες εκθέσεις («Ερως. Από τη Θεογονία του Ησιόδου στην ύστερη αρχαιότητα», «Ιασις», «Επέκεινα», «Χαιρώνηα», «Κυκλαδίτισσες» κ.ά.), εξίσου εντυπωσιακές στο Αρχαιολογικό Θεσσαλονίκης, στο Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, και φυσικά στο Μουσείο Μπενάκη. Η επιστροφή των Γλυπτών από το Βρετανικό Μουσείο παραμένει εθνικό αφήγημα. Μόνο που σ' αυτό στοιχίζονται πια, δίπλα σ' αυτούς που το υποστήριζαν, και άλλοι που παλαιότερα το χλεύαζαν.

2008

Ολοκληρώνεται η ιστορική μεταφορά των αρχαιοτήτων από τον Ιερό Βράχο στο Νέο Μουσείο Ακρόπολης, ένα τιπάνιο έργο που προετοίμασε τα εγκαίνια του κορυφαίου τοπόσημου.

2009

Φεύγει από τη ζωή ο εμβληματικός ζωγράφος της γενιάς του '30 Γιάννης Μόραλης.

2009

Εγκαίνιάζεται το Μουσείο Ακρόπολης, ένα αρχιτεκτονικό αριστούργημα που στεγάζει τους θησαυρούς του Ιερού Βράχου, αποτελώντας παγκόσμιο πόλο έλξης και σημαντικό πολιτιστικό σημείο αναφοράς της Αθήνας.

2009

Ο Γιώργος Λάνθιμος βραβεύεται στις Κάννες για τον «Κυνόδοντα», σηματοδοτώντας την απαρχή της διεθνούς καταξίωσης του σύγχρονου ελληνικού κινηματογράφου παγκοσμίως.

2010

Ανοίγει η Στέγη Γραμμάτων και Τεχνών του Ιδρύματος Ωνάση, που εξελίσσεται σε βασικό κόμβο σύγχρονου πολιτισμού, έχοντας σήμερα μετονομαστεί σε Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση.

ATE MIRE / STR

ATE MIRE/STR

Ο ΛΕΞ (αριστερά) σαρώνει στο νεανικό κοινό και οι συναυλίες του είναι πάντα sold out, αν και ο ίδιος είναι ήδη άνω των 40. Από την άλλη, το «έντεχνο» της δεκαετίας του '90, της Ελευθερίας Αρβανιτάκη (επάνω αριστερά), του Αλκίνοου Ιωαννίδη (επάνω) και λοιπών σήμερα έχει δώσει τη θέση του σε ένα... κενό. Ο πιο δημοφιλής εκπρόσωπος αυτού του είδους είναι ο 52 ετών, πλέον, Φοίβος Δεληβοριάς (κάτω αριστερά).

Το τέλος των δίσκων

Όταν μπορείς να έχεις «χίλια τραγούδια στην τσέπη σου», η απόκτηση ενός άλμπουμ για τους περισσότερους καθίσταται περιττή, αν όχι «γραφικότητα». Και η μουσική βιομηχανία... προσαρμόστηκε γρήγορα

Του ΣΠΗΛΙΟΥ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ

Μέσα στα 25 πρώτα χρόνια του 21ου αιώνα προφανώς άλλαξαν τα πάντα, και μάλιστα με ρυθμό ταχύτερο από κάθε άλλη αντίστοιχη 25ετία στο παρελθόν. Από όλες όμως τις ριζικές αλλαγές που επήλθαν, η μουσική ήταν αυτή που, ως καταναλωτικό προϊόν, όσο και ως τέχνη επηρεάστηκε περισσότερο, καθώς δεν άλλαξε μόνον το μέσο αναπαραγωγής, αλλά και η προσέγγιση του ακροατή.

Οι βασικές αλλαγές στη σχέση ακροατών - μουσικής παγκοσμίως προέκυψαν από την εξέλιξη της τεχνολογίας. Οι πλατφόρμες τύπου Napster, που επέτρεπαν την ανταλλαγή αρχείων και τη δωρεάν διάθεση mp3, μπορεί να κηρύχθηκαν παράνομες, αλλά πρόλαβαν να πείσουν τον μέσο ακροατή ότι δεν χρειαζόταν να πληρώνει για κάτι που, στην πράξη, είχε δει ότι μπορούσε να έχει δωρεάν.

Τον Οκτώβριο του 2001, ο Στιβ Τζομπς παρουσίασε μια συσκευή ικανή να σε βοηθήσει να κουβαλάς «χίλια τραγούδια στην τσέπη σου». Το όνομα αυτής, iPod και, εκείνη τη στιγμή, χωρίς ίσως να το καταλαβαίνει, ο φανατικός θαυμαστής του Μπομπ Μτίλαν πυροβολούσε εξ επαφής την έννοια του άλμπουμ, ενός συνόλου τραγουδιών όπου είχε σημασία ποιο ήταν πρώτο και ποιο τελευταίο. Πλέον, τα αγαπημένα κουμπιά όλων σε αυτές τις συσκευές ήταν τα «shuffle» & «skip».

Το 2008 ξεκίνησε η λειτουργία του Spotify και, πέντε χρόνια αργότερα, βρέθηκε σε εκατομμύρια κινητά στη χώρα μας ως δωρεάν παροχή από μία εταιρεία κινητής τηλεφωνίας. Πλέον, υπάρχουν τουλάχιστον πέντε διαφορετικές πλατφόρμες που παρέχουν πρόσβαση σε εννιαψήφιο αριθμό τραγουδιών και έχουν καταστήσει την έννοια της «κτήσης» ενός δίσκου από περιττή έως γραφική.

Από αυτή τη μετάβαση στο ψηφιακό περιβάλλον πρακτικά προήλθαν και όλες οι υπόλοιπες μετατοπίσεις.

Ο μουσικός Τύπος στην ουσία δεν υφίσταται. Αρχές του αιώνα

κυκλοφορούσαν δώδεκα μουσικά περιοδικά - σήμερα μόνον το Metal Hammer. Υπάρχουν, προφανώς επιλογές στο Διαδίκτυο, αλλά μοιραία ανακυκλώνουν το ήδη ενημερωμένο κοινό, δεν μπορούν να «γεννήσουν» νέους ακροατές.

Αντίστοιχα, η ελληνική παραγωγή έχει μειωθεί κατά πολύ: το 1997 είχαν κυκλοφορήσει 1.246 ελληνικοί δίσκοι (μαζί με τις επανεκδόσεις). Το 2024 ο αντίστοιχος αριθμός φυσικών κυκλοφοριών ήταν 346 - πτώση 72%. Αλλά και σε έμψυχο δυναμικό δεν έχει ανανεωθεί καθόλου: αυτό που ονομάζαμε «έντεχνο» τη δεκαετία του '90, με τις εκτενείς περιόδους Ελευθερίας Αρβανιτάκη, Αλκίνοου Ιωαννίδη και λοιπών σήμερα έχει δώσει τη θέση του σε ένα... κενό. Ο πιο δημοφιλής εκπρόσωπος αυτού του είδους είναι, πλέον, ο... 52 ετών Φοίβος Δεληβοριάς. Θα αντιτάξει κανείς τους αστέρες του εγχώριου (τι ραπ, αλλά κι ποπ σκηνή) υπάρχουν σταθερά στην Ελλάδα από τα μέσα της δεκαετίας του '90 - αυτή, δηλαδή, είναι και η μόνη που έχει ανανεώσει καλλιτέχνες (σε όσα εισαγωγικά θέλετε) και κοινό. Ακόμη και εκεί, βέβαια, ο ΛΕΞ είναι ήδη 41 ετών.

Αύλη δισκογραφία

Οι δισκογραφικές εταιρείες είτε έκλεισαν είτε συγχωνεύθηκαν (μόνο δύο πολυεθνικές έχουν σήμερα γραφεία στη χώρα μας), κλείνοντας τις αποθήκες τους και αποδεσμεύοντας προσωπικό, λειτουργώντας περισσότερο ως γραφεία συναυλιών και εκδηλώσεων και θεματοφύλακες του πολιτισμού, σε επίπεδο δικαιωμάτων, καταλόγου τους.

Το 1999 μόλις το 1% των κυκλοφοριών τυπωνόταν και σε βινύλιο - όλα τα υπόλοιπα σε cd. Σήμερα, η πλειονότητα των τραγουδιών κυκλοφορεί πρωτίστως ψηφιακά, αφού όλο και λιγότερος κόσμος έχει σπίτι του cd player - όλα, δε, τα νέα μοντέλα αυτοκινήτων εδώ και οκτώ, περίπου, χρόνια υποστηρίζουν αναπαραγωγή μουσικής μόνο μέσω Bluetooth.

▲ **Το τελευταίο** από τα 14 καταστήματα Virgin Megastores έκλεισε το 2009 και, τρία χρόνια αργότερα, ακολούθησαν τα 12 καταστήματα Metropolis.

Ποτέ άλλοτε δεν γίνονταν τόσο πολλές συναυλίες στη χώρα μας: τέσσερα σταθερά φεστιβάλ μόνο στην Αττική, πολλοί διαθέσιμοι χώροι, μία σαφώς αναβαθμισμένη Εθνική Λυρική Σκηνή και τα δύο Μέγαρα Μουσικής εξασφαλίζουν ότι δεν υπάρχει εβδομάδα χωρίς αξιόλογη συναυλία.

Αλλά και να είχε ο κόσμος cd player... πού ακριβώς θα έβρισκε cd; Το 2012 έκλεισε το τελευταίο από τα 12 καταστήματα Metropolis, τρία χρόνια νωρίτερα είχε κλείσει το τελευταίο από τα 14 καταστήματα Virgin Megastores ενώ ίδια τύχη είχαν και τα δύο πελώρια δισκοπωλεία PMW σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη - τα περισσότερα μαγαζιά στην περιφέρεια επίσης έκλεισαν την περίοδο 2005-2010. Πέρα όμως από την αλυσίδα Public, που σε πολλά μεγάλα καταστήματά της (π.χ. Σύταγμα) έχει πλήρη δισκοπωλεία, σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη λειτουργούν μεν αρκετά εξειδικευμένα καταστήματα δίσκων αλλά κατά κανόνα εστιασμένα στο βινύλιο.

Τέλος, το ραδιόφωνο, πλην απειροελαχίστων εξαιρέσεων, λόγω και της αμιγώς ψηφιακής διαχείρισης των κομματιών που εντάσσει στις playlists του, έχει πείσει τον εαυτό του πως «δίνει αυτό που θέλει ο κόσμος», συμπεραίνοντας αυθαιρέτα ότι ο κόσμος θέλει μονίμως τα ίδια 350 τραγούδια και εκφωνητές που απλώς χρονομετρούν τις συχνά ανούσιες ατάκες τους. Οι ακροαματίκοπτες, βέβαια, μετριούνται σε ποσοστό και όχι σε απόλυτους αριθμούς, άρα το γεγονός ότι το κοινό έχει αποξενωθεί και ελάχιστοι κάτω των 35 ετών ακούν ραδιόφωνο δεν αποτυπώνεται κάπου.

Αυτά, φυσικά, δεν έχουν συμβεί μόνο στη χώρα μας, είναι παγκόσμια φαινόμενα. Αυτό που παραδόξως έχει κυριαρχήσει, εντούτοις, στην Ελλάδα είναι η στροφή των κοινών σε ευτελέστερα είδη διασκέδασης με ισοπεδωτική αισθητική και αφελείς στίχους. Ακόμη και μαγαζιά που είχαν στο DNA τους το ροκ εξελίχθηκαν σε «ελληνάδικα» - αντίστοιχα, στους συναυλιακούς χώρους, το θρυλικό Ρόδον club στην οδό Μάρνη έκλεισε το 2005, έπειτα από 1.500+ συναυλίες έγινε σούπερ μάρκετ και σηματοδότησε και ένα οριστικό τέλος εποχής. Στη Θεσσαλονίκη, ο υπέροχος πολυχώρος του Μύλου, που

ήταν μία ευρύτερη εστία πολιτισμού, δεν έχει καμία σχέση με τα μεγαλεία του παρελθόντος, αφού από το 2004 κι έπειτα ουσιαστικά υπολειπεται.

Νέα εποχή, νέα ήθη

Είναι λοιπόν όλα χειρότερα; Αν προτιμήσουμε την αισιόδοξη οπτική, υπάρχουν, όπως πάντοτε, θετικά στοιχεία.

Πρώτον, η τεχνολογία έχει μειώσει το κόστος παραγωγής και πλέον πολλοί μουσικοί έχουν τη δυνατότητα να ολοκληρώσουν ηχογραφήσεις χωρίς να χρειάζεται να μισθώσουν για μήνες ακριβά στούντιο.

Δεύτερον, οι ανεξάρτητες εταιρείες, διαχρονικά δείκτες ενός υγιούς μοντέλου, δεν το έχουν υιοθετήσει και οι πολλές παλιές να έχουν κλείσει, αλλά οι Inner Ear, Veego, Sumbersion, Puzzlemusik, B Otherside, Sound Effect, Boom Selectah είναι μερικές από αυτές που κρατούν γερά και προσέχουν πάρα πολύ τις κυκλοφορίες τους, από το επίπεδο παραγωγής μέχρι το design - καθόλου τυχαία, τυπώνουν σχεδόν τα πάντα και σε βινύλιο.

Τρίτον, κάρη στο ηλεκτρονικό εμπόριο, μπορεί κανείς να βρει τα πάντα πολύ πιο εύκολα - και πιο φθηνά. Για δεκαετίες, οι συλλέκτες μουσικής άκουγαν για «σπάνιους» δίσκους: πλέον, η σπανιότητα είναι αντικειμενικό χαρακτηριστικό όχι ένας αυθαιρέτος προσδιορισμός - υπάρχει, δε, ο ιστότοπος discogs.com που πρακτικά καθιστά το στιγμιότυπο προσιτό στον οποιονδήποτε.

Τέταρτον, οι συναυλίες: Όσο και αν γκρινιάζουμε ότι πλέον η συναυλία έχει μεταφερθεί στο Instagram ως πειστήριο του «ήμουν και εγώ εκεί», όσο και, όταν είσαι κάτω από 1,95, αναγκάζσαι να βλέπεις σχεδόν όλα τα live μέσα από τις υψωμένες οθόνες των μπροστινών σου, γεγονός παραμένει ότι ποτέ άλλοτε δεν γίνονταν τόσο πολλές συναυλίες στη χώρα μας και οι επιλογές απαιτούν περισσότερο χρόνο (και, πιθανότατα, χρήμα) από όσο διαθέτουμε: τέσσερα σταθερά φε-

στιβάλ μόνο στην Αττική, πολλοί διαθέσιμοι χώροι (Τεχνόπολη, Λυκαβηττός, Gazarte, Gagarin, Half Note, Terra Vibe, Ωδείο Αθηνών, Πλατεία Νερού, Principal Club Theater, Eightball, Κύνταρο κ.ο.κ.), μια σαφώς αναβαθμισμένη Εθνική Λυρική Σκηνή και τα δύο Μέγαρα Μουσικής εξασφαλίζουν ότι δεν υπάρχει εβδομάδα χωρίς αξιόλογη συναυλία, ενώ πλέον και μεγάλες παραγωγές στήνονται σε μεγάλες αρένες.

Δεν έχει, ασφαλώς, κάποιο ουσιαστικό νόημα να «νοσταλγούμε τα παλιά». Όλα εξελίσσονται, η κοινωνία αλλάζει και μοιραία αλλάζει και η σχέση της με τις τέχνες. Η μουσική, καλώς ή κακώς, έχει πάψει να είναι τόσο σημαντική όσο υπήρξε τον περασμένο αιώνα. Η Ελλάδα μπορεί να ρίχνει λουλούδια στα νυκτερινά κέντρα, όμως δεν έχει, ουσιαστικά, κάτι διαφορετικό στο πώς καταναλώνει μουσική από άλλες χώρες του δυτικού κόσμου: κάτι να παίζει στο βάθος.

Όπως έγραψε και ο Σάιμον Ρέινολντς στο βιβλίο του «Retromania» (2010, Faber & Faber), «έχουμε φτάσει σε ένα σημείο που δεν μπορούμε να φανταστούμε ένα μέλλον που δεν έχει τις ρίζες του στο παρελθόν. Η νοσταλγία έχει γίνει ένας εθισμός και η ποπ κουλτούρα μοιάζει να έχει παγιδευτεί σε μια διαρκή επανάληψη παλαιών σκηνικών».

Οι μουσικές σκηνές του παρελθόντος, πανκ, νιου γουέιβ, γκόθικ, χιπ-χοπ, γκραντζ, μπριτ ποπ, ρέιβ, τριπ χοπ, ήταν όλες μικρές ή μεγάλες καλλιτεχνικές επαναστάσεις. Στον 21ο αιώνα δεν είχαμε τίποτα ανάλογο - και δύσκολα θα παρουσιαστεί.

Αυτό, φυσικά, δεν κάνει την προσωπική σχέση του κάθε ακροατή με τη μουσική λιγότερο αυθεντική: σε ατομικό επίπεδο, καθώς παραμένει η πιο «λαϊκή» μορφή τέχνης που υπάρχει, τίποτα δεν μπορεί να συγκριθεί με την απόλαυση ενός δίσκου ή, έστω, ενός τραγουδιού. Αρκεί να σεβόμαστε τους δημιουργούς του και να μην το ακούμε από την ανοικτή ακρόαση του κινητού μας.

2010

Η ποιήτρια Κική Δημουλά τιμάται με το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας, αναγνωρίζοντας τη συνεισφορά του συνολικού έργου της στα ελληνικά γράμματα και στον πολιτισμό.

2012

Σημειώνεται η «κλοπή του αιώνα» στην Εθνική Πινακοθήκη, όταν άγνωστοι, τότε, αφαίρεσαν έργο του Πάμπλο Πικάσο, συγκλονίζοντας τον παγκόσμιο καλλιτεχνικό κόσμο.

2012

Φεύγει από τη ζωή ο Θόδωρος Αγγελόπουλος, ο κορυφαίος Έλληνας σκηνοθέτης, που με το εμβληματικό ποιητικό έργο του σφράγισε ανεξίτηλα την ιστορία του παγκόσμιου κινηματογράφου.

2012

Οι ιστορικοί κινηματογράφοι «Αττικών» και «Απόλλων» επί της οδού Σταδίου καταστρέφονται σε μεγάλο βαθμό από πυρκαγιά, στη διάρκεια σοβαρών επεισοδίων στο κέντρο της Αθήνας.

2013

Η ταινία «Miss Violence» του Αλέξανδρου Αβρανά, ένα φιλμ για την ενδοοικογενειακή βία, κερδίζει τον Αργυρό Λέοντα στο Φεστιβάλ Βενετίας.

Η ελληνική άνοιξη του σινεμά

Μια νέα γενιά παραγωγών διαμορφώνει ένα σύγχρονο, απαιτητικό, εναρμονισμένο με τις διεθνείς προδιαγραφές τοπίο για τον εγχώριο κινηματογράφο. Τα πρώτα 25 χρόνια του αιώνα μας είναι μεστά, πλούσια, ανατρεπτικά

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Να αναφέρει κανείς τον Τζώρτζη Γρηγοράκη και το «Digger», τον Γιώργο Ζώνη και το «Αρκάντια» ή τον Θόδωρο Αγγελόπουλο και την ανολοκλήρωτη, λόγω του αιφνίδιου θανάτου του, «Τριλογία»; Να μιλήσει για το «Κρέας» του Δημήτρη Νάκου που έκανε πρεμιέρα στο Φεστιβάλ Κινηματογράφου του Τορόντο το 2024 ή για το, αλυσμόντο, ντοκιμαντέρ του Φίλιππου Κουτσαφτή «Αγέλαστος πέτρα», για την Έλβυσίνα, την οποία κινηματογραφούσε για πάνω από 10 χρόνια, που προβλήθηκε το 2000 «εγκαινιάζοντας» τον νέο αιώνα; Η ανασκόπηση, όσο αδύνατη είναι χωρίς ονόματα σκηνοθετών και τίτλους ταινιών, τόσο αδύνατη είναι και με καταγραφή ονομάτων. Τα πρώτα 25 χρόνια είναι μεστά, ανατρεπτικά, πλούσια σε παραγωγές αλλά και σε θεσμικά γεγονότα όπως: η δημιουργία το 2009 της ανεξάρτητης Ελληνικής Ακαδημίας Κινηματογράφου, η αναδιάρθρωση του κρατικού συστήματος επιχορήγησης οπτικοακουστικών έργων με το cash rebate, το 2017 καθώς και η, πιο πρόσφατη, ίδρυση του ΕΚΚΟΜΕΔ (Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου, Οπτικοακουστικών Μέσων και Δημοσιότητας) το 2024.

Δεν θα μιλούσαμε για ελληνική «άνοιξη» αν δεν αναδυόταν και μια νέα γενιά παραγωγών (με πολλές γυναίκες ανάμεσά τους) που διαμορφώνουν ένα σύγχρονο, απαιτητικό, εναρμονισμένο με τις διεθνείς προδιαγραφές τοπίο για τον εγχώριο κινηματογράφο.

Κομβική χρονιά

Το 2009 συνέπεσαν τρεις ταινίες με κομβική σημασία, που η φήμη τους πέρασε τα σύνορα της χώρας και η θεματολογία τους σηματοδότησε την αρχή και την πορεία μιας εποχής για το ελληνικό σινεμά: ο «Κυνόδοντας» του Γιώργου Λάνθιμου βραβεύθηκε στο Φεστιβάλ Καννών, η «Στρέλλα» του Πάνου Κούτρα προβλήθηκε στην Μπερλινάλε και η «Ακαδημία Πλάτωνος» του Φίλιππου Τσίτου στο Λοκάρνο. Ένα «παράξενα σαγηνευτικό» σχόλιο πάνω στη νοσηρότητα της οικογένειας: μια τρανσέξουαλ πρωταγωνίστρια σε μια ιστορία αγάπης που εστιάζει στην αποδοχή του διαφορετικού, την ανάγκη για συμφιλίωση, για αλληλοσεβασμό, ανοίγοντας, παράλληλα, το θέμα των queer ταυτότητων: τέσσερις Νεοέλληνες πίνουν ολιμερίς φραπέδες, σκοτώνουν τον χρόνο τους και τρέφουν απαξιωτικά αισθήματα για τους Αλβανούς, έως τη στιγμή που ο κεντρικός ήρωας ανακαλύπτει ότι έχει αλβανικές ρίζες. Ο αρχικός τίτλος της ταινίας ήταν

«Δεν θα γίνεις Έλληνας ποτέ»...

Την πρώτη δεκαετία καταγράφονται τάσεις που ενδυναμώνονται στη συνέχεια: η ελληνική οικογένεια βρίσκεται στο «ανατομικό τραπέζι», το μεταναστευτικό, ως θέμα, που έκανε την εμφάνισή του τη δεκαετία του '90, τώρα γίνεται πιο σύνθετο. Οι δόρατοι άνθρωποι του περιθωρίου αποκτούν ορατότητα. Ο νέος ήρωας είναι ο μετανάστης και ο ξένος· ο «άλλος». Το διαφορετικό και το αποκλίνον βρίσκουν τη θέση τους με την κάμερα να αποβάλλει τα «φίλτρα» και να καταγράφει την κοινωνική πραγματικότητα με αμεσότητα και ρεαλισμό. Το αυτοαναφορικό σκηνοθετικό ύφος εγκαταλείπεται, το ρευστό και συνθησιμένο αποκτούν οντότητα, η κάμερα κινείται παντού αχόρταγη και φιλοπερίεργη. Μια νέα φόρμα, συγκερασμός ντοκιμαντέρ και μυθοπλασίας, αρχίζει να συγκροτείται.

Οι νέες «υπογραφές» συνυπάρχουν με τη γενιά του ΝΕΚ που εξακολουθεί να σκηνοθετεί και να είναι αισθητά παρούσα. Ο πατριάρχης Θόδωρος Αγγελόπουλος, ο Νίκος Νικολαΐδης, ο Νίκος Παναγιώτοπουλος, ο Λάκης Παπαστάθης, ο Σταύρος Τσιώλης, παραμένουν ενεργοί ως τον θάνατό τους. Η συμβολή του Παντελή Βούλγαρη, και τον 21ο αιώνα, είναι καθοριστική

Από την «Αγέλαστο πέτρα» του Φίλιππου Κουτσαφτή μέχρι τη διεθνή καταξίωση του Γιώργου Λάνθιμου και από την «Πολιτική κουζίνα» του Γιάννη Μπουλέμη, στην «Ευτυχία» του Αγγελου Φραντζή και στο «Υπάρχω» του βετεράνου Γιώργου Τσεμπερόπουλου.

κή και ανεκτίμητη στη διαμόρφωση του χαρακτήρα του ελληνικού κινηματογράφου, συνολικά. Ο Νίκος Περράκης έχει προσθέσει, μέχρι στιγμής, επτά ταινίες στη φιλομογραφία του, ορισμένες με μεγάλη εισπρακτική επιτυχία («Λούφα και παραλλαγή: Σειρήνες στο Αιγαίο», του 2005, 1,5 εκατ. εισ.). Πέρυσι, ένας άλλος βετεράνος του ελληνικού σινεμά, ο Γιάννης Τσεμπερόπουλος με το «Υπάρχω» (τη βιογραφία του Στέλιου Καζαντζίδη), έκοψε πάνω από 800.000 εισιτήρια, γεγονός που την καθιστά την πιο εμπορική ταινία της τελευταίας 10ετίας. Μια άλλη βιογραφία, η «Ευτυχία» (2019), από τον 55χρονο Αγγελο Φραντζή, για τη σπουδαία στιχουργό του λαϊκού τραγουδιού Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου, έκοψε 600.000 και εντάχθηκε στην πλατφόρμα του Νέτφλιξ.

Παράλληλα, συνεχίζει την πορεία της μια δοκιμασμένη γενιά, από τον 60χρονο Θάνο Αναστόπουλο ο οποίος υπηρετεί έναν κινηματογράφο κοινωνικής παρατήρησης και ιστορικής συνειδησίας έως τον 70χρονο Σωτήρη Γκορίτσα που ταυτίζεται με μια μικρή/σαρκαστική, διεισδυτική καταγραφή της ελληνικής πραγματικότητας.

Αλληλοεπιδρούν ή όχι οι διαφορετικές γενιές; Ίσως είναι ναί για να αποφανθεί κανείς. Ο

χρόνος τρέχει πολύ στην εποχή μας, οι κινηματογραφιστές ακολουθούν λαχανιασμένοι, ενώ κάποιοι, έχουν εκτοπιστεί από τη φυγόκεντρο.

Το ξεκίνημα

Ο Γιάννης Οικονομίδης εισβάλει ορμητικά με το «Σπιρτόκουτο» (2002-2003) και ανατρέπει κανόνες, αποδομώντας την ελληνική μικροαστική οικογένεια. Την ίδια χρονιά (2003) ο Τάσος Μπουλέμης με την «Πολιτική κουζίνα» κατακτά την ιδανική αναλογία και ισορροπία ανάμεσα στην αρτιότητα της παραγωγής και την εμπορική επιτυχία. Ο Κωνσταντίνος Γιάνναρης με την κοφτερή ματιά του στον «Δεκαπενταύγουστο» (2001) και στον «Ομπρο» (2005), μιλάει για τον ανεπιθύμητο ξένο, ανατέμνοντας την ελληνική κοινωνία και την παθολογία της.

Το 2008 κάνει εντυπωσιακή είσοδο στο ελληνικό σινεμά ο Αργύρης Παπαδημητρώπουλος με την κωμωδία «Bank Bang» (500.000 εισιτ.), για να εκτιναχθεί δημιουργικά με το «Wasted Youth» (2011), έναν βίαιο (ακατέργαστο) οδηγό της Αθήνας της κρίσης και βέβαια με το «Suntan» (2016), την πορεία ενός ανθρώπου από την ερωτική εμμονή στην απόγνωση.

Στην αυγή του 2010 ο Σύλλας

Χρήστος Πασσαλής, Αγγελική Παπούλια και Μαίρη Τσώνη, που χάθηκε τόσο πρόωρα, στην ταινία «Κυνόδοντας» (2009) του Γιώργου Λάνθιμου, η οποία είχε βραβευθεί στο Φεστιβάλ Καννών και ήταν υποψήφια για Όσκαρ καλύτερης ξενόγλωσσας ταινίας.

Οι μαέστροι της μεγάλης οθόνης

Του ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ

Γιώργος Λάνθιμος

Αναμφισβήτητο ο κορυφαίος κινηματογραφιστής της νεότερης γενιάς, γίνεται ευρέως γνωστός με τον βραβευμένο στις Κάννες «Κυνόδοντας», το 2009. Εκτοτε υπογράφει αρκετές διεθνείς ταινίες («Η εννοούμενη», «Poor Things» κ.ά.) οι οποίες έχουν αποσπάσει πλήθος υποψηφιότητων και βραβεύσεων στα Όσκαρ.

Γιάννης Οικονομίδης

Ο κορυφαίος «εντός συνόρων». Μετά το ρηζικέλευθο «Σπιρτόκουτο» (2002) εξελίσσει την κινηματογραφική του πρόταση («Η ψυχή στο στόμα», «Μαχαιροβγάλτης», «Το μικρό ψάρι», «Η μπαλάντα της τρύπιας καρδιάς»), με τις ταινίες του να αποτελούν πια και αναπόσπαστο μέρος της pop κουλτούρας.

Πάνος Χ. Κούτρας

Με τις ταινίες του, στρέφει το ενδιαφέρον ενός ευρύτερου κοινού σε θέματα-ταμπού της ελληνικής κοινωνίας, όπως η ταυτότητα φύλου, πολύ πριν από το σημερινό κύμα «ορατότητας». Αρχικά με την εμβληματική «Στρέλλα» (2009) και ακολουθώντας με τα «Χενία» (2014) και «Dodo» (2022).

Τάσος Μπουλέμης

Το 2003 με την «Πολιτική κουζίνα» υπογράφει τη μεγαλύτερη εισπρακτική επιτυχία (περ. 1.500.000 εισιτήρια) στην ιστορία του ελληνικού κινηματογράφου. Τα επόμενα χρόνια δημιουργεί επίσης τον «Νοτιά» (2016) και το «1968» (2018).

Θόδωρος Αγγελόπουλος

Ο σπουδαίος Έλληνας κινηματογραφιστής έφυγε από τη ζωή με τραγικό τρόπο κατά τη διάρκεια των γυρισμάτων της τελευταίας ταινίας του με τίτλο «Η άλλη θάλασσα» (2012). Μέσα στον 21ο αιώνα είχε γυρίσει επίσης «Το λιβάδι που δακρύζει» και τη «Σκόνη του χρόνου».

Παντελής Βούλγαρης

Κατά την τελευταία 25ετία, ο Παντελής Βούλγαρης όχι μόνο συνεχίζει να γυρίζει ταινίες αλλά σημειώνει και μερικές από τις μεγαλύτερες επιτυχίες του με φιλμ όπως «Οι νύφες» (2004), το «Ψυχή βαθιά» (2009) και «Το τελευταίο σημείωμα» (2017).

2013

Κλείνει οριστικά το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (ΕΚΕΒΙ) με απόφαση του τότε υπουργού Πολιτισμού Κώστα Τζαβάρα, στο πλαίσιο των περικοπών του μνημονίου, γεγονός που προκαλεί έντονες αντιδράσεις από τον χώρο του βιβλίου.

2015

Αποπομπή του τότε καλλιτεχνικού διευθυντή του Φεστιβάλ Αθηνών - Επιδαύρου, Γιώργου Λούκου, τη θέση του οποίου πήρε την επόμενη χρονιά ο Γιαν Φαμπρ, για μόλις δύο μήνες.

2016

Παραδίδεται στην κοινωνία το Κέντρο Πολιτισμού Ιδρυμα Σταύρος Νιάρχος (ΚΠΙΣΝ), ένα υπερσύγχρονο τοπόσημο πολιτισμού, που φιλοξενεί την Εθνική Βιβλιοθήκη και τη Λυρική Σκηνή.

2017

Η documenta 14 ενώνει την Αθήνα με το Κάσελ, μετατρέποντας την ελληνική πρωτεύουσα σε ένα διεθνές κέντρο σύγχρονης τέχνης μέσα από πρωτοποριακές καλλιτεχνικές δράσεις.

2017

Η Εθνική Λυρική Σκηνή και η Εθνική Βιβλιοθήκη μεταστεγάζονται στο Κέντρο Πολιτισμού Ιδρυμα Σταύρος Νιάρχος, αναβαθμίζοντας τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό σε εγκαταστάσεις πιο κοντά στις διεθνείς προδιαγραφές.

Οι μεταμορφώσεις της Αθήνας

Οι τρεις κυρίαρχες τάσεις στις αλλαγές που σημειώθηκαν στην πρωτεύουσα και ο ρόλος τους στη δημιουργία μιας νέας μητροπολιτικής ταυτότητας. Ο τουρισμός και η μετάλλαξη των συνοικιών

Του ΝΙΚΟΥ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΥ

Η ιστορία της σύγχρονης Αθήνας τρέχει παράλληλα με τις αλλαγές στην εσωτερική γεωγραφία της. Αν στη δεκαετία του '90 η συνοικία του Ψυρρή άλλαξε φυσιογνωμία και κατηγορία, το ίδιο συνέβη δέκα χρόνια πριν στην Πλάκα και δέκα χρόνια μετά στο Γκάζι. Σήμερα η πόλη αλλάζει στον νότιο τομέα, η Κυψέλη αποκτά νέο ενδιαφέρον, το Κουκάκι έχει ήδη μεταλλαχθεί, ο Βοτανικός αποκτά έναν αντιδραστήρα, το Τατόι θα αποτελέσει νέο πόλο, η Σταδίου αλλάζει δέρμα. Τα ενοίκια ανεβαίνουν, πρώην λαϊκές περιοχές γίνονται μεσοαστικές, πρώην αστικές προλεταριοποιούνται, νέα ορόσημα πολιτισμού γεννούν τοπωνύμια και νέες γενιές Αθηναίων δεν θυμούνται καν την πόλη του 20ού αιώνα.

Οι τεκτονικές αλλαγές στην Αθήνα στη διάρκεια των πρώτων 25 χρόνων του 21ου αιώνα αποτυπώνουν τρεις κυρίαρχες τάσεις: **1.** Την αέναν εξέλιξη μιας πορείας εξαστισμού ολόενης και ευρύτερων στρωμάτων, που απλώνονται σε

όλο το λεκανοπέδιο. Η αστικοποίηση, που αφορούσε στο παρελθόν πρώην αγροτικούς πληθυσμούς και απογόνους προσφύγων, περιλαμβάνει εδώ και δεκαετίες την ενσωμάτωση κοινωνικών ομάδων ποικίλων προελεύσεων που συνθέτουν μια νέα ρευστή μητροπολιτική ταυτότητα. Ο παλαιοαθηναϊκός αστικός πυρήνας συρρικνώνεται σε μέγεθος, σημασία και επιδραστικότητα προς όφελος μιας νέας κινητικότητας που επιτρέπει την κτηματική αγορά, τη λειτουργία της πόλης και τη διεθνή σημασία της. Στη διάρκεια της 25ετίας, μπορούμε να εντάξουμε την πρώτη περίοδο έως το 2008 σε μια ενότητα που αρχίζει συμβολικά το 1996, με τον θάνατο του Ανδρέα Παπανδρέου (και την άνοδο του Κώστα Σημίτη). Η αισιοδοξία της εποχής, τα μεγάλα έργα, οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η αυξημένη αγοραστική δύναμη, προσέκρουσαν στη νύχτα της 6ης Δεκεμβρίου 2008.

Η περίοδος της κρίσης και της διάλυσης της κοινωνικής συνοχής

Τα ενοίκια ανεβαίνουν, πρώην λαϊκές περιοχές γίνονται μεσοαστικές, πρώην αστικές προλεταριοποιούνται, νέα ορόσημα πολιτισμού γεννούν τοπωνύμια και νέες γενιές Αθηναίων δεν θυμούνται καν την πόλη του 20ού αιώνα.

ανέτρεψαν την εσωτερική γεωγραφία της Αθήνας γεννώντας βαθύ σχίσμα ανάμεσα στις γειτονιές που οριακά διασώθηκαν (Μετς, Παγκράτι, Ιλίσια, Αμπελόκηποι) και στις γειτονιές που καταβαραθρώθηκαν (άξονας Αχαρνών και Πατησίων). Το κέντρο νέκρωσε. Η Σταδίου έμελλε να συμβολίζει την απώλεια του 25% του ΑΕΠ. Η ανάκαμψη των τελευταίων ετών μάς δίνει την αφορμή να επιστημόνουμε την απουσία στόχευσης για το μέλλον της πρωτεύουσας, αλλά και τη φυσική αναγέννηση πολλών δημιουργικών δυνάμεων. **2.** Την αλλαγή του οικονομικού μοντέλου. Η όψη του εμπορικού κέντρου αντανάκλα τη μακρά περίοδο μετασχηματισμού της οικονομίας από τις μικρές επιχειρήσεις στις πολυεθνικές αλυσίδες και στη διεθνή τυποποίηση της μαζικής κατανάλωσης χωρίς εθνικά χαρακτηριστικά. Ηδη από τη δεκαετία του '80, με τη σταδιακή διάδοση της χρήσης πιστωτικών καρτών και την πρόσβαση σε υλικά αγαθά

με τρόπο αδιανόητο στο παρελθόν, η Αθήνα προχωράει σε αντικατάσταση της παλαιάς εμπορικής όψης με τα μικρά μαγαζιά ή τις ελληνικές επιχειρήσεις ένδυσης και υπόδησης και στην υιοθέτηση διεθνών προτύπων. Ο «Αλέξανδράκης», π.χ., στην οδό Ερμού, μας θυμίζει ένα παλιό υπόδειγμα. Η μεταβολή στην κατανάλωση αποτυπώθηκε στην όψη και στη λειτουργία όλων των πόλεων διεθνώς. Αργότερα, η δυνατότητα online αγορών συμπίεσε ακόμη περισσότερο το πατροπαράδοτο μοντέλο. **3.** Την ανάδυση του τουρισμού και την αναμόχλευση της εσωτερικής γεωγραφίας. Η Αθήνα ως τουριστική πόλη και διεθνής προορισμός απασχόλησε το 2004 αρκετούς αναλυτές, αλλά ήταν μετά το 2016 και κυρίως μετά το 2020 που αναδύθηκε επί της ουσίας βελτιώνοντας τις υποδομές της. Η τουριστική ανάπτυξη συνέβαλε επίσης στην προσέλκυση επενδύσεων και στη μετατροπή πολλών κτιρίων σε ξενοδοχεία, όπως και πολλών δια-

μερισμάτων σε καταλύματα βραχείας μίσθωσης. Η επιβάρυνση της καθημερινότητας προκαλεί ζητήματα ελέγχου, υποδομών και πρόβλεψης, δημιουργώντας παράλληλα μια νέα αγορά εργασίας με ενίσχυση της εθνικής οικονομίας.

Στη διάρκεια των 25 ετών, η Αθήνα βίωσε: αλλαγή κοινωνικού και οικονομικού μοντέλου, ισχυρά ψυχολογικά σοκ, υποδοχική χιλιάδων μεταναστών, ψηφιακών νομάδων και επενδυτών λόγω «χρυσής βίζας», ανάπτυξη τουριστικής αγοράς, νέες περιοχές ενδιαφέροντος για την κτηματομεσιτική αγορά, σοβαρά προβλήματα υποδομών καθαριότητας και χώρων στάθμευσης, πύκνωση του κυκλοφοριακού, ανάπτυξη της γαστρονομίας ως τομέα της οικονομίας και του τουρισμού, απόκλιση από τον προηγμένο κόσμο σε ζητήματα δημοσίου χώρου, συγκοινωνιών και προστασίας της ιστορικής αρχιτεκτονικής, αλλά σύγκλιση σε ένα κοινό ήθος που ορίζεται από τη νέα τεχνολογία του 21ου αιώνα.

Μέσα στα 25 χρόνια η Αθήνα ήρθε αντιμέτωπη με προκλήσεις σε πολλαπλά μέτωπα. Το μνημείο του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου στα Εξάρχεια θυμίζει εκτός από τον άδικο χαμό του, το σημείο καμής στο οποίο βρέθηκε η πρωτεύουσα, με τις καταστροφές του 2008 να ακολουθούνται από την ερημοποίηση του κέντρου. Βαμμένα αγάλματα και άνθρωποι που κοιμούνται ακόμα και στην -άλλοτε σήμα κατατεθέν της μεσαίας τάξης- Ομόνοια. Στη στοά της Οπερας τα ενοικιαστήρια γέμιζαν τους τοίχους, ενώ η στοά Σπυριδίου αντιστάθηκε χάρη στην εμπορική χρήση της ως χώρου αναψυχής και κατανάλωσης.

Τα τραύματα του χθες και οι προκλήσεις του αύριο

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΗΓΟΠΟΥΛΟΥ

Ο 21ος αιώνας μπήκε με φόρα. Μετρό (2000), νέο αεροδρόμιο (2001), ο πρώτος κλειστός αστικός αυτοκινητόδρομος (2001). Και το κερασάκι στην τούρτα οι Ολυμπιακοί Αγώνες του 2004. Θα χρειαστούν μόλις τέσσερα χρόνια για να αρχίσει να ξηλώνεται το πουλόβερ του αθηναϊκού comeback – με τις πρωτοφανείς για περίοδο ειρήνης καταστροφές στο κέντρο της πόλης στον απόηχο της δολοφονίας του Αλέξανδρου Γρηγορόπουλου. Ο δεύτερος γύρος θα «απλωθεί» σε όλο το πρώτο μισό της δεκαετίας της κρίσης με συμβολικό αποκορύφωμα τον εμπρησμό του «Αττικόν». Η σταδιακή επιστροφή στην «κανονικότητα», αλλά κυρίως η θεαματική εκτίναξη των μετοχών της πόλης στο χρηματιστήριο αξιών του διεθνούς τουρισμού θα θέσουν τις βάσεις για έναν νέο «ενάρτετο» κύκλο, όχι απαραίτητως χωρίς τα δικά του όρια και αδιέξοδα.

Η Αθήνα δεν θα ζήσει από κοντά την ακμή της εποχής των star architects στο γύρισμα του αιώνα καθώς η πόλη δυσκολεύεται να βρει θέση στον ιδιαίτερα απαιτητικό διεθνή χάρτη των μεγάλων μητροπολιτικών ανταγωνισμών. Θα το επιχειρήσει για πρώτη φορά με την ανάθεση της αναβάθμισης των εγκαταστάσεων του ΟΑΚΑ στον Ισπανό Σαντιάγο Καλατράβα, ενώ ο Ελβετός Μάριο Μπότα εγκαινιάζει μια συνεργασία με την Εθνική Τράπεζα που θα αποδώσει δύο ιδιαίτερα ενδιαφέροντα κτίρια στην οδό Αιόλου και στη λεωφόρο Συγγρού. Τη σκυτάλη θα πάρει ο Ρέντσο Πιάνο μέσα από τον σχεδιασμό του Κέντρου Πολιτισμού Ιδρυμα Σταύρος Νιάρχος, ενώ κομβικής σημασίας για την παρουσία των μεγάλων αρχιτεκτονικών ονομάτων στην Ελλάδα θα αποδειχθεί η ωρίμανση του πρότζεκτ του Ελληνικού. Σταχυολογούμε ορισμένα

Η θεαματική εκτίναξη των μετοχών της πόλης στο χρηματιστήριο αξιών του διεθνούς τουρισμού θα θέσουν τις βάσεις για έναν νέο «ενάρτετο» κύκλο, όχι απαραίτητως χωρίς τα δικά του όρια και αδιέξοδα.

από τα πιο προβεβλημένα ονόματα: Νόρμαν Φόστερ, Κένγκο Κούμα, Μπάρκε Ινγκελς κ.ά. Ήταν θέμα χρόνου να υιοθετηθεί η ελληνική εκδοχή του δημοφιλούς αγγλοσαξονικού όρου «gentrification». Υπονοεί ένα καλά οργανωμένο σχέδιο ιδιωτών (ιδανικά με τη συνεργασία του βαθέος κράτους) που στοχεύει στη βελτισμένη «αναβάθμιση» μιας περιοχής προκειμένου να αυξηθούν οι αξίες της γης και οι τιμές των ενοικίων. Στο πρώτο τέταρτο του 21ου αιώνα μια αθηναϊκή παραλλαγή αστικού εξευγενισμού εμφανίστηκε στου Ψυρρή και στο Γκάζι, οθούμενη από τη νέα πραγματικότητα του μετρό και την ανάγκη για νέους προορισμούς διασκέδασης με φόντο μητροπολιτικά σκηνικά παρηκμασμένου κάλλους και μεταβιομηχανικής αισθητικής. Ήταν στις 7.30 το απόγευμα της 27ης Μαρτίου του 2001 όταν

ένα αεροσκάφος Boeing 737 της Ολυμπιακής Αεροπορίας με την επωνυμία «Νηρέυς» πραγματοποίησε την τελευταία πτήση από το αεροδρόμιο του Ελληνικού. Επιστρέφοντας στη βάση του μετά το σύντομο δρομολόγιο μέχρι τη Θεσσαλονίκη θα προσγειωθεί στο ολοκαίνουργιο «Ελευθέριος Βενιζέλος» στα εξωτερικά, τότε, Σπάτα. Η Αθήνα φοράει για τα καλά το μητροπολιτικό της κουστούμι καθώς η πόλη αναζητά ζωτικό χώρο εκτός λεκανοπεδίου, στην κάποτε αγροτική ενδοχώρα των Μεσογείων. Και το παροπλισμένο αεροδρόμιο μεταμορφώνεται μπροστά στα μάτια μας σε μία «πρότυπη» πόλη δίπλα στο κύμα με περισσότερους από 25.000 μόνιμους κατοίκους και τουλάχιστον 40.000 επισκέπτες ημερησίως, αλλάζοντας εντελώς τις εσωτερικές πολεοδομικές, κυκλοφοριακές και όχι μόνο ισορροπίες της πρωτεύουσας.

Αρχικά ο νέος αιώνας έφερε στην ελληνική πόλη μεγαλύτερη διάθεση για πειραματισμό. Οι διανομείς επικοινωνίας με τα διεθνή ρεύματα ήταν πιο ανοικτοί από ποτέ, το Διαδίκτυο επιτάχυνε την κυκλοφορία παγκοσμιοποίηση των νέων τάσεων και κανείς δεν περίμενε ότι αυτός ο φαινομενικά συναρπαστικός ιδεολογικός και αισθητικός αντιδραστήρας θα οδηγούσε με τα χρόνια σε μία άνευ προηγουμένου τυποποίηση του αρχιτεκτονικού σχεδιασμού. Παραδόξως για πολλούς, αυτός ο αναπάντεχος κομφορμισμός βρήκε στα καθ' ημάς την ιδανικότερη έκφρασή του στις δύο πιο δημοφιλείς κατηγορίες κατασκευαστικής δραστηριότητας: στην «πειραγμένη» τυπολογία της ελληνικής πολυκατοικίας (κατά προτίμηση γκριζας απόχρωσης) και στον μορφολογικό μιμιμαλισμό της εξοχικής κατοικίας.

2018

Τέσσερα μουσεία στη Θεσσαλονίκη και ένα στην Αθήνα ενώνουν τις δυνάμεις τους σε έναν μεγάλο, ενιαίο, δημόσιο φορέα πολιτισμού, δημιουργώντας το MOMus στη Θεσσαλονίκη.

2018

Φεύγει από τη ζωή ο Αγγελος Δεληβορριάς (γενν. 1937), emblematicός διευθυντής του Μουσείου Μπενάκη.

2019

Η ταινία «The Favourite» του Γιώργου Λάνθιμου αποσπά δέκα υποψηφιότητες για Όσκαρ, εδραιώνοντας παγκοσμίως το Greek Weird Wave και την ελληνική κινηματογραφική δημιουργία.

2019

Εγκαινιάζεται το Ίδρυμα Βασίλη και Ελίζας Γουλανδρή στην Αθήνα, σε ένα νεοκλασικό κτίριο της οδού Ερατοσθένους στο Παγκράτι, φιλοξενώντας σπάνια αριστουργήματα της παγκόσμιας τέχνης.

2019

Ο σκηνοθέτης Βασίλης Κεκάτος έγινε ο πρώτος Έλληνας δημιουργός που κερδίζει Χρυσό Φοίνικα στην κατηγορία των ταινιών μικρού μήκους, στο Φεστιβάλ Καννών, για την ταινία του «Η απόσταση ανάμεσα στον ουρανό κι εμάς».

Η συνύπαρξη του κλασικού με το μοντέρνο

Το τέλος της «ηγεμονίας» του κειμένου, οι νέες θεατρικές φόρμες, το αποτύπωμα που άφησαν οι κοινωνικές προκλήσεις και οι δημιουργοί που ξεχώρισαν

Της ΡΕΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ

Την περίοδο 2000-2025 το ελληνικό θέατρο αντιμετώπισε τρεις σοβαρές προκλήσεις: προσφυγικό ζήτημα, οικονομική κρίση και πανδημία. Οι δραματουργοί θεματοποίησαν κυρίως την προσφυγική και την οικονομική κρίση, αλλά η πανδημία επηρέασε σημαντικά τη λειτουργία κυρίως των μικρών θιάσων, οι οποίοι είχαν ήδη υποστεί τη μείωση των επικορηγήσεων λόγω μνημονίου.

Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα περίπλοκη στη θεατρική πράξη γιατί οι διάφορες συνιστώσες της –δραματουργία, σκηνοθέτες, ηθοποιοί, κοινό– εξελίσσονται παράλληλα και δυναμικά με ρυθμούς που απηχούν άμεσα, ή έμμεσα, τις αλλαγές και τις νέες αναζητήσεις, ανάλογα με την ευαισθησία και την κινητικότητα που παρουσιάζουν οι διάφοροι συντελεστές.

Οι μοντέρνες αφηγηματικές φόρμες συνυπάρχουν με τα κλασικά κείμενα και σταδιακά τόσο ο σκηνοθέτης όσο και ο ηθοποιός απελευθερώνονται από την ηγεμονία του κειμένου. Ένας ποιητικός και κοινωνικός ρεαλισμός αναδύεται στην ελληνική δραματουργία και αφορά τον αυτοπροσδιορισμό των δραματικών προσώπων στο τοπίο των κοινωνικών ανισοτήτων, της ύπαρξης του «ξένου», του «άλλου», του «διαφορετικού», της ελληνικότητας, της ταυτότητας ή της woke κουλτούρας. Ελεύθεροι αυτοσχεδιασμοί συνυπάρχουν με ζωντανά οατρικά στοιχεία και ως προς τη δραματική φόρμα, ένας έντονος πολιτικός προβληματισμός εκφράζεται σε μονόλογους ή σε κείμενα μεταδραματικού χαρακτήρα που υλοποιούνται σκηνικά σε ποικίλα είδη, όπως οι περφόρμανς ή τα ακτιβιστικά δράματα.

Το ενδιαφέρον των σκηνοθετών όλο και πιο συστηματικά μετατοπίζεται από τη δραματουργία

προς την παράσταση και αυτή η μετατόπιση ενισχύεται από την έλευση της ψηφιακής τεχνολογίας στις παραστατικές τέχνες. Νέοι όροι εισάγονται στη θεωρία και στη θεατρική κριτική: θέατρο «ντοκουμέντο», «θέατρο της πραγματικότητας», «εικαστικό», «μεταδραματικό», «ηλεκτρονικό», «ψηφιακό» θέατρο.

Σκηνοθέτες στον πρώτο ρόλο

Σκηνοθέτες όπως ο Λευτέρης Βογιατζής, ο Γιάννης Χουβαρδάς, ο Βασίλης Παπαβασιλείου, ο Θεόδωρος Τερζόπουλος, ο Θωμάς Μοσχόπουλος, ο Στάθης Λιβανιός, ο Αντώνης Αντύπας, ο Γιάννης Κακλέας, ο Δημήτρης Τάρλοου, που έθεσαν τις βάσεις για την ανανέωση του θεάτρου από τη δεκαετία του 1990, συνέχισαν και στον 21ο αιώνα να ικανοποιούν τα αιτήματα μιας πολιτιστικής αναμόρφωσης που οι ίδιοι όρισαν με σαφήνεια ως αισθητικό ζήτημα.

Αλλωστε, η ανάληψη της καλλιτεχνικής διεύθυνσης του Εθνικού Θεάτρου από τον Γ. Χουβαρδά (2007-2013) έδωσε μια πνοή εξωστρέφειας σε όλα τα πεδία και την ίδια εξωστρέφεια καλλιέργησε και ο Γ. Λούκος ως καλλιτεχνικός διευθυντής του Φεστιβάλ Αθηνών (2005-2015) την ίδια περίοδο.

Η επόμενη γενιά σκηνοθετών, όπως ο Δημήτρης Καραντζάς, ο Άρης Μπιρλιάνης, ο Εκτορας Λυγίζος, ο Σίμος Κακάλας, ο Γιάννης Περγλέγκας, ο Γιώργος Παλούμπης, ο Μάριο Μπανούσι, ο Μάνος Καρατζογιάννης, ο Νίκος Διαμαντής, ο Γιάννης Καλαβριανός, ο Γιώργος Τσουρής, δοκιμάζονται σε μοντέρνες δραματικές φόρμες αλλά και σε μια ευρεία γκάμα δραματικών ειδών.

Ιδιαίτερα σημαντική και εξαιρετικά παραγωγική είναι η παρουσία των γυναικών σκηνοθετών, όπως

η Κατερίνα Ευαγγελάτου («The doctor», 2024), η Αργυρώ Χιώτη («Χαλεπάς», 2022), η Λένα Κίτσοπούλου («Μ.Α.Ι.Ρ.Ο.Υ.Λ.Α.», 2009), η Ιώ Βουλγαράκη («Εκάβη», 2023), η Αικατερίνη Παπαγεωργίου («Μεμοράντουμ», 2024), η Μαρία Μαγκανάρη («Μισάνθρωπος», 2022), η Ελενα Καρακούλη («True West», 2025), η Κατερίνα Μαυρογεώργη («Καρυάτιδα», 2024), η Μαριάννα Κάλμπαρη («Αλμανάκ», 2012), η Αμάλια Μπένετ («Τα φώτα της πόλης», 2023), η Μαρία Πρωτόπαπα («Αντιγόνη» του Ανούι, 2022).

Ιδιαίτερα μετά την πανδημική κρίση, παρατηρείται μια δυναμική επανεκκίνηση του θεατρικού συστήματος και έξαρση του ενδιαφέροντος ενός θεατρικού κοινού συχνά ετερόκλητου και ανομοιογενούς που αναζητάσε το ζωντανό θέατρο μετά τον δίχρονο εγκλεισμό. Το ζήτημα των απαντών sold out οφείλεται αναμφίβολα στην αύξηση της κατανάλωσης στον τομέα του πολιτισμού και το θεατρικό προϊόν ως πολιτιστικό αγαθό καταναλώνεται και αυτό μαζικά.

Το διάγραμμα των παραστάσεων που ακολουθεί φωτίζει το θεωρητικό περίγραμμα των εξελίξεων και των μετασχηματισμών που υλοποιήθηκαν στην πρώτη 25ετία του αιώνα μας στο πεδίο της θεατρικής τέχνης, της πιο ζωντανής από το σύνολο των παραστατικών τεχνών.

1. «Εθνικός ύμνος», κείμενο - σκηνοθεσία: Μιχαήλ Μαργαρινός, Θέατρο Θησείων, 2002. Ένα εθνικό σύμβολο γίνεται τίτλος θεατρικού έργου και ταυτόχρονα ένα από τα πρώτα μεταδραματικά κείμενα του 21ου αιώνα.

2. «Βερενίκη» του Ρακίνα, σκηνοθεσία: Γιάννης Χουβαρδάς, Θέα-

1. Ο Λευτέρης Βογιατζής σκηνοθέτησε την «Αντιγόνη» στο Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου το 2006. Κράτησε για τον εαυτό του τον ρόλο του Κρέοντα και η ερμηνεία της Αμαλίας Μουτούση στον πρωταγωνιστικό ρόλο θεωρείται ορόσημο.
2. Το «Γάλα» του Βασίλη Κατσικουήρη στο Εθνικό (2006). Ανάμεσα στον αδικωμένο Κωστή Παπαχρόνη και στον Γιάννη Περγλέγκα, η Μάνια Παπαδημητρίου σε μια εξαιρετική ερμηνεία.
3. «The doctor» του Ρόμπερτ Αϊκ, σκηνοθεσία: Κατερίνα Ευαγγελάτου, μια παράσταση που πραγματεύεται την ελεύθερη επιλογή του ασθενούς, με πρωταγωνίστρια τη Στεφανία Γουλιώτη (κέντρο).

Ένας ποιητικός και κοινωνικός ρεαλισμός αναδύεται στην ελληνική δραματουργία και αφορά τον αυτοπροσδιορισμό των δραματικών προσώπων στο τοπίο των κοινωνικών ανισοτήτων, της ύπαρξης του «άλλου», του «διαφορετικού», της ελληνικότητας.

ατρο του Νότου, 2005. Πρωταγωνιστές η Αμαλία Μουτούση, ο Ακύλλας Καραζήσης, ο Νίκος Κουρής και soundtrack το «Ne me quitte pas» του Ζακ Μπρελ.

3. «Το γάλα» του Β. Κατσικουήρη, σκηνοθεσία: Νίκος Μαστοράκης, Εθνικό Θέατρο, 2006. Το έργο ανήκει στη δραματουργία του «ξένου». Εξαιρετική η ερμηνεία της Μάνιας Παπαδημητρίου στον ρόλο της μητέρας από την πρώην Σοβιετική Ένωση.

4. «Αντιγόνη», σκηνοθεσία: Λευτέρης Βογιατζής, Επίδαυρος, 2006. Η ερμηνεία της Α. Μουτούση στον ρόλο της Αντιγόνης θεωρείται ορόσημο.

5. «Μ.Α.Ι.Ρ.Ο.Υ.Λ.Α.», κείμενο - σκηνοθεσία: Λένα Κίτσοπούλου, Εθνικό Θέατρο, 2009. Ένας μονόλογος αφιερωμένος στη γυναικεία ανεξαρτησία.

6. «Πεθαίνω σαν χώρα» του Δ. Δημητριάδη, σκηνοθεσία: Μιχαήλ Μαργαρινός, Φεστιβάλ Αθηνών, 2007. Ένα «σχεδιάσμα μυθιστορήματος» αφιερωμένο σε μια χώρα που καταρρέει.

7. «Νεκρή ζώνη» του Χ. Πίντερ, σκηνοθεσία: Αντώνης Αντύπας, Απλό Θέατρο, 2008. Ο Ηλίας Λογοθέτης καταθέτει μια ανεκτίμητη ερμηνεία στον ρόλο του Σπούνερ.

8. «Αμράντα», κείμενο του Π. Μάτεσι και της Γ. Μπασδέκη, Βίχου de kant, 2016. Η Βίχου de kant επιχειρεί με έμφαση στο εικαστικό στοιχείο την ανασύνθεση της εθνικής ταυτότητας μέσα από την ανάκληση γνώριμων τοπίων της ελληνικότητας συνδυαστικά με ένα βλέμμα queer.

9. «Αλμανάκ» της Μ. Κάλμπαρη, σκηνοθεσία: Κ. Μπαρμπούρης, Θέατρο Τέχνης, 2012. Η αποτύπωση του μωσαϊκού μιας κοινωνίας σε «καιρούς απίστευτης και απάνθρωπης κρίσης».

10. «Γκόλφω» του Σ. Περεσιάδη, σκηνοθεσία: Ν. Καραθάνας, Εθνικό Θέατρο, 2013. Δραματικό ειδύλλιο που αφηγείται μια τραγική ερωτική ιστορία με φόντο την εξιδανικευμένη εικόνα της ελληνικής υπαίθρου του 1893.

11. «Η μεγάλη χίμαιρα» του Μ. Καραγάτση, σκηνοθεσία: Δημήτρης Τάρλοου, Φεστιβάλ Αθηνών, 2014. Το εμβληματικό μυθιστόρημα του Μ. Καραγάτση διασκευάζεται από τον Δ. Τάρλοου σε μια παράσταση με τεράστια επιτυχία.

12. «Σικτίρ ευρύ, μπουντρούμ δρακμή, θα πεις κι ένα τραγούδι», κείμενο - σκηνοθεσία - ερμηνεία: Β. Παπαβασιλείου, Θέατρο Τέχνης, 2015. Σατιρικός, καυστικός μονόλογος με τη μορφή περφόρμανς.

13. «Αγριος σπόρος» του Γιάννη Τσίρου, σκηνοθεσία: Ελένη Σκότη, Θέατρο Επί Κολωνών, 2015. Κοινωνικό έργο της δραματουργίας του «ξένου». Εξαιρετικός ο Τάκης Σπυριδάκης στον ρόλο ενός ιδιοκτήτη καντίνας σε παραλία ελληνικής επαρχίας.

14. «Στέλλα κοιμήσου» του Γιάννη Οικονομίδη, Εθνικό Θέατρο, 2016. Το έργο γράφτηκε με τη δημιουργική συμμετοχή των ηθοποιών της παράστασης κατά τη διάρκεια των προβών. Ο θεατρικός λόγος σε κάθε παράσταση διαμορφώνεται ζωντανά με βάση ένα δομημένο σενάριο και εξελίσσεται σύμφωνα με την «ειδική θερμοκρασία» της επαφής ηθοποιών και θεατών.

1

ΕΥΦΡΑΣΙΑ

2020

Θεσμοθετήθηκε το πρόγραμμα «Όλη η Ελλάδα ένας πολιτισμός», συνδέοντας τη σύγχρονη δημιουργία με την πολιτιστική κληρονομιά μέσω παραστάσεων σε εκατοντάδες αρχαιολογικούς χώρους της επικράτειας.

2021

Η Ελευσία ορίζεται Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης, με την επίσημη υλοποίηση να μετατίθεται για το 2023, αναδεικνύοντας την ιστορική και βιομηχανική ταυτότητα της πόλης.

2021

Ξεσπούν οι υποθέσεις σεξουαλικών καταγγελιών στο θέατρο. Στο πλαίσιο του ελληνικού #MeToo, η υπόθεση του Δημήτρη Λιγνάδη υπήρξε η πλέον σοκαριστική λόγω της θεσμικής του ιδιότητας ως καλλιτεχνικού διευθυντή του Εθνικού Θεάτρου.

2021

Η Εθνική Πινακοθήκη ολοκληρώνει την επέκτασή της, έργο το οποίο σχεδόν διπλασίασε τους χώρους της και εκσυγχρόνισε τις υποδομές της.

2021

Ο Μίκης Θεοδωράκης, ο κορυφαίος Έλληνας μουσικοσυνθέτης και οικουμενική προσωπικότητα, φεύγει από τη ζωή στις 2 Σεπτεμβρίου, σε ηλικία 96 ετών.

3

15. «Η Δημοκρατία του Μπακλαβά», σύλληψη - σκηνοθεσία: Ανέστης Αζάς, Φεστιβάλ Αθηνών, 2021. Επιτυχημένο δείγμα του ψευδοντοκιμαντέρ, θεάτρου-ντοκουμέντο, με επίκεντρο την αναζήτηση της ταυτότητας στο ψηφιακό σύμπαν της παγκοσμιοποίησης.

16. «Αντιγόνη» του Ζ. Ανούιγ, σκηνοθεσία: Μαρία Πρωτόπαππα, Θέατρο Τέχνης, 2022. Μια ερευνητική σκηνοθετική εργασία στο έργο του Ανούιγ.

17. «Πέρσες», σκηνοθεσία: Δ. Καραντζάς, Επίδαυρος, 2022. Μια εκσυγχρονιστική σκηνοθετική αντίληψη της αισχύλειας τραγωδίας.

18. «Μια άλλη Θήβα» του Σέρκιο Μπλάνκο, σκηνοθεσία: Β. Θεοδωρόπουλος, Θέατρο του Νέου κόσμου, 2022. Ένα πολυεπίπεδο έργο με άξονα την ανδρική ταυτότητα, την ψυχική ασθένεια και τον ερωτισμό.

19. «Goodbye, Lindita» του Μ. Μπανούσι, Πειραματική Σκηνή Νέων Δημιουργών του Εθνικού Θεάτρου, 2023. Μια σιωπηλή αφήγηση αφιερωμένη στον θρήνο.

20. «Μισάνθρωπος» του Μολιέρου, σκηνοθεσία: Μαρία Μαγκανάρη, Θέατρο Θησεϊόν, 2022. Η Μαγκανάρη σκηνοθέτησε αυτό το δύσκολο έργο της μοιερικής πινακοθήκης με ουσιαστική γνώση, ευαισθησία και έμπνευση, αναδεικνύοντας όλες τις πτυχές της «σοβαρής κωμωδίας».

21. «Ορέστειο», σκηνοθεσία: Θ. Τερζόπουλος, Φεστιβάλ Αθηνών, 2024. Εμβληματική παράσταση που άφησε ένα ισχυρό αποτύπωμα στον τρόπο ανεξάρτητος της αρχαίας τραγωδίας.

22. «Περιμένοντας τον Γκοντό» του Μπέκετ, σκηνοθεσία: Θ. Τερζόπουλος, Στέγη, 2024. Ο σκηνοθέτης περιπλανήθηκε στον λεκτικό λαβύρινθο του μπεκετικού γρίφου και ερμήνευσε αυτό το αριστούργημα της παγκόσμιας δραματογραφίας ως μια σύγχρονη φιλοσοφική αλληγορία.

23. «The doctor» του Ρόμπερτ Αϊκ, σκηνοθεσία: Κατερίνα Ευαγγελάτου, Αμφιθέατρο, 2024. Το δραματογραφικό εύρημα της ελεύθερης επιλογής του ασθενούς είναι ενδιαφέρον στον βαθμό που δεν χάνεται στη σωρεία των θεμάτων, όπως ο αντισημιτισμός, ο σεξισμός, η ομοφοβία, η κατάτμηση των ανθρώπων σε φυλές και είδη, η απομάγευση της θρησκευτικής πίστης.

24. «Μήδεια» του Μποστ, σκηνοθεσία: Γιάννης Καραβριανός, Επίδαυρος, 2022. Ο Καραβριανός σκηνοθέτησε το έργο με άξονα την ιδιαίτερη υποκριτική δύναμη της Γαλλικής Χατζηπασχάλη.

25. «Η άνοδος του Αρτούρο Ούι» του Μπρεχτ, σκηνοθεσία: Άρης Μπιλιάρης, Θέατρο ΑΡΚ, 2023. Ευλύγιστη, δυναμική και εκκωφαντική παράσταση, με έμφαση στην αισθητική των κόμικς και της καρικατούρας.

26. «Ο Ρόζενκραντζ και ο Γκίλντενστερν είναι νεκροί» του Τομ Στόπαρντ, σκηνοθεσία: Στάθης Λιβαθινός, Θέατρο Οδού Κυκλάδων, 2023. Μια γλυκόπικρη φάρσα για τους αντιήρωες του περιωρίου της τραγωδίας του Αμλετ, που τα βάζουν με τα μεγαθήρια της Ιστορίας και καταλήγουν να έχουν το γνωστό ένδοξο - άδοξο τέλος.

Η κ. Ρέα Γρηγορίου είναι διδάκτωρ Ιστορίας - Δραματολογίας ΑΠΘ.

Απόγευμα Κυριακής, έξω από μια προπολεμική πολυκατοικία. Με το άνοιγμα της εξώπορτας, ανεβαίνουμε τις σκάλες. Οι βαριές, βελούδινες κουρτίνες, τα χαλιά και το αναμμένο τζάκι συνθέτουν την ατμόσφαιρα της νουβέλας του Τολστόι που παρουσιάζει η Ολία Λαζαρίδου. Τριγυρίζει ανάμεσά μας, προσφέρει κόκκινο κρασί, υποδυόμενη την υπηρέτρια στη δασκευή του έργου «Ο θάνατος του Ιβάν Ιλίτς», που κάπως μας εξοικειώνει με το φυσικό επακόλουθο της ζωής, τον θάνατο. Το βίωμα στη θεατρικά υπερκορεσμένη, αλλά ενδιαφέρουσα Αθήνα του 2025, μου έφερε στον νου ανάλογα ανεβασματα στα χρόνια της οικονομικής κρίσης. Με τη διαφορά ότι τότε παρακολουθούσαμε απεινωσμένες προσπάθειες επιβίωσης σε εναλλακτικούς χώρους από νέους κυρίως καλλιτέχνες, οι οποίοι ήθελαν να εκφραστούν, αλλά δεν άντεχαν τα ακριβά ενοίκια.

Οκτώ χρόνια πριν από την είσοδο του 2000, που θα υποδεχόμασταν με νεοφιλοτιστική ξιπασία, η κρίση στραγγάλιζε αργά το θέατρο. Όταν πια όλοι αποδέχθηκαν την ύπαρξη της κρίσης, το θέατρο ήδη σκηνμάτιζε τη δική του ανθρωπογεωγραφία λόγω μείωσης εξόδων. Παραστάσεις σε διαμερίσματα, εγκαταλελειμμένα νεοκλασικά, αυλές, συνεργεία, γκαράζ, στο παλιό βρεφοκομείο Αθηνών, σε ένα πρώην ραφτάδικο στην Αγίου Μάρκου, σε καφενείο, σε γυμναστήριο, ακόμη και σε τουαλέτες. Η θεατρική ομάδα ΑΣΠΚΑ διάλεξε τις τουαλέτες του Βίος, για να παρουσιάσει το «Τρίπτυχο» του Χάινερ Μίλερ.

Η ανεργία του κλάδου άγγιζε το 80%, δήλωναν επαγγελματίες του χώρου, γιατί ήταν και η τηλεόραση που έκλεισε τις δικές της κάνουλες, ενώ από τις δραματικές σχολές αποφοιτούσε νέο δυναμικό. Πολλές παραγωγές άντεχαν για δέκα ημέρες, άλλες για μήνα και ξανά από την αρχή, με τους άγονους νηοποιούς να βιοπορίζονται στα καφέ το πρωί, άλλοτε σε ταχυμεταφορές. Το συνεργατικό θέατρο άπλωνε, οι ομάδες μοιράζονταν και σε αρκετές περιπτώσεις οι θεατές πρόσφεραν τον οβολό τους στο διακριτικά τοποθετημένο κουτί. «Ο,τι προαιρεστείτε», δηλαδή συνήθως 8 ευρώ. Ελάχιστοι έδιναν 5. Αλληλοβοήθεια υπήρχε και μεταξύ των καλλιτεχνών. Κάπως έτσι έγινε η πρόσωση του πρώτου Cartel το 2012, όταν ο Βασίλης Μπισμπίκης με τη Φαίη Τζήμα και τον Παναγιώτη Σούλη βρήκαν το παλιό μηχανουργείο στον Βοτανικό, επειδή δεν άντεχαν τα πνιγνά ενοίκια.

Ο Κωνσταντίνος Ντέλλας με την ομάδα βουλουκι έστριψε το 2013 τον «Έλλην Βρυκόλαξ», με μοναδικά σκηνικά λίγα ξύλινα κουτιά, έναν ανεμιστήρα και μάσκες φαγιούμ. Η μείωση των εισιτηρίων βρήκε αμέσως ανταπόκριση στο κοινό. Οι καλλιτέχνες όμως αμείβονταν με ποσοστά και για έναν χώρο κάτω από την Ομόνοια πλήρωναν 120 ευρώ ημερησίως. Αρχισαν να εργάζονται και σε άλλες παραγωγές και τα θέατρα ήταν ανοιχτά σχεδόν όλη την εβδομάδα. «Η κατάσταση στο θέατρο μας οδηγεί σε πολλές δουλειές, κυρίως όμως να προσφερόμαστε. (...) Κάνουμε θέατρο με τη ρακουστική. Πολλοί νέοι δημιουργοί βρίσκουν υλικά στους

Στιγμιότυπο από την παράσταση «Καζιμίρ και Καρολίνα» του Εντεν φον Χόρμπαρτ, που ανέβηκε στο Βίος σε σκηνοθεσία Γιάννη Χουβαρδά, για την οποία αξιοποιήθηκαν όλοι οι χώροι του πολυχώρου της Πειραιώς, με τη δράση να μεταφέρεται ακόμη και εκτός θεάτρου. Ιδίως την περίοδο της κρίσης οι παραστάσεις σε εναλλακτικούς χώρους ήταν κάτι συνηθισμένο, μετακινούμενες σε διαμερίσματα, εγκαταλελειμμένα νεοκλασικά, αυλές, συνεργεία, γκαράζ ή ακόμη και στο παλιό Βρεφοκομείο Αθηνών.

Η θεατρική τέχνη παρηγόρησε το κοινό στο ελεύθερο θέατρο, στις κρατικές σκηνές και, το κυριότερο, δημιούργησε ένα καινούργιο κοινό. Μεικτό, ανοιχτό, νεανικό, με τις συνήθειες της γενιάς του, εντοπίζει καλές δουλειές και τις «μεταδίδει» ως πληροφορία στα social media.

κάδους απορριμμάτων» μας είχε πει τότε ο σκηνοθέτης, εικαστικός και ιδρυτής της bijoux de kant Γιάννης Σκουρλέτης, καθώς ετοιμαζε την «Κερένια κούκλα» του Κ. Χρυστομάνου.

Τα θέατρα ρεπερτορίου πάσχισαν κι αυτά, ενώ οι μεγάλοι είχαν τον τρόπο τους. Θεάματα για όλη την οικογένεια και δόσεις νοσταλγίας συγκέντρωσαν 2.400 θεατές στο Badminton, ενώ σε θέατρο «Πάνθεον» 1.600 θεατών μετατράπηκε η πίστα «Αρένα» στην Πειραιώς για την παράσταση «Ηρακλής: Οι 12 άθλοι» με τον Σάκη Ρουβά και τη Ρούλα Πατεράκη. Το 2015, πολλοί έκαναν διάλειμμα από τη δραματοποιημένη λογοτεχνία και επέστρεψαν στο θεατρικό κείμενο. Οι μονόλογοι αυξάνονταν, όπως και τα αναλόγια. «Τα τελευταία χρόνια οδηγηθήκαμε στην υπερκατανάλωση ειδών, που δεν άφησε χρόνο να ξανασκύψουμε σε αυτό που λέμε θεατρική τιμότητα: τη δυνατότητα να οδηγήσω το κοινό στην άκρη ενός τούνελ, έστω κι αν αυτό που θα δει είναι το αδιέξοδο», υποστήριξε ο Νίκος Διαμαντής, ιδρυτής του θεάτρου «Σημείο» και τότε στην πρώτη θητεία του ως διευθυντή στο Δημοτικό Θέατρο Πειραιά.

Η εύρωστη δεκαετία των επιχορηγήσεων του '90 ήταν παρελθόν για τα θέατρα ρεπερτορίου όπως τα «Οδός Κυκλάδων» του Λ. Βογιατζή, «Ανοιχτό» του Γ. Μιχαηλίδη, «Διπλούς Ερως» του Μαργαρινού, «Αμόρε» του Γ. Χουβαρδά, «Απλό» του Αντ. Αντύπα κ.ά. Δύο χρόνια μετά τους Ολυμπιακούς Αγώνες έκλεισε το «Ανοιχτό» στου Γκίζη. Το 2008 ακολούθησε το «Αμόρε», έπειτα το «Αμφιθέατρο» και το «Απλό». Εποχή που επικρατούσε, σύμφωνα με τη διευθύντρια του

Θεάτρου Τέχνης, Μαριάννα Κάλμαρη, «μια αποεπαγγελματικοποίηση. Εργάζονταν με όρους ερασιτεχνικούς: χωρίς αμοιβή. Παρ' όλα αυτά, το θέατρο δεν είναι πολυτέλεια, αλλά συναισθηματική επιβίωση για όλους». Ο Κωνσταντίνος Ασπώτης σχολίασε για τη γενιά του το 2013 πως «γίναμε χομπίστες». Ο Γιάννης Περλέγκας δύο χρόνια αργότερα: «Το θέατρο μοιάζει με τις ειδικές αποστολές». Και το 2018 ο Αργύρης Ξάφης σχολίασε τις παθογένειες της εποχής: «Η νόσος ξεκινά από τις δραματικές σχολές. Τα παιδιά δεν έχουν καμία υποχρέωση με τις απουσίες, οι καθηγητές δεν ξέρουν ποιους μαθητές έχουν σήμερα και ποιους την άλλη εβδομάδα, υπάρχουν απατεωνιές με τα ΕΣΠΑ, και έτσι δυναιμώνουν το χάος και η σύγχυση». Τόνισε ακόμη ότι το 95% των νηοποιών πληρώνεται με ποσοστό.

«Όταν παίζεις στο Εθνικό αμείβεσαι με 780 ευρώ καθαρά, αφού δεν πάει με το τι ρόλο παίζεις, αλλά με το πόσα χρόνια δουλεύεις», εξήγησε ο Χάρης Φραγκουλής. Για τα σχολία «γιατί κάνει τόπο πολλά;», που άκουγε κατά καιρούς, όπως και άλλοι της γενιάς του, μας απάντησε: «Απλάδ μου λένε, στα 33 μου, να ζητάω από τον πατέρα μου χρήματα για να ζω; Θέλω να τους πω: “Να μην τα τρώγατε, φίλε μου, για να μην αναγκάζομαστε κι εγώ και η γενιά μου να κάνουμε πολλές δουλειές μαζί!”».

Early bird και sold out

Στον υπερπληθωρισμό παραγωγών είχε βρει τρόπους να αντεπεξέλθει το θέατρο μέσω των κοινωνικών δικτύων. Η επικοινωνία με βομβαρδισμό δημοσιεύσεων, συνεντεύξεων και φωτογραφικών story μαζί με τα σχολία, θετικά ή μικρόκολα, οποιουδήποτε χρήστη στο Διαδίκτυο συνέβαλαν στην κινητοποίηση της αγοράς. Τα «early bird» βοήθησαν στα sold out. Στα lockdowns της πανδημίας ήρθαν οι μαγνητοσκοπημένες παραστάσεις.

Στις δύο κρίσεις, η θεατρική τέχνη παρηγόρησε το κοινό στο ελεύθερο θέατρο, στις κρατικές σκηνές και, το κυριότερο, δημιούργησε ένα καινούργιο κοινό. Μεικτό, ανοιχτό, νεανικό, εντοπίζει καλές δουλειές και τις «μεταδίδει» στα social media – συνήθως παραστάσεις που φλερτάρουν με την τεχνολογία, τον έντονο ρυθμό, τη μουσική. Το ελληνικό θέατρο μοιάζει αταξινόμητο, χωρίς κυρίαρχες τάσεις. Πότε υπερεκτιμά αδιάφορες αποδομήσεις και πότε συγκινείται με το αληθινό αίσθημα και την ποίηση σε μια παράσταση. Μετά τις εποχές των καταγγελιών αυτορρυθμίζεται με τον τρόπο της εποχής. Με μια θεματολογία γύρω από τον πόλεμο, το προσφυγικό, τις έμφυλες ταυτότητες, τη διαφορετικότητα, τις γυναικοκτονίες, τη συμπεριληψη, την πατριархία, τις κακοποιητικές συμπεριφορές. Και όλο και περισσότερο διεκδικεί την ποσόστωση μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Τι λείπει; «Να δούμε γιατί κάνουμε θέατρο». Το άκουσα πρόσφατα από ένα 28χρονο ταλαντούχο κορίτσι, τη σκηνοθέτιδα Αικατερίνη Παπαγεωργίου, η οποία συστάθηκε στο κοινό μετά την πανδημία, με την ομάδα The Young Quill. Αράγε εξέφρασε την αγωνία μόνο της δικής της γενιάς;

2022	2022	2022	2022	2023
Η Ελλάδα τιμά τα 100 χρόνια από τη Μικρασιατική Καταστροφή με εκδηλώσεις μνήμης και πολιτισμού σε όλη τη χώρα.	Το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας απονέμεται στη Μαρία Λαϊνά, τιμώντας το σπουδαίο συνολικό έργο της στη σύγχρονη ελληνική ποίηση και γραμματεία.	Πραγματοποιείται οριστική επανένωση του θραύσματος Fagan από το Μουσείο Α. Salinas του Παλέρμο στην ανατολική ζωφόρο του Παρθενώνα στο Μουσείο Ακρόπολης.	Εγκαινιάζεται από τον Κυριάκο Μπτσοτάκη το Μουσείο Αιγών στη Βεργίνα, ένας χώρος που αναδεικνύει την ιστορία της μακεδονικής δυναστείας και περιλαμβάνει τους βασιλικούς τάφους.	Το Βαλλιάνειο Μέγαρο στην Πανεπιστημίου διακόπτει τη λειτουργία του λόγω πτώσης οροφής, με την προγραμματισμένη επαναλειτουργία του να αναμένεται το 2026 μετά την ολοκλήρωση των εργασιών.

1

2

3

4

5

1. Η «μικρή χορεύτρια» του Ντεγκά στο Μουσείο Γουλανδρή. 2. Το Μουσείο Μπενάκη φιλοξένησε μέρος της έκθεσης «Outlook». 3. Η επέκταση της Εθνικής Πινακοθήκης ολοκληρώθηκε το 2021, με διπλάσιασμό των χώρων, αλλά όχι χωρίς κόστος: μακρά απουσία από το κοινό και έντονη δημόσια συζήτηση για τον ρόλο και τη φεισιγνομία της. 4. Η πρώτη Athens Biennale με θέμα «Destroy Athens» διοργανώθηκε το 2007 στην Τεχνόπολη. 5. Η έκθεση «documenta 14» έκανε την Αθήνα τόπο πολιτικού, κοινωνικού και ιστορικού προβληματισμού.

Το baby-boom των φιλοτέχνων

Στην εκπαιδευτική καλλιέργεια της εικαστικής κουλτούρας αποδίδεται ένα κοινό τριαντάρηδων και σαραντάρηδων που, με τα μωρά τους στο καρότσι ή κρατώντας ένα παιδικό χεράκι, γεμίζουν αίθουσες μουσείων και γκαλερί

Της ΜΑΡΩΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΟΥ

Στις αρχές του 2000, αν έλεγες ότι η Αθήνα σύντομα θα γινόταν ένας κόμβος στον διεθνή χάρτη της σύγχρονης τέχνης, πολλοί θα σε κοιτούσαν δύσπιστα. Στο γύρισμα της νέας χιλιετίας, στην Ελλάδα δεν υπήρχε Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ) σε πλήρη λειτουργία. Δεν υπήρχε biennale, ούτε σταθερή διεθνής παρουσία καλλιτεχνών σε μεγάλης κλίμακας εικαστικές εκθέσεις. Η χώρα ήταν στραμμένη αλλού: στους Ολυμπιακούς Αγώνες που έρχονταν. Οι νέες υποδομές έπρεπε να καλύψουν γρήγορα τα βιομηχανικά κουφάρια του παρελθόντος σε μια βαλκανο-μεσογειακή πρωτεύουσα, που αν και ταλαιπωρημένη υπερ-συνδεόταν ταχύτατα με τον πλανήτη.

Ήταν 2003 όταν ο πίνακας «Πότισέ με» του Βέλγου Τιερί ντε Κορντιέ πυροδότησε έναν μικρό πολιτισμικό σεισμό στην Αθήνα λόγω της διοργάνωσης «Outlook». Η εικόνα ενός πέους σε διάλογο με τον σταυρό δεν αντιμετωπίστηκε ως πρόκληση προς σκέψη, αλλά ως απειλή προς την ηθική τάξη. Το έργο αποκαθλώθηκε, ο επιμελητής σύρθηκε στα δικαστήρια με το κατηγορητήριο ότι συμπεριέλαβε στην έκθεση «τον άσεμνο και κατάπτυστο πίνακα», «δημιουργία διστραμμένης καλλιτεχνικής διανοήσεως». Μία σειρά από δημοσιεύματα στον ξένο Τύπο έγραφαν ότι, αντί η Αθήνα ως πολιτιστική πρωτεύουσα να γιορτάζει μια επιτυχία στον διεθνή εικαστικό χάρτη, απέπνεε μισαλλοδοξία και φανατισμό.

Πραγματικά, σε εκείνη την πρώτη διεθνή έκθεση σύγχρονης τέχνης που διοργανώθηκε στην Ελλάδα ως παραγωγή της Πολιτιστικής Ολυμπιάδας, δεν ζήσαμε μόνο το «σκάνδαλο» του «Πότισέ με». Υπήρχαν ακόμη γεγονότα βανδαλισμού και άλλων έργων που, με τη δικαιολογία της παρουσίας τους εκτός αιθουσών τέχνης –χρησιμοποιήθηκαν παλιά βιομηχανικά κτίρια και εγκαταλείμμενοι χώροι στο Γκάζι– προκάλεσαν διαξιφισμούς περί

της επιθυμητής σχέσης πόλης, μοντέρνας ζωής και τέχνης. Και ακόμη ήμασταν στην αρχή.

Παρά τα φαινόμενα ωστόσο, ήδη στο γύρισμα της νέας χιλιετίας είχε καλλιεργηθεί το έδαφος για την άνθηση της σύγχρονης τέχνης στην Ελλάδα. Αυτό ξεκίνησε αθόρυβα αλλά ουσιαστικά από την εκπαίδευση. Η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών (ΑΣΚΤ), με άξιους εικαστικούς που υπήρξαν επίσης δοτικοί δάσκαλοι, έπαιξε ρόλο στην προετοιμασία των κατοπινών επιτυχιών διαμορφώνοντας εξωστρεφείς καλλιτέχνες με ανοιχτούς ορίζοντες. Πολλοί από αυτούς σύντομα άρχισαν να συμμετέχουν ισότιμα στη διεθνή σκηνή.

Επιπλέον, αρκετοί απόφοιτοι της Σχολής μπήκαν στη μέση εκπαίδευση διδάσκοντας εικαστικά, πριν το μάθημα συρρικνωθεί έως εξαφανίσεως μέσα στο σχολικό ωρολόγιο πρόγραμμα. Στην εκπαιδευτική καλλιέργεια της εικαστικής κουλτούρας οφείλουμε το σημερινό boom εκθέσεων σε γκαλερί, καλλιτεχνικών συμπτέξεων και πλατφορμών και, κυρίως, της οφείλουμε ένα κοινό τριαντάρηδων και σαραντάρηδων φιλοτέχνων που, με τα μωρά τους στο καρότσι ή κρατώντας ένα παιδικό χεράκι, γεμίζουν τις αίθουσες μουσείων και γκαλερί.

Το ανέστιο μουσείο

Αλλά ναι, ο δρόμος δεν ήταν εύκολος. Η φιλοδοξία να αποκτήσει η Αθήνα ένα λειτουργικό μουσείο σύγχρονης τέχνης μετατράπηκε σε δοκιμασία αντοχής. Το ΕΜΣΤ ιδρύθηκε το 2000, υπό τη διεύθυνση της Άννας Καφέτη, χωρίς όμως μόνιμη στέγη. Για χρόνια έμοιαζε με όραμα ανέστιο. Οι αλλεπάλληλες καθυστερήσεις, οι διοικητικές εμπλοκές, οι αλλαγές διεύθυνσης και η μερική ή αποσπασματική λειτουργία του κτιρίου Φιξ για περίπου μία 15ετία έθεσαν επανειλημμένως υπό αμφισβήτηση την ίδια τη βιωσιμότητα του θεσμού.

Η Εθνική Πινακοθήκη (ΕΠ-

Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης ιδρύθηκε το 2000. Οι αλλεπάλληλες καθυστερήσεις, οι διοικητικές εμπλοκές, οι αλλαγές διεύθυνσης και η μερική ή αποσπασματική λειτουργία του κτιρίου Φιξ για περίπου μία 15ετία έθεσαν επανειλημμένως υπό αμφισβήτηση την ίδια τη βιωσιμότητα του θεσμού.

Από την αποκαθήλωση του πίνακα «Πότισέ με» του Βέλγου Τιερί ντε Κορντιέ και τους βανδαλισμούς έργων τέχνης, στην Ελλάδα των πολιτιστικών οργανισμών όπως ο ΝΕΟΝ και ιδρυμάτων σαν το ΔΕΣΤΕ, το Ιδρυμα Νιάρχος και τη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση, του Εθνικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης και των άπειρων εκθεσιακών χώρων.

ΜΑΣ), από την άλλη μεριά, παλαιότερη και θεσμικά ισχυρότερη, ακολούθησε μια παράλληλη διαδρομή. Ο σχεδιασμός για τη μεγάλη επέκταση ξεκίνησε το 2008 και οι εργασίες το 2014, κρατώντας το μουσείο κλειστό για μεγάλα διαστήματα. Το έργο ολοκληρώθηκε το 2021, με τον διπλασιασμό των χώρων αλλά όχι χωρίς κόστος: μακρά απουσία από το κοινό και έντονη δημόσια συζήτηση για τον ρόλο και τη φεισιγνομία της «νέας» Πινακοθήκης.

Με τούτα και με εκείνα, για να λειτουργήσει η Αθήνα μέσω των δημόσιων φορέων της ως ενιαία σκηνή της τέχνης, πέρασαν οι δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα. Τον Φεβρουάριο του 2020, το ΕΜΣΤ άνοιξε για το κοινό σε πλήρη λειτουργία, ενώ τα θυρανοίγια της ΕΠΜΑΣ συνέπεσαν με τα 200 χρόνια από το 1821, σε μια κίνηση συμβολική και προγραμματική. Στη συνέχεια και οι δύο θεσμοί δοκιμάστηκαν από την οικονομική κρίση και την πανδημία, όπως έθεσαν επανειλημμένως υπό αμφισβήτηση την ίδια τη βιωσιμότητα του θεσμού.

Στο μεταξύ, το ήδη «δουλεμένο» πολιτιστικά έδαφος καρποφορούσε: Η πρώτη Athens Biennale με θέμα «Destroy Athens» διοργανώθηκε το 2007 στην Τεχνόπολη και ακολούθησε συνέχεια. Η «documenta 14» (2017), μοιρασμένη ανάμεσα στην εκθεσιακή πρωτεύουσα της σύγχρονης εικαστικής πρωτοπορίας, το Κάσελ, και στην Αθήνα, έκανε την πόλη τόπο πολιτικού, κοινωνικού και ιστορικού προβληματισμού με άξονα την ελληνική κρίση, το οικονομικό χρέος, τη δημοκρατία και την αποικιοκρατία.

Παράλληλα, η δυναμική παρουσία πολιτιστικών οργανισμών όπως ο ΝΕΟΝ και ιδρυμάτων σαν το ΔΕΣΤΕ, το Ιδρυμα Νιάρχος και τη Στέγη του Ιδρύματος Ωνάση συνέβαλε καθοριστικά στη διοργάνωση εκθέσεων τέχνης με διεθνή εμβέλεια. Επειτα από μεγάλη περιπέτεια άνοιξε επίσης το Μουσείο Ιδρύματος Βασιλν & Ελιζας

Γουλανδρή το 2019, στεγάζοντας τη σημαντική συλλογή έργων μοντέρνας και σύγχρονης τέχνης στο κέντρο του Παγκρατίου. Έτσι, μαζί με την ανακαίνιση και επανενεργοποίηση του Ωδείου Αθηνών ο οδικός άξονας Βασιλέως Κωνσταντίνου - λεωφόρος Συγγρού έως το θαλάσσιο μέτωπο είναι μια διαδρομή μέσα στην τέχνη. Αν προσθέσουμε στα παραπάνω και τη στροφή του Μουσείου Κυκλαδικής Τέχνης προς τη σύγχρονη εικαστική δημιουργία, στην Αθήνα δείχνουν πλέον τη δουλειά τους σπουδαιό και διάσπμοι καλλιτέχνες που κάποτε θα έπρεπε να βγάλουμε αεροπορικά εισιτήρια για να τους «συναντήσουμε».

Με την υποστήριξη της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, η ελληνική τέχνη ισχυροποιήσε επίσης τη διεθνή προβολή της. Εχουμε σταθερές συμμετοχές σε biennale, συνεργασίες με διεθνή μουσεία, και έργα που ταξιδεύουν στο εξωτερικό, ενώ η νέα γενιά καλλιτεχνών κινείται πια με άνεση ανάμεσα στις παγκόσμιες τάσεις.

Οι ιδιωτικές συλλογές

Στην προϋπάρχουσα καλλιέργεια της εικαστικής κουλτούρας του μέσου θεατή, έπαιξε ρόλο και η απόφαση σημαντικών Ελλήνων συλλεκτών να «ανοίξουν τα θυρανοίγια» τους. Το 2022 ανακοινώθηκε μια μεγάλης κλίμακας δωρεά 350 έργων από τη Συλλογή Δημήτρη Δασκαλόπουλου σε τέσσερις θεσμούς: Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (ΕΜΣΤ) στην Αθήνα, Tate στο Λονδίνο, Solomon R. Guggenheim στη Νέα Υόρκη και Museum of Contemporary Art (MCA) στο Σικάγο.

Η διεύρυνση των αιθουσών τέχνης στην Αθήνα δεν υπήρξε αποτέλεσμα ενός κεντρικού σχεδίου, αλλά προέκυψε σταδιακά. Στις αρχές του 21ου αιώνα, οι περισσότερες γκαλερί ήταν συγκεντρωμένες σε μια μικρή ακτίνα περίξ του Κολωνακίου. Η πόλη όμως ήταν ευρύτερη από τη σκηνή όπου παρουσάζονταν. Οι γκαλερί άρχισαν

να μετακινούνται προς νέες γειτονιές, τις άλλοτε υποβαθμισμένες σαν τον Κεραμεικό, άλλες πιο ανατολικά ή πιο βόρεια. Η διασπορά δλώνει οικονομική άνθηση και επαφή με διαφορετικά κοινά. Τα στατιστικά στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ δεν δείχνουν έκρηξη, αλλά σταθερότητα. Ο αριθμός των εκθέσεων αυξομειώνεται ελάχιστα, αυτά που αλλάζουν είναι η πυκνότητα και η γεωγραφία.

Το ίδιο χρονικό διάστημα, η παύση λειτουργίας ιστορικών αιθουσών τέχνης όπως οι «Νέες Μορφές» και ο «Δεσμός» κλείνει μεν έναν κύκλο στην προβολή της ελληνικής εικαστικής παραγωγής που καθόρισε τον προηγούμενο αιώνα, αλλά συμβάλλει στην ανάπτυξη του ΙΣΕΤ (Ινστιτούτο Σύγχρονης Ελληνικής Τέχνης), ενός μη κερδοσκοπικού οργανισμού, που ιδρύθηκε το 2009 με σκοπό τη διαφύλαξη, καταγραφή και τεκμύριωση της σύγχρονης ελληνικής τέχνης από το 1945 έως σήμερα. Το 2021, το αρχείο και οι εγκαταστάσεις του δωρήθηκαν στην Εθνική Πινακοθήκη και λειτουργεί πλέον υπό την αιγίδα της. Στους θεματοφύλακες της ιστορίας της νεοελληνικής τέχνης προϊστανται σταθερά το Μουσείο Μπενάκη και το Ιδρυμα Εικαστικών Τεχνών και Μουσικής Βασιλν και Μαρίνας Θεοχαράκη, που ιδρύθηκε το 2004.

Η συνειδητοποίηση ότι αν η σύγχρονη ελληνική τέχνη κινδυνεύει να χαθεί από κάτι δεν είναι η έλλειψη έργων, αλλά η έλλειψη μνήμης, έχει κινητοποιήσει τόσο την Εθνική Πινακοθήκη όσο και το ΕΜΣΤ. Με επικεφαλής τη Συραγό Τσιόρα στην ΕΠΜΑΣ και την Κατερίνα Γρέγου στο ΕΜΣΤ, και τα δύο δημόσια μουσεία εντάσσουν στον ετήσιο προγραμματισμό τους αρχειακές εκθέσεις. Σε αυτές, αλλά και γενικότερα είναι επιτέλους φανερό η απόφαση να διορθωθεί η ιστορία της τέχνης με την προβολή, σχεδόν επί ίσοις όροις, γυναικών εικαστικών που είχαν και έχουν παραγάγει έργο εξαιρετικής ποιότητας.

2023

Ο ιστορικός κινηματογράφος «Ιντεάλ» κλείνει οριστικά τις πόρτες του, προκαλώντας συγκίνηση στους Αθηναίους για την απώλεια ενός εμβληματικού τοπόσημου του κέντρου και του πολιτισμού.

Το 2000 η ελληνική τηλεόραση ζούσε τη «χρυσή εποχή της», η οποία συνεχίστηκε για περίπου μία δεκαετία ακόμη. Υπήρχαν σελόν που υλοποιούνταν έως και 35-40 σειρές, χιλιάδες θηοποί, δημιουργοί και τεχνικοί προσωπικοί απασχολούνταν στη μυθολογία, λειτουργούσαν ολόενα και περισσότερα στούντιο και εταιρείες παραγωγής, και επενδύονταν δεκάδες εκατομμύρια ευρώ.

Ηταν η εποχή που οι τηλεθεατές είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν εξαιρετικές σειρές με υψηλά στάνταρ παραγωγής και, φυσικά, πάρα πολλά σίριαλ που καλώς έχουν περάσει στη λήθη, καθώς υπολείπονταν «στο πόδι», για να καλύψουν τηλεοπτικό χρόνο και να απορροφήσουν διαφήμιση, που έρρεε άφθονη και πληθυσμόταν ακριβά.

Ήταν ακόμη η εποχή της άνηθους των προγραμματιστών ριάλι, με τα κανάλια να «ελλανοποιούν» διεθνή κόνσепт, πολλά από τα οποία «τρέλαιναν τα μηχανάκια» της –τότε– AGB, κάνοντας πρόσκαιρα διάσημους ανθρώπους της διπλανής πόρτας και απορροφώντας καταξιωμένους αλλά και νεότερους παρουσιαστές. Πολλά νέα πρόσωπα σε ρόλους παρουσιαστών, αλλά και πανελιστών, εμφανίστηκαν και αξιοποιήθηκαν και στην πρωινή και στη μεσημεριανή ζώνη, οι οποίες επίσης ενισχύθηκαν την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα, ενώ στιγμιαίες δόξας και υψηλής τηλεθέαςς κατέγραψαν και δεκάδες τηλεπαχνίδια.

Τη δεκαετία 2000-2010, η ελληνική τηλεόραση γνώρισε μια γρήγορη και μεγάλη άνοδο, που πολλοί εκ των υστέρων χαρακτήρισαν «φούσκα» – και ίσως να ήταν. Η αλήθεια πάντως είναι ότι, ως αγορά, κίνησε πολύ μεγάλα χρηματικά ποσά, απασχόλησε με καλές –και πολύ καλές– αμοιβές χιλιάδες ανθρώπους, κινητοποίησε την ανάπτυξη και διεύρυνση της αγοράς της διαφήμισης και του μάρκετινγκ. Και, φυσικά, άφησε μεγάλο αποτύπωμα στην ποιητική του έργο, τις εποχές, από την οποία επιζούν δημοφιλείς αναφορές σε σίριαλ, ατάκες μυθοπλαστικών χαρακτήρων και τηλεπαρουσιαστών κ.λπ.

3,5 εκατ. τηλεθεατές

Σειρές της δεκαετίας του 2000 όπως «Το νησί» και «Στη παρά πέντε» κινήθηκαν απευθείας προς την κίνηση πάνω από 60% και σε μεμονωμένα επεισόδια άγγιξε σχεδόν το 70%, καθλώνοντας μπροστά από τις οθόνες τους έως και 3,5 εκατ. τηλεθεατές. Πρόκειται για νούμερα που δεν έχουν επαναληφθεί και σήμερα θεωρούνται άπιαστα για οποιαδήποτε σειρά.

Εξαιρετικά επιτυχημένα υπήρξαν πολλά ακόμη σίριαλ εκείνης της εποχής όπως «Το καφέ της Χαράς», «Μην μου λες αντίο», «Κλείσε τα μάτια», «Της αγάπης μαχαίρι», «Είσαι το ταίρι μου», «Βέρα στο δεξί», «Οι στάβλοι της Εριέτας Ζαΐμ», «Τα μυστικά της Εδέμ» και άλλα, τα οποία σημείωσαν τηλεθέασεις μεταξύ 30%-40% – κατά περίπτωση και περισσότερο. Ασχέτως επιτυχίας στο τηλεοπτικό box office, σειρές όπως «Το 10», «Με λένε Βαγγέλη», «4», «10η εντολή», «Οι μάγισσες της Σμύρνης», «Σαββατογεννημένες», «Σ' αγαπώ μ' αγαπάς», «Τι ψυχή θα παραδώσεις μωρή», «Υπέροχα πλάσματα», «Μίλα μου βρώμικα», «Μαύρα μεσάνυχτα» εγγράφηκαν στη συλλογική συνείδηση με θετικό πρόσημο, για διαφορετικούς λόγους ή χαρακτηριστικά η κάθε μία.

«Το νησί» υπήρξε η πιο ακριβοπληρωμένη σειρά, με μπάτζετ που έφτανε στις 200.000 ευρώ το επεισόδιο – συνολικά σχεδόν 5 εκατ., ενώ υψηλό προϋπολογισμό (πάνω από 100.000 ευρώ το επεισόδιο) είχαν και τα «Ματωμένα χώματα», «Να με προσέχεις»,

2023

Ο Ντέιβιντ Τσιπερφιλντ σε συνεργασία με το Γραφείο Τομπάζη (Tombazis & Associates Architects) κερδίζει ομόφωνα τον διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό για την επέκταση και αναβάθμιση του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου.

2024

Η ταινία «Poor Things» του Γιώργου Λάνθιμου θριαμβεύει στα Οσκαρ, κερδίζοντας το βραβείο καλύτερης σκηνογραφίας και άλλες μεγάλες διακρίσεις, με την Εμα Στόουν να κατακτά το Οσκαρ Α΄ γυναικείου ρόλου για την ερμηνεία της ως Μπέλα Μπάξτερ.

2025

Το Ηρώδειο διακόπτει τη λειτουργία του για εκτεταμένη ανακαίνιση, ανοίγοντας τον δρόμο για τον εκσυγχρονισμό των υποδομών του εμβληματικού ρωμαϊκού ωδείου κάτω από την Ακρόπολη.

2025

Απομακρύνονται, για ένα διάστημα, οι σκαλωσιές στη δυτική πλευρά του Παρθενώνα, ύστερα από 20 χρόνια εργασιών συντήρησης, αποκαλύπτοντας τη συνολική ομορφιά του μνημείου.

Η χρυσή εποχή του τηλεκοντρόλ

Σίριαλ-υπερπαραγωγές, πρωινάδικα, μεσημεριανάδικα, ριάλιτι σόου, «Big Brother», τηλεπαιχνίδια, τάλεντ σόου. Η κρίση μπορεί να βούλιαξε τα διαφημιστικά έσοδα, όχι όμως και την οθόνη, η οποία βρήκε τον τρόπο να ανακάμψει

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ**

«Κλείσε τα μάτια», «Είσαι το ταίρι μου», «Στο παρά πέντε», «Μαύρα μεσάνυχτα» κ.ά.

Ήταν και μια εποχή που αξιολοπιούνθηκαν χιλιάδες ηθοποιοί και οδήγησε στην ανάδειξη και πολλών πρωτοεμφανιζόμενων – αρκετοί από τους οποίους σταδιακά λησμονήθηκαν. Οι αιοβες, ειδικά των πρωταγωνιστών, ανέρχονταν σε πενταψήφια νούμερα – η αμοιβή ενός «πρωτοκλάστου» κυμαινόταν μεταξύ 10.000 και 15.000 ευρώ το επεισόδιο (δύο-τρεις έφταναν και σε 20.000 ευρώ), στο ήμισυ έφτανε η αποζημίωση ενός σεναριογράφου ή σκηνοθέτη, βασικό μισθό, εκτός έδρας, Σαββατοκύριακα και υπερωρίες λάμβανε μηνιαίως ένας τεχνικός. Αναδείχθηκαν, επίσης, δημιουργοί που καθόρισαν με τις δουλειές τους τις τηλεοπτικές συνθέσεις του κοινού, κερδίζοντας αναγνώριση και δημοφιλία, όπως ο Γιώργος Καπουτζίδης και ο Χριστόφορος Παπακαλιάτης. As μιν ξεχνάμε, τέλος, την είσοδο, από το 2005 και μετά, όταν το Mega πρόβαλε «Τα σύνορα της αγάπης», στο πρόγραμμα των ελληνικών καναλιών δεκάδων τουρκικών σιρίλα – περισσότερων από τριάντα–

1. Ο Γιώργος (Τσάκας) Τριανταφυλλίδης, νικητής του «Big Brother 1», με τον Ανδρέα Μικρούτσικο.

2. Το «*Ἰαρά πέντε*» ήταν από τις κορυφαίες στιγμές της ελληνικής τηλεόρασης. Από αριστερά: Αγγελική Λάμπρη, Ελισάβετ Κωνσταντινίδου, Αργύρης Αγγέλου, Σμαράγδα Καρύδη, Γιώργος Καπουτζίδης.

**3. Βάσω Λασκαράκη και Με-
λέτης Ηλίας με τους τηλεοπτι-
κούς «γονείς» τους, Γιώργο
Γιαννόπουλο, Μίρκα Παπακων-
σταντίνου, Ρένια Λουιζίδου και
Παύλο Ορκόπουλο, στη σειρά
«Το σόι σου».**

4. Κατερίνα Λέουσα και Στέλιος Μάνας στο «Νησί». Μια μεγάλη παραγωγή, που κατάφερε να προσελκύσει έως και 3,5 εκατ. τηλεθεατές.

5. Η «Μουρούρα» ήταν το μίνιμα που περίμεναν τα κανάλια από τους τηλεθεατές, μερούσις της οικονομικής κρίσης, για να επαναφέρουν τις σειρές στις θρόνους. Από αριστερά: Δάφνη Λαμπρινόγιαννη, Βλαδίμηρος Κυριακίδης, Αντώνης Αντωνίου, Ελένη Κοκκίδου, Πάνος Βλάχος, Ιωάννα Τριανταφυλλίδου.

με δημοφιλέστερα τα «Σουλει-
μάν ο Μεγαλοπρεπής», «Εζέλ»,
«Σιλά» κ.ά.

Στις 10 Σεπτεμβρίου 2001 στον ANT1 έκανε πρεμιέρα το τηλεοπτικό ριάλιτι που έμελλε να εγκαينαιώσει ένα μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία της ελληνικής τηλεόρασης, το «Big Brothers» με παρουσιαστή τον Ανδρέα Μικρούτσικο και νικητή τον Γιώργο Τριανταφυλλίδη ή, όπως έφαινε στην τηλεοπτική ιστορία, Τόκα. Ο τελικός του παιχνιδιού πραγματοποιήθηκε την παραμονή Πρωτοχρονιάς και κατέγραψε τηλεθέαση που άγγιξε το 80%! Η τεράστια δημοφιλία του πρώτου αυτού ριάλιτι, που απορροφούσε, εκτός από τηλεθεάτες, τεράστια διαφημιστικά έσοδα (της τάξης δεκάδων εκατομμυρίων ευρώ), οδήγησε φυσικά στη δημιουργία ενός ολόκληρου τηλεοπτικού είδους και στην Ελλάδα. Ακολούθησαν, με περισσότερη ή λιγότερη επιτυχία, μία ακόμη σεζόν «Big Brother», «Bar», «Fame Story», «Η φάρμα», «The Gym show», «Mission», «The Wall», «Survivor», «Party», «Popstars», «Eurostar», «Greek Idol», «Dream show», «TV Stars, παρουσιάστε», «So you think you can dance», «X

Factor», «Ελλάδα έχεις ταλέντο», «Next Top Model», «Masterchef», «The Voice».

Παρότι τα επονομαζόμενα «πρωινόδικα» είχαν εμφανιστεί στη ζώνη των 10 ήδη από τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, με τη Ρούλα Κορομυλά και την Ελένη Μεγανάκη να κυριαρχούν ως οι αγαπημένες του κοινού, η μεγέθυνση της διαφημιστικής πίτας μετά το millennium οδήγησε στον εμπλουτισμό του περιεχομένου με περισσότερα lifestyle στοιχεία (μύδα, μαγειρική, κουστούμοι, συνεντεύξεις) και αύξηση του αριθμού των πρωινών ψυχαγωγικών εκπομπών με την ένταξή τους στο πρόγραμμα της περισσότερων καναλιών. «Σαν στο σπίτι σας», «Πρωινό καφέ», «Μορφος κόμος το πρωί», «Πρωινό μου», «Πρωινό kous kous» κ.λπ. με «νέο αίμα» ως παρουσιαστές όπως ο Γρηγόρης Αρναούτογλου, η Φαίν Σκορδά, ο Γιώργος Λιάγκας, η Κατερίνα Καραβάτου, η Ελεονώρα Μελέτη, η Σταματίνα Τσιμολιά κ.ά. Κάποιοι από αυτούς στελέχωναν σταδιακά τη μεσημεριανή ζώνη που εμπλουτίστηκε με ψυχαγωγικά μαγκαζίνο, όπως τα «Kous kous το μεσημέρι», «Μεσημερια-

νή Μελέτη», «Ελένη», «Πολύ μπλα μπλα», «Δέστε τους» κ.ά. Για φαρκινά η κρίση τράβηξε το κόκκινο χαλί κάτω από τα πόδια όλων των εμπλεκόμενων με την αγορά και την καθημερινότητα της ελληνικής τηλεόρασης. Οι παραγωγές μειώθηκαν δραματικά, τα μπάζετς περικολήθηκαν, χιλιάδες άνθρωποι έμειναν χωρίς δουλειά, πολλά στούντιο έκλεισαν. Για περίπου δύο χρόνια σχεδόν όλα έμοιαζαν «παγωμένα». Τα κανάλια συνέχισαν να παράγουν πρωτότυπο περιεχόμενο, αλλά με συνετούς –χαμηλούς– προϋπολογισμούς.

Όμως, στις αρχές Οκτωβρίου 2013, ο Alpha αποφασίζει να ξεκινήσει τη «Μουρμούρα». Εξήκαλοι ηθοποιοί ενσαρκώνουν καθημερινά ζευγάρια, που ζωντανεύει η πένα έξι έμπειρων σεναριογράφων, υπό τις οδηγίες του ταλαντούχου Αντώνη Αγγελόπουλου. Πριν περάσει μήνας η σειρά έχει σκαρφλώσει στις πρώτες θέσεις του πίνακα τηλεθέας, έχει γίνει #hashtag στο Twitter και «εισβάλλει» στις συζητήσεις. Το κοινό είχε στείλει ένα πολύ ηχηρό μήνυμα σχετικά με την προτίμησή του. Αίγιους μήνες μετά κάνει πρεμιέρα και «Το σόι σου», που επίσης συναντά θερμή υποδοχή. Τη σεζόν 2013-2014, επτά σεζόν προβάλλονται συνολικά στην τηλεόραση. Την επόμενη χρονιά, 2014-2015, δεκαέξι σίριαλ, ελληνικές ή ελληνοκυπριακές παραγωγές, συναγωνίζονταν στην απογευματινή και prime time ζώνη σε Alpha, Mega και ANT1. Σχεδόν 3 εκατ. τηλεθεάτες παρακολουθούσαν το «Κάτω Παρτάλι» κάθε εβδομάδα, 1,8 εκατ. άνθρωποι το «Μην αρχίζεις τη μουρμούρα», 1,4 εκατ. «φιλαθλοι» επεφωμύσσαν την «Εθνική Ελλάδος», περίπου 1 εκατ. έβλεπαν «Μπρούσκο» τα απογεύματα και άλλοι τόσοι την «Δικαίωση». Τα υπόλοιπα σίριαλ, στη χειρότερη περίπτωση, δεν έφεταν κάτω από 500.000 τηλεθεάτες. Τα χρόνια που ακολούθησαν αυξήθηκαν σταδιακά οι σειρές μυθοπλασίας και τις τελευταίες σεζόν φτάσαμε πάλι να βλέπουμε πάνω και 30 σίριαλ κάθε σεζόν.

Streaming KQI on demand

Ο ανταγωνισμός των ελληνικών παρόχων περιχομένου (Cosmote TV, Nova, Vodafone, ANTI+) και η είσοδος αρχικά του Netflix και στη συνέχεια άλλων μεγάλων διεθνών πλατφορμών streaming στην ελληνική αγορά έφεραν το ελληνικό κοινό σε επαφή με εμπληματικές ξένες σειρές που εμπλούτισαν την τηλεοπτική εμπειρία και άλλαξαν τις προοπτικές και τις απαιτήσεις των Ελλήνων τηλεθεατών. Σταδιακά, δε, τροποποιήθηκαν και οι συνθήκες θέασής τους.

Το καθημερινό ραντεβού μπροστά από τους τηλεοπτικούς δέκτες, που αποτέλεσε συνήθεια δεκαετιών, φαίνεται ότι τα τελευταία χρόνια αδρανεί. Η γραμμική παρακολούθηση τηλεοπτικού περιεχομένου αντικαθίσταται σταδιακά για πολλά προγράμματα και από πολλούς τηλεθεατές από την εστεροχρονισμένη (on demand και replay TV) θέαση και οι κινητές συσκευές (smartphone, τάμπλετ και λάπτοπ) παίρνουν τη θέση της τηλεόρασης. Τα στοιχεία των παρόχων περιεχομένου στις δημοφιλείς πλατφόρμες στην Ελλάδα δείχνουν ότι ένας στους τρεις τηλεθεατές παρακολουθεί προγράμματα μέσω κινητού τηλεφώνου (αν συνυπολογιστεί η θέαση από τάμπλετ και λάπτοπ, φτάνουμε στους έξι στους δέκα τηλεθεατές), ενώ έως και το 70% του περιεχομένου οι χρήστες το βλέπουν κάποιες ημέρες της εβδομάδας on demand. Όπως είναι αναμενόμενο, οι νεαρότεροι σε ηλικία θεατές παρακολουθούν on demand περιεχόμενο, ενώ οι μεγαλύτεροι σε ηλικία παραμένουν πιο πιστοί στη γραμμική θέαση.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Άγγελος Συρίγος

Άτλας

των τουρκικών διεκδικήσεων
σε Αιγαίο και Ανατολική Μεσόγειο

80 χάρτες
που εξηγούν τις διαφορές Ελλάδας-Τουρκίας

Θάνος Ντόκος

Αλφαβητάρι των ελληνοτουρκικών σχέσεων

ΑΝΑΘΕΩΡΗΜΕΝΗ ΕΚΔΟΣΗ 2025

Την Κυριακή 4/1 με την

